

Kaj Granlund

Oli Kerran Kotka

Copyright © Kaj Granlund

1. Painos 2022

Etukannen kuva: Kaj Granlund

Yhteys: Kaj Granlund
caj@granlund.eu

ALKUSANAT

Suomi ja maailma on kehittynyt valtavasti viimeisen vuosisadan aikana. Nopeinta kehitys on ollut 1960-luvun jälkeen, kun niin sanottua hyvinvointiyhteiskuntaa alettiin rakentaa. Kun elämme tämän päivän aineellisen ylituotannon ja kerskakulutuksen sirkuksessa, on terveellistä nähdä, minkälaisissa olosuhteissa kaikki tämä on luotu.

Synnyin kotiin, jossa sodan arvet repivät vanhempien elämää. Muistettiin sotaa, kurjuutta, pelkoa ja menetettyä nuoruutta. Kylässä käyneet vieraat puhuivat sodasta ja miehet vaihtoivat aina vain sotakokemuksiaan.

Isäni - ikuinen sotaratsu

Isäni oli tuollainen upseerin perikuva. Ainakin hän kovasti yritti ja komento kotona olikin sen mukainen. Kasvatuskeinona oli rehellisyys, totuus, keppi ja joskus harvemmin porkkana. Opim nuoresta lähtien kepillä vahvistettuna, että ei saa valehdella ja lupauksistaan pidetään kiinni. Liiankin usein muistutettiin sananlaskusta: ”Sanasta miestä, sarvesta härkää!”

Sodasta puhuttiin paljon ja joskus tuntui, että synnyin ja elin kasarmilla, jossa kuri oli kuin armeijassa konsanaan. Aamuherätys tapahtui joka päivä saman ”torvensoitin” tahtiin, kun isä tuli poikien makuuhuoneeseen ja kuului tuo ”pöppörpöppörpöppöröpö”. Siihen heräsi jokainen takuuvarmasti.

Isäni oli myös runoilija ja kun olin pieni, hän viihdytti meitä erilaisilla iltasaduilla, jotka hän keksi aina tilanteen mukaan. Iltasatu päättyi aina iltarukoukseen. Olihan isä kääntynyt uskoon joskus 1950-luvun alkuvuosina ja usko piti istuttaa myös lapsiin. Joskus miekalla ja joskus vähemmällä voimalla. Silloin se oli kuin päivittäinen annos kalanmaksajälyä, mutta vanhempana uskonnon tuputtaminen oli osa sitä menneisyyttä, joka on muovannut maailmani.

Sotavuosien rikkoma äiti

Äitini ei koskaan hallinnut rahankäyttöä varsinkin, kun isäni tienasi ja äitini vain tuhlassi. Isä taisi kuitenkin olla sen verran ”tossun” alla, että hän ei juuri protestoinut, vaan taipui emännän tahtoon. Ensimmäinen varsinainen ostos oli tietysti lastenvaunut, jotka ajan hengen mukaisesti olivat ”viimeisen päälle”. Törmäsin näihin vaunuihin sattumalta, kun kävin tapaamassa tuttua rouvaa tuolla susirajalla. Tiesin, että vanhempani oli lähettänyt lasten vaatteita ja muuta tavaraa rouvan vanhemmille ja niiden mukana menivät myös lastenvaunumme. Rouvan sisko oli entisöinyt vaunut ja asettanut ne liikkeensä ikkunaan näkyville. Pitihän minun käydä kuvaamassa nuo vaunut.

Tuli kummallinen olo kun seisoiimme siinä ihailemassa ihka oikeata palasta omasta lapsuudestani. Kovin paljon tuosta ajasta ei valitettavasti ole tallessa.

Äitini kallis maku ei loppunut vaunuihin, vaan muutimme vuonna 1949 Opistokadulta Keskuskatu 20:een, eli nykyisen Mariankadun varrelle. Siitä alkoi uusi rullanssi, kun äiti halusi olla ”fiini rouva”. Hänpä meni ostamaan olohuoneeseen tyylikaluston isäni tietämättä ja sellaiseen hintaan, että isäukko sai takoa matematiikkaa oppilaiden päähän kuukausitolkulla. Ainoa hyvä asia oli, että tuo kalusto oli kestävä ja on vieläkin arkikäytössä ilman suurempia kolhuja.

Mitä ihmiset ajattelevat

Noina sodan jälkeisinä vuosina oli tärkeätä vaalia perheen julkisivua. Se näkyi niin meillä kuin muilla. Siitä puhe mistä pula, eli kun raha oli vähissä, niin piti näyttää rikasta. Yleisin moite, jonka me lapset kuulimme oli:

”Ettekö yhtään välitä mitä ihmiset ajattelevat meistä.”

Emme ajatelleet, koska meidän sukupolvi eli omaa aikaansa ja rakensi omaa tulevaisuuttaan.

Lestijärvellä 8.12.2022

Kaj Granlund

1940-luvun lastenrattaat.

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat	3
Isäni - ikuinen sotaratsu	3
Sotavuosien rikkoma äiti	3
Mitä ihmiset ajattelevat	4

KOTIPIHA JA AJAN KUVA

KOTIPIHA 1950-LUVULLA	12
Syntymämaisemia	12
Nuoruuteni hiekkalaatikko	13
Talojen rakenteesta	16
Pääportti	17
Rottasota	17
Kissasota	18
Puutalkoot pihalla 1950-luvulla	19
Saniteetti ja pesutilat	20
Talomme asukkaat	21
Herra ja rouva Rautiainen	21
Naapurini, Ellen Elisabet Segerstråle	23
Herra ja rouva Ikonen	25
Talomies Falck	26
Pihapiiri	28
Mitä silloin syötiin	31
50-luvun käytöskoulu	32
Huolehtiminen, vastuu ja turvallisuus	33
Leikkikalut	35
Riemukupla ja linja-auto mallia 1952	35
Tinasotilaat	35
Veneralli	36
Muovailuvaha	37
Liikkuminen luonnossa ja luonnonsuojelu	37
Aatteen ja politiikka	38
Uskonto	39

1950-LUVUN TARINOITA

Kaupunkielämää	42
Pienet pojat ja pieni vaaka	42
Linja-auton tarina	42

Iltakaljat ja pilliklubi.....	43
Moottorivenettä veistämään.....	45
Moottorivene valmistui 1952	47
Tervaveneiden aikaa	48
Pikkupojan painajainen.....	50
Pankkitalo ja mankeli	51
Tarinoita papeista ja pojista.....	53
Jouko Ilmari Leino.....	53
Kirkkoherra Leo Pennanen	54
Kaupantekijänä	55
Kun kuuset kulkivat	56
Veitsiä ja saksia teroitetaan, kahvipannuja tinataan.....	56
Sisko sekoitti pakan	57
Hevosmies Viinikainen ja Salomaan pyöräkorjaamo	59
Maaliskuun 10. 1955	60
Niobe.....	60
Piispalan pojat sotapolulla	61
Muistelmia kansanhiihdosta	62
Rusettiluistelu ja nurmekset.....	64
Rautatiesillalla unelmoimassa.....	66
Lasten ja aikuisten rännit	67
Komento opintielle.....	68
Muistoja kansakoulusta.....	69
Lauantai Lokakuun 8 päivä kello 17:00 armon vuonna 1955	70
Sienimetsässä.....	72
Kalaranta 1950-luvulla ja ennen	73
Toinen tarina Kalarannasta.....	76
Aika muuttuu mutta lasten leikit eivät.	78
Mäkikotkana pihalla.....	79
Tukkeja Kotkan saaristossa	79
Oli kauan sitten Kino Rio	81
Makeisjunalla Kotkassa 1952.....	82
Maijansalmi ja kivipollarit	83
Kotkan pappa	84
Moottoriveneen kevätkunnostus.....	87
Sputnik I kiertää maapalloa.....	89
Kidekoneprojektini	89
Putkiradiot ja lauuntain toivotut levyt.....	90
Spatz matkaradio	91
Turun pappa käymässä.....	91
Kaukana sarjatuotannosta.....	93

Mitä ihmiset ajattelevat?	96
Kwai joen silta	97
Kun reki meni ja poika jäi	99
Kaksi tynnyriä ja roskis	100
Postiautolla Helsinkiin	101
Kuljemme kohti syyskuun alkua	102
Meidän Diana ja muiden ritsat	104
Nalle M/37	105
Diana ilmakivääri	105
Lääkärin määräämä iltakonjakki	107

1950-LUVUN KESÄT

Suvivirrestä se kesä alkoi	110
Palataan takaisin alkuun	111
Anton ja Emil Lindström	112
Aika vellimopojen	113
Puuveineitä ja paperinaruja	113
Kettuja metsästäjänä	115
Veneitä ja kesäleikkejä	116
Flakanäs 1950-luvulla	117
Vanha Musti	119
Viirinviettoa	121
Ester Tjeder	122
Tullilaiva Vikingen	122
Tarina Reginasta ja saariston vanerista	124
Ei se ollut Tornatori	126
Jon Oscar Napoleon Esti	127
Maitotie	129
Heinäpellolla	130
Pärehöylällä	132
Oman kesämökin rakennustyöt alkavat	133
Lapset kurautissa	135
Juhannusaatto 1955	135
Nyt sinä vastaat perheestä	136

1960-LUKU

VUOSI 1960	140
Vuodenvaihde 1959-1960	140
Mökkimatkat muuttuvat ja lossi tuli	141
Mökille rakennettiin sauna	142

Topi Sankamon kauppa	143
Lattialta poimittua	143
Mimmi-täti ja polkupyörä.....	145
Nuo mainiot pojat lentävissä koneissa.....	145
Saimme uuden soutuveeneen.....	147
Iskelmäkärpänen iskee	148
Vuosi 1961	150
Sekalaisia tapahtumia	150
Bobi oli sen koiran nimi	150
Kun radio ei enää riitä.....	152
Hämärän rajamailla	154
Levyraati.....	154
Bonzana.....	154
Lännen tie.....	154
Muita ohjelmia	154
Eikun saunan taakse koulutettavaksi.....	155
Haaksirikkoja Kotkan edustalla.....	156
Vuosi 1962	159
Sekalaisia tapahtumia	159
Kanoottini	159
Heinäkuun 2. päivä 1962.....	161
Messipoikana Harrilla	161
Rippikoululeiri Lehtisen saarella.....	162
Yksi kuva ja kaksi tarinaa.....	163
Kaikki muistavat kahvila ”Ullakon”.....	164
Mykkäsen Retkeily	165
Sionin kokouksessa.....	165
Pinkkis.....	167
Silloin oli Kesti-Baari	168
Salakuljettaja Laitisen kaimat	170
Kauppakadun ja Vuorikadun kulma.....	171
Ensi kertaa pappia kyydissä.....	173
Liiton lenkin varrelta	174
Vuoden 1962 iskelmähuiput.....	176
Vuosi 1963	177
Raakasokeritehtaalla kesähommissa.....	177
Hauki on kala vai onko?	178
Leirikoulua 1960-luvulla.....	179
Tulipalon alku Quick-baarissa	181
Äkäslompolo ja takaisin	183
Minolta kamerani	183

Brylcreem, nahkatakki ja Dollari-piippu	185
Bio Bio - pysäkki Liiton lenkillä	186
Pikamarssilla Kymminlinna	188
Syksyllä lukioon	188
Vuosi 1964	191
The Frantics - rautalankabändimme parhain	191
40 vuotta myöhemmin	194
Morris 1100 - GJ 621	194
Muistoja Metsola Shellistä 1960-luvulla	196
Kesäpuuhat 1964	197
Teinikortti vm 1964	198
Musta volkkari RÄ-901 vai oliko RT-901?	199
Kun liitonlenkki pysähtyi	201
Joulu 1964	203
Vuoden 1964 hitit	205
Vuosi 1965	207
Vuoden 1965 tapahtumia	207
Autokoulu ja inssinajo	207
Amerikan täti ja Zündapp Bella.	208
Torikahvilla lauantaisin	210
VUOSI 1966	211
Penkkarimuistoja	211
Ylioppilaita 1966	212
Kotkan Autokeskus 1966	212
Kesä ilmaisella pullalla	214
Paalassenmäki	215
Lomareissulla Saksassa	216
Lokakuu 1966 ja SA INT	217
AIKA 1966 JÄLKEEN	219
Harmi 1	219
Ja mä sanoin että terveisiä Kotkasta	221
Albinista se Harmi tuli	222
Kun suojelusenkeillä oli kiire	222
Kun tuli Wickström W3	223
VIIMEINEN VALSSI	224
Oppia ikä kaikki	224

KOTIPIHA JA AJAN KUVA

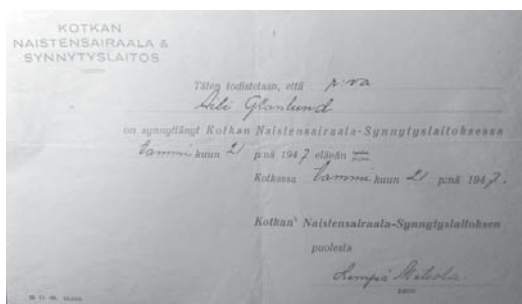
Tässä luvussa käyn läpi lapsuuteni kodin, ympäristön, pihan ihmiset ja ajan tavat. Ensisijaisesti haluan kertoa minkälaista elämä sodan jälkeisinä vuosina oli jotta-kuinkin tavallisessa perheessä.

Minulla oli moneen kaveriin nähden muutamia etuoikeuksia, joista tärkein oli se, että meillä oli kohtalaisen hyvä toimeentulo. Isäni oli opettaja ja työ oli ainakin säännöllistä. Oliko se hyvin palkattua, sitä en osaa arvioida, mutta työn vaatimustaso oli huomioon ottaen isäni invaliditeetin sopiva.

KOTIPIHA 1950-LUVULLA

Syntymämaisemia

Synnyin 21.1.1947 Kotkan Naistensairaalan synnytyslaitoksella. Elettiin sitä suurten ikäluokkien juhlaa ja lasta tuli kuin hinnalla. Omasta tulostani on jäljellä syntymätodistus, joka siis vahvistaa sen, että olen paljasjalkainen kotkalainen.

Tuota paperia ei koskaan ole kysyty, enkä edes tiennyt sen olemassa olostakaan ennen kuin siivoin isäni jäämistöä. Pitihän se ottaa talteen kaiken muun roinan kanssa.

Maattuani muutaman päivän synnytyslaitoksella, minut pakattiin pieneen huopaan ja vietiin sairaalan pihalla odottavaan taksiin. Tak-

si sen on täytynyt olla, ja varmasti joku musta tai tumman harmaa Pobeda. Jos kävi oikein hyvä flaksi, pääsin Fordi Sedanin kyytiin.

Taksi vei Uuteen Metsolaan ja tarkemmin osoitteeseen Koppelontie 9 A.

Viereinen kuva on talosta Uudessa Metsolassa, jossa asuimme. Talo on edelleen samassa paikassa, mutta todennäköisesti hieman huonommassa kuosissa.

Tässä talossa vietin ensimmäisen vuoden, eli talven ja kesän 1947.

Tarina kertoo näiltä ajoilta, kuinka isäukko laittoi minut kelkan päälle makaamaan, mutta kelkka karkasi

isän lapasesta ja menin kelkkoineni tuota mäkeä alas pihalle ja suoraan risukkoon. Olin kuulemma huutanut pää punaisena kun otsaan tuli pieni ”skraidu”. Ikää oli silloin alle 4 kk, mutta saamastani tällistä löytyy edelleen tuo pieni arpi.

Uusi Metsolan aika jäi kuitenkin lyhyeksi ja muutimme Kotkan saarelle eli Opistokadulle. Opistokadun ajoilta muistini alkaa tyrkyttää kuvia elämästä pieneessä huo-

neistosta, jossa ainakin yksi ikkuna oli kadulle päin, koska muistan, että siitä paistoi aurinko meidän keittiöön.

Tuo viereinen kuva on mitä todennäköisimmin otettu Opistokadun aikana ja oletettavasti vuoden 1947 syyskesällä. Kuvassa poseeraa vanhempieni kanssa ymmärtämättä tilanteesta yhtikäs mitään.

Opistokadun aikoina minulle syntyi pikkuveli, jonka meinasin hyvää tarkoittaen tuhkaduttaa tuoreella pullalla. Oli näet niin, että vuoden ikäisenä ymmärsin, että kun lapsi huutaa, sillä on nälkä. Eikun tuumasta toimeen ja evästä turpaan. Onneksi valpas äitini riensi hätiin ja tyhjensi velipojan suun. Siinä iässä lämmin maito olisi ollut se oikea valinta, mutta sitä en tiennyt ja velipojan onneksi hän pelastui.

Parivuotisena pallerona en kuitenkaan muista paljoakaan tuon ajan tapahtumista.

Nuoruuteni hiekkalaatikko

Muutimme siis 1940-luvun lopulla keskustaan, eli osoitteeseen Keskuskatu 20. Noina aikoina paikalla oli 1800-luvun lopulla rakennettu ”rivitalo”, jossa oli 4-5 perheen asunnot. Ajan hengen mukaisesti pihalla oli jokaiselle puuliiteri, yhteinen ulkovessa, pesutupa, kärryliiterit ja hevostalli. Piha oli iso ja väljä. Siinä oli alueet hevosille, ihmisille ja lapsille.

Kuvassa alla näkyy talo sellaisena kuin se esiintyi kaupungin kuvassa 1900-luvun alussa. Siinä oli ryhtiä ja väriä. Erityisesti huomioni kiinnittyi koristeelliseen porttiin, jonka seuraaja eli meidän aikamme portti oli vain varjo vanhasta.

Toisessa kuvassa näkyy miten ajan hammas on nakertanut rakennusta. Maalit ovat rapistuneet ja syöksytorvet nähneet parempia aikoja.

Etenkin syöksytorvet saivat kerta toisensa jälkeen tuntea meidän pojankoppien potkuja.

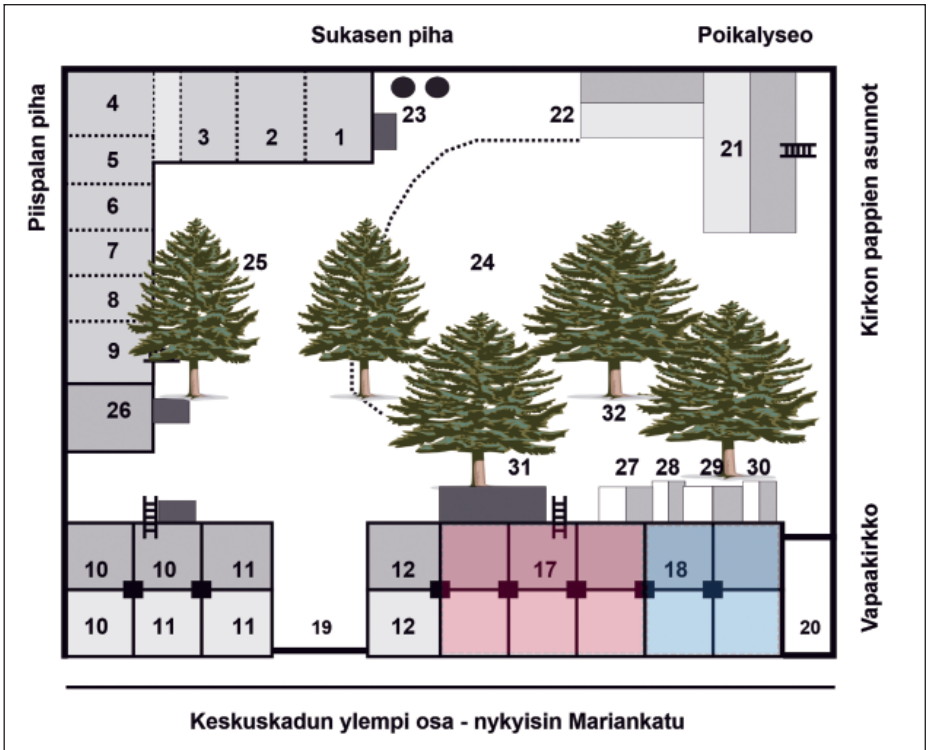
Talot oli tehty tuulettavalla alapohjalla eli rossipohjalla, jossa oli maanpin-

nan ja rakennuksen alapohjan väliin jäävä ilmatila. Kivistä tehdyssä perustuksessa oli pienet aukot, josta ilman lisäksi kulkivat koirat, kissat ja rotat. Noina aikoina kaupunkiluonnon monimuotoisuus oli huipussaan.

Alla olevassa kuvassa näkyy piha ja siinä olevat tilat. Käyn läpi jokaisen

tilan ja sen käyttökohteet. Vuosien saatossa asukkaat ja asunnot muuttuivat, mutta tässä on tilanne 1960-luvun lopulla.

1. Meidän puuliiteri, joka alun perin oli kärryliiteri.
2. Talonmiehen varasto, jossa oli hänen työkalunsa. Alunperin ollut kärryliiteri.
3. Ikosen pariskunnan puuliiteri, joka alun perin oli ollut hevostallina.

4. Talon pesutupa.
5. Ulkovessa, jota ei meidän aikanamme käytetty.
6. Dahlgrenin puuliiteri.
7. Segerstrählen puuliiteri.
8. Talonmiehen puuliiteri.
9. Rautiaisen puuliiteri.
10. Talonmiehen asunto, jossa asui Knut Falck perheineen.
11. Ikosen pariskunnan asunto.
12. Arkkitehti Ellen Segerstrählen asunto.
13. Meidän asunto - minun ja velimiehen makuuhuone.
14. Meidän asunto - vanhempien makuuhuone.
15. Meidän asunto - eteinen ja siskon huone.
16. Meidän asunto - askarteluhuone.
17. Meidän asunto - keittiö ja vintin portaat.
18. Meidän asunto - toinen olohuone.
19. Dahlgrenin perheen asunto. Boris Dahlgren oli Samskolanissa ruotsin kielen (äikän) opettaja.
20. Tyhjä välitila, jonka takana oli vapaakirkko.
21. Lastentarha ja kokoustila.
22. Lastentarhan kokoustilan varastot (penkit ja pöydät).
23. Roskalaatikko ja jätetynnyrit.
24. Yläpiha, joka pääosin oli lastentarhan leikkialueena.
25. Alapiha, jonne polttopuut tuotiin syksyllä, pinottiin ja sahattiin ennen kuin kukin asukas pinosi oman osuutensa liiteriinsä.
26. Rautiaisen asunto.
27. Vintin portaikko, jonne kaikki asukkaat pääsivät.
28. Kellari 1.
29. Dahlgrenin perheen sisäänkäynti.
30. Kellari 2. Tässä kellarissa meillä oli pieni peruna-, silakka ja marjavarasto.
31. Meidän ja Segerstrählen yhteinen terassi, jossa oli sisääntulot molempiin asuntoihin.

Talojen rakenteesta

Asuintalot oli rakennettu noin 20 cm paksusta hirrestä. Ulkopuolella oli lautavuoraus ja sisäpuolella pinkopahvi, jonka päälle oli vedetty tapetti. Alapuolella oli nk. rossipohja eli tuulettuva alapohja ja lattioiden eristeenä oli sahapurukerros.

Yläpohja oli niin ikään eristetty sahapurukerroksella, jonka paksuus oli n. 30 cm. Vintissä oli sahapurukerros päälle levitetty laualattia siten, että keskellä oli kulkuväylä ja sivuilla asukkailla tarkoitettut säilytystilat.

Säilytystiloja oli huomattavasti enemmän kuin asuntoja, joten siellä on runsaasti tiloja, jonne aikaisemmat asukkaat olivat jättäneet tarpeettomat tavaransa. Portaat meidän talon vintille kulkivat meidän keittiön ulko-oven eteisestä. Ne olivat sellaiset puiset kierreportaat ja syksyisin meillä oli tapana ajaa moottoripyörät noita kierreportaita ylös vintille, jossa ne saivat olla talven rauhassa.

Talot lämmitettiin puilla ja jokaisessa huoneessa oli jonkinlainen takka. Vanhemmat takat olivat oikeita kaakeliuuneja ja uudemmat sellaisia tynnyriuunia, kuten vieresessä kuvassa näkyy.

Uunit oli lämmitettävä vähintään kerran vuorokaudessa ja siitä huolimatta huoneiden lämpötila oli talviaamuna sellaiset 15-17 astetta. Ikkunat olivat aamuisin kuurassa, eikä sisällä voinut liikkua kuin täysissä vaatteissa ja monot jalassa.

Keittiössä oli puuhella ja kylmä vesi. Puuhellassa oli mahdollista lämmittää tarvittava pesuvesi joko kattilalla tai hellassa olevalla pienellä varaajalla.

Aluksi ei ollut jääkaappia, vaan oli ruokakomero ulkoseinän puolella. Komerossa oli suora reikä ulos ja jonkinlainen venttiili, jolla ilmaa säädettiin. Kesällä siitä ei ollut hyötyä, mutta muuten se toimi juuri niin huonosti kuin tuollainen ”jääkaappi” voi toimia. Joskus 1960-luvun alussa meille tuli sellainen pieni jääkaappi, jossa säilytettiin voi ja maito.

Varsinainen viileä ruokavarasto oli talon kellarissa. Talossamme oli kaksi isoa kivekkellaria maan alla ja niihin mentiin ulkokautta. Kellarissa oli käytävä, jonka varrella oli lukittuja säilytystiloja. Käytävä oli tehty kokonaan kivistä ja sen reunalla oli taso, jolle sai laittaa kynttilän. Tosin kellarissa oli minun aikana yksi pieni sähkölampun valaisemassa käytävää.

Meidän kellarimme oli aivan käytävän perällä ja se oli kooltaan noin 2 - 3 m². Siinä oli kaksi isoa puulaatikkoa perunoita ja jauhoja varten. Laatikoiden yläpuolella kaksi hyllyä, joilla pidettiin mehut ja hillot. Oven vasemmalla puolella oli pieni tila, jossa suolasilakkanelikot säilytettiin.

En koskaan tavannut rottia kellarissa, mutta aina kun kävin hakemassa ruokasilakat ja perunat, niin huomasin, että joku oli jyrsinyt monista perunoista palasen. Rotan purema leikattiin pois ja perunat pestiin ja keitettiin, joten se sen ajan hygieniasta.

Pääportti

Pihalle tultiin portista, joka oli kaksiosainen. Pikkuportti oli jalankulkijoille ja iso portti autoja tai muita kulkuneuvoja varten. Pikkuportista mahtui myös polku- ja moottoripyörällä. Ison portin sisäpuolella oli pitkä poikittainen puomi, joka piti portin suljettuna. Portin vasemmassa laidassa oli symmetrian takia portin näköinen seinä, joka ei auennut.

Portin sisäpuolella oli kymmenisen metriä pitkä käytävä, johon asukkaiden katseet eivät ulottuneet. Siksi koko porttikäytävästä tuli eräänlainen yleinen puusee, jonne laitapuolen kulkijat tulivat tyhjentämään rakkonsa. Voitte vaan arvata minkälaiset hajut tuosta paikasta löytyi.

Rottasota

Pihallamme eli kahdenlaisia nelijalkaisija. Meillä oli kissoja ja rottia ja niitä oli likipitään yhtä paljon molempia sortteja. Talojen rossipohjat antoivat hyvän suojan näille ja kun meillä oli puinen roskalaatikko, jonne meni jonkun verran jäteruokaa, kuten perunankuoria, niin apaja oli petattu rotille. Aidan vieressä kohti Sukasen pihaa oli tuo roskalaatikko ja siihen rotat tulivat pääosin meidän puuliiterin (1) alta. Niillä oli rotan mentävä kolo aidan ja seinän välisessä nurkassa, josta kulku kävi roskalaatikkoon.

Minulla oli joskus tapana tukkia tuo kolo pienillä kivillä ja kun sitten paukuttelin roskalaatikon kantta, koko rottakunta pakeni nurkkaan, jossa kolon piti olla. Siinä ei ollut koloa, joten rotat hämmentyivät ja minä iskin aina jonkun hengiltä laudankappaleella. Hetken päästä rotat olivat puhdistaneet käytävän kivistä ja ruliassi alkoi uudestaan.

Rottia oli myös asuinrakennuksissa ja rossipohjan alla. Muistan erityisen hyvin kuinka naapurimme Ellen Segerstråle tuli ja koputteli ovellemme. Hän ei ollut saanut unta, kun rottia juoksi pitkin lattiaita ja etenkin silloin, kun painelivat pianon päällä soittaen omaa rottarokkia. Isäukko sai syyt niskaan, kun oli talon isännöitsijä, eikä ongelma koskaan poistunut.

Kissasota

En tiedä siunaantuiko pihallemme kissoja rottien takia vaiko siitä syystä, että siellä oli hyviä piilopaikkoja? Meillä oli kuitenkin kissoja ja viljejä sellaisia enemmän kuin tohtori määräsi. Niitä oli mustia, valkoisia, kirjavia ja raidallisia. Oli isoja likaisia kolleja ja pienempiä narttuja.

Noina vuosina opin vihaamaan kissoja. Vihani ei ollut aggressiivista vaan pystyn hyvinkin silittämään kotikissaa ilman sen kummempia tunteita. Opin kuitenkin noina aikoina mikä eläin tuo ihmisten kesyttämä katti oikeasti oli ja minkälainen maailmamme olisi, jos noita olisi yhtä paljon kuin variksia.

Viereisessä kuvassa yllä näkyy meidän ikkunoiden edessä oleva terassi ja jokainen kevät se oli suurten kissataistelujen areena. Siinä kollit huusivat ja tappelivat hormonien hyrrätessä. Kissatappelut alkoivat aamuyöstä ja loppuivat ennen kukonlaulua. Yhdellä kertaa noita kissoja saattoi olla tuollaiset 5 - 8 kappaletta.

Näiden jäljiltä koko terassi haisi viikkotolkulla kissankuselle. Terassin takana näkyy katolle menevät portaat. Portaiden alle toimme joulukuusen ja siinä kuuseen sovitettiin jalka, jonka jälkeen se tuotiin sisään. Kaikki meni hyvin paitsi niinä jouluina, kun kissat ehtivät heittää reviiimerkkinsä kuusen alaoksille. Muutaman kerran kissan kusi sitten tuhosi joulutunnelman, kun hajuja ei saatu kuusesta pois.

Alemmassa kuvassa näkyy taustalla puuliiterirakennus. Se oli kaksikerroksinen ja kuten näkyy, ylemmässä kerroksessa oli ikkuna. Kun kevätaurinko alkoi lämmittää

tuohon yläikkunaan ilmestyi kymmeniä kissanpoikia ottamaan aurinkoa. Siinä ne temmelsivät ja tietysti kiipesin sinne siinä toivossa, että saisin listittyä edes yhden. En saanut, vaan kissanpennot piiloutuivat vintillä olleiden rojujen sekaan. Sitten hieman myöhemmin kesällä pihallemme ilmestyi taas uusi kissasukupolvi meitä kiusaamaan.

Tein kaikkeni kissojen vähentämiseksi, mutta vähillä tuloksilla. Muistan ampuneeni muutaman kissan ilmakivärillä joskus 1960-luvun alussa. Sillä ei kuitenkaan ongelma ratkennut.

Puutalkoot pihalla 1950-luvulla.

Nykyaikana jokainen ”hätää kärsivä” voi mennä sossuun hakemaan ruokakupongin. Ruokakupongilla ostetaan sitten kori limonaadia, kaadetaan limut pihalle ja otetaan pulloista palautusrahat, joilla ostetaan kaljaa.

Muistan toisenlaisen Kotkan ja toisenlaiset ”pultsarit”. Meillä oli näet puulämmitys ja jokaisessa huoneessa uuni. Uuniin laitettiin tuli pakkasesta riippuen vähintään kerran

Puupinot pihalla.

päivässä ja sitten piti vielä olla puut keittiötä ja lämminvesivaraajaa varten.

Syksyisin polttopuita tilattiin kaksi tai kolme junanvaunullista. Radan varrelta puut ajettiin pienillä kuorma-autoilla, joita vielä joskus näkee Venäjällä ja museoautonäyttelyissä. Muistan, että niissä oli manuaalinen kippi, jolla kuljettaja veivasi lavan ylös. Pihalle tuotiin metrin koivuhalkoja, joista tehtiin polttopuut. Kun junanvaunulliset oli tuotu pihalle, paikalle ilmestyi Samskolanin talonmies Lindholm sirkkelin kanssa, ja tuo sirkkeli ulvoi aamusta iltaan ainakin viikon ajan. Aina välillä paloi sulake ja koko piha pimeni. Kun ulvomiset loppuivat, jokainen asukas meni liiterinsä eteen ja alkoi pino-ta halkonsa liiteriin.

Turun pappa pilkkoo puita.

Liitereihin tuli siis metrin halkojen kolmannes. Halot olivat koivun puolikkaita, eli metrin puun pätkä oli kertaalleen

halkaistu pituussuunnassa. Kun tarvittiin polttopuuta, halot piti pilkkoa ja tässä tuli sitten sossuhomma kuvaan mukaan.

Oli näet niin, että AA-poppoo kulki pihasta toiseen kysyen pikkuisia töitä, joilla päivän ”korjaussarja” voitiin rahoittaa. Meille näitä miehiä tupsahti aina silloin tällöin ja olivat hauskoja ukkoja (akkoja en nähnyt). He pilkkoivat 15 minuuttia ja tulivat koputtamaan ovelle. ”Joko saan kaksi markkaa”, he kysyivät. Kun he sitten saivat kaljamarkkansa koottua, he hävisivät vähin ääniin Kapteeninkadun Alkoon ja tulivat taas uudestaan kun hätä oli suuri. Turun pappa, eli äitini isä, piipahti syksyisin kylässä. Hän toi mukanaan pahvilaatikollisen omenoita ja pilkkoi samalla parin kuukauden klapit. Yllä olevissa kuvissa näkyy talvella tuodut täydennyshalot. Toisessa kuvassa Turun pappa täydessä touhussa.

Kun olin liian pieni puuhommiin, meillä kävi mies Metsolasta kerran pari kuukaudessa ja pilkkoi puut pientä korvausta vastaan. En tiedä mitään tästä miehestä. Hän oli tumma kuin ”murjaani” ja hänellä oli hieman huolimattomasti hoidettu puolipitkää parta. Hän käveli Metsolasta kaupunkiin ja takaisin. Selässään hänellä oli vihreä haalistunut reppu, jossa oli pullo kahvia käärittynä villasukkaan ja jokunen voileipä. Pikkupoikana pelkäsin jostakin syystä tuota hiljaista miestä, vaikka hän lienee ollut tuollainen peruskiltti suomalainen.

Kun vuosien varrella kasvoini, tuo halkosavotta siirtyi minun ja velipojan vastuulle. Saimme siitä hyvästä markan viikossa viikkorahaa ja siihen palkkaan piti joka päivä kantaa sisään viiden kaakeliuunin ja keittiön polttopuut.

Saniteetti ja pesutilat

Olimme siinä onnellisessa asemassa, että meillä oli kunnan vesiklosetti. Se oli sellainen, jonka istuimesta lähti pitkä putki katon rajaan. Putken päässä oli säiliö ja kun

säiliössä olevasta narusta vedettiin, säiliön vesi syöksyi kohinalla putkea pitkin pönttöön.

Istuin oli aika paljon nykyaikaisten istuinten kaltainen ja siinä oli puinen kansi.

Meillä oli myös valurautainen kylpyamme. Amme oli hyvä, mutta lämpimän veden saaminen olikin sitten eri juttu. Aluksi meillä oli noin 2 metriä

korkea valurautainen härveli, joka muistutti Kotkan kirkon tornia, eli se oli terävä yläpäästä, mutta risti puuttui.

Tornissa oli pieni säiliö, liekö edes 40-litrainen. Tornin alapäässä oli pienen pieni tulipesä ja puita polttamalla saatiin vesi lämpiämään.

Koska lämmintä vettä oli rajallisesti, molemmat pojat joutuivat samaan kylpyyn. Siinä sitten istuimme kuin sorsat koskessa ja velipoika valtasi aina tuon hanan pään vai oliko niin että minä jätin sen pään velipojalle. Minä olin siihen aikaan aika dominoiva tyyppi lähinnä siksi, että yksi minun päätehtävistä oli huolehtiminen nuoremmista ja sen mukana oikeus valita mansikat kakun päältä. Toisaalta myös velimies kulki perässä kuin varjo tehden kaiken minkä minä tein aina eläkeikään asti.

Kun sitä valurautaista tornia oli kärsitty vuosikymmenen verran, isäukko keksi, että se korvataan nestekaasulämmittimellä. Lämmittimessä paloi jatkuvasti pieni liekki ja heti kun laskettiin vettä tuli syttyi, pauhasi ja vesi lämpeni. Kaasua kai siinä meni, mutta en muista kuinka usein pulloa vaihdettiin. Tuo olikin sitten meillä käytössä ainakin 1970-luvulle asti.

1950-luvun lopulla aloin käydä Kotkan papan kotona kylpemässä kerran viikossa. Oli näet niin, että hän asui Merikotkassa ja hänellä oli sekä amme että lämmin vesi talon puolesta. Loppui minun osaltani tuo lutraaminen kaasun ja puukaminen kanssa.

Talomme asukkaat

Meidän pihapiirissämme oli 6 asuntoa. Näistä osa oli vuokralla ja isällämme oli työsuhdeasunto, johon sisältyi huoneisto ja noin 20 m³ metrin halkoja sekä kylmä vesi.

Kun muutimme taloon, asuimme edellä olevan kuvan asunnossa 18 ja asunto, jossa sitten suurimman osan ajasta elimme asui Samskolanin opettaja nimeltä Martin Vegar perheinen. Joskus 1950-luvun puolessa välissä muutimme siihen ”viimeiseen” asuntoon (17) ja aikaisempaan asuntoomme muutti Samskolanin äidin kielen opettaja Boris Dahlgren. Meidän ja Dahlgrenin välissä asui pienessä kaksiossa Karjalaisen perhe, jolla oli tytär nimeltä Merja. Jossakin vaiheessa Karjalaiset muuttivat pois ja heidän asuntonsa yhdistettiin meidän asuntoon ja saimme keittiön ja yhden huoneen aiempien kolmen huoneen lisäksi.

Katsotaan hieman tarkemmin näitä asukkaita.

Herra ja rouva Rautiainen

Pihapiirissämme asui joskus 1950-luvun lopulta hauska pariskunta - nooh omalla tavalla olemme kaikki vähän omalaatuisia.

He asuivat pienessä tuvassa pihan perällä. Tuvassa oli muistaakseni tupakeittiö ja alkovi. Muistini mukaan heillä oli tytär, joka joskus kävi heitä katsomassa, mutta tuosta en ole ihan varma.

Herra itse oli tuollainen 1,75 villasukissa ja melkoisen tanakka rakenteeltaan. Päässään hänellä oli ukoille siihen aikaan yleinen lippalakki, parta oli yleensä ajamatta ja päällä oli villapusero ja sarkatakki. Hänen käyntinsä oli hieman jäykkää ikään kuin merimiehellä, joka oli tottunut keinuvaan alustaan. Tiettävästi hän oli rautatiellä töissä ja häntä kutsuttiin Poreksi.

Aamuisin hän hävisi polkupyörällään töihin johonkin päin Kotkaa ja minä kun kävin koulua, niin en ollut kunnolla edes herännyt ennen kuin Pore Rautiainen oli mennyt menojaan.

Muistan Rautiaisen silloin, kun hän hieman laitamyötäisessä tuli kotiin taluttaen polkupyöräänsä, välillä hyräillen jotakin laulua ja välillä ähkyen

kun tuo polkupyörä oli mennä omia menojaan. Siis liian iloisella tuulella, jotta polkeminen olisi onnistunut.

Meille pennuille hän oli kiltti erityisesti silloin, kun hän oli hieman maistissa. Pyöräänsä nojaten hän kertoili meille tarinoita omasta elämästään ja erityisesti mieleeni jäivät kertomukset ajasta rintamalla.

Kerran hän sanoi minulle: ”Pidä tuota pyörää” ja sitten hän levitti kätensä sivuille hoiperteli ympäriinsä kädet levällä ja esitteli venäläistä maataistelukonetta: ”PrrrrrPrrrPrrrPrrr.” Hieman kuin tuo kohta ”Tuntemattomasta sotilaasta.”

Hän pysähtyi, asettui pyörän viereen ja nosti kädet eteensä. Pum .. Pum .. Pum. Sitteen hän kehaisi leveä hymy kasvoillaan: ”Osuin ritsalla siihen koneeseen ja se putosi kankaalle.”

No joo ... ehkä torlakolla, mutta ritsa tuntui aika uskomattomalta. Rautiainen piti kuitenkin lujasti kiinni tarinastaan ja meille se oli yksi hauska tarina monen muun joukossa.

Kun hän oli viihdyttänyt meitä aikansa, tuvan ovi aukesi ja emäntä astui portaille. Tulehan nyt kotiin sieltä ja ukko Rautiainen otti housuistaan kiinni, nosti ne hieman ylöspäin, tarrasi käsillään polkupyörän ohjaustankoon ja jatkoi sen taluttamista kohti kotiaan.

Rouva Rautiainen oli miehensä vastakohta ja muistutti lähinnä Siiri Angerkoskea sarjassa Pekka ja Pätkä. Päässä hänellä oli huivi ja kasvoilla tuima ilme, mutta kaulinta en nähnyt. En muista että hän olisi puhutellut meitä sanallakaan, emmekä edes tohtineet lähestyä häntä.

Nämä olivat pienen pojan muistikuvia vanhoilta ajoilta. Voivat olla oikeita tai vääriä, mutta sen ritsajutun minä muistan elävästi vielä pitkään. Rautiaisella oli tarinan mukaan tapana kertoa samat jutut aikuisillekin.

Rautiaisen asunto pitkillä portailla näkyy taustalla viereisessä kuvassa. Parempaa minulla ei ollut. Nuo olivat ne samat portaat missä isot tytöt joitakin vuosia aikaisemmin olivat uhanneet taikoa minusta sammakko.

Naapurini, Ellen Elisabet Segerstråle

Ellen-täti oli syntynyt 22.6.1890 perheeseen, jossa lopulta oli kahdeksan lasta. Hän opiskeli arkkitehdiksi ja hänen ensimmäisiä tekeleitään oli hänen vuonna 1912 suunnittelema rakennus Porvoossa, joka edelleen on pystyssä ja hyvissä kuosissa (kuva alla).

Ellen oli pyöreäkasvoinen pikkuinen rouva, joka sipsutteli pitkin jalkakäytäviä hieman etukumarassa kukkahattu päänsään. Hän asui ”meidän talossamme” Keskuskatu 20:ssä (nyk. Mariankatu) ja toimi jonkin aikaa musiikin tuntiopettajana Samskissa. Eläkevuosina Ellen harrasti säveltämistä, mutta en koskaan saanut kuunnella yhtään hänen tekemää sävellystä. En tiedä onko yhtään edes julkaistu.

Ellenin sisarusparvesta kuuluisin oli kaksi vuotta nuorempi veli Lennart Segerstråle, jonka taideteoksia myydään kohtuullisen kovilla hinnoilla esimerkiksi Bukowskin huutokaupoissa. Myös Ateneumissa on näytteillä lukuisia hänen maalaamia tauluja. Hän on myös tunnettu alttaritauluistaan (lisätietoja googlettamalla).

Ellenillä oli iso ikkuna pihalle päin ja tämän ikkunan rikoimme ainakin kahdesti, kun jalkapallo meni korkeaksi. Ei Ellen siitä suuttunut, mutta isäukko sitä enemmän, kun hän joutui maksamaan tekosemme riihikuivilla markoilla.

Jotakin Ellenin luonteesta kertoi se, että kun kerran laskettelimme sähkökitaroillamme kunnan Shadowsien Apachet seinän takana, niin Ellen sipsutteli ulko-ovellemme, soitteli kelloa ja totesi pieni hymy kasvoillaan:

”Teidän kitaranne eivät ole samassa vireessä pianoni kanssa!”

Vihje oli, pistäkää desibelit hieman pienemmälle!

Ellen oli musiikinopettajani oppikoulun alaluokilla ja antoi minulle täyden 10 ”kau-niista lauluäänestäni”. Jouduin myös muutaman kerran noina vuosina esiintymään koulun juhlissa (soololaulua)... EVVK eli ei voinut vähemmän kiinnostaa.

Jossakin vaiheessa sosiaaliset aattet saivat vallan Ellenistä, ja hän ryhtyi avustamaan paikallista A-joukkuetta raha-avustuksilla. Niin meidän pihalle syntyi jopa jonoksi asti noita tenuneniä ja kaikki olivat samalla asialla, pummamassa markkoja. Ellen maksoi kiltisti ja eläke hupeni hiljalleen. Lopulta talonmies ja isäukkoni, joka oli isännöitsijä, ottivat Elleniin yhteyttä, että homman pitäisi loppua .. ja homma loppui sen jälkeen kun muutama ukko oli talutettu puoliväkisin portista ulos.

Niin ne vuodet vierivät ja pihapiirimme myytiin jollekin rakennusyhtiölle. Tuli aika tyhjentää talo ja asukkaiden muuttaa muualle. Muistan itse, kuinka kävin vintillä ke-räämässä pois mitä siellä oli otettavaa.

Oli kuukausi aikaa ja talon piti olla tyhjä, koska kaivinkoneet tulisivat kauhoinensa tekemään kodistani ”päreitä”. Isäukko oli vielä silloinkin isännöitsijänä ja hän meni Ellenin ovelle. Käytiin seuraava keskustelu:

Eikö olisi aika sinunkin alkaa hakea vuokrakämpää, johon muutat. Aika kun alkaa loppua, sanoi isäni. Luoja ratkaisee asiat puolestani, tokaisi Ellen.

Ja niin siinä sitten kävi, että luoja hoiti asiat Ellenin puolesta ja hän kuoli kaksi viikkoa ennen määräaikaa, tammikuun 22 päivänä 1970.

Alla ainut kuva, joka mi-nulla on Ellenistä jossa hän kurkistaa ovesta pihalle. Samassa kuvassa vanhem-pani ylpeilevät ostamansa Morris 1100 -auton vieressä

(rek. no. GJ-621). Toisen kuvan oikeassa reunassa on tuo kuuluisa ikkuna, joka aina välillä sai jalkapallosta kyytiä. Kolmannessa kuvassa on Ellenin suunnittelema raken-nus Porvoossa.

Oikealla kuvassa Ellenin ikkuna, joka joskus sai kyytiä.

Ellenin suunnittelema talo Porvoossa.

Herra ja rouva Ikonen

Sitten olivat Ikonen pariskunta. Heidän kanssaan en juuri ollut missään tekemisissä. Herra oli jonkinlainen konttoristi jossakin. Hän kulki ja pukeutui kuin sellainen. Hänen olemuksensa hehkui sitä ”minä olen virkamies” -henkeä, mutta vaikka kaikkien sääntöjen mukaisesti tervehdimme häntä, hän ohitti meidät ilmetäkään muuttamatta.

Rouva hoiteli pihalla olevaa kokoushuonetta, jossa oli lastentarha. Hän aukoi ovia, sulki niitä, huolehti lämmityksestä sekä siivosi tilat. Frantics-yhteemme alkuaikoina harjoittelimme tässä tilassa ja silloin avaimet piti hakea Ikoskalta.

Ikosilla oli poika, joka oli merimies. En tiedä pääsikö merikapteeniksi asti, mutta toimi ainakin perämiehenä. Aina kun hän kävi kotonaan, ruinasimme häneltä, että hän ostaisi meille Märklinin sähköjunan matkoillaan, mutta koskaan sitä ei tullut.

Ikosilla oli myös tytär, joka oli naimisissa ja asui Imatralla. Heillä oli poika nimeltä Risto ja aina, kun Risto tuli mummolaan, saimme täydennystä pihakomppaniaan.

Riston perheellä oli Peugeot 203 -merkkinen henkilöauto, eli sellainen pitkänokkainen ranskatar. Kylminä päivinä muistan, kuinka Riston isä levitti kerroskaupalla vilttejä konepellin päälle, jotta kone pysyisi lämpimänä yön yli ja käynnistyisi aamulla.

Ristin kanssa teimme jos minkälaista pahuutta ja mm. kävimme lumisotaa Piispalan poikien kanssa.

Pihaväki, vas. Risto, sitten velipoika ja oikealla minä.

Talomies Falck

Minun aikana Keskuskatu 20:ssä oli kaksi talonmiestä. Ensin oli Enqvist ja sitten tuli Falck. Falck oli meille tenaville mukava tuttavuus, joka ymmärsi poikien kujeet ja auttoi aina, kun apua tarvittiin.

Hänellä oli vaimo ja kaksi lasta, Mikke ja Monika. Mikke oli todennäköisesti Mikael, mutta Mikke hän oli meille. Mikke oli minua paljon nuorempi, joten emme leikkineet samassa heikkalaatikossa. Kun Mikke tuli hiekkalaatikkoikään, niin minä ravasin jo Liitonlenkkiä.

Laitoin tuonne pari kuvaa aiheesta.

Ensimmäisessä kuvassa Falck poseeraa ylpeänä pihalla uuden Mossensa ääressä. Tarkemmin sanottuna kyseessä oli Moskvich 403, joka markkinoitiin Suomessa mallinimellä Skandinavia. Auto maksoi noina aikoina (1964) Suomessa noin 5300 markkaa.

Falck oli kotoisin Loviisan pohjoispuolelta, tiettävästi Liljendalista ja Mossellaan hän pääsi käymään kotikonnuillaan. Sanottiinpa Mossesta mitä hyvänsä, niin se tarjosi kuitenkin lähes toimivan vaihtoehdon kalliille länsiautoille, kun rahaa ei tullut joka tuutista eikä lainaa juuri saanut.

Toisessa kuvassa ovat Mikke ja Monika sekä kaksi minulle tuntematonta lasta leikkimässä Keskukadun puolella jalkakäytävällä. Mikken ja Monikan myöhemmistä koh-
taloista en tiedä mitään.

Miksi tuo Falck oli meille pojille niin mukava ja tarpeellinen?

Talonmiehemme Knut Falck Mossensa kanssa pihallamme.

Tässä kuvassa joukko pikkulapsia, joiden joukosta löytyvät Mikke ja Monika.

Vanhan ajan käsityökaluja ja oikealla drillipora, jota lainasimme Falckilta.

Katsotaan tuota kolmatta valokuvaa, jossa ovat minun nuoruudenaikaiset työkalut .. ihan oikeat sen aikaiset jotka vielä löytyvät varastostani.

Suurin ongelmani oli aina tuo pora, joka oli tehty tuon aikaisia puuporan teriä varten ja kun metallia piti porata, niin ensinnäkin terä ei pysynyt paikallaan ja toiseksi tuon poran kiertäminen oli tuskallista ja hidasta hommaa, kun porattavana oli metalli.

Falckilla oli kuitenkin ”huippumoderni” drillipora, ja sitä kävin kerta toisensa jälkeen lainaamassa ja aina sain, enkä koskaan rikkonut sitä. Falckin poralla syntyi reikä toisensa perään nopeasti ja vaivattomasti ... hmm nooh, tänään on akkuporakone ja pylväsporakone .. Enpä taitaisi enää välittää vääntää tuota Falckin parempaa poraa.

Pihapiiri

Tässä kuvassa näkyy pihallamme ollut kokoustila ja lastentarhan lapsia leikkimässä kelkoilla vaikka mäkiä ei ollut minkäänlaisia. Kuvassa näkyy kaksi erilaista potkukelkkaa. Muistan kuinka löytyi niitä, joissa oli ”puskuri” kelkan edessä ja olivat ilmeisesti pienemmille tarkoitettuja turvakaaria. Sitten olivat nuo potkukelkat, joissa jalakset oli taivutettu ylös ”piikeiksi” ja joita piti varoa, kun kelkkojen kanssa kolaroititiin sairaalanmäessä.

Sen lisäksi mitä näppärät isät rakentelivat, oli olemassa tavallisia kelkkoja, eli nuo puujalkaiset, jotka näkyvät kuvassa. Niissä oli puiset jalakset mutta en muista, oliko niissä metalliset kiskot jalasten alla. Toinen mäki kelkka olikin sitten metallista tehty niin, että siinä oli neljä jalkaa, metalliset jalakset ja puinen istuinosa. Muistutti vähän sammakkoa.

Pihanäkymä lastentarhalle päin.

Kolmas kelkka oli rattikelkka. Sellaista minulla ei koskaan ollut, mutta löytyi niitä, joiden rattikelkkaa pääsin kokeilemaan. Rattikelkassa oli samanlaiset jalakset kuin potkukelkassa ja ne kiersivät kaaressa kelkan etupuolelta. Kaaren keskelle oli hitsattu metallipala, jossa oli soikea reikä. Ratti oli kuin veivi, jonka pää meni tuohon reikään ja veivin toisessa päässä oli ratti. Kun ratista käännettiin veivi käänsi kelkan jalakset kaarelle ja niin se kelkka sitten kääntyi .. jos kääntyi.

Tuollaisia rattikelkkoja näkyi sairaalanmäessä sekä kotitekoisina että kaupasta ostettuina.

Eivätpä olleet kelkat CE-merkittyjä, laskettelurinteet laatuluokitettuja taikka kintaat ja potkukousut Kiinasta. Kaikki oli aitoa kotimasta ihan iloja myöten.

Tuossa kuvassa näkyy myös aita Sukasen pihalle. Siellä oli Sukasen huonekaluliike ja kun pihalla oli vähemmän tekemistä minulla oli velipojan kanssa tapana roikkua aidan päällä ja ”aukoa päätä” pihalla työskenteleville miehille. Tuollaista järjetöntä ”lällättelyä”, joihin vain pikkulapset pystyvät.

Miten me pukeudimme

Sodan loputtua maassamme elettiin pula-aikaa, joka jatkui vuodesta toiseen ja joka loppui vasta, kun yleinen elintaso 1960-luvun alussa lähti rajuun nousuun. Pula-aika tarkoittaa, että kaupat ovat tyhjiä. Ei ole valinnan varaa, ei voinut hypistellä kankaita, ei ollut hyllyillä hyvää tai huonoa. Oli vain sitä yhtä sorttia jos oli. Kankaita oli rajoitetusti ja monet vaatekappaleet tehtiin kotona. Singerin poljettava ompelukone kuuluikin monen kodin vakiovarusteisiin.

Alla oleva kuva kertoo, miten monimuotoista pukeutuminen oli silloin, kun vaatteita tehtiin kotona. Toki vaatteita sai kaupastakin, mutta se oli yleisen puutteen takia rajoitettua. Mitään keinokuitua ei ollut. Oli vain puuvillaa, villaa ja pellavaa.

Lapsimuotia 1950-luvun alussa.

Omasta lapsuudestani muistan, kuinka villapaidat, pipot ja lapaset tehtiin kotona. Näihin äitini kutoi kauniita ja värikkäitä kuvioita ja niitä pidettiin sitten koko talven. Villapaidat ja pipot kelpasivat, mutta lapasten kanssa oli vaikeampaa. Ne olivat kuin huonot nyrkkeilyhanskat, neljä sormea yhteen pussiin ja peukalo toiseen.

Talvella imeskelimme lunta ja jäätä lapasista sillä seurauksella, että lapaset kastuivat ja lisää jäätä tarttui niihin. Lapasten imeskely johti pian siihen, että ne menivät puhki ja muistan jo kansakouluiässä, että jouduin parsimaan risat lapaset ihan itse.

Kouluaikana villapaidoista kuluivat ensimmäisinä puhki kyynärpäät ja taas oli edessä reikien parsiminen. Uutta ei tehty vain siksi, että muoti olisi muuttunut tai kyynärpäät kuluneet puhki. Me opimme arvostamaan jokaisen hetken ja jokaisen esineen, joka eteen tuli. Juuri sen ajan tapa improvisoida kiehtoo minua edelleen.

Toinen kuva on myös meidän kotoa otettu ja ensi silmäyksellä voisi kuvitella, että minä esitän tuon kuvan siksi, että siinä on isäni entinen postimerkkikokoelma.

Olet väärässä! Minulla on jalassa Kotkan papan puvun housuista pienennetty versio.

Oli näet niin, että tulossa oli koulun joulujuhlat ja vanhempani pohtivat mistä minulle saisi juhla-asusteet. Sattuipa pappi paikalle ja hän ehdotti, että äitini ottaisi papan vanhan puvun ja pienentäisi sen minulle sopivaksi.

Äiti ompeli, mittasi ja ompeli. Lopulta puku pienehi niin paljon, että se istui päälleni ja niin minut laitettiin koulun joulujuhlaan papan puvussa. Kiltti kun olin ja tuntien sen aikaiset olosuhteet, en valittanut ääneen, mutta muistan ikäni kuinka häpesin tuota asua joulujuhlissa ikään kuin kaikki olisivat tienneet että minulla oli papan vanha puku.

Tarkkasilmäinen näkee, miten minulla on jaloissa puvusta pienennetyt ”liituraitaiset” housut ja erityisen hyvin tuo pienennys näkyy siinä, kuinka korkea housujen vyötärö on. Sitä kun äitini ei täysin madaltanut.

Niin kuin kuvasta voi päätellä, nuo housut palvelivatkin sitten pitkään ja niiden alkuperä unohtui ajan myötä.

Kuva kertoo myös toisen tarinan sen ajan pukeutumisesta. Minulla oli jalassa monot, eli samat, jotka käytin hiihtäessäni. Lattiamme olivat talvisin kylmiä, joten ilman kenkiä ei ollut mahdollista liikkua sisälläkään.

Kengistä puheen ollen minulla oli monojen lisäksi huopikkaat ja kumisaappaat. Kesällä käytin Nokian kumitossuja tai juoksin paljain jaloin.

Tavallisin kevään ja syksyn hattu oli käsin kudottu pipo. Talvipakkasella meillä oli nuo ikivihreät lampaannahkaiset ja korville käännettävät talvihatut. Hieman myöhemmin nämä korvattiin koivistolaisella.

Lapsena niin housut kuin takki olivat sarkaa ja kotona tehtyjä. Yleisvaikutelma oli juuri niin harmaa kuin miltä se mustavalkoisissa valokuvissa näyttää.

Mitä silloin syötiin

Kun heräsimme aamulla, äitini kolisteli jo puuhellan kanssa, kun hän lämmitti teevettä aamupalalle. Kahvia ei meillä silloin juuri tarjottu muille kuin vieraille. Aamupalan mukana söimme muutaman voileivän, yleensä vaalea ranskalainen taikka nk. setsuuri. Voileivän päälle ei ollut voita kummempaa.

Päivisin isäni kävi ruokatunnilla kotona syömässä. Ruokatunti alkoi 11:15 ja päättyi 12:00. Noilta ajoilta muistan makaroonilaatikon, silakkalaatikon, läskisoosin, lihapullat, hernekeiton, kesäkeiton ja lihakeiton. Joskus saimme myös vispipuuroa, joka oli valmistettu survotuista puolukoista ja mannasuurimoista. Lounaan kanssa tarjolla oli hapanleipää ja voita. Juotavaksi oli maitoa.

Noina aikoina emme saaneet vihanneksia tai salaattia. Kurkkua ja tomaattia riitti niin kauan kuin suomalaiset viljelijät saivat niitä kauppaan, mutta niitäkään ei ylen määrin tarjottu. Olimmehan kasvukauden aikana kesälomalla ja luonnossa riitti syötävää.

Voileipien päälle ei ollut voin lisäksi muuta kuin ylähuuli. Juustot ja makkarat tulivat meille vasta 1960-luvun alussa.

Noilla mentiin sitten iltaan asti, jolloin tarjolla oli iltatee voileipien kera.

Makeisten kanssa emme juuri olleet tekemisissä. Kaupasta sai pyöreissä peltipurkeissa Fazerin karamelleja. Huhtamäki möi puulaatikossa lakritsaa. Yleisin ja muistini mukaan ainut karkki, jota harvaksen saimme, oli tikkunekku eli kartion muotoinen voipaperiin pakattu karkki, jossa oli tikku pohjassa. Tikusta pidettiin kiinni ja nuolitiin karkin makeata pintaa. Tällaisia karkkeja löytyi yleensä myyjäisistä tai kauppiaiden itse tekeminä sekatarakaupoista.

Itse asiassa eniten nautittu karkki kevättalvella oli jääpuikko. Meidän talon kattohuopa oli maalattu kolitervalla. Se oli sellainen musta mössö, joka jätti makunsa katolta tulevaan veteen. Tästä johtuen katolta putoavat jääpuikot maistuivat kolitervalle, eli niihin saatiin hieman vettä väkevämpi maku.

Joulukuusi olikin sitten ihan oma lukunsa. Siihen oli ripustettu ”lippusiima”, vähän kiiltäviä koristeita, kynttilöitä ja kotona leivottuja piparkakkukoristeita. Kun aika tuli viedä kuusi halkoliiteriin, saimme mutustella piparipossuja ja piparitonttuja niin paljon kuin napa veti. Olikohan tuo lopultakin joulun ajan parasta aikaa?

Katsotaan tuota 1960-luvun murrosta hieman myöhemmin.

50-luvun käytöskoulua

Meillä oli kotona kuri kohdallaan. Osa tuota ”kuritushuonetta” oli tapakasvatus, joka piti oppia jos ei muuten, niin kantapäähän kautta. Mieleeni on jäänyt muutama asia.

- Toisen päälle ei saanut puhua, vaan piti antaa ihmisten sanoa sanottavansa loppuun. Sellainen kauhistus kuin nykyajan poliittinen väittely ei olisi tullut kulloonkaan.
- Ruokapöydässä ei saanut pitää kynärpäitä pöydällä.
- Ruoka piti syödä loppuun eikä lautaselle saanut jäädä kuin veitsi ja haarukka. Kun pöydästä nousi, piti kiittää ruoasta.
- Jos pöydästä halusi jotakin johon ei ulottunut, piti pyytää toista ojentamaan tätä. Missään tapauksessa ei saanut nousta ja yrittää tavoitella kauempana olevia esineitä kurottautumalla vieruskaverinsa lautasen yli.
- Linja-autossa tai junassa piti aina antaa istuin aikuiselle, jos paikkoja ei ollut vapaina.
- Vanhemmille ihmisille piti aina avata ovi.
- Tuttuja aikuisia piti tervehtiä ja se tapahtui nostamalla hattua oikealla kädellä ja kumartamalla päätään samalla, kun sanoi hyvää päivää tai hyvää iltaa.
- Mies ei koskaan saanut pitää hattua päässään sisällä. Naisia tämä sääntö ei koskenut.
- Tuolissa piti istua selkä suorassa. Puolihuolimaton ja veltto asento oli ehdottomasti kielletty. Tämä sääntö päti myös koulussa, mutta sen valvonta riippui hieman opettajasta.

- Jos samassa pöydässä istui nainen ja hän nousi ylös, miesten piti nousta. Tällaista käyttäytymistä näki vielä pitkälle 1960-luvulle, mutta sitten se tapa katosi.

Niin tiukasti nämä säännöt edelleen istuvat selkärangassani, että noudatan niitä ainakin sovelletusti.

Huolehtiminen, vastuu ja turvallisuus

En tiedä onko tämä yleinen vaiko yksityinen tunne, mutta kun jälkepäin arvioin tuota 1950-lukua ja aikuisten suhdetta lapsiin, niin se olisi nykypäivänä voinut johtaa jopa huostaanottoon. Vanhemmat olivat viettäneet nuoruutensa sota-ajan kurjuudessa ja etenkin sodan aiheuttamat henkiset vammat myrkyttivät vanhempien ja lasten suhteita. Meille lapsille siirtyi ikään kuin perintönä tuo asenne ”kun me kärsimme, niin tekin voisitte vähän kärsiä”.

Monesti jälkepäin tuntuu kuin vanhempamme elivät jonkinlaisessa mielikuvituksen ja traumojen luomassa kuplassa, joka esti hyvien suhteiden syntymisen lapsiin. Myös ajalle tyypillinen auktoritaarinen suhde piti lapset varpaillaan.

Ruokaa ja vaatteita riitti mutta muilta osin tuntui, kuin me lapset olisimme keikkuneet lastuilla maailman merillä.

Kuten jo aiemmin on ilmennyt, kuri oli kovaa ja vitsalla lapset piti vääntää yhteiskuntaan. Toinen vielä suurempi ero nykypäivään, oli vaatimus osallistua töihin lapsesta alkaen ja ottaa vastuu itsestään silloinkin, kun siihen ei aina ollut edellytyksiä.

Niin hauska kun oheinen kuva sinänsä on, niin nykyajan ihmisille se herättää yhden kysymyksen: ”Missä ovat pelastusliivit?”

On päissä hienot baskerit, mutta niillä ei kelluta. Meillä ei tosiaankaan ollut minkäänlaisia pelastusliivejä, vaikka siihen aikaan saattoi jo ostaa korkkiliivejä. Olivat turhakkeita, koska veneessä oli paljon erilaisia kelluntavälineitä. Isälläni oli tapana ohjeistaa:

”Jos jotakin sattuu, niin ottaa airo, tyhjä kanisteri tai ralli kainaloon, niin voitte kellua sillä.”

Vielä saattoi kahdelle löytyä kelluvaa, mutta kun katsomme alla olevaa kuvaa, jossa neljä aikuista ja kuusi lasta tunkevat kuuden metrin moottoriveneeseen ja lähtevät aavalle merelle, niin vähissä ovat pelastusvälineet. Tässä leikissä saattaisivat rallit, airot ja pönikät loppua. Ei myöskään ollut VHF-radiota, kännyköitä tai hätäaraketteja kertomassa, että apua tarvitaan.

Onnettomuuden sattuessa olisimme aikamme kelluneet kylmässä Suomenlahdessa ja sitten väsy ja hypotermia olisi vienyt koko sakin yksi kerralla. Etelä-Suomi olisi kirjoittanut pienen jutun siitä, miten ruumiita olisi ajautunut Rankin rantaan ja se siitä. Ehkä ruumiit olisi tunnistettu, ehkä ei.

Lapsena saimme myös melko vapaasti liikkua isoilla soutuveneillä pitkin rantoja niin kauas kuin uskalsimme. Ilmoitimme vaan että lähdemme rantaan. Jossakin rannoilla hypimme kivikoissa, välillä putosimme kivien väliin mereen. Eikun ylös ja taas menoksi.

Kaupungissa saimme liikkua niin kauas kuin uskalsimme. Tosin kaupassa piti käydä ruokaa ostamassa jo 4-5 vuoden iässä, mutta mitään rajoitteita ei ollut. Kerron tuossa muualla, miten esimerkiksi hyppäsimme makeisjunaan ja päädyimme Sapokkaan. Äiti kertoi lukeneensa makeisjunasta, mutta siihen loppui vanhempien osallistuminen lasten touhuihin.

Tulen myös myöhemmin kertomaan, kuinka nuorena minusta tehtiin veneen kuljettaja ja miten hoidin yhden tilan kesätyöt muutamana kesänä.

Missään vaiheessa meille ei kuitenkaan tapahtunut yhtään enemmän onnettomuuksia tai loukkaantumisia kuin mitä tämän päivän ylisuojelluille lapsille tapahtuu.

Vapaus tehdä ja kokeilla kaikkea johti tietysti siihen, että niin liikkumisen kuin tekemisen taidot kehittyivät ihan toisella tavalla kuin nyöhemmillä sukupolvilla.

Oppi lapsesta kunnioittamaan merta, suunnistamaan ilman välineitä ja liikkumaan maastossa ja kivikoissa.

Leikkikalut

Ovatko leikkikaluleikit valmistautumista aikuisuuteen vai ovatko ne vain seurausta lastenhoidon kaupallistumisesta? Omassa lapsuudessani valtaosa leikeistä oli leikin luomista joko leikkikaluilla tai ilman. Useimmat leikkikalut olivat kotitekoisia. Kaupasta kyllä sai jotakin, mutta jostakin syystä minulta puuttuivat nuo mummot, papat, sedät, tädit ja kummit, jotka täyttivät joulupukin kontin kiinalaisella rihkamalla. Minulla oli vain isä, joka kannusti tekemään leikkikalut itse ja tästä hänelle suuri kiitos.

Riemukupla ja linja-auto mallia 1952

Isäukko kyhäsi meille vanerista auton. Se oli sikäli poljettava, että jalat maahan ja kävelyksi. Edessä oli lauta poikittain ”rungon” päällä ja jaloilla voitiin muuttaa auton kulkusuuntaa. Ei siis ollut varsinaista rattia. Syynä lienee yksinkertaisesti se, että isäukko ei ollut metallimies. Hän tuskin olisi saanut aikaiseksi ratista ohjattavaa ja aidosti poljettavaa autoa, vaan puusta tehty ratkaisu sopi hänen taidoille.

Tätä autoa ajettiin niin, että yksi työnsi ja toinen ohjasi.

Silloin, kun lapsia riitti pihalla, leikimme linja-autoa niin, että yksi oli kuljettaja, toinen rahastaja ja muut matkustajia.

Kuljettajan käveli alkupäässä ja rahastaja tuli perässä ja heitä kiersi naru.

Matkustajat tulivat autoon ja asettuivat narun sisäpuolelle kuljettajan ja rahastajan väliin.

Näin linja-auto kulki kun matkustajat kävelivät ja se muistutti lähinnä tuhatjalkaista. Eipä väliä, iloa ja naurua riitti vaikka muille jakaa.

Tinasotilaat

Eräänä päivänä tuli puhetta tinasotilaista ja isäni muisti, että hänen hyvä leikkikaverinsa Lasse (Lars- Olof) Söderström oli omistanut valurautaisia muotteja, joilla voitiin tehdä tinasotilaita. Isä soitti Lasselle, joka pengottuaan laatikoitaan hetken, löysi nuo muotit piirongin pohjalta. Muoteilla sai tehtyä ratsusotilaan, makaavan, seisovan ja polviltaan ampuvan sotilaan. Ei muuta kuin Hovinsaaren romukauppaan hakemaan

tinaa. Tina oli kallista, joten korvasimme tinan romulyijyllä. Ei lyijyn myrkyllisyydestä ollut tietoa, joten emme voineet sairastua siitä.

Valaminen tapahtui siten, että menimme takan ääreen. Otimme palasen tuohta ja sytytimme sen, Palavan tuohen päälle laitettiin muotin puolikas ja tulesta syntynyt noki asetui muotin pinnalle ja helpotti valetun sotilaanirrottamista muotista.

Sitten otettiin metallinen kauha, asetettiin romutinaa ja lyijyä kauhaan, joka sitten pidettiin takan hiiloksella kunnes tina/lyijy-seos sulii.

Lopuksi sula metalli kaadettiin muottiin, annettiin jäähtyä ja sitten uuden valuhomman kimppeun. Näin syntyi ryhmä, sitten joukkue ja lopulta pataljoona. En muista koskaan laskeneeni kuinka monta tinasotilasta meillä lopulta oli, mutta niitä oli satoja.

Kun oli sotilaita, niin piti synnyttää sota. Sellainen saatiin, kun sotilaat sijoitettiin kahden riviin aseet suunnattuna toisiaan kohtaan. Sitten joukkoja kaadettiin teräspallolla, jota vuoroin vieritettiin vastustajan joukkojen päälle. Se jonka sotilaat ensimmäiseksi onnistuivat taistelemaan ”viimeiseen mieheen”, hävisi sodan. Sodan päätyttyä tehtiin niin kuin tietokoneelle. Painettiin resettiä ja sotilaat heräsivät henkiin valmiina uuteen taistoon.

Veneralli

En tiedä kuinka monta leikkivenettä olen eläessäni veistänyt. Veikkaan useita satoja ellei jopa tuhansia. Helpoimpia olivat kaarnaveneet ja vaikeammasta päästä puusta veistetyt ja sisältä koverretut. Veneille löytyi aina uittopaikka. Jos oli kuivaa, niitä uitettiin pihan hiekassa ja ruohosaarekkeet olivat maata. Kun sattui hyvä sade, pääsimme oikeaan kurauittoon.

Veneiden teossa opin pikkupojasta asti käsittelemään puukkoa, vasaraa, talttaa, sahaa ja kirvestä. Tulihan siinä työssä jos minkälaisia opetuksia, mutta kaikki jäsenet ovat edelleen tallessa. Vasemman käden etusormesta löytyy tosin arpi, joka tuli, kun puukko lipsahti joskus 1950-luvulla. Haavan kesti kauan parantua.

Puukko piti olla terävä, jotta siitä olisi mitään hyötyä ja se kostautui aina välillä. Pahimmillaan tuli tuollaiset lähes tikin vaativat viillot, mutta pienen itkun jälkeen homma taas jatkui.

Kaarnaveneitä tehtiin aina silloin, kun olimme jossakin retkellä. Viereisessä kuvassa minä veistelen kaarnavenettä Flakanäsin hiekkarannalla joskus 1955 paikkeilla.

Puuveneen tekoon tarvittavat puukapulat hain Tuuskin kyläkunnan pärehöylän viereistä. Kun päreitä höylättiin, niin jokaisesta puusta jäi sydänpuu, joka sitten poltettiin. Sydänpuiden pinosta kävimme valitsemassa hienoa suorasyistä ja oksatonta venemateriaalia.

Muovailuvaha

Talvi-iltojen tärkeimpiä iloja olivat muovailuvahat, joilla rakennettiin kaikkea, mihin mielikuvitus ja taito ylsivät. Tämä harrastus kesti melko pitkään ja taisin olla pitkälti toisella kymmenellä ennen kuin vaha sai jäädä. Muistan, kun maaliskuun 15. päivänä 1957 kaksi junaa törmäsi toisiinsa Kuurilan aseman lähellä ja onnettomuudessa menehtyi 26 henkeä ja 59 loukkaantui (lähde Wikipedia).

Kun uutinen onnettomuudesta levisi, niin pitihän minun kyhätä muovailuvahasta nuo kaksi junaa ja ”simuloida” tuo onnettomuus. Tämän muistan ja onnettomuuden päivä antaa vihjeitä siitä, kuinka kauan leikin muovailuvahalla.

Muovailuvaha tuli minulle lähinnä, kun kerran menin isoäidin kanssa kaupungille, ja hän osti minulle rasian tätä ihmeainetta. Rasiassa oli erivärisiä paloja, mutta ei kestänyt kauan ennen kuin nämä sekottuivat keskenään ja lopulta koko vahapala oli ruskea.

Liikkuminen luonnossa ja luonnonsuojelu

Retkeilimme paljon kesäisin ja kuri säilyi yhtä tiukkana luonnossa. Muistan, kuinka meille opetettiin saariston kirjoittamattomia lakeja. Eräs tiukka sääntö oli että esine, joka oli laitettu kiven päälle oli jonkun varaama ja siihen ei saanut koskea. Joskus tuntui oikein ikävältä kun saaria kierrellessä löytyi hienoja meren tuomia esineitä kivien päältä ja ne oli vaan pakko jättää. Olisi ne toki voinut ottaa, mutta taas tuli tuo tuttu kasvatusese.

Taukopaikka piti ennallistaa, eli mitään sellaista ei saanut jättää, joka paljastaisi, että paikalla on pidetty esimerkiksi kahvitauko tai keitetty kalakeittoa. Kaikki roskat oli otettava talteen ja paperit poltettava. Nuotiopaikan kivet hajoitettava ja tyhjiä pulloja ei saanut jättää rannalle. Nuotio piti ehdottomasti sammuttaa. Ollessani hirvijohantajana toistakymmentä vuotta sain vuosi toisensa jälkeen hämmästellä sitä, miten ihmiset jättivät nuotiot palaamaan ja lähtivät passipaikoilleen.

Toisaalta ihmisten suhtautuminen suojeluun yleensäkin oli aika huolimatonta, Kun isäni vaihtoi öljyt moottoriveneessä, niin hän heitti jätteöljyt suoraan mereen. Kun

kysyin miksi hän teki noin, niin vastaus oli yksinkertainen: ”Aurinko haihduttaa pois öljyt.” Yleensäkin meri oli hyväksytty kaatopaikka, koska se kätki sisälleen kaikki romut ja tuttu sananlasku sanoo:

Mitä silmä ei näe sitä sydän ei sure.

Siinä suhteessa kehitys on ollut valtava ja se on mennyt liki oikeaan suuntaan.

Aatteet ja politiikka

Elin kodissa, jota uskonto hallitsi ja politiikka oli taustalla. Äitini sukujuuret olivat Kannaksen Karjalassa ja sota-ajan aluemenetykset näkyivät selvästi hänen asenteissa. Hänen ajatuksiaan kuvaavat lausahdukset kuten:

Ryssä oli ryssä vaikka voissa paistaisi, paras ryssä on maan alla, vielä minä yhden ryssän tapan!

Äitini isä Toivo (Topi) taisteli vapaussodan tai kuten hän aina sanoi, kapinan aikana valkoisten puolella Rautussa osallistuen mm. sodan verisimpiin kuuluviin Rautun taisteluun. Kerran hän kertoi minulle ollessani Turussa opiskelemassa, kuinka Maanselänmäen ja Pöllönmäen väliseen Kylmäojan laaksoon tielle oli ruuhkautunut kapi-nallisten kolonna, joka joutui valkoisten konekiväärien ristituleen. Siinä tulituksessa kaatui kaikkiaan lähes 500 punaista ja venäläistä. Joukossa oli myös Rautun asemalta paenneita naisia ja lapsia.

Pappani oli erittäin kansallismielinen, mutta minkäänlaisia radikaaleja ajatuksia hän ei koskaan esittänyt. Vuoden 1956 yleislakon aikana hän kertoi joutuneensa käsikämään lakkolaisten kanssa ja ottanut virka-aseensa taskusta ja sillä uhaten päässyt eroon lakkolaisista.

Muistan kuinka Turun pappa kertoi miten hän rajavartijana oli sotaa edeltävänä aikana 1930-luvulla vanginnut useita politiikan johtohahmoja laittomasta rajan ylittämisestä. Monet näistä esiintyi politiikassa 1950-luvulla. Muistini mukaan sekä Otto Wille Kuusinen että Arto Tuominen kuuluivat näihin.

Isoisäni, eli Kotkan pappa, oli pesunkestävä sosiaalidemokraatti ja kerron myöhemmin lisää hänestä. Kansalaissodan aikana hän oli punaisten puolella, mutta myöhemässä elämässä politiikka rajoittui Eteenpäin-lehden tilaamiseen.

Näin siis meidän perheessämme aika oli vaimentanut kansalaissodan aikaisia myrskyjä. Toisin oli kaikilla niillä työmailla, joissa olin kesätöissä. Oli ”me ja herrat” tai ”ka-

pitalistit ja sosialistit”. Jossakin yhteiskunnan vasemmalla laidalla muhi aina 1990-luvulle asti etenkin Neuvostoliiton ja kommunismin ihannointi.

Isäni oli koko ikänsä Ruotsalaisen Kansanpuolueen jäsen ja hän oli myös poliittisilta mielipiteiltään melko neutraali.

Kansalaissodan vastapuolet kohtaavat meidän sohvalla. Vasemmalla Kotkan pappa ja oikealla Turun pappa.

Nuoruudessani en kohdannut kaverien piirissä minkäänlaista poliittista liikehdintää. Vasta opiskeluvuosina Turussa jouduin tekemisiin erilaisten ääriilikkeiden kanssa. Kirjoitin muutamia mielipidejuttuja opiskelijoiden lehteen aikana kun Juha Vikatmaa ja kumpp. olivat aktiivisia Turun politiikassa.

Uskonto

Joku sanoi, että länsimaiden kulttuuri ja sivistys on kahden komponentin tulos - kristinusko ja kreikkalainen matemaattinen ajattelu. Se kuinka kauan näiden asioiden piti vaikuttaa, ennen kuin se alkoi näkyä yhteiskunnallisena kehityksenä onkin aivan toinen juttu.

Sodan jälkeinen virallinen Suomi oli ”uskovainen”. Uskonto oli esillä kaikkialla ja kirkko seisoivat yhteisön keskellä.

Meillä alkoi koulupäivä aamuhartaudella, joka pidettiin Samskolanin juhlasalissa. Sinne ehdettiin oppilaat jonoissa siten, että ensimmäinen luokka seisoivat edessä ja kahdeksas luokka takana. Muistan ykkösluokkalaisena kuinka katselin kateellisena noita takana seisovia isoja poikia ja tyttöjä. Vuosi vuodelta siirryin sitten itsekin kohti taaseinää.

Aamuhartaudessa laulettiin joku virsi ja hyvin usein virsi meni aamuhartautta pitävän opettajan mukaan. Erityisesti muistan meidän historian opettajamme, joka kerta toisensa jälkeen laulatti meillä ”Päivä vain ja hetki kerrallansa (ruots. Blott en dag, ett ögonblick i sänder).”

Joulujuhlassa lauloimme nuo tutut jouluvirret ja etenkin muistan, kuinka lukiolaiset saivat joulujuhlan lopussa tanssia ja se päätettiin noin kello 23:00 virteen ”Maa on niin kaunis (ruots. Härlig är jorden)”.

Kevätjuhla päättyi tietenkin suvirteen (ruots. Den blomstertid nu kommer).

Koulussamme oli oppilaita, jotka tunnustivat muita uskontoja, mutta nykyajasta poiketen, asiasta ei tehty suurempaa numeroa. Nämä opiskelijat eivät osallistuneet uskonto-opetukseen eikä aamuhartauteen. Kukaan ei sitä ihmetellyt, kyselty tai kiistänyt heidän oikeuksiaan. Se oli täysin luonnollista toisin kuin tänään. Ainoa poikkeava yksilö, jota hieman ihmettelimme, oli oppikoulun kolmannelle tullut poika, jolla on pitkä parta. Jopa samaan sukupuoleen ihastuneet henkilöt ohitettiin olan kohautuksella. Vasta YLE onnistui tekemään näistä poikkeavia, joita pitää hyväksyä.

Armeijassa uskonto oli samalla tavalla esillä kuin koulussa. Kymminlinnassa ollessani meillä oli joka ilta iltahartaus, jonka päivystäjä piti, ja joka ilta laulettiin sama virsi ”Joutukaa sielut”. Virsi laulettiin sillä ”innolla” kuin tuollainen teini-ikäinen lauma pojankolleja laulaa eli EVVK (Ei Voi Vähemmän Kiinnostaa).

1950-LUVUN TARINOITA

Kirjoitin kerran: "Vuosisadasta toiseen sukupolvet kompuroivat samojen ongelmien kanssa uusilla ja loistavilla ratkaisuilla. Joka kerta ne joutuvat perääntymään samalla tavalla kuin heitä edeltävät sukupolvet tekivät."

Tässä suhteessa 1950-luku oli erilainen. Sodan jälkeinen Suomi oli uudessa tilanteessa. Sotakorvauksia maksettiin ja raskas teollisuutemme kehittyi näiden myötä. Olimme uudessa tilanteessa, eikä historiassamme ollut mitään, mistä olisi voinut oppia.

Se mitä 1950-luvulla opimme antaa kuitenkin uusia näkökohtia elämisen ongelmiin. Opimme, että köyhyydessä ja tavarantoiminnan puutteessa oli mahdollista elää. Välttämättä jopa, että elimme rikkaampaa elämää kuin koskaan myöhemmin.

Tässä luvussa käsittelem elämää pääasiassa kaupungissa ja seuraavassa luvussa siirryn maaseudulle.

KAUPUNKIELÄMÄÄ

1940-luvusta muistan hyvin vähän. Sitä aikaa leimasi puute kaikesta ja sota-ajan säännöstely. Kahvin ja sokerin säännöstely oltiin aloitettu jo syksyllä 1939. Seuraavaksi säännöstelyn kohteiksi joutuivat leipä, viljatuotteet, maito, juusto, liha ja voi. Pahin tilanne oli talvella 1942, jolloin jopa peruna ja juurekset joutuivat säännösteltäviksi.

Säännöstely loppui kokonaan vasta vuonna 1953, jolloin kauppoihin alkoi ilmestyä jopa appelsiineja ja banaaneja.

Pienet pojat ja pieni vaaka

Ensimmäinen minua koskeva hankinta oli vaaka, jolla painoni kehitystä haluttiin seurata. Se oli posliinista tehty ja koneisto oli metallia. Vaaka selviytyi aina viiteen kiloon asti, joten ainakin tuo palveli ensimmäisen vuoden kuten pitikin.

Vuoden 1947 jälkeen se on viettänyt eläkepäiviä milloin missäkin ja juuri nyt se on muistojen hyllyllä yhtä komeana kuin syntyessään.

Vaaka, jolla lapset punnittiin 1940-luvulla.

Linja-auton tarina

Ensimmäinen ja ainoa leikkikalua, jonka lapsuudessani sain, oli puinen linja-auto. Muistini mukaan sain auton joululahjaksi vuonna 1949. En tiedä miten ja kuka sen oli minulle touhunut, mutta arvelen, että isäni oli ahkerana askartelijana rakentanut sen Opistokadun keittiössä. Linja-auto oli noin 40 cm pitkä ja 20 cm korkea. Se oli tehty laudasta, johon oli kiinnitetty kyljet ja katto vanerista. Pyörinä oli neljä pyöreiksi sorvattua puupalikkaa, jotka oli naulattu pohjana olleeseen lautaan.

Linja-auto oli juuri niin korkea, että 2-vuotiaan kävelemistä harjoittelevan taaperon oli helppo kulkea auton perässä nojaten käsillään auton kattoon.

Auto oli minulle rakas ja ainut leikkikalu. Se kulki mukanani kaikkialle, mihin se saatiin raahattua. Kesäisin, kun asuimme Munapirtissä, lykkäsin autoa pitkin pihoja ja kyläteitä onnellinen hymy kasvoillani.

Linja-auto oli myös ensimmäinen ihastukseni, jonka menetin varsin brutaalilla tavalla. Tämä tapahtui vuonna 1955, kun olimme jokapäiväisen tapamme mukaisesti pitäneet tulta talon kaakeliuuneissa. Kun olohuoneen kaakeliuunin tuli oli hyvällä hiilloksella, isäni tuli linja-auto kädessään ja sanoi: ”Etköhän jo ole liian vanha tälle leikkikalulle?” Juuri näillä sanoilla hän sanoi enkä koskaan unohda tuota hetkeä.

Samalla linja-autoni hävisi uunin liekkiin. En ymmärtänyt miksi se piti polttaa, mutta olin kiltti kuten aina, enkä pistänyt vastaan. Liian usein vastalauseeni oli vaiennettu kepillä tai nahkavyöllä. Suru oli vaan opittava nielemään, eikä iso mies saanut itkeä.

Iltaikaljat ja pilliklubi

Vielä 1940-luvun lopulla isäni oli ahkera tupakkamies. Yhden keuhkon menetys sodassa ei vaivannut häntä, vaan hän oli omasta mielestään oppinut sodassa katsomaan kuolemaa silmiin. Hän ei myöskään sylkenyt oluttuoppiin, vaan aina välillä nuo sota-ajan kaverit tulivat meille ja silloin tupakkaa paloi ja tuoppeja kilisteltiin.

Kaksi usein nähtyä sotaratsua olivat komentajakapteeni Pulle (Per Olof) Nordgren ja Kalle (Karl) Asplund. Miehillä oli tapana istua pienen tummaksi petsatun pyöreän pöydän äärellä. Pöydällä oli valkoinen tuhkakuppi, jonka reunoilla istui kaksi kyyhkystä. Muistan myös tulitikkuaskin ja isäukon pilliklubirasian.

Tarina lensi ja sota-ajan muistoja kullattiin oluen tehdessä kauppansa ja huoneen täytyessä tupakan savusta. Siihen aikaan ei ollut minkäänlaista ilmastointia, joten äitini tempaisi välillä ikkunan auki ja hetken päästä isäni kävi sen kiukkuisena sulkemassa. Oli kuulemma liian kylmää ja vetoista.

Olin juuri niin pitkä, että leukani ulottui pöydän reunan yli ja seisoin siinä korvat höröllä kuuntelemassa ukkojen tarinoita. Jokainen aikuinen tietää kuinka hyvin nuo pienet kattilat kirjaavat tyhjiin päihinsä kaikki sellaiset asiat, jotka heille ei oikeasti kuuluisi. Eivätäkään ukotkaan minusta välittäneet, vaan juttu muuttui ronskimmaksi kun ilta eteni.

Pulle oli tarinamies ja hän kertoi, kuinka hän oli sota-aikana palvellut laivastossa ja kerran heille oli sattunut vahinko, kun tykki oli suunnattu liian alas ja harjoitusammus osui laivan keulaan. Oli kuulemma mennyt pelleistä läpi että kolisi! Hän kertoi myös miinojen raivauksista ja siitä, kuinka panssarilaiva Ilmarinen oli ajanut merimiinaan

Utön edustalla syyskuussa 1941, ja kuinka hän oli ollut kapakkatappeluista Marseillessa

Illan mittaan lapset laitettiin nukkumaan ja äänekas pulina jatkui aamutunneille. Aamuisin tupakan savun haju leijaili huoneessa ja pöydällä oli muutama tarinasta eksynyt tuoppi. Erityisesti muistan yhden aamun, kun me pojat heräsimme ennen vanhempaa väkeä. Kaksivuotias velipoikaní huomasi vajaan oluttuopin pöydällä ja onnistui siemailemaan ohrapirtelön ”Pohjanmaan kautta”. Äitini heräsi hirveään kolinaan, kun velipoika juovuspäissään veti alas ikkunaverhoja.

Pilliklubi aski sellaisena kun se silloin oli.

Savukkeissa oli puolet tupakkaa ja toinen puoli oli se kuuluisa pilli. Tupakkaa oli savukkeessa suhteellisen vähän verrattuna myöhempien aikojen jenkki-savukeisiin.

Kuva modifioutu Kansallisarkoston kuvasta.

Viereisessä kuvassa isäni, Agnes Asplund ja isän juttukaveri Kalle Asplund.

Kuva otettu sienireissulla Heinlahden metsissä 1950-luvun alussa.

Pulle Nordgren ampui itsensä 1955 tammikuussa ja haudattiin 21. päivänä. Kalle Asplund kuoli sydänkohtaukseen 1950-luvun lopulla. Isäni lopetti tupakanpolton ja siirtyi oluesta miedompiin juomiin kun hän 1952 syksyllä tuli uskoon.

Minulle jäi tuosta ajasta hyvät muistot ja muistan nuo illat kuin eilisen päivän vaikka en ollut kuin kolme vuotta vanha.

Moottorivenettä veistämään

Alkoi lukuvuosi 1950 ja isäni oli päättänyt rakentaa itselleen moottoriveneen. Sen piti olla pitempi kuin isoisäni vene ja kulkea hieman kovempaa. Siinä olivat isäni mukaan työn reunaehdot.

Tuuskin kylän 1950-luvun alussa.

Veneistä ja niiden muotoilusta isäni ei tiennyt mitään, mutta hän oli opiskellut fysiikkaa ja toimi myös fysiikan opettajana. Näillä tiedoilla hän päätti, että veneen laitojen pitää olla kupeerat, jolloin virtausvastus on pienin mahdollinen.

Syksyllä piirustukset valmistuivat ja kevättalvella hän pääsi Kalle Asplundin avustuksella Federationin (Vetekin) työpajalle sahaamaan kaaret, kölin, keulan

ja perän. Kalle Asplund oli tarinan mukaan sanonut työnjohtajalle, että hän katsoisi isäni perään, jotta isäkköni ei loukkaisi itseään. Työnjohtajan vastaus oli:

”Vasta-alkajat pelkäävät koneita ja osaavat varoa. Onnettomuudet sattuvat vasta kun he luulevat osaavansa.”

Niin ukko sai työn tehtyä ja tavarat vietiin Munapirtin Tuuskin kylään, jossa isäni oli saanut käyttöönsä Rasin Oskarin elosuojan. Täällä hän kokosi komistuksen ja ryhtyi laudoittamaan. Hän oli päättänyt, että lautoja ei tarvitse höyryttää, vaan ne vedetään vingoilla kaariin ja ruuvataan kiinni. Sitä mukaa kun ukko sai laudat paikalleen ne paukahtivat poikki ja kiroilu olikin sen mukaista.

Itse muistan, kuinka seisoin vieressä ja seurasin tuota touhua silmät pyöreinä. Olin neljävuotias taapero ja eräs tapahtuma on tuolta ajalta jäänyt mieleeni. Oli näet niin, että Mäkelän Armaksella oli kaksi hevosta, joita hän laidunsi talonsa edessä keskellä kylää. Päästäkseen Rasin elosuojaan oli kuljettava Mäkelän tekemän hevosaitauksen läpi.

Tapanani oli kulkea katsomassa isäni työtä ihan itsekseni ja vein hänelle päiväkahvit. Matkaa Anttoo Lindströmin talosta, jossa asuimme, oli noin 2 km, joten kyllä minun ikäiseni ”iso mies” siitä selviytyi.

Kun tulin Mäkelän talon kohdalle ja piti mennä veräjän läpi, hevoset laukkasivat paikalle. Olivat tietten uteliaita ja kuvittelivat, että tulin hapanleipä kourassa. En tullut, vaan minulla oli villasukkaan piilotettu pullo täynnä lämmintä kahvia, joka oli tarkoitettu isälle.

Vene joskus 1960-luvun alussa - oma kuva.

Niin minä istuin veräjän takana ja odotin, kunnes hevoset kyllästyivät minuun, jonka jälkeen pinkaisin tuon 30 metrin matkan kahvipullo kourassa ja tunkeuduin elosuojaan ovesta sisään. Sama toistui, kun piti palata takaisin. Ensin kurkistin, sitten odotin ja lopulta juoksin.

Venehommat meni isältä puihin ja paikalle hälytettiin Tynin Uuno Kaunissaaresta. Yhdessä he sitten saivat laudoitukset paikalle. Veneen kaaret olivat tosin tehty melko pitkiksi ja tarinan mukaan Uuno sanoi jossakin vaiheessa, että pitää lopettaa. Tästä kun ei saanut tulla kerrostaloa.

Syksyllä puolivalmis vene hinattiin Munapirtistä Kotkaan ja hinaamassa oli Federationin moottorivene, jota Kalle Asplund ohjasi. Vene tuotiin sen jälkeen pihallemme ja laitettiin roskalaatikon kohdalla olleeseen tyhjään tilaan. Tästä alkoivat kansirakennelmien teko ja pihan pesutupaan tehtiin puutavarasta putki, jossa laudat höyrytettiin.

Taas oli Uuno Tyni paikalla ja muistan, kuinka miehet juoksivat pihan poikki kantaen höyryäviä lautoja. Veneen kohdalla ne taivutettiin paikalle.

Kun kaikki laudat oli kiinnitetty upotetuilla ruuveilla, isäukko kittasi ruuvien päät piiloon, taputteli itseään rinnuksille ja lähti tyytyväisenä kotiin.

Minulle tuo ei tietenkään käynyt laatuun, vaan isän työ piti tarkastaa. Niin otin pienen puutikun ja ryhdyin kaivamaan kitin ruuvien päältä niin korkealle kuin kättä riitti. Sitten oma urakkani oli valmis ja menin kotiin.

Seuraavana päivänä sain taas maistaa vanhaa tuttavuutta, eli risu heilui ja poika kiljui. Näin minuun taottiin uusia oppeja vanhoilla ja hyväiksi todetuilla menetelmillä. Kitti on pyhää ja siihen ei sitten kosketa.

Veneeseen hankittin moottori merkkiä Wickströmin malli C, jota valmistettiin vuosina 1936-1952. Se oli yksisylinterinen 4-5 hv moottori, joka kävi bensiinillä ja moottoripetroolilla.

Kone käynnistettiin vauhtipyörää kääntämällä ja puolipuristushana avattuna. Vene kulki tällä moottorilla noin 6 solmua, joka oli aika lähellä runkonopeutta.

Moottorivene valmistui 1952

Isäkon kyhäämä moottorivene laskettiin sitten keväällä 1952 mereen Korkeavuorenkadun päässä olevassa venesatamassa. Sieltä olimme saaneet venepaikan ja paikalla oli jyrkkä ranta, josta veneitä voitiin laskea.

Väki menossa Haapasaareen joskus 1950-luvun alussa. Mukana eno vaimonsa kanssa sekä kolme serkkupoikaa ja tietysti oma sakkii.

Ei ollut pelastusliivejä, vaan ohjeena oli, että jos vene jostakin syystä uppoaa, niin jokainen ottaa kainaloonsa jonkinlaisen kelluntavälineen, kuten airon, pohjarallin tms.

Kuva on isäni ottama.

Tuollainen tasasaumainen vene haristuu talven aikana ja kun se lasketaan veteen, jokaisen laudan välistä tulee vettä ”kaatamalla”. Tästä johtuen meidänkin vene laskettiin aluksi niin pitkälle, että perä oli vedessä ja keula maissa. Sitä mukaa kun laudat turposivat, venettä lykättiin hieman syvemmälle ja lopuksi se uitettiin omalle paikalle. Tässä se sitten seisoi ja isäukko juoksi 4-5 tunnin välein pumppaamassa pois kertyneet vedet. Lopulta ihmetys kellui kunnolla ja oli aika päästä matkaan.

Noina aikoina kesämme muuttuivat kun pääsimme veneellä kiertämään saaristossa. Vene oli yleensä laitoja myöten täynnä väkeä ja mukaan oli ahdettu nokipannu, kalankeittovehkeet ja matkalaukullinen voileipiä ”pikkuväelle”.

Haapasaari oli siihen aikaan ihan aito sellainen. Turismista ei juuri ollut tietoa .. tietysti meitä lukuun ottamatta. Ei kysytty rannalla rokotepasseja eikä rahapussin pak-suutta. Vieraslaituria ei ollut, vaan vene ”ankkuroitiin” lähimpään laituriin omistajan luvalla. Saaresta löytyi ikiwanha Haapasaaren Osuuskauppa, jonka hyllyt kävimme putsaamassa, kun matkalaukku oli tyhjentynyt voileivistä matkalla Kotkasta. Niin juuri se sama puoti, joka vielä tänä päivänä taitaa toimia.

Käytiin pookissa, eli vuonna 1800-luvulla rakennetussa luotsitornissa, josta yllä oleva ”panorama kuva” on otettu.

Tervaveneiden aikaa

Ennen sanottiin, että kaikilla kotkalaisilla oli vene. Tiedä häntä, mutta paljon niitä kuitenkin oli. On niitä vieläkin, mutta nykyään vene on jotenkin yhtä keinotekoinen, kuin muu yhteiskunta. Se on muovinen elintasomittari.

Vietin lapsuuteni tervattujen puuveneiden, meriairojen, pirkkelipurjeiden ja mootto-tipetroolin hajussa. Rantoja koristi vanhat puiset vajat ja verkkomökkit.

Moottoriveneet kulkivat enimmillään tuollaiset seitsemän solmua ja kaikilla oli aikaa paitsi silloin, kun tuore kala oli saatava maihin ja myyntiin.

Muistan tuon Tuuskinkylän Kipparirannan juuri tuollaisena, kuin se on alla olevassa kuvassa, vaikka ajan hammas on vienyt laiturin. Muistan myös Kaunissaaren sataman

silloin, kun sitä suojasi pieni vaatimaton aallonmurtaja eli ennen kuin Urho Kekkonen kävi paikalla ja sai aikaiseksi hieman parannuksia olosuhteisiin.

Ennen kaikkea tuo aika oli puuveneiden ja petroolimoottoreiden aikaa.

Silloin suuremmat moottorivalmistajat olivat Wickström, Olympia ja vaikkapa Andros. Löytyi myös ruotsalaiset Volvo ja Albin. Näiden lisäksi muistan erilaisia konepajojen kyhäämiä pieniä koneita.

Andros oli hauska kone, joka pyöri edestä katsottuna vastapäivään, kun muut koneet pyörivät myötäpäivään.

Veneissä oli kaksi polttoainetankkia, yksi bensiinille ja toinen petroolille. Aluksi kone ajettiin lämpimäksi bensiinillä ja sitten kytkettiin petrooli päälle. Meillä tosin oli vain petroolitankki, ja neulaventtiiliä säädettiin sitä mukaa kun kone lämpeni.

Näiden koneiden käynnistys oli aina oma rituaalinsa. Sylinterin päällä oli pieni ”ryypykuppi”, johon kaadettiin bensiiniä. Kuppi avattiin, kierrettiin hieman vauhtipyörästä, jolloin bensiini imeytyi sylinteriin. Tämän jälkeen kuppi suljettiin, sytytys laitettiin myöhäiselle ja kaasua hieman auki.

Monesti sylinterin kupeessa oli puolipuristushana, joka avattiin, jotta olisi kevyempää pyörittää moottori puristusvaiheen yli.

Yllä Siggen veneessä ja alla tulossa Kaunissaareeni - omat kuvat.

Jos oli onnekas, moottorissa oli laukaisumagneetto. Tämä helpotti käynnistämistä, koska se antoi hyvän kipinän myös pienillä kierroksilla. Meidän Wikissä ei sellaisia ylellisiä ollut.

Sitten käännettiin vaihtipyörän kamesta ja hyvällä tuurilla kone käynnistyi. Avoimesta puolipuristushanasta kuului hirveä pauke (zih..zih..zih) ja siitä nousi paksu savu. Kun kone kävi, hana suljettiin ja avattiin vesihana, joka vei osan jäähdytysvedestä pakoputkeen. Sitten eikun menoksi.

Ja tuo matkanteko !

Se oli sielulle rauhaa, kun istui veneessä ja petroolikone kävi, hiljaa kuiskaten kuin höyrymoottori. Ei ollut runkoääniä, vaan puiset rakenteet vaimensivat kaikki koneen äänet. Meidän yksisylinterinen Wikke jyskytti hieman, mutta kalastajien yleisesti käyttämät kaksisylinteriset moottorit kävivät tosi pehmeästi.

Veneessä pystyi puhumaan toisin kuin aikamme muovitekeleissä, jois-

sa on 10-kertaisesti ylimitoitettu raskaskäyntinen diesel. On sellainen kone jonka jokainen liike kaikuu rungossa.

Yllä kuva kun olen vaimoni kanssa kalastaja Sigurd Lindströmin puuveneessä menossa Mustalleviirille. Siggen vene oli sellainen perinteinen 7-metrinen avovene, jossa oli pressusta tehty ”kajuutta” ja irtonaiset poikittain asetetut penkit. Venettä kuljetti 2-sylinterinen 6-9 hp Olympia-merkkinen petroolikone. Meno oli ajan hengen mukaista.

Vielä tänä päivänä kun katselen vanhojen koneiden näyttelyjä ja kuuntelen niiden maamoottoreiden tasaista jumputusta, mieli palaa taas takaisin 1950-luvun merille. Jos vielä kerran saisin kokea aidon 50-luvun venereissun.

Paikka, jossa usein kävimme, oli Kaunissaari. Syy olikin yksinkertainen. Kun isäukon venettä tehtiin, mukana oli Uuno Tyni, joka piti huolen siitä, että veneestä yleensäkin tulo jotakin.

No siitä veneestä oltiin monta mieltä.

Virolainen veneenveistäjä Varma näki kun meidän puolivalmis vene tuotiin Kalarantaan ja hän oli tokaissut, että tuo vene ei koskaan pysy pystyssä.

Nooh, ei malli varmasti ollut Varman mieleen ja olin nähnyt useita Varman tekemiä veneitä. Ne olivat erilaisia ja hän lienee Kymenlaakson rannoilla luotujen venemallien esi-isä.

Meille tuo isäukon tekemä paatti kelpasi kaikista sen puutteista huolimatta.

Pikkupojan painajainen

Meillä oli 1950-luvulla talonmies nimeltä Enqvist ja hänellä oli kaksi tyttöä. Pikkupoikana tein kaikkea pahaa, mitä poika voi keksiä, mutta niin tekivät myös tytöt. Talonmiehen tytöistä vanhempi oli eräänä päivänä pihallamme kavereittensa kanssa ja vaikka olin noita tyttöjä joitakin vuosia nuorempi, niin en voinut olla kiusaamatta heitä. Tosin en päässyt vetämään letistä, mutta jossakin vaiheessa tytöt hermostuivat minuun.

Ensin he supisivat keskenään ja sitten hävisivät sisälle. Ulos tullessaan yhdellä heistä oli käsissään puun oksa, johon oli solmittu pieni kankaan pala.

Sitten he piirittivät minut ja ryhtyivät vakavalla naamalla latelemaan loitsuja. Heidän naamansa olivat niin peruslukemilla, että vakavoiduin itsekin.

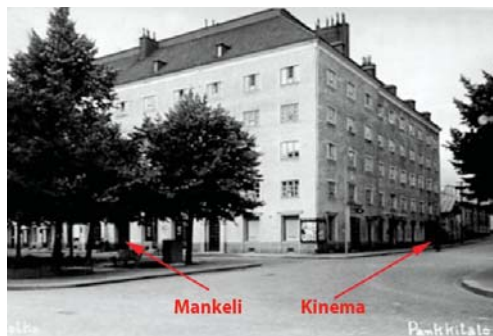
He sanoivat: ”Nyt me taioimme sinusta sammakon ja jäät sellaiseksi loppuiäksi.”

Sitten tytöt heiluttivat salaperäisesti oksaa ja alkoivat taas lausua noita loitsuja.

Pelästyin ja taisin jopa itkeä ja lupasin, etten koskaan enää kiusaa heitä. Sen lupauksen taisin sitten pitää. Olinhan mielummin kiltti poika kuin paha sammakko.

Pankkitalo ja mankeli

Löysin Kansallisarkiston kuvapankista valokuvan Pankkitalosta. Pankkitalo sijaitsi meidän naapurikorttelissa ja siihen liittyi monenlaisia muistoja. Sota-aikana isoisäni asui Pankkitalossa, mutta siitä minulla ei luonnollisista syistä ole muistoja.

Pankkitalo - tuntematon kuvaaja.

Katutasossa oli elokuvateatteri Kinema, jossa joskus tuli käytyä. En sinänsä muista yhtään elokuvaa, jota olisin katsellut Kinemassa, mutta ei haittaa vauhtia. Kinemasta kun mennään eteenpäin, niin Pankkitalon vieressä oli puutalo. Siinä asui Hannes Kuhlvik pikkupoikana ja hän leikki usein veljeni kanssa.

Kulvik tuli tunnetuksi niin kutsutuisista Kouri-kaupoista, joissa hän toimi Pentti Kourin yhteistyökumppanina sekä Kansallis-Osake-Pankin pääjohtajan Jaakko Lassilan neuvonantajana. Oli hauska sattuma, että Hannes aina lapsena halusi leikkiä Robin Hoodia, miestä joka otti rikkailta ja antoi köyhille.

Sitten olikin Pankkitalon mankeli!

Vanhan ajan mankeli - tuntematon kuvaaja.

Meidän talossamme oli kaikille yhteinen pesutupa, joka oli kuin iso betonipalju, jonka pohjalla seisoivat kaksi puulämmitteistä pataa sekä pikkui-
nen ikkuna ja sen vieressä laudoista

kyhätty työtaso. Seinät ja katto olivat puusta ja pikimustat ihan kuin pesutuvassa joskus olisi palvattu lihaa. Pesutupa haisi eiliselle vedelle ja saippualle.

Siihen aikaan pyykki pestiin keittämällä padassa ja hinkkaamalla pyykkilautaa vastaan ... kaikki ihan käsin. Pesutuvan katosta roikkui pikkuinen lamppu, tuollainen

enintään 20 Wattia, joka epätoivoisesti yritti luoda tunnelmaa tumman harmaaseen tupaan.

Sinne meiltä lapsilta oli pääsy kielletty, koska pesutuvassa oli lipeää ja joku lapsi oli kuulemma niellyt sitä ja kuollut siihen.

Kun pyykki oli pesty ja kuivattu, lakanat ja tyyntyjen päälliset laitettiin erilliseen pyykkikoriin tarkoituksena viedä ne mankeliin.

Pyykinpesun jälkeen koko saattoväki (minä, vanhempani ja ilmeisesti myös velimies) läksimme Pankkitaloon pyykkikorin kanssa. Siellä oli oikea mankeli! Mankeli löytyi kun mentiin Keskuskadun puolelta pihalle ja heti pihalta oikealle talon kellariin.

Mankelihuoneen perällä oli iso pyöreillä kivillä täytetty mankeli. Sen vieressä työtaso ja puisia rullia.

Rullien ympäri kierrettiin lakana ja mankeli kuljetettiin toiseen reunaan jonka jälkeen ”rullatut lakanat” laitettiin vastakkaiselle puolelle ja mankeli käynnistettiin. Sama toiseen päähän ja kun lakanarulla oli kummankin pään alla, kone hörähti kytkimestä käyntiin. Mankeli liikkui kovalla räminällä ja keikkuen edestakaisin. Kuului kodonk .. kodonk .. kodonk kun sähkömoottori kuljetti härveliä edestakaisin.

Pienelle pojalle mankeli oli sekä pelottava, äänekäs että ruma. Se oli kuin höyrykäyttöinen rautahepo, joka kolisteli mukulakivikadulla ja pentuja kiellettiin menemästä

*Seurakuntakeskus Keskuskadun puolelta. Etualalla pappien asunnot ja Mosse-
sen kohdalla Kotkan Seurakunnan toimistot.*

Hieman edempänä oli portti, joka johti sisäpihalle ja siellä oli kokoustila, jossa seurakunta järjesti esimerkiksi pyhäkouluu lapsille.

Kuva FB-ryhmästä

lähelle. Vanhemmat kun pelkäsivät että jäämme mankelin ja kiviseinän väliin puristuksiin.

En ollut aivan jouten, vaan vedin lakanoita isäni kanssa ja tarkkana piti olla, ettei lakana irronut pikkupojan käsistä. Olisi kova pesu mennyt hukkaan, kun se olisi pudonnut likaiselle lattialle.

Niin sitä pyykkiä pestiin ja mankelointiin 1950-luvun Kotkassa. Kotona silitettävät silitettiin raudalla, joka lämmitettiin puuhellan päällä, joten monikohan nykyaikana toivoisi paluuta 1950-luvulle?

Aika oli rankkaa, mutta muistot kultaisia!

Tarinoita papeista ja pojista

Isäni oli harras uskovainen ja toimi vuosia taikka jopa vuosikymmeniä Kotkan Kirkkovaltuustossa. Jokainen uskomme johonkin, enkä sinänsä pitänyt vanhempieni uskonasioita mitenkään ongelmallisina - ainakaan näin jälkepäin.

Nuorena saattoi joskus ahdistua, kun joulupukki ei tullut ellei ensin käyty joulukirkossa. Pikkuisille tietysti tuo joulukirkko oli aika masentava, kun kotona odotti joulun herkut ja pukinkontti. Näin jälkepäin joulukirkko lapsena oli kaunis osa sen ajan perinnettä.

Isäni tehtävien kautta muistan erityisesti kaksi kotkalaista pappia, kappalainen Jouko Ilmari Leino (Kotkassa 1946-1954) ja kirkkoherra Leo Kalervo Henrik Pennanen

(Kotkassa 1959-72). Molempiin liittyy omat tarinat.

Jouko Leino

Jouko Ilmari Leino

Vanhoina kotkalaisina muistamme tuon vanhan seurakuntatalon, jossa nykyisen Mariankadun ja Kaivokadun kulmassa olivat pappien virka-asunnot ja ulko-ovi Mariankadun puolella. Saman korttelin Kapteeninkadun päässä oli pieni ”kivi-jalkapuoti”, jossa usein asioimme.

Tuohon puotiin äitimme usein komensi meidät pojat ostoksille, kun jotakin tarvittiin.

Elettiin vuotta 1952 taikka 1953, kun yhtenä päivänä tallustelimme mainittuun kauppaan ja Kap-

teeninkadun kulmassa kohtasimme Jouko Leinon. Tunsimme hänet hyvin, koska hän oli useasti käynyt meillä kirkon asioissa. Sen lisäksi minulla on pieni muisto siitä, että hän piti pyhäkoulua seurakuntatalon pihalla olevassa rakennuksessa, jonne minutkin oli ”pakotettu”.

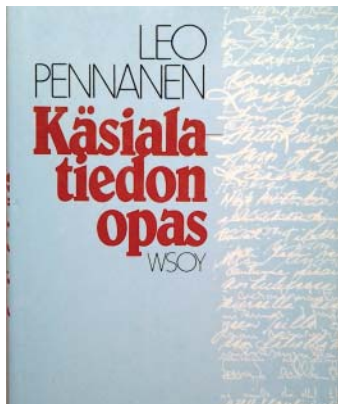
Velipojan kanssa meillä oli tapana viljellä erilaisia sivistyssanoja kuten pikkupojat yleensä tekevät (ellei suut pienestä asti ole pesty saippualla). Leino pysähtyi eteemme ja tokaisi: ”Ei saa pojat kiroilla, koska silloin ette pääse taivaaseen”. Tähän minä tokaisin: ”Emme mene taivaaseen vaan kauppaan.”

Tämän tarinan Leino kertoi isällemme ja tarina levisi koko Suomeen, vaikka tekijänoikeus oli minulla ja velipojalla. Emme kuitenkaan tulleet jutusta kuuluisiksi, mutta se oli sitä makeampi kun luimme siitä lehdissä.

Kirkkoherra Leo Pennanen

Siinä oli pappismieheksi mielenkiintoinen tyyppi. En tiedä mitä muistoja meillä kaikilla on hänestä, koska hän eli Kotkassa aikana, jolloin monet meistä oli rippikouluiässä. Viereisessä kuvassa Leo Pennanen Hämeenkoskella (mies keskellä liperit kaulassa) ennen kuin hän tuli Kotkaan.

Leo Pennanen oli käsialatutkija ja oli kirjoittanut ensimmäisen kirjansa ”Käsiala kertoo” jo vuonna 1945. Isäni kirjahyllystä löysin joskus 1950-luvun lopulla hänen 1953 kirjoittama kirja ”Käsiala - ihmisen kuvastaja”.

Innostuin itse aiheesta ja minulla on edelleenkin kirjahyllyssäni hänen 1983 julkaisema kirja ”Käsialatiedon opas”. 1960-luvun alkuvuosina kävin ainakin kahdesti keskustelemassa hänen kotonaan käsialatutkimuksesta, mutta sitten tulivat työt ja muut kiireet ja tämä harrastus jäi paussille.

Sen verran syvälle nuo Pennanen opit menivät, että edelleenkin analysoin ”vaistomaisesti” kaikkia näkemäni allekirjoituksia - myös omani.

Mitä omani kertoo?

Käsialani mukaan olen suoraviivainen, avoin ja eteenpäin pyrkivä joskus jopa hosuva, enkä jaksa huomioida pikkuasioita. Oikaisen monessa mutkassa päästäkseni perille. Nooh, ei tarvi kuin kysellä emännältä, niin saa saman vastauksen.

Kaupantekijänä

Minulle opetettiin pienestä pitäen, että elämä on työtä, haluammeko sitä tai ei ja vastuu oli otettava heti kun jaloille pääsin. Arviolta vuoden 1952 aikana äitini muuttui kotipomoksi ja minusta tuli duunari. Jouduin tekemään perheen kauppareissut kenkäostoksia lukuun ottamatta. Niin sain joka päivä käteeni pienen nahkapussin, jonka pohjalle oli kirjoitettu ostoslista. Matkaan otin vielä kassin ja maitokannun.

Tallustelin mäkeä alas kohti Pankkitaloa. Käännyin Kotkankadun risteyksessä kohti Piispalaa, jossa nuo kaupat sijaitsivat. Kauimpana Kotkankadun ja Kirkkokadun risteyksessä oli siirtomaatavarakauppa, josta aloitin kierrokseni ostamalla paketin kahvia. Kahvi oli säännöstelyn alaista aina vuoteen 1954, joten minulla oli mukana tarvittavat lipukkeet. Myyjä leikkasi lipukkeista yhden ruudun, jolla joka oikeutti kahvipakettiin.

Sitten kuljin takaisin ja seuraavassa kaupassa myytiin leipää. Muistan vielä tänä päivänä tuoreen leivän tuoksut, jotka levisivät kaupan ulko-ovelle asti. Ei ollut muoviin pakattua sitkeätä ja mautonta koneleipää, vaan tiskin takana on iso kori täynnä tuoretta leipää, joka aamulla oli tullut suoraan leipomosta.

Ostin ranskanleivän, setsuurin ja limpun.

Leipäkaupasta seuraavana oli maitokauppa. Tiskin takana myyjällä oli iso sammio täynnä maitoa ja ojensin hänelle maitokannun. Kaksi litraa kiitos ja puoli kiloa voita.

Maitokannun kannen myyjä tiivisti laittamalla kannen väliin palasen voipaperia. Voi oli suurina kimpaleina kaupan tiskillä ja myyjä leikkasi haluamani palasen ohuella langalla, pakkasi palasen voipaperiin ja peri minulta maksun.

Lopulta saatoin vielä käydä lihakaupassa ja silloin ostoslistalla oli jauhelihaa, osa siikaa, osa nautaa.

Tällaisesta työstä urani alkoi.

Sattui kerran, että menin Kapteeninkadun ja Keskuskadun kulmassa olevaan kivijalkakauppaan. En muista mitä sieltä piti ostaa, mutta sain kauppareissun toimitettua ja kun pääsin kotiin, ojensin tavarat ja rahapussin äidille.

Hetken päästä äitini räjähti! Missä on ostokortti, hän huusi. Enhän minä tiennyt, koska en oikein osannut lukea tai laskea, joten ojensin aina rahapussin myyjälle. Joku oli

varastanut säännöstelykortin rahapussista. Kun isä tuli kotiin, varas oli saanut ylimääräiset annokset ja minä sain ylimääräisen annoksen keppiä. Piti näet oppia pitämään huolta ei vaan velipojasta vaan myös kaikesta omaisuudesta.

Kun kuuset kulkivat

Isoäitini asui 1950-luvulla Helsingissä osoitteessa Dagmarinkatu 20. Talo oli vajaan 500 metrin päässä silloiselta linja-autoasemalta. Näin ollen äitini kävi muutaman kerran vuodessa äitiään katsomassa. Helsinkiin mentiin linja-autolla Kotkasta ja matka kesti pikavuorolla noin 3 tuntia ja vakiovuorolla 4 tuntia. Siihen aikaan tiet olivat kapeita ja mutkikkaita. Pikavuoro pysähtyi ainakin Loviisassa ja Porvoossa, kummasakin 15 - 20 minuuttia. Siinä ajassa matkustajat ehtivät laiturille jonottamaan nakkioskien eteen ja kuljettaja ja rahastaja menivät aseman kahvilaan tauolle.

Vakiovuoro olikin sitten paljon verkkaisempi. Se kierteli Karhulan, Siltakylän, Pyhtään kirkonkylän ja Perniön Loviisan ja Porvoon lisäksi. Vakiovuoron mukana ihmisiä kulki jopa muutaman pysäkin välin kuin paikallisvuorossa konsanaan.

Muistan elävästi kuinka istuin ikkunan vieressä ja tuijotin kaukana näkyvää metsää. Ihmettelin kovasti, miksi kaukana olevat puut ”liikkuvat” samaan suuntaan linja-auton kanssa ikään kuin saattaen meitä. Yritin kysellä äidiltäni, mutta hän ei osannut selittää ilmiötä. Vasta kotona isäni yritti kertoa että kyseessä on eräänlainen harha, joka syntyy, kun puut ovat eri etäisyydellä tiestä. En tiedä ymmärsinkö mistä oli kysymys, mutta jatkoin samaa ihmettelyä matka toisensa jälkeen.

Veitsiä ja saksia teroitetaan, kahvipannuja tinataan

Joskus 1950-luvulla Kotkan katuja kierteli miehiä kummallisilla härveillä. Heillä oli mukanaan sellainen ompelukoneen ja rugin risteytys, eli jonkinlainen poljettava härveli, jolla teroitettiin veitsiä ja saksia.

Noin viidenkymmenen metrin välein he pysähtyivät kadulle ja huusivat:

Veitsiä teroitetaan .. saksia teroitetaan .. kahvipannuja tinataan.

Tu vissa emännät ja isännät kurkkasivat piirongin laatikkoon, josko löytyisi muutama markka ja tylsät sakset tai leipäveitsi, joka vaatisi ehostusta.

Kadulta kuului:

Veitsiä teroitetaan .. saksia teroitetaan .. kahvipannuja tinataan.

Kohta joku kipitteli kadulle ja ojensi miehelle nipun tylsiä veitsiä. Mies katseli ahneesti nippua ja ajatteli: ”Tästä tuleekin hyvä tienesti.”

Kerran juoksin minäkin kadulle, kun Ikosen rouva naapurista kantoi miehelle sylillisen teroitettavaa. Jäin turvallisen matkan päähän töllistelemään miehen touhuja. Hän katseli minua tuuheiden kulmakarvojen alta ikään kuin sanoakseen, että mitäs pojalle kuuluu. En muista tuliko siitä keskustelua, koska tuo työn likaama otus keikkuvalla jakkarallaan taisi pikkuisen pelottaa pientä poikaa.

Hetken kuluttua ”Ikoska” sai saksensa ja veitsensä ja palasi kotia.

- Voisin kyllä tinata rouvan kahvipannun, hän huusi Ikoskan perään, mutta Ikoska painui portista sisään ja hävisi tupaan.

Opin paljon myöhemmin, mitä tuo tinaus tarkoitti. Oli näet niin, että kahvipannut oli taottu kuparista ja kuparin liuottamat myrkyt olivat kahviakin pahemmat. Siksi kahvipannun sisäpintaan levitettiin juoksuttamalla tinaa, joka piti myrkyt poissa.

Tinan huono puoli taas oli, että jos pannut jätti tyhjänä liian kuuman hellan päälle tina valui seinistä pannut pohjalle ja kahvin keitto loppui siihen.

Nykyään löytyy hyviä vempuleita, joilla veitset teroitetaan, joten yhteiskunnan kehitys tappoi senkin ammattikunnan.

Veitsenterottaja - kuva Anna Jokivaara.

Yllä oleva kuva ei ole Kotkasta, mutta ukko työväleineen on lähes identtinen sen ukon kanssa, jota ihailin Keskuskatu 20 edessä joskus vaahtosammuttinen kokoisena penskana.

Sille ajalle olikin tyypillistä, että kaduilla kiersi mitä erilaisempia ihmisiä tarjoamassa palveluitaan. Kun ei ollut sosiaalihoiltoa eikä ilmaisia tukia, moni laitapuolen kulkija hankki kaljarahansa tekemällä muutaman tunnin töitä - pimeästi kuten asiaan kuului.

Sisko sekoitti pakan

Huhtikuussa 1951 syntyi meille sisko. Tähän syntymään liittyy muutama hauska ta-pahtuma. Sisko tuotiin laitokselta mustassa

taksissa, joka muistini mukaan oli merkkiä Pobeda. Saattoi se olla joku muukin, mutta sillä ei ollut merkitystä.

Taksi pysähtyi pari metriä ennen meidän porttia ja ulos ryntäsi isäukko paketti sylissä. Minä seisoin tumput suorana keskellä kulkuväylää ihmetellen tapahtuman vakavuutta. Pois tieltä, huusi isäukko ja työnsi minut syrjään. En tosin vieläkään ymmärtänyt mikä oli niin tärkeätä, että meitä poikia sorsittiin kovalla kädellä.

Siskosta ei sen paremmin ole minkäänlaista valokuvaa niiltä ajoilta, mutta minulle riittävät muistikuvat. Kun olimme aikamme ihmetelleet tuota huutavaa pakettia tilanne rauhoittui. Maailmamme ei kuitenkaan palannut entiselleen, koska sisko vei meiltä pojilta koko pelikentän.

Muutaman viikon kuluttua tapahtui taas kummia. Oli näet kasteen aika ja se tapahtui meillä kotona olohuoneessa. Paikalla oli suuri joukko sukulaisia, pappi, meidän vanhemmat ja me pojat. Minulle ei mennyt jakoon kaikki nuo laulut ja saarnat, vaan heittäydyin sohvalle velipojan kanssa jalat vastakkain ja ryhdyimme potkimaan toisiamme samalla kun virsiä veisattiin.

Voin kuvitella, että väki ihmetteli meidän käytöstä ja niin olisin itsekin tehnyt. Eihän se tietysti sopinut, mutta pikkulasten maltti ei ole valttia, vaan se on jotakin paljon miedompaa.

Kun sisko oli kastettu, kahvit juotu ja vieraat lähteneet, alkoi tutun käytöskoulun ker-tauskurssi. Ensin äiti kertoi kovaan ääneen kuinka hän sai hävetä minun käyttäyty-mistä. Fiinin rouvan rooli kun oli rapistunut muutaman pykälän ja sehän siihen aikaan ohitti kaiken muun. Eikun tuumasta toimeen ja isäukko yhtyi konserttiin. Kun vuoroon olivat vetäneet itsensä täysille kierroksille haettiin se kuuluisa keppi, jolla käytös taotaan takapuolen kautta korvien väliin. Ei itku auttanut, vaan isä takoi keppiä ja äiti huusi vieressä: ”Lyö, lyö”.

Hiekkalaatikolla 1950.

Nuo kepitykset olivatkin keskeinen osa sen ajan kasvatusta - ainakin meillä. Ehkä se oli sodan tuomaa tunteettomuutta tai ajan tapa. Tiedä häntä.

Äitini kuoltua minulla oli tapana istua isäni luona iltateetä juomassa ja eräänä iltana isäni otti esille nuo sen ajan kasvatustavat. Pyyteli

anteeksi, kun ei hillinnyt itseään ja kertoi, kuinka niihin selkäsaunoihin taisi sisältyä omaa aggressiota enemmän kuin kasvatushaluja. Tässä muistan myös isäni sanat kauan sitten:

Kuinka monen kyynelen täytyy valua, ennen kuin kaikki se tuska poistuu, joka patoutui sodassa menetetyissä nuoruusvuosissa.

Hevosmies Viinikainen ja Salomaan pyöräkorjaamo

Alla on Meritornin terassilta otettu kuva kohti Kotkankatua. Alavasemmalla olevan pihan perällä näkyy viisi ovea, joista keskimmaisessä toimi 1950-luvulla polkupyöräkorjaamo. Sinne polkupyörät yleensä vietiin hitsattavaksi, kun runko katkesi. Samaisessa paikassa isäukkoni hitsautti pidennetyt putkijalat tavalliseen hetekkaan ja siten saimme velimiehen kanssa hetekasta tehdyn kerrossängyn. Muistan vieläkin kun porukalla kannettiin tuo kerrossänky Salmomaalta kotiin ja eräs vastaantulija tokaisi:

”On siinä sänkyä kerrakseen.”

Muistaakseni tältä pihalta operoi myös Kotkan viimeinen yhden miehen hevoskuljetusyritys. Kuski oli nimeltä Viinikainen. Hänellä oli heppa ja kärryt ja pienissä kuljetuksissa hän oli paljon edullisempi kuin kuorma-autoilija.

Isälläni oli joku vanhan ajan pinttymiä, eikä hän ihan sovinnolla kelpuuttanut kuorma-autoja silloin, kun ajettavaa oli. Otetaan Viinikainen, hänellä oli tapana sanoa.

Vanhoja taloja Kotkankadun ja Kymenlaaksonkadun kulmassa.. Salosen pyöräkorjaamo oli kulumatalon pihalla näkyvässä rakennuksessa.

Kun kesäkuun alussa muutimme Munapirttiin, niin paikalle tilattiin Viinikainen hevosensa kanssa. Tavarat lastattiin hevoskärryille ja sillä ne sitten kuljetettiin Kalarantaan. Munapirtissä vastassa oli Anton Lindström ja taas kuormattiin tavarat hevoskärryille ja vietiin majapaikkaan.

Kesävieraat saapuvat kimpsuineen Lindströmin tietä.

Maaliskuun 10. 1955

Edellisenä päivänä olimme lähteneet Onni Vilkkaan linja-autolla Helsinkiin ja tänä päivänä oli nielurisojen leikkaus Eiran sairaalassa. En muista kuka lääkäri meidät leikkasi, mutta olettais, että se oli joku äitini rintama-ajan tutuista. Äitini kun oli sairaalalottana sodassa.

Leikkaus tehtiin nukutuksessa, mutta nukutus tapahtui eetterillä. Muistan vielä tänä päivänä kuinka rimpuilin ja taistelin vastaan, kun hoitajajoukko piti minua paikallaan ja joku työnsi nenälleni tuon naamarin, jonka pohjalla oli eetterillä kastettu harsonpala. Olin kuulemma huutanut kuin sika kunnes eetteri sai selkävoiton.

Velipoika leikattiin minun jälkeen ja hänelle oltiin kuulemma sanottu ettei huutaisi yhtä paljon kuin minä.

Seuraavana päivänä palasimme Kotkaan ja kaikki tuska oli takana .. ainakin sillä kertaa.

Niobe

Muistaako kukaan Nioben, jonka hylky vielä 1950-luvun alussa makasi Kotkan ja Hallan välisellä merialueella. Isäukkoni oli 1952 rakentanut itselleen tuollaisen 6-metrin fiskarin ja muistan kuinka me jouduimme kiertämään hyllyn aina, kun menimme veneellä Kotkan kalasatamasta Hallaan, josta tätini asui.

Niobe oli vanha 1898 rakennettu ja Gelderlandiksi ristitty panssarialus, jonka saksalaiset muuttivat ilmatorjunta-alukseksi.

Se siirrettiin 10. heinäkuuta 1944 Kotkaan, jossa sen tehtävänä oli turvata Kotkan satama. Aluksi se oli ankkuroituna Keisarinsatamassa, suoraan Vasikkasalmen ja Kivisalmen välisellä linjalla.

Mistä sen tiedän? Tiedän sen siksi, että pappani souti joka kesäaamu töihin Maijansalmesta Kalasatamaan, ja hän käytti takanaan olevia ”linjamerkkejä” eikä katsanut eteensä. Niinpä hän sitten souti suoraan Nioben kylkeen että pamahti! Etupenkillä is-

*Niobe niin kuin sen muistan.
Kuva Wikipediasta.*

tunut tätini putosi veneen pohjalle ja Nioben kannella olleet saksalaiset sotilaat saivat hyvän naurun. Valitettavasti nauru ei kestänyt pitkään.

Päivää ennen kuin Niobe upotettiin, se siirrettiin pois Keisarinsatamasta Kotkan itäpuolelle, jonne se sitten upposi venäläisten ilmahyökkäyksen seurauksena.

Vuonna 1953 saksalais-puolalainen romuyhtiö Beckendorf Gebrüder nosti Nioben ja romutti sen jäänteet.

Piispalan pojat sotapolulla

Tämän kuvan useimmat kulmilla eläneet tunnistavat. Sehän on Piispalan kulma! Asuin itse Piispalan takana, joten tähänkin kulmaan liittyy monta tarinaa.

Ensiksikin tuossa 1950-luvulla meillä nulikoilla oli kaikenlaisia poikien ”sotia” kortteleiden välillä. Piispalan poikien kanssa oli muutama ”kahina”, joista hauskin tapaus oli meidän pihalta.

Olimme rakentaneet ison lumilinnan ja sen päälle virittäneet polkupyörän sisäkuumista valtavan lumipalloritsan. Kun Piispalan pojat tulivat ja näkivät ritsamme, he pakenivat portista kuin rusakot puskasta ja nauroimme makeasti. Sitten piti kokeilla, toimiiko ritsa. Ei toiminut, vaan lumipallo lensi tuollaiset 4-5 metria. Onneksi Piispalan pojat eivät hyökänneet, koska olisimme jääneet pahasti alakynteen.

Kotkankadun ja Kirkokadun kulmassa oli Arpisen sähköliike (jos muistan nimen oikein). Kauppias viritteli aina joulun alla sähköjunan, joka kiersi ympyrää. Sähköjuna

Piispan talo Kotkankadun ja Kirkkokadun kulmassa.

saatiin toimimaan, kun oli taskulamppu, jolla valaisimme ikkunassa olevaa valokennoa. Kauppias möi paristoja, joilla me ajatimme junaa ja kauppias myhäili. Kulman toisella puolella oli sekatarvakauppa, josta haimme mm. sokerit ja kahvit.

Nuo lumisodat ja ristiretket kestivät yhden tai pari talvea ja sitten sekin innostus loppui. Muistan vielä kuulleen, että Kotolan pojat ne vasta kovia olivat tappelemaan, mutta en lähetnyt kokeilemaan onneani.

Muistelmia kansanhihdosta

Pikkupoikana ei ollut ongelmia liikunnan suhteen kuten joillakin lapsilla on nykyään. Talvisin meillä oli luistinrata ja Saariportin maja. Luistinradalla pelasimme yleensä jääkiekkoa omatekoisilla mailolilla ja Saariporttiin lähdettiin keräämään kansanhihtopisteitä.

Muistan kun saimme tuollaiset kansanhihdon laput, joihin merkitsimme jokaisen hiihtopäivän, kohteen ja kilometrit. Sama merkintä piti tehdä myös hiihdon kohteessa olevaan vihkoon.

Kohteita oli muistini mukaan viisi. Lyhkäisin matka tuli Saariportin majalle ja takaisin. Se oli 5 km ja majalla sai viikonloppuisin ostaa myös lämmintä sekamehua muutamalla markalla (markka oli 1963 jälkeen penni).

Kymmenen kilometriä tuli taitettua, kun jaksoi hiihtää Takakylään ja takaisin. Muut kohteet olivat Räski, Pahalampi ja Heinlahti. Räskiin asti jaksoin muutaman kerran, mutta en koskaan hiihtänyt Pahalammelle tai Heinlahteen. Räski oli siinä mielessä ”tylsä” kohde, että jossakin Mussalon ja Hevossaaren välillä latu lähti jäälle ja jatkuu jäätä myöten melkein perille asti. En koskaan oikein pitänyt jäällä hiihtämisestä ..

enkä tee sitä vieläkään. Minusta oikea hiihto on murtomaahiihtoa mäkiä ylös ja alas. Tasamaata sai sitten luistinradalla.

Meidän kohdalla hiihtolatu alkoi kaupungin keskeltä, eli siihen aikaan katujen varsille oli aurattu isot lumikinokset, joita ei viety pois. Lumikinosten harjalla kulki hiihtolatu ja meiltä lähtiessä reissu alkoi hyvällä alamäellä kohti Kotkankatua.

Vanhan ajan sukset ja sauvat.

Kotkankatu oli kuitenkin Pankkitalon kohdalla hiekotettu, joten se oli ylitettävä ”kävellen” etteivät suksien pohjat menisi piloille. Sitten hiihtolenkki jatkui Keskuskatua (nyk. Mariankatua) Keskuskansakoulu kiertäen Opistokadulle ja siitä edelleen Korkeavuorenkatua aina rantaan asti.

Norssaaren pohjoispuolelta hiihimme jään yli Hirssaareen, josta sitten latu jatkui Saaripirtin majalle.

Meille taaperoilte tuo hiihtolenkki Saaripirtille oli usein riittävä, koska sieltä oli vielä jakettava takaisin. Kerran viidestä kerrasta kävin Takakylässä, mutta vain muutaman kerran Räskissä.

Saaripirtin maja.

Saaripirtin majalla oli usein myös hiihtokilpailut ja mm. koulumme jokavuotiset kisat pidettiin siellä. Noista kilpailuista on jossakin jokunen lusikka.

Majan edessä oli iso kenttä ja kentän laidalle oli myöhemmin rakennettu puinen hyppyrimäki ja sen viereen oli sitten kyhättä pikkupoikien ”pookit”. Piti kerran tehdä Tauno Luirot puumäestä, mutta alustulosta tuli tuollainen Telemarkin huonompi viritys. Jos vielä huitovasta hypystä olisin saanut pisteitä, niin kaikki miinustettiin pois, kun tulin klyyvari

(nenä) kyntäen rinnettä alas. Siihen loppui minun hyppääjän urani ja tyydyin noihin pienempiin rakenteisiin.

Olen kerran käynyt Holmenkollenin suurmäen huipulla, ja tuntui hyvältä tulla alas hissillä. Jopa Puijon alastulorinne vaikuttaa hurjalta!

Noista kansanhiihdoista jäi yksi surullinen muisto, joka vielä vanhana ukkona aika ajoin palaa mieleen. Muistan pienen tytön, joka taisi erehtyä suunnasta ja pyrki Kotkaan hiihtämällä Takakylästä Äyspään selkää pitkin länteen. Hän väsähti matkalle ja löytyi päivän parin päästä jääle jäätyneenä. Tyttöressu! Mieleeni on jäänyt nimi Satu-Sinikka ja tapahtuma-aika maaliskuu 1960..

Rusettiluistelu ja nurmekset

Kauan sitten sain nurmekset. Ne olivat sellaiset luistimet, jotka kiinnitettiin suoraan monoon. Kantapäässä oli reikä ja sen päälle ruuvattu metallilappu. Vastaavasti luistimissa oli tappi, joka työnnettiin metallilapun sisään niin, että kantapää pysyi luistimissa kiinni.

Tämän jälkeen nurmekset käännettiin samaan suuntaan monojen kanssa. Nurmeksissa oli etupäässä ikään kuin leuat, jotka olivat kierteillä ja ne tiukattiin pienellä avaimella monojen reunaan.

Nurmekset matolla ja jalassa.

Kiinni olivat ja eikun jäälle.

Kerran viikossa urheilukentällä oli rusettiluistelut. Rusettiluistelujen ideana oli, että portilla pojat ja tytöt saivat numerolaput ja piti löytää sellainen tyttö, jolla oli sama numero.

Sitten luisteltiin isossa ympyrässä ympäri luistinrataa ja jossakin jalkapallokatsomon reunassa oli kovaääninen, joka hirveällä äänellä ulosti jonkinlaista musiikkia luisteilijoille.

Yleensä sattui niin, että paria ei löytynyt ja saimme luistella ympyrää ihan poikaporukassa. Olimmehan kaikki vielä siinä iässä sitä mieltä että:

”Vihasimme tyttöjä emmekä koskaan mene naimisiin!”

Eräänä kauniina tammikuisena iltana kiertelin taas rataa nurmeksilla ja haaveilin jostakin elämää isommasta ja sellainen tosiaan tuli. Kuulin selkäni takaa tytön äänen: ”Mikä numero siulla on?”

Olen aina ollut kiltin tyhmä, ajattelematon ja hyväuskoinen ja vastasin nopeasti ”29!”. Noh, en muista oliko se ihan tuo numero mutta kuitenkin.

Tyttö kääntyi pois päin ja huusi yhdelle kaverilleen: ”Täällä on 29!”

Ennen kuin ehdin tajuta munaukseni, päätä pitempi ja varmasti 5 vuotta vanhempi tyttö tarttua minua kädestä (ihan käsikynkkää, niinkuin ruukattiin sanoa) ja sitten minua vietiin kuin litran mittaa ympäri .. ympäri .. ympäri.

Kehän reunalla kaverit irvistelivät aina kun ohitin heidät posket punaisena. Olin edelleen yhtä kiltti poika, enkä pistänyt hanttiin.

Muistan vielä tänään tuon tytön. Hänellä oli sininen pipo päässään, ruskea tukka pipon alla, pyöreähköt kasvot ja harmaa tuulitakki. Alemmaksi en sitten katsonutkaan.

Kun oltiin kierretty kymmenkunta kierrosta ilmoitin hänelle, että pitää mennä kopiin kiristämään nurmekset. Uhkasivat lähteä jaloista kun vauhti oli niin kova. Tyttö hymähti, katsoi minua hieman säälien ja laski kädestä irti. Kun tytön ote herpaantui, painuin pukukoppiin kuin viitapiru, irrotin nurmekset ja läksin kotimatalle.

Seuraavalla viikolla olin taas uudestaan rusettiluistelussa, ja edelliset kosintamenot olivat unohtuneet.

Nurmekset olivat halpoja ja käyttökelpoisia. Ei tarvinnut isäukon ostaa uusia luistimia kun pojan jalka kasvoi. Toisaalta muistan aina miten pukukopissa katselin kateellisena isoja poikia, kun heillä oli oikeat ”hokkarit”.

Jossakin vaiheessa minunkin nurmekset vaihtuivat hokkareihin ja nousin sosiaalisessa asteikossa yhden pykälän ylöspäin - ainakin omasta mielestäni.

Yllä kuva kun luistelen nurmekset jalassa 1955 ja kuva nurmeksista sellaisina kuin ne muistan.

Rautatiesillä unelmoimassa

Kun Kotkasta lähti pois päin, piti yleensä ylittää tuo Rautatiesilta. Me ylitimme sen myös silloin, kun menimme Kalarantaan ja joskus, kun pienenä poikana poljin 1-vaihteisella johonkin hornan tuuttiin, niin paluumatkalla tuo Rautatiesilta oli yleensä paikka, joka veti pojalta korkin pohjasta. Nousu oli yleensä liikaa, kun takana oli 20 - 30 kilometrin lenkki ja niin pyörä piti taluttaa ylämäkeen.

Vähän ennen kuin pääsin polkupyöräikään, meillä oli tapana tallustella Rautatiesillalle päällistelemaan noita pikkuvetureita, jotka hakivat tyhjästä vaunut laivojen vierestä pois ja veivät täydet tilalle. Yleensä nuo vaihteet olivat sellaiset, että kun toivat letkan tyhjiä vaunuja, ne tulivat Rautatiesillan alle, ja siitä sitten mies hyppäsi kiskoille, käänsi vaihteen ja taas letkaa työnnettiin toiselle pistolle.

Olimme vielä liian nuoria, jotta olisimme olleet kansakoulussa, joten päivä meni mukavasti, kun haimme Pankkitalon kulmassa olleesta apteekista pussillisen salmiakkipulveria, jonka voimalla päivää vietettiin.

Kun roikuimme Rautatiesillan kaiteilla, niin veturinkuljettajat tekivät meille pieniä kepposia, ja laskivat ”tuhkat silmille”. Ei ollut yksi ja kaksi kertaa, kun hiivimme kotiin turpa mustana ja vaatteet noessa.

En muista mitä kotona silloin tapahtui, mutta taisi tapahtua niin hirveitä, että huuto on turvallisuussyistä unohtunut. Pyykinpesu kun ei silloin ollut sähköistetty, vaan toimi vielä puurokoneella. Äiti parka, kun meitä nokisia riiviöitä oli vielä kaksin kapalein.

Yllä kuva tuollaisesta pikkuveturista (liekö Kana) silloin, kun olivat oikeissa töissä.

Velimies oli kerran hieman uteliaampi ja hiipi kiskoilla, missä hän löysi vainuista pudonneita kumisia tiivistereenkaita. Näillä tiivistettiin vaunujen jarruletkut ja niitä putosi aina silloin tällöin.

Isäukkomme oli jämpälin linjan miehiä ja kun taskullinen tiivistereenkaita löytyi, tuli selittämisen aika. Ei oltu varkaissa, vaan ne löytyivät ihan oikeasti.

Ukko ei vaan uskonut, ja niin poikaa vietiin korvasta taluttaen ratapihalle, jossa asiaa selvitettiin.

Noh selvisihän asia eikä tarvinnut ukon hakea koivuvitsaa.

Näihin aikoihin tuo Rautatiesillalla norkoileminen sitten loppui, mutta vielä on hie-
man haikea mieli, kun katselen satamassa näytteillä olevaa pikkuveturia.

Meille se oli hienoa aikaa, mutta veturinkuljettajan työ ei varmaankaan siihen aikaan
ollut häppöistä.

Lasten ja aikuisten rännit

Vielä 1970-luvulla ja ehkä jopa myöhemmin Kotkan kaupungilla oli tapana jäädyttää
tuollaisia pulkkamäkiä sopiviin paikkoihin. Muistan kolme suosittua paikkaa, mutta
taisi niitä olla muuallakin.

Ensimmäinen kulki Kaupungin sairaalan mäkeä alas kohti Opistokatua. Mäki oli
pitkä kuin nälkävuosi ja siinä sai hyvän vauhdin. Sairaalanmäki oli muutenkin oiva
laskettelupaikka, jonne menimme erilaisilla lasketteluvälineillä. Oli siellä jokunen
hyppyrikin onnistuttu kyhäämään lumesta, oksista ja laudoista.

Tuo ränni oli hieno laskea porukalla. Menimme sinne 1950-luvulla potkukelkkojen
kanssa. Sitten koko kakaralauma kaikkine kelkkoineen pitkään letkaan (junaan). Isot
pojat seisoivat jalaksilla ja pienemmät istuivat etupenkeillä tai olivat ”kanakopissa”.
Kanakoppi oli jalaksilla seisovan ison pojan ja etupenkin välinen kolo, jossa pikkupo-
jat ja tytöt olivat kyykyssä.

Muistan kertoja, kun yhdessä letkassa oli yli kymmenen potkukelkkaa ja voi vain
kuvitella, kun tuollainen yhdistelmä rämisee jäistä ränniä alaspäin. Pennut kirkuvat

*Sibeliuspuiston laskettelumäki (Postin-
mäki)*

ja kun ränni päättyy tasamaalle Opisto-
kadun mutkaan koko kakku levisi pitkin
maata ja kipinkapin kaikki takaisin ylös.

En tiedä mistä tuota energiaa löytyi, mut-
ta nyt tuollainen juokseminen ylämäkeen
olisi sydänkohtauksen arvoinen suoritus,
eikä alas uskaltaisi lainkaan tulla.

Toinen oli Merikotkan liukumäki. Siel-
lä oltiin koko kakaralauma ja keksittiin
vaikka mitä juttuja. Pahvit haettiin Ky-
menlaakson kaupasta ja Liitosta! Silloin
ei ollut muita liukureita, mutta kivaa oli.

Kolmas ränni oli Sibeliustuon luoteisnurkassa (Postimäki) ja se tuli tutuksi kun lähdimme hyppytunneilla Samskolanista Quick-baariin 1960-luvulla. Homman nimi oli nimittäin se, että 1960-luvulla pojilla oli tuollaiset nahkapohjaiset kengät, joilla en tänään pysyisi pystyssä edes sileällä jäällä. Silloin tulivat myös nahkapohjien tilalle ensimmäiset liukkaat muovisekoitteiset pohjat. Olivat superliukkaat ja niillä tultiin jopa Pookin alamäkeä alas ja lujaa. Ei useinkaan pystyssä pysyen.

Ränniin mentiin seisten ja se oli laskettava kaatumatta. Kuka kaatui sai niskoilleen melkoiset naurut.

Ihme kylläkin, mutta minäkin opin laskemaan tuota ränniä seisten alas asti.

Joku on sanonut etteivät talvet ole entisellään, ehkä ei. En ole pitkään aikaan nähnyt tuollaisia mäkiä missään ainakaan kaupunkien ylläpitäminä, joten siltä osin talven ilot ovat muuttuneet. Ovat tuollaiset mäet ilmeisesti liian vaarallisia, mutta me kun emme sitä tienneet, niin säästyimme pahemmilta kolhuilta.

Kuvassa tuo Sibeliustuon ränni ja veikkaisin samskin porukkaa laskemassa vuonna 1968.

Komento opintielle

Vuonna 1953 kävi komento siirtyä opintielle. Odotin sitä innolla vaikka osasin sekä lukea että laskea jo ennen kuin koulu alkoi. Itse asiassa ensimmäinen luetun ja kirjoitetun oppitunti käytiin, kun tavattiin ovela nimi ”Granlund”.

Takana lapsuus, edessä opintie

Kouluun mentiin ja äiti jätti minut kansakoulun eteiseen komennolla, hoida itsesi eteenpäin. Minua pelotti ja taisin heittää pientä itkua, mutta sehän ei auttanut. Opettaja ilmestyi oviaukkoon ja minut vietiin.

Kouluni päättyi kuitenkin lyhyeen, koska tuli laki, joka sanoi, että päästäkseen kouluun oli pitänyt täyttää 7 vuotta ennen koulun alkamista. Minä täytin vasta vuoden vaihteen jälkeen, joten mars-mars kotiin.

Mamma oli näet pyntännyt minut viimeisen päälle, koska eihän opettajan poika voi tulla kouluun resuisissa vaatteissa.

Menivät kaikki äidin pynttäykset ja seremoniat hukkaan, kun palasin kotiin ilman läksyjä tai todistusta. Mukana oli vain kehoitus palata asiaan vuoden päästä.

Muistaakseni mamma laittoi minut arkivaatteissa kouluun seuraavana vuonna. Taisi pelätä, että tulen takaisin kotiin ja taas menisi työt hukkaan.

Koulu kuitenkin alkoi osaltani uudestaan 1954 ja sitten pysyinkin koulun penkillä aina vuoteen 2001 asti.

Muistoja kansakoulusta

Kansakoulusta muistan meidän opettajat ja aineet, joita meille opetettiin. Olin vasenkätinen ja kun tuli kaunokirjoituksen oppitunti minut pakotettiin vaihtamaan kynä toiseen käteen. Oli näet niin, että vasemmalla kirjoitettaessa käsi sotkisi musteen eikä kirjoituksesta tulisi mitään.

Kaikkien saamieni selkäsaunojen jälkeen tuo käden vaihto oli kehittymiseni kannalta aika paha juttu. En näet koskaan oppinut kirjoittamaan oikealla kädellä kunnolla, vaan jännitin koko ajan. Vielä yliopiston tenteissä jaksoin hädin tuskin kirjoittaa yhden A4 arkin ennen kuin piti levätä. Lisäksi käsialastani tuli huono, ihan sairaan huono.

Pannulappuja tehtiin heti alussa ja oheisen kuvan mukainen tekele taisi sisältyä opetushallituksen pakollisiin töihin kaikissa Suomen kouluissa.

Suomen maan koululaisten vakiotekele.

Ohessa oma tekeleeni, joka on pysynyt kuosissa aina 1950-luvulta lähtien.

Meillä pojilla oli myös veistoa, ja se oli mieliaiheeni. Olin pienestä lähtien rakentanut veneitä, autoja ja muita leikkikaluja, joten puukko, höylä, vasara ja taltta pysyivät hyvin käsissäni jo seitsemänvuotiaana.

Veistossa minulla on aina täysi kymppi. Tein nätin ja siron jauhokauhan, lipputangon ja monta muuta esinettä. Jauhokauha jäi

vanhan kotitalomme vintille, kun talo purettiin. Lipputangon annoin papalle joulu-lahjaksi. Sen myöhemmästä kohtalosta ei ole tietoa.

Voimistelu kuului lukujärjestykseen. Silloin kun Samskolanin voimistelusalusi oli varattu, tallustelimme keskuskansakoulun salille. Samalla reissulla söimme myös siellä. En tiedä miten suomenkieliset lapset keativät tuon salin, minulle se kuitenkin oli aivan liian iso ja meluisa.

Noina aikoina kaikki ruoka oli syötävä. En muista, että kukaan olisi ainakaan äänekäästi valittanut ruoasta, mutta moni puristi varmasti nyrkkiä taskussa.

En tiedä missä tuo kansakoulujen ruoka silloin tehtiin, mutta meille se tuli suurissa 30-40 litran kannuissa. Jotakin sen ajan tarjonnasta kertoi se, että ruoka pääosin muodostui erilaisista keitoista. Pahimmista päistä olivat makaronivelli, perunakeitto ja kaalikeitto. Joskus saimme lihakeittoa tai hernekeittoa. Kun kaupunki päätti säästää taikka kokit heittäytyivät laiskoiksi, saimme kaurapuuroa tai kauravelliä.

Juotavaksi oli rasvasta täysmaitoa valkoisissa emaloiduissa peltimukeissa. Toki me saimme leipää, mutta se oli ihka aitoa näkkileipää. En tiedä miltä vuodelta, mutta armeijan varastoissa löytyi sota-ajan näkkileipää vielä 1960-luvulla. Luulisin, että kouluihin tarjottu oli hieman tuoreampaa.

Jotkut ottivat leipää kotoa, mutta sellaista ylellisyyttä minulle ei suotu. Muistan kuinka eräät tytöt vaihtoivat keskenään kotoa tuotuja voileipiä ja kateeksi tietysti kävi.

Lauantai Lokakuun 8 päivä kello 17:00 armon vuonna 1955

Noihin aikoihin kävimme koulua myös lauantaisin, vaikka koulupäivä olikin hieman lyhyempi. Kävin toista vuotta kansakoulua, joten eivät ne koulupäivät tietenkään niin pitkiä olleet. Isäni teki kuitenkin täyden työpäivän ja lienee tullut kotiin siinä 16 mais-
sa.

Siihen aikaan kaunissaarelaisen veneenveistäjän Uuno Tynin vanhin tyttö Anja asui meillä, koska hän kävi koulua Kotkassa, eikä tietenkään päässyt kotiin kuin korkeintaan viikonlopuksi, jos sittenkään.

Tuona lauantaina Anjalle tuli kova koti-ikävä niin kuin tietysti nuorille tuli ja vanhempani yrittivät parhaansa mukaan lohduttaa häntä. No eihän siitä mitään tullut ja niin isäni päätti, että lähdetään koko sakilla Kaunissaareen, jotta Anja pääsee käymään kotona.

Lokakuussa aurinko laskee noin 17 aikaan, ja oltiin jo ripeästi menossa pimeään puolelle, joten eikun tavarat kasaan ja juoksujalkaa Kalarantaan. Vene käyntiin ja nokka kohti Kaunissaarta.

Muistan kun ajoimme Viikarinsalmesta ulos, niin oli jo säkkipimeä ja merellä tuuli tuollainen 4-5 beaufortin etelätuuli. Se ravisteli hieman meidän venettä, ja isä komen si koko porukan pohjalle istumaan, jotta painopiste siirtyisi alemmaksi ja vene olisi vakaampi korkeassa allokossa.

Isäni oli varmasti huolissaan, koska ajaminen Kaunissaareen lokakuun pimeydessä ei ollut mikä tahansa matka. Kaunissaaren Pitkäniemestä kohti Pienikaria ja Suurikaria kulki matala riutta, johon ei oltu ruopattu väylää ja laitettu reimareita kuten tänään, joten siitä oli ajettava umpipimeässä sormituntumalla. Se kohta mistä pääsi läpi oli kapea ja ellei siihen osuisi, näkki veisi ainakin veneen potkurin.

Uno Tynin talo Kaunissaareen kuvattu pihan puolelta - oma kuva.

Koko matkan ajan muistan, kuinka isäni hyräili hiljaa erästä virttä kun hän ohjaili venettä karikoiden välistä.

Ennen kuin nuo Kaunissaaren sataman suulla olleet karikot oli ohitettu pimeässä - siellä oli siihen aikaan muuten kiviä maan pirust - niin sai isäukko kääntää ruorista jos toisen kerran, mutta perille päästiin ja Anja oli iloinen!

Meidät pennut laitettiin Tynin tuvan perällä olevan ison huoneen lattialle nukkumaan kun vanhempi väki tarinoi tuvassa. Muistan, kuinka tuvassa päivitettiin, kuinka nykyajan nuoriso on hurjaa ja siveetöntä. Oli nahkatakkit, rasvaletit ja sitten tuo kauhea Elviksen musiikki. Hyi olkoon !!

Onneksi nukahdin, enkä kuullut mihin keskustelu päättyi.

Aamulla 9.10.1955 myrsky oli kääntynyt kaakkoon ja yltnyt niin kovaksi, että isäukko ei tohtinut pikkuveneellään lähteä merelle. Ei auttanut muu kuin hakea kyyti Kotkaan ja pääsimme sitten Wikla-nimisen veneen kyydissä lähtemään. En muista kenen vene se oli, mutta se oli kuitenkin riittävän iso. Sen muistan, kun ohitimme Verkkoniemen kärjen ja kun käännymme sivutuuleen, niin valtava aalto heitti venettä sivuttain ja me pennut pyörimme veneen pohjalla kuin räsynuket. Lopulta pääsimme Kotkaan ja Uuni Tyni toi oman veneemme kunhan tuuli hieman tyyntyi.

Huhut kertoivat, että Uuno tyhjänsi koko kirosojan varastonsa ennen kuin hän sai koneen käyntiin. Se kun oli petroolimoottori, mutta siinä ei ollut erillistä bensa-tankkia, jolla moottori saatiin lämpimäksi, vaan petroolin syöttöä piti säädellä neula-venttiilillä ja se vaati hieman harjoitteulua. Sitä Uunolla ei ollut, mutta Siperia opetti senkin taidon.

Sienimetsässä

Syksy oli sienten aikaa. 1950-luvulla merkittävä osa siitä, mitä talven aikaan söimme, haettiin metsästä. Vanhempani olivat ahkeria marjan- ja sienten poimijoita ja sen saimme lapset kokea hyvässä ja pahassa. Marjametsässä jokaisella oli jonkinlainen kippo, joka oli poimittava täyteen. Sienimetsässä saimme tallustella isojen perässä ja opiskella lajituntemusta. Opimme, että kärpässieniä ei saa ottaa, eikä niihin pidä koskea.

Eräs suosittu paikka, jossa kävimme oli Heinlahti. Isäni oli jo nuorena löytänyt hyviä sienipaikkoja Heinlahdesta ja erityisen hyvin muistan hänen kanttarellipaikkansa.

Sieniretki Heinlahteen oli meille lapsille ”jännä” ulkoilutapahtuma, jonne otettiin mukaan kaikki tarvittavat eväät ja nokipannu. Olihan retken oltava sekä tuottava että hauska.

Retki alkoi Kotkan kalarannasta ja ajoimme moottoriveneellä Majiansalmen läpi Äyspään selälle ja sieltä käännymme Heinlahteen, johon rantauduimme. Paikkaa en muista ja nykyään tuo ranta lienee niin täynnä mökkejä, ettei juuri vieraspaikkoja taitaisi löytyä.

Yllä olevat kaksi kuvaa on otettu eräästä tällaisesta retkestä, kun mukana oli kamera. Mukana oli ”Kalle” Asplund, hänen vaimonsa Agnes ja tytär Agneta. Sen lisäksi tietysti ”meidän poppoo”. Lapsilla ajan hengen mukaisesti rusetit ja henkselihousut.

Asplundit asuivat Rauhanlinnassa ja Kalle oli tietävästi Wärtsilässä töissä, olikohan konttoripäällikkönä. Hän kuoli aika pian tämän retken jälkeen ja hänen vaimonsa muutti kotiseuduilleen Pietarsaareen.

*Tauolla jossakin Heinlahden metsissä ja tietysti kunnan nokipannukahvit, maito ja kerma lasipullossa ja kahvi-
vesi kannussa.*

Huomatkaa myös, että mukana on ihka oikeat kahvikupit lautasineen.

*Vieläkö muistatte, kun maito tuli lasipullossa, joka oli suljettu ohuella alumiinikor-
killa?*

Isäni neuvoi kerran 1980-luvulla missä nuo sienipaikat olivat ja menin autolla Heinlahteen, pysäköin erään pellon reunalle ja kävelin tuon isäni ”sienipolun” löytämättä yhtään mitään. Silloin ei ollut hirvikärpäsiäkään kiusana.

Kalaranta 1950-luvulla ja ennen

Lapsena Kalaranta oli minulle portti vapauteen. Kun lähti veneellä Kalarannasta, niin taakse jäivät kaupungin pölyt ja melut. Edessä oli aika ilman kenkiä, raskaita talvi-vaatteita ja kovaa kuria. Ehkä tuo kuri hieman vielä säilyi, mutta vapaus oli melkein rajaton heti, kun kesän suuret seikkailut alkoivat.

Hieman aiemmin olimme koulun salissa täysin rinnoin laulaneet: ”Jo joutuuuu armas aaiika.” Nyt aika joutui!

Kalaranta sijaitsi jossakin siellä, missä puuvenekeskus nyt on. Paikan olen rengastanut ylimmäisessä kuvassa.

En tiedä koska tuo Kalaranta perustettiin, mutta se lienee ollut samalla paikalla vuosisadan alusta.

1950-luvulta lähtien liikuin Kalarannassa milloin missäkin tarkoituksessa. Meillä oli venepaikka Kalarannassa ja siellä käytiin sekä silloin, kun menimme johonkin, että silloin, kun venettä piti pumpata.

Kalarannalla oli oma tunnusomainen hajunsa, joka oli sekoitus pakokaasuja, moottoripetrolia ja hapanta suolakalaa.

Rannassa kalanostajilla oli kullakin oma pytinkinsä. Oli Liitto, Kotkan Kala, Lavansaaren kala ja Kymenlaakso. Useimmilla kalanostajilla oli myös sopimuskuljettajat, jotka veneillään kiertelivät lähisaaristossa keräämässä edellisen yön kalasaaliit. En tunne itään päin liikkuneita kalaveneitä, mutta länteen Munapirttiin kulkivat Gango ja Piispa. Gango ajoi Liiton venettä ja Piispa Kymenlaakson venettä. Molemmat veneet näkyvät toiseksi alimmassa kuvassa peräkkäin. Ahvenkosken selän pohjukasta tuli Lindforsin sumppuvene. Sumppuvene oli sellainen, jossa keskellä oli laipioilla erotettu tila ja jonka pohjassa oli reikiä, jotta tilaan tuli vettä. Tässä tilassa kuljettiin sitten eläviä kaloja.

Vahterpään Palosaarella oli ja eli Väinö Tenhunen, jonka vene lienee tuossa alimmassa kuvassa takana si-

vuttain. Tenhusella oli pieni kauppa ja sen lisäksi, että hän toi kaloja Kotkaan, hän toi tarvikkeita kauppaansa Palosaaressa.

Kalarannan radan puoleisella reunalla oli jonkinlainen kahvio. Muistan, että sieltä sai pullakahvit ja virvoitusjuomia.

Viereinen alimmainen kuva kertoo kaiken tuon ajan venemallistosta. Puoliavonaisia työveneit, joissa oli kajuutta. Kajuutan sisään oli tungettu kaikki tarpeet ja työkalut sekä veneen moottori. Kajuutan väliseinän ulkopuolelle tulivat vain sytytyksen- ja kaasun säätimet sekä peruutusvaihteen keppi. Veneissä ei ollut varsinaisia penkkejä, vaan oli pelkkä lauta, joka oli asetettu poikittain niin, että sen päällä voi istua.

Kalan kuljettajien mukana pääsi myös saariin. 1950-luvun lopulla hinta oli 100 mk ja rahauudistuksen jälkeen 1963 1 mk. Gango vei Tuuskin Kipparirantaan ja siitä sai sitten kävellä minne kukin oli menossa. Tenhunen vei Tuuskin niemen kallioille ja siitä saivat matkustajat hypätä maihin. Muiden mukana en ole kulkenut, joten en tiedä heidän käytännöistä mitään. Yleensä kalankuljettajien aikataulu oli sellainen, että lähdettiin ennen kuin kukko ehti kirmaista ja oltiin Kotkassa jo 7-8 aikaan aamulla purkamassa kalakuormaa.

Ajojen välillä miehet pitivät tauon, lastasivat veneisiin tyhjiä kalalaatikoita ja 10-11 kieppeillä lähdettiin kotiin. Gango oli erittäin tarkka aikataulunsa kanssa ja tarina kertoi, että kerran emäntä oli tullut mukaan kaupunkiin, myöhästynyt lähdöstä hie-
man ja ”jäi rannalle”.

Tenhusen Väinö oli hauska mies ja hän saattoi joskus olla aika kuluneen ja juhlineen näköinen, kun hän aamulla lähti Kalarannasta kohti itää. Pahat kielet kertoivat, että Väinöllä oli joku lyyli Kotkassa, jonka kanssa hän vietti iltaa. Väinö ei ollut turhan tarkka matkustajien suhteen, vaan saimme seistä tai istua missä hyvältä tuntui.

Toista oli Gangon kyydissä. Siellä vallitsi kuri, eikä Elis antanut pojille minkäänlaista mahdollisuutta seurata mitä ulkona tapahtui, vaan pojat sullottiin kajuuttaan. Se ei ollut mikään luksushytti, vaan sen keskellä pauhasi 4-sylinterinen Wickström. Laidoilla oli laudoista kyhätyt penkit, jotka olivat täynnä rojua. Koko kauneus haisi polttoaineen ja pakokaasulle ja kajuutassa kävi hirveä jyske. Matka oli kuin kahden tunnin kypsyttely kidutuspenkissä.

Omalta osaltani Kalaranta jäi historiaan kun meidän moottorivene myytiin 1964. Sen jälkeen ei sinne ollut asiaa.

Toinen tarina Kalarannasta

Aikoinaan Kotkan Kalarannassa pidettiin kalamarkkinoita, joihin ulkosaariston kalastajat osallistuivat sankoin joukoin.

Kalamarkkinoiden tärkein tuote vielä 1930-luvulla oli silakka ja nimenomaan rasvaisempi syyssilakka. Kevätsilakka eli kutuhaili syötiin yleensä keitettyinä tai paistettuna, mutta jokainen kutusilakoita keväällä pyytäneyt tietää, kuinka lyhyen aikaa se pysyy kovana ja tuoreena lämpimässä kevätsäässä. Kevätsilakkaa säilytettiinkin vain muutamia päiviä nk. jääkellareissa, joihin talven aikaan oli kannettu suuria jäälohkareita pitämään kellarit kylminä.

Silakka suolattiin ja pakattiin erikokoisiin tynnyreihin. Sitä myytiin kokonaisina tynnyreinä ja nelikkoina. Nelikko oli tilavuusmitta, ja yksi nelikko oli 1/4 tynnyriä. Mäkitupalaiset ja vanhat yksinäiset rouvat ostivat myös nelikon puolikkaita eli 1/8 tynnyriä. Kuivan tavaran mittana yksi tynnyri oli 30 kappaletta eli 164,9 litraa, jolloin nelikon suuruudeksi tuli 41,221 litraa.

Näin tarkkaan kalaa ei kuitenkaan mitattu, vaan kukin veisteli omat nelikkonsa (puiset tynnyrit) oman mallinsa mukaan.

Tavallinen perhe käytti talven aikana noin kaksi nelikkoa suolasilakkaa ja muistan, kuinka meidän kellarissa oli heti oven vasemmalla puolella yksi tai kaksi nelikkoa suolasilakkaa. Näistä nelikoista äitini komensi minut hakemaan lautasellisen suolasilakoita ja niistä hän värkkäsi silakkalaatikkoa ... yök, mutta oli pakko syödä.

Kuvassa Kotkan Kalarannasta on saaristolaisten veneistä markkinoiden aikana. Samoja veneitä näkyy myös ankkurissa Suursaaren Suurkylän lahdessa.

Noiden vuosien jälkeen en muuten ole syönyt silakkalaatikkoa vapaaehtoisesti!

Saaristosta tuotiin myös hylkeennahkoja ja joku valmisti myyntiin jopa hylkeennahkalaukkuja. Yhdestä hylkeestä saatiin 100 kg ja isoista harmaahylkeistä jopa 160 kg rasvaa.

Rasva jalostettiin traaniksi (hyljeöljyksi) ja sitä käytettiin ruuanlaitossa tuoreena ja suolattuna. Lisäksi sitä käytettiin nahan parkitsemiseen, maalien pohjana ja lääkkeenä. Rasva keitettiin traaniksi suurissa padoissa.

Ennen petrolilamppujen aikaa käytettiin traanilamppuja ja hylkeenrasvaa käytettiin myös saippuan valmistukseen.

Erityisesti traania käytettiin talojen ulkoseinien, uusien veneiden, mastojen ja purjeiden kyllästämiseen. Sitä myös sekoitettiin punamullan tai tervan kanssa. Traaniöljyllä kyllästetystä pellavakankaasta saatiin vedenpitävää purje- ja telttakangasta.

Isäni kaljuuntui jo nuoresta ja muistan, kuinka hän kerran sai Kaunissaarelaiselta Uuno Tyniltä pullon hylkeen traania, jolla hän yritti palauttaa tukkansa kasvu entiselleen. Tuvassa traani haisi, mutta tukka ei vaan itänyt.

Tällaisia tuotteita saaristolaisten veneiltä saattoi Kalarannan markkinoilla ostaa.

Saaristosta tultiin avokantisilla purjeveneillä vielä 1930-luvulla Kotkaan vaikka petroolimoottorit olivatkin yleistyneet.

Aina matka Kotkan silakkamarkkinoille ei mennyt kuten piti. Alla kertomus siitä, kuinka yksi venekunta matkalla Suursaaresta Kotkan silakkamarkkinoille menehtyi.

”Tiistaina wallinnut ankara myrsky on jälleen waatinut merellä purjehtijoita Wellamon syliin. Kun pari venhokuntaa, jotka aikaisin tiistaiamuna oliwat lähteneet Suursaarelta matkalle Kotkaan mukanaan silakoita tuodakseen niitä tänään pidettävälle markkinoille, oliwat ehtineet noin puolimatkaan. Suursaa-ren ja Kotkan välillä saavutti heidät ankara länsi-eteläinen tuuli, joka kiihtymistään kiihtyi yhä rajummaksi. Wenekunnista joissa toisessa oli 3 ja toisessa 8 henkeä pääsi edellinen ankarasta myrskystä ja aallokosta huolimatta pienentyin purjein Kotkaan, jota wastoin jälkimmäinen wene oli jäänyt myrskyn käsiin. Klo 8 tienoilla aamulla oliwat pienemmän wenekunnan henkilöt kyllä nähneet suuremman aluksen olleen näkywissä Rankin ulkopuolella, mutta heidän vähentäessään purjeita omalla aluksellaan oli toinen sillä wälin häwinynt olemattomiin. Näin ollen oli mahtawa aallokko awannut jylhän sylinsä ja ryöstänyt wenheen ihmisineen äärettömään sywyyteen. Tätä olettamusta tukee wielä sekin seikka, että eräs tanskalainen höyrylaiwa matkallaan Kotkaan oli tavannut Rankin tienoilla meressä ajelehtimassa airoja ja kalalaatikoita.

Näin onnettoman kuoleman uhriksi joutuneet henkilöt, mikäli meille on ilmoitettu, owat nimiltään: Mikko Riihelä, 75 wuotias wanhus, jättäen jälkeensä

wanhan waimonsa, Wille Talsi, noin 25 vuotias, Felix Rostedt, noin 20-vuotias, leski Maria Helena Mattila, noin 50 vuotias, waimo Alma Tolsa, 30 vuotias, jätti jälkensä miehen. ja pienen lapsen ja nti Anna Mattila, 23-vuotias. Kaikki mainitut olivat köyhänlaisia kalastajia.

Myöhemmin ilmoitettiin meille, että Kuutsalon rannalta on löydetty 7 tynnyriä silakoita, yhdet naisen kengät ja kalossit, niin ikään kahdet aivot ja peite.”

Aika muuttuu mutta lasten leikit eivät.

Tämän olen isovanhempana useampaan otteeseen todennut.

Alla kuva ajasta Kotkassa joskus 1950-luvulla, jossa meidän pihan porukka on onnistunut pyörittämään kasaan ”lumihevosen”. Tähän porukkaan kuuluivat minun ja velipojan lisäksi sisko, Laguksen Risto ja Carita Enqvist.

Ylpeänä koko kaarti ihailee luomustaan pihalla ja joku kiltti setä (todennäköisesti isäni) ikuisti tapahtuman mustavalkoiselle kuvalle.

Välillä jopa ihmettelee, oliko tuo aika niin mustavalkoinen kuin kuvat antavat ymmärtää? Vaatteiden kohdalla muistan, että ne olivat melko harmaita noita villapuseroita lukuun ottamatta. Niihin äiti aina loi hieman värikkyyttä.

Vertailumielessä laitan tuohon kahden nuoremman sukupolven samanlaisen luomuksen meidän pihaltamme talvella 2021.

Lumiheppa on edelleen kelpo leikkikalu kun sen itse on tehnyt .. hieman äidin avustuksella.

Mäkikotkana pihalla.

1950-luvulta muistan mäkikotkamme kuten Antti Hyvärisen ja Aulis Kallakorven, jotka 1956 kilpailivat Cortina d'Ampezzossa. Muistan myös Ensio Hyytiän, joka otti mäkihopeaa Lahdessa 1958. Siihen aikaan istuimme joukolla vanhan putkiradion edessä kuunnellen korvat höröllä hiihto- ja mäkikisoja. Mielikuvitus laukkasi ja kyhäsimme jos minkälaisia hyppyreitä Kotkan harvoihin rinteisiin, jonne pikkupojilla oli asiaa ja uskallusta. Minulle riitti Sairaalanmäki. Se oli pitkä ja antoi hyvän vauhdin. Hyppy oli sellainen 3-4 metrin variksen lento, mutta silloin ei mitattu kuin pituuksia, eikä niitä tyylipeiteitä olisi muutenkaan tainnut tulla.

Kävin kerran myös Saaripirtin pikkuhypyrissä, mutta muuttaman laskun ja yhtä monen kaatumisen jälkeen päätin, että uravalintani on jokin minulle paremmin sopiva laji.

Minulla oli toinenkin hyppyyri. Oli näet niin, että sain jostakin tinasta valetun ”mäkikotkan”, jota pystyi kääntämään mitä erilaisempiin asentoihin. Sitä var-

ten kyhäsin pihallemme, keittiömme ikkunan eteen pienen hypyrimäen, jota tämä ”tinasotilas” sai lasketella. Oli paljon mukavampaa katsoa kun tinamies pyllähti kuin että olisin itse tehnyt sen.

Viereinen kuva on isäni ottama, kun rakentelin tuota mäkeä ja muistan edelleen tuon tapahtuman. En muista että olisin leikkinyt tuon tinamäkikotkan kanssa kovin monta kertaa, eikä minulla ole minkäänlaista muistikuvaa minne se joutui.

Ehkä se lopulta päätyi tinamäkikotkien hautausmaalle.

Tukkeja Kotkan saaristossa

Ennen vanhaan, kuten ruukataan sanoa, suurin osa tehtaille tulevasta puutavarasta uitettiin joko jokia pitkin tai tuotiin hinaamalla eri paikoilta pitkin rannikkoja.

Kevätalvella puut kaadettiin ja ajettiin hevoskyydillä sopivan suojaisan lahden ranta-kalliolle ja sitten kevään tullessa kalliolla olevia tukkipuita alettiin niputtaa.

Niput rullattiin yksitellen mereen alueelle, joka oli eristetty puomeilla. Kun kaikki oli niputettu ja meressä, tuli hinaaja, kiinnitti köytensä lauttaan ja eikun menoksi.

Näitä lauttoja tapasi aina välillä tulla vastaan tuolla Suomenlahdella ja olivat tietysti menossa lähinnä Norjan sahalle.

Lautan perässä oli usein soutuvene hinauksessa ja siinä saattoi nähdä miehen ottamassa aurinkoa ja vartiomassa lauttaa.

Yleensä kaikki meni niin kuin pitikin paitsi silloin, kun kaikki meni pieleen. Erityisesti muistan erään tapahtuman, jossa ilmeisesti Venäjän (Neuvostoliiton) puolella puomit pettivät ja koko Kotkan - Loviisan väli tulvi tukkeja. En muista aikaa, mutta joku muu muistaneekin.

Vaikka puomit kestivät, niin aina kaikki niput eivät kestäneet, vaan jokunen nipu hajosi ja nipun tukit pääsivät karkuun. Tämä oli jopa sääntö eikä poikkeus.

Nämä olivat veneilijöille varsinaisia riesankappaleita. Kun tukki ui vedessä, se imee itseensä vettä. Tuore tukki uppoaa varsin pian, mutta kuivempi ui viikkotolkulla.

Uppoava tukki ei mene yhdestä napautuksesta pohjaan, vaan toinen pää vajoaa ensin ja tukki jää jopa vuorokaudeksi uimaan pystyasennossa. Tällainen tukki ui niin, että pää liikkuu vedessä kuin syvällä uiva hylje. Sen havaitsee yleensä vain tukin pään muodostamista rengasmuotoisista aalloista. Jotkut tukit toki näyttäytyvät kunnolla, mutta eivät kaikki.

Kuljimme 1950-luvulla avoimen veden aikana lähes viikoittain Kotkan ja Munapirtin väliä moottoriveneellä. Lähtö Kotkasta lauantaina, kun koulut olivat päättyneet ja paluu seuraavana päivänä, kun pimeä jo oli laskeutunut.

Tukkeja emme juuri varoneet ennen kuin tulimme Mussalon sillan alitse Keisarin-satamaan. Siellä niitä aina silloin tällöin uiskenteli, ja olimme koko porukka silmä tarkkana tutkimassa edessä olevan meren pintaa. Jos oli tyyni, tukin saattoi havaita ajoissa, mutta pieni tuulenvire sekoitti pintaa niin, että tukkeja ei näkynyt.

Niin sitä sitten tuli kolautettua tukkiin ja muutama rusetti (potkuri) meni vaihtoon. Kuvassa yllä minulla on tallessa tukin vaurioittama potkuri aivan 1950-luvun lopulta. Muistan tuon tapahtuman, kun isäukko harmitteli uuden potkurin aiheuttamaa kustannusta ja lisätyötä. Pyysin tuon itselleni ja ukko sanoi, että siitä vaan. Tätä kuulemma ei kannattanut korjata, kun se oli korjattu jo kertaalleen. Epätasapainossa oleva potkuri kun saattoi aiheuttaa vuodon akselin hylsyyyn ja ”pikiboksiin”.

Oli kauan sitten Kino Rio

Siinä missä Seurahuone tänään on, oli joskus 1950-luvulla Esson huoltoasema ja elokuvateatteri Kino Rio.

Kino Rio:ssa pyöri sunnuntaisin piirrettyjen non-stop, eli sinne sai mennä koska halusi (jos sattui olemaan rahaa) ja poistua kun kyllästyi. Usein me pojannulikat sisään päästyämme istuimme katsomassa samoja Disneyn piirrettyjä ainakin kaksi kierrosta.

En tiedä oliko muilla elokuvateattereilla samat metkut, mutta Kino Rio oli sen verran lähellä kotiani, että sinne ”uskalsi” mennä.

Kaivokadun ja Keskuskadun kulma 1950-luvun alussa ennen kuin siihen rakennettiin Seurahuone.

Muistan erään erikoisen tapahtuman, kun isäni antoi minulle rahat pääsylippuun ja pisti minut Kino Rioon katsomaan seikkailuelokuvaa nimeltä ”Gunga Din”. Hän oli sen joskus nuoruudessaan nähnyt ja sanoi sen sopivan minulle! ”Gunga Din” kertoi 1880-luvun sijoittuvan tarinan, jossa pääosissa näyttelivät Cary Grant, Victor McLaglen ja Douglas Fairbanks Jr.

Toiveikkaana astelin Kino Rion kassalle, ostin lipun ja menin ovelle. Ovimies kysyi: ”Paljonkos on pojalla ikää?”

Elokuva oli kielletty lapsilta, joten limbo tuli ja jäin lippuineni oven ulkopuolelle. Itku siinä meinasi tulla, mutta rahani sain takaisin, eikä sitä elokuvaa koskaan sitten tullut katsottua.

Kadun toisella puolella asui hyvä koulukaverini Kim Fredriksson. Kävimme samaa koulua ja olimme samalla luokalla. Siihen aikaan Kotkan vanhat puutalokorttelit vilisivät rottia, ja päätimme Kimin kanssa lähteä rottajahtiin Kino Rion pihalle. Rotat viihtyivät usein roskalaatikoissa ja kun niitä kopisteli, niin rotat karkasivat talojen alle.

Jos sinulla on heikko vatsa, niin lopeta lukeminen tähän!

Saimme pian yhden rotan jonka Kim iski pitkällä kepillä kuoliaaksi.. Rotan vatsa halkesi ja suolet tulivat näkyviin.

**Yäk! **

Tuon tapahtuman muistan aina, kun avaan Heinzin ”valkoisia papuja tomaattikastikkeessa”.

Noin niitä assosiaatioita syntyy ihmisen mieleen. Ehkä ne poistuisivat pienellä terapialle .. tai sitten ei.

Makeisjunalla Kotkassa 1952

SOK:n makeisjuna lähti elokuussa 1952 kiertomatkalle eri puolille Suomea. Se aloitti matkansa Tampereelta ja kävi mm. Valkeakoskella, Toijalassa, Hämeenlinnassa, Lammilla, Lahdessa, Kausalassa, Koriolla, Kouvolassa, Kuusankoskella, Voikkaalla, Myllykoskella, Kotkassa, Haminassa ja Lappeenrannassa. Sieltä se lukuisten kaupunkien kautta päätyi Helsinkiin.

*Makeisjuna lähtöasemalla
Sibeliuspiston laidalla.*

Kuva SOK:n arkisto

Kotkassa makeisjunan yksi pysäkki oli Keskuskadun ja Kotkankadun kulmassa ja siinä minä ja velipoika seisoimme odottamassa tuota traktorin vetämää härveliä. Tarjolla oli sellaista herkkua, jota emme joka kuukausi saaneet, nimittäin junan perällä istui ”rahastaja” joka muistini mukaan antoi jokaiselle yhden tikkarin. Juna tuli ja tunnimme kyytiin. Siitä se jatkoi Kotkankatua joko Puistolankautta taikka sitten suoraan Sapokkaan. Muistan kuitenkin, että juna tyhjennettiin Sapokassa ja tuli aika pohtia missä olimme ja minne piti mennä.

Tuon ikäisenä en ollut käynyt kuin Merikotkassa, jossa Kotkan pappa asui, joulukirkossa, maitokaupassa, leipäkaupassa, lihakaupassa ja sekatarvakaupassa. Kaikki korkeintaan parin sadan metrin säteellä kodistani. Nyt seisoin keskellä ei mitään tunnettua paikkaa ja piti löytää kotiin. Peesissä oli pikkuveli, joka ei tiennyt mitään eikä vääntänyt senkään vertaa.

Harhailtuamme jonkin aikaa näin kirkon tornin kaukana talojen välissä ja tiesin, että sen vierestä löytyi kotikatu. Eikun tossua toisen eteen ja niin ”Pekka ja Pätkä” lopulta päätyivät kotikadulle ja löytyi talo osoitteessa Keskuskatu 20. Huokaisin helpotuksesta, mutta pikkuveli tietysti ajatteli, että kyllä Kaippa huolehtii.

Minulle tuo makeisjuna herätti vanhana miehenä ajatuksia ajasta ja ihmisistä. En tiedä oliko sota vaikuttanut molempien vanhempieni suhtautumiseen elämään vai kuuluiko se aikaan. Olivathan he viettäneet nuoruutensa siellä jossakin. Joka tapauksessa he laskivat meidät mitään sen enempää pohtimatta meille täysin tuntemattomalle matkalle. Olinhan minä vuonna 1952 vain viiden vanha ja velipoika vuoden nuorempi. Perusviesti kotona oli, että oppikaa huolehtimaan itsestänne ja me teimme sen! Löysimme takaisin kotiin.

Maijansalmi ja kivipollarit

Nuorena kuljin sisävälillä Kotkasta länteen ainakin ”tuhat kertaa”. Sitä kuljettiin yöllä ja päivällä ja kun meno oli suhteellisen verkonkaista sen ajan veneillä, niin isälläni oli tapana kertoa kuka asui missäkin mökissä ja mitä kaikkea matkan varrella oli.

Olihan isäni viettänyt kaikki lapsuuden kesänsä Pukkisaarella, josta isoisäni oli vuokrannut talon. Tuo talo lienee vieläkin paikallaan ihan samanlaisena kuin silloin 1930-luvulla.

Erityisesti muistan nuo kiviset pollarit ja niiden jäänteet. Minun aikana osa näistä oli edelleen täysissä kuosissa. Osan olivat jäät murtaneet ja paikalla oli vain kiviröykkiö. Isäni tiesi kuitenkin kertoa mikä karikko oli aito ja mikä oli pollarin peruja.

Hänen nuoruudessaan liki kaikki pollarit olivat olleet kunnossa.

Väylä Kotkasta länteen Pukisaaren kohdalla - skannattu merikortista.

Yllä merikortti johon merkkasin punaisilla palloilla pollarien paikat niin kuin ne muistin. Ihan satavarma kaikista en ole.

Yliä kymmenkunta vuotta sitten elättelin toiveita, että olisin nostanut yhden pollarin ja kasanut sen omalle pihalleni. Homma loppui toiveeseen.

En tiedä mikä pollareiden tilanne tällä hetkellä on, mutta edellisen kerran kun ajoin tuosta salmesta läpi muistan nähneeni yhden kauhean betonirenkaan, jonka sisällä oli lateraalijärjestelmän vihreä viitta. Taisi vastarannalla olla jäänteet vanhasta pollarista, mutta kaikki muut olivat tipotiessään.

Kotkan pappi

Nuoruudessa ja varsinkin 1960-luvulla keskustelut kapitalisteista ja sosialisteista kävi kuumana. Itselläni ei ollut poliittista kotia sen enempää vasemmalla kuin oikealla. Valitettavasti Kotkan tapaisessa kaupungissa eli niin hyvin toimeentulevia herroja kuin tavallisia duunareita. Täälläkin päti sen vanha totuus, eli jos et ole meidän puolellamme, olet meitä vastaan.

Isosästäni (Kotkan pappi) tiesin hyvin vähän eikä hän myöskään vaivautunut kertoamaan vanhoista ajoista, joten kun minut aina välillä kutsuttiin kapitalistiksi, oletin että Kotkan pappani kuului samaan kaartiin. Tai sitten tuo suomenruotsalaisuus teki minusta porvarin halusin tai sitten en.

Vaikka Kotkan papalla oli minua vanhempia lastenlapsia, niin jostakin syystä hänellä oli jokin erityinen suhde minuun. Ollessani pikkuinen poika, hänellä oli tapana kävellyttää minua pitkin Kotkan katuja. Pappa oli tunnettu kotkalainen. Olihan hän työskennellyt satamassa, ollut ahkera sosiaalidemokraattisen puolueen jäsen, tuomittu vapaussodan jälkeen vankilaan ja istunut jonkin aikaa Kymminlinnan vankileirillä.

Kävely johtikin siihen, että pappa tervehti melkein jokaista vastaantulijaa ja kun häneltä tiedusteltiin kuka tuo mukana oleva pikkumies on, hän vastasi: ”Nooh, sehän on pojanpoika.”

Niin huhu kertoo, että aina kun pappa sitten tervehti vastaantulojia kadulla, minä sanoin kuuluvalla äänellä: ”Pojanpoika!”

Kävin usein hänen luonaan ja vaikka hän 1960-luvun alussa liittyi Helluntaiseurakuntaan ja yritti painostaa minua kokouksiin, en antanut asian häiritä.

Olin ainoa lapsenlapsi, joka istui hänen kuolinvuoteellaan Kotkan sairaalassa marraskuussa 1981. Tulin huoneeseen, joka oli täynnä ”saattoväkeä”. Papan vieressä veisasi Kotkan Helluntaiseurakunnan laulajia ja pappa näytti ilmeisesti olevan harmissaan, kun ei saanut kuolla rauhassa. Papalla oli muutama tunti elinaikaa jäljellä.

Nähdessään minut pappa nosti päänsä tyynyltä ja hieman ääntään korottaen hän sanoi: ”Perkele Kaippa, tää taitaa olla minun menoa”. Sionin väen laulu katkesi kuin kanan lento ja kuorolaisten ilmeet olivat kyllä näkemisen arvoiset. Kaikki tuijottivat epäuskoisina minua ja pappaa. Papan silloin vaimo Aune tokaisi: ”Pappa on jo hieman sekaisin, ei pidä välittää hänen sanomisistaan”.

Kotkan pappa isoäitini kanssa joskus vuonna 1910. Isoäitini ei soittanut kitaraa, vaan se oli pelkkää rekvisiittaa.

Seinällä näkyvä taulu tullilaiva Vikingenistä sekä kulmassa seisova isoisan isäni tekemä hyllykkö ovat molemmat minulla.

Hymyilin itsekseni ja olin hiljaa. Ei helvetissä! Pappa ei ollut sekaisin. Pappa oli täydessä ruumiin ja sielun voimissa. Hän halusi vain osoittaa, että olimme hyviä kavereita. ja hän valitsi tavan, jolla hän pystyi osoittamaan sen minulle.

Puristin hetken hänen kättään ja hänen päänsä vajosi takaisin tyynylle. Hän sulki silmänsä ja ymmärsin, että tämä oli tässä. Nousin ylös, tervehdin hieman laimeasti noita virsien veisaajia ja läksin sairaalan pihalle. Ulkona kirpeä marraskuinen ilta iski kuin jääkylmä rätki kasvoilleni ja pappa kuoli seuraavana päivänä 26. marraskuuta 1981. Hänet on haudattu isoäitini kanssa samaan hautaan Parikan hautausmaalla.

Kotkan pappa tuli Suursaaresta ja heidän perheensä toimeentulo perustui tullilaiiva Vikingenin kansimiehen pieneen palkkaan .. tosin se oli säännöllinen toisin, kuin paikallisilla kalastajilla. Nuoruutensa isoisäni eli Suurkylässä, jossa äärimmäinen niukkuus ja jopa köyhyys oli arkipäivää. Isoisäni vanhemmilla oli kuitenkin yksi periaate, joka kulki sukupolvesta toiseen. Jo 1900-luvun alussa lapset laitettiin Kotkaan Yhteiskouluun ja pappaa lukuun ottamatta muut lapset koulutettiin ylioppilaiksi asti. Pappa lopetti keskikouluun.

Suursaaresta oli matkaa Kotkaan, joten kansimiehen palkalla isoisän isä vuokrasi huoneen Hovinsaaresta, jossa oli hella ja siihen kaikki kolme lasta äitineen majoittuivat

*Kotkan pappa isoäitini kanssa
1950-luvulla heidän asunnossaan
Merikotkassa.*

*Takana näkyvä lipasto on vielä mi-
nulla, joten kierrätys toimii ainakin
suvun sisällä.*

kouluvuoden ajaksi. Sillä aikaa heidän isänsä aherteli Suursaarella, kalasti ja lähetti säännöllisesti vuokrat rahat ja nelikon suolasilakkaa postiveneen mukana silloin, kun postivene pääsi kulkemaan.

Isoisästäni tuli sosiaalidemokraatti ja muistan kun hän aina kuolemaansa asti oli Eteenpäin-lehden säännöllinen tilaaja.

Kapinan-sisällisödan-veljessödan, miksi-sitä-sitten-kutsutaan ajoilta olen saanut käsiini muutaman dokumentin. Raportissa lukee:

Kotkan tullivartijat tukevat vallankumousta

Kotkan tullikamarin henkilökunta kertoi myöhemmin pidetyissä kuulusteluissa tunteneensa vallankumouksen alettua suurta neuvottomuutta. Enemmistö henkilökunnasta oli jäänyt palvelukseen ja allekirjoittanut palvelussitoumuksen. Komissaari ja neuvosto Kotkan tullikamariin valittiin helmikuussa. Maaliskuussa palkkaakin tärkeämmäksi motiiviksi jäädä työhön tuli pelko joutua ase kädessä rintamalle puna-kaartin riveihin, kun kaikki tullimiehet vaadittiin lähtemään asepalvelukseen.

Tullipäällyismies Optatus Nummi oli helmikuussa jäänyt toimeensa ja totesi myöhemmin katsoneensa velvollisuudekseen pysyä työhön jääneiden toveriensa tukena. Suomen tullineuvosto määräsi Nummen Kotkan tullikamarin tilapäiseksi tullinhoitajaksi. Hän osallistui myös Kotkan tullikamarineuvostoon, jonka puheenjohtajana ja tullikamarin komissaarina toimi tullivartija Oskar Alvar Granlund. Granlund otti hoitaakseen pakkahuonetarkastajan tehtävät eli suoritti tavaroiden tullaukset. Muita Kotkan neuvoston jäseniä olivat tullivartijat Aksel Reinhold Andersson, Armas Lehto, Rurik Appelqvist, Juho Kustaa Taskinen ja Henrik Airaksinen. Appelqvist valittiin kassanhoitajaksi.

Toimistaan komissaarina isoisäni tuomiossa lukee:

Tuomitun nimi ja ristimänimet: Oskar Alvar Kaarlonpoika Granlund Kotipaikka: Kotka

Toimi tai ammatti: Nuor. tullivartija

Syntymäaika: 17.6.1888 Naimisissa

Sivistyskanta: 3 Varallisuus: 1

Rikoksen laatu: Avunanto valtiorikokseen

Milloin rikos on tehty: 1918 Tutkimus alkoi: 29.8.1918 Tutkimus päättyi: 29.8.1918

Rangaistus: kuritushuonetta 3 vuotta Viraltapano, Kansalaisluottamuksen menetys tai muu rangaistusseuraamus: 5 vuotta.

Hänet armahdettiin jonkun ajan kuluttua, mutta sen verran ikävät olivat ajat, ettei hän vielä vanhanakaan niistä puhunut. Olihan hänellä kotona vaimo ja 5 vuotias tytär (Gunborg Elviira). Toinen hänen tyttäristään (Anne-Maj) oli kuollut 1916.

En muista että hän koskaan olisi ollut vihainen tai murehtinut, vaan hymy ja nauru olivat kuin kaiverrettuja hänen kasvoilleen.

Moottoriveneen kevätkunnostus

Aikojen alussa moottoriveneemme nostettiin Korkeavuorenkadun alkupäässä olevalle kentälle, peitettiin laudoilla ja kaikenlaisella roinalla. Muutaman talven veneemme oli Hovinsaaressa Moottoriveneeseuran isossa vajassa ja jossakin välissä isäni onnistui saamaan talvipaikan Wärtsilän alueella olevasta veneiden säilytyspaikasta.

Wärtsilän paikka oli sikäli hyvä, että vene oli katon alla tasamaalla ja puuveneelle tarpeellinen kevätkunnostus voitiin aloittaa jo huhtikuussa.

Niin minä sitten tallustelin isäni vanavedessä Rautatiesillan yli, portaita alas, kadun yli ja Wärtsilän portista sisään. Vartijan käsi heilahti tervehdykseksi, mutta mitään ei sen enempää kysytty.

Työt alkoivat raaputtamalla vanha kuivunut väri pois ja laitojen lakatut laudat hiottiin hiekkapaperilla. Se oli likaista ja raskasta hommaa, mutta mies kun olin olevinaan, niin työ oli vaan tehtävä.

Sitten pääsimme maalaushommiin. Se oli sitä oikeata työtä, mutta isäukko ei antanut minun sotkea näkyviä osia, vaan sain harjoitella pohjan maalaamista lyjymönjällä. Sellaisen värin käyttö olisi tänä päivänä ankarasti kielletty, mutta silloin kaikki sellainen kelpasi, jota kaupasta sai ostaa.

Kuva Wärtsilän venekuurista otettu 1960 keväällä.

Keväällä 1957 kunnostimme taas venettä ja edessä oli kajuutan katon maalaus. Kajuutan katto oli tehty rimoista, joiden päälle oli levitetty kangas. Kangas oli kyllästetty vernissalla ja lopuksi päälle oli muistini mukaan levitetty tuiki tavallinen Miranol-tyyppinen väri.

Kattoa ryhdyttiin valmistelemaan ja kun tuli maalaamisen aika, sain puhuttua isäni ympäri että saisin maalata katon. Nooh emmittyyään hetken sain mahdollisuuden. Muistan kuinka istuin kajuutan katolla ja nyhräsin pensselin kanssa. Minun piti näyttää epäilijöille taivaan merkit. Kyllä Kaippa osaa vai osasko?

Sain katon maalattua ja nousin ylös. Isäukko katsoi töitani hetken ja pyysi minua lähtemään kotiin. Itse hän jäisi vielä hetkeksi.

Kotona kehuin, kuinka oli maalannut kajuutan katon ja kun isäukko viipyi tunnin tai pari, äitini tiukkasi että milläs tiellä ollaan oltu. Isäukko kertoi, että häneltä meni muutama tunti minun töiden korjaamiseen. Ei ollut kuulemma kajuutan katon maalaus mennyt aivan putkeen. Ei jäänyt myöskään minulle epäselväksi, että omakehu tuli liian aikaisin, kun satuin kuulemaan tuon keskustelun.

Pienten epäonnistumisten jälkeen opin kuitenkin maalauksen salat ja tuo ensimmäinen kokemus oli myös opettava vaikka se kovasti otti sielun päälle.

Sputnik I kiertää maapalloa

Sitten se avaruuden valloitus alkoi, kun Neuvostoliitto laukaisi pienen piiskuisen satelliitin taivaalle. Satelliitti oli pallon muotoinen ja noin 58 cm halkaisijaltaan. Se kiersi maapallon 900 km korkeudessa ja kierros kesti 98 minuuttia.

Ei Sputnik I mitään ihmeitä saanut aikaiseksi, mutta se osoitti, että avaruuteen voidaan päästä.

Meille taviksille Sputnik I oli toisaalta mahdollista kuunnella radiolla, kun se lähetti pienen piipityksen säännöllisin välein. Tämän lisäksi se voitiin yöllisellä taivaalla havaita, jos taivas oli pilvetön.

Sputnikin menoa seurattiin ahkerasti, ja muistan, kuinka radiosta sai sen aikataulut ja kiertoradan. Sitten hieman ennen ajan täyttymistä, pihallemme ilmestyi suuri joukko ihmisiä katsomassa taivaalle, josko erottaisi tuon pallon kaikkien tähtien joukosta. Eikä kestänyt kauan, kun joku huusi: ”Tuolla se menee, se tulee tuolta Piispalan takaa!”

Tuota jaksettiin joitakin iltoja ja sitten ymmärsimme, että aika on muuttunut ja noita tulee lisää.

Sputnik II ammuttiin taivaalle 4. päivänä marraskuuta 1957 ja sen kyytiin oli laitettu koira nimeltä Laika. Koira parka sai vain menolipun taivaalle. Takaisin ei ollut tulemistakaan ainakaan hengissä ja Sputnik II putosi maahan jossakin Yhdysvalloissa 14.4.1958.

Kidekoneprojektini

Sputnikin aikoihin isäukkoni opetti minua tekemään kidekoneen. Kyseessä on siis yksinkertainen radio, joka toimii ilman paristoja. Tässä yksinkertaisessa vastaanotimessa oli paperiputken ympärille kierretty kela, säädettävä kondensaattori, diodi, antenni ja kuulokkeet.

Säädettävän kondensaattorin ja diodin ryöstin jostakin vanhasta radiromusta, kelan tein itse ja kuulokkeet sain isältäni. Niin sitten kokosin ensimmäisen elektroonisen kapistukseni autuaan tietämättömänä, että elektroniikasta tulisi leipäpuuni.

Kun härveli oli valmis, istuin leveä hymy suullani ja kuuntelin yleisradiolähetyksiä.

Joku sai sitten kimmokkeen tästä harrastuksesta ja osti minulle Japanissa valmistetun keltaisen ”raketin”, jonka sisään oli rakennettu kidekone. Tämä oli rakenteeltaan nykyaikaisempi eikä vaatinut yhtä hyvää antennia kuin oma kidekoneeni.

Putkiradiot ja lauantain toivotut levyt

Meillä ehti olla kaksi erilaista putkiradiota. Vanhempi oli 1940-luvulla hankittu Luxor radio ja uudempi joskus 1950-luvulla hankittu Grundig. Nämä olivat sellaisia suuria hökötyksiä, jotka veivät paljon sähköä ja soivat kauniisti, kun asema oli kohdalla.

Niitä käytettiin pääasiassa pitkällä ja keskipitkillä aalloilla ja aikuiset kuuntelivat lähinnä uutisia ja säätiedotuksia. Sitten olivat tietysti lauantain toivotut levyt, jotka tulivat lauantaisin kello 17:00 alkaen. Tällöin musiikki oli ensin harrasta ja klassista. Sitten 17:30 tienoilla se keveni ja tuli kotimaiset suosikit. Lopuksi ennen 18:00 lasketeltiin jo reippaasti rokkia ja silloin yleensä me lapset istuimme korvat höröllä kuuntelemaan vaikka emme tajunneet sanaakaan noista englanninkielisistä lauluista.

Jotakuinkin tällainen radio meillä oli kotona.

Muistatko Kalle Kustaa Korkin ja Pekka Lipposen seikkailut? Entä Viisasten kerhon istunnot tai Kankkulan kaivolla? Annikki Tähti lauloi ”Kuningaskobraa” ja Brita Koi-vusen ”Suklaasydän”. Miten oli Markussedän lastentunti?

Kun vanhemmilta silmä vältti ja olimme hieman isompia (1960-luvun alussa), haimme Radio Nord-nimisen piraattiradion 24/7 musiikkia. Sieltä tulivat kaikki viimeisimmät villitykset. Oli Elvistä, Paul Ankaa, Little Richardia, Chuck Berry ja The Platters kappaleella Only You.

Radio Nord sai lähteä vuonna 1962 ja viimeisen kerran näin sen laivan upoksissa Gambian rannikon edustalla keväällä 1978.

Spatz matkaradio

Kesäksi 1958 isäukko hankki Spatz-merkkisen pikkuisen matkaradion kesämökille. Se oli putkiradio neljällä putkella. Tätä radiota valmistettiin DDR:ssä vuosina 1958-1960. Radio toimi paristoilla ja meillä se oli vanhempien makuuhuoneen yöpöydällä siten, että pöydän alla oli iso Airamin paristopaketti. Tietojeni mukaan radio maksoi Itä-Saksassa 320 Itä-Saksan markkaa, mutta en tiedä paljonko isäukko siitä lopulta maksoi.

Spatz-matkaradio mallia 1958.

Radiosta kuunneltiin joka päivä uutiset ja säätiedotus merenkulkijoille.

Tämä radio kuten kaikki sen ajan keskiaaltovastaanottimet vaativat erillisen ulkoisen antennin. Se ei ollut mikä tahansa antenni, vaan kymmeniä metriä pitkä kuparijohto vedettiin kahden puun väliin ja siitä ”hyppylanka” radioon. Maaeffektin saamiseksi piti olla vielä erillinen maajohto, joten ukkosen ilmalla radio oli otettava irti antennista, jotta ei salama iskisi antennin kautta maihin.

Turun pappa käymässä

Minulla oli myös toinen pappa, eli Turun pappa, joka oli äitini isä. Hän oli noita 1920- ja 1930-luvun Kannaksen rajamiehiä, joka myöhemmin siirtyi Turun tulliin. Tullimiehenä hänellä oli tapana pelastaa meille lapsille erilaisia leikkikaluja, jotka oli takavarikoitu ja joutuivat murskattaviksi.

Papan tulo kylään oli aina odotettu tapahtuma ja jännitys pirisi selkärangassa, kun tieto hänen tulostaan tuli Kotkaan. Arvailuleikit lähtivät liikkeelle. Mitä saamme tällä kertaa?

Varmaa oli, että saimme pahvilaatikollisen omenoita. Sekin oli sellainen herkku, jota ei tarjottu kuin syksyisin ja silloin vain jos onnistui livahtamaan omenavarkaisiin

jonkun kasvimaalle. Oli miten oli. Ylempi kuva kielii siitä jännittyneestä ilmapiiristä, kun Turun pappa avasi matkalaukkunsa. Alempi kuva on yhdestä papan tuomasta lahjasta. Se oli vieterillä toimiva pelistä tehty moottoripyöräilijä, joka kulki ympyrää ja aika ajoin pysähtyi. Mies nousi satulasta ja sitten nousi takaisin ja taas ajo jatkui.

Näitä tuli kaksi kappaletta. Yksi minulle ja velipojalle ja toinen meidän serkuilla.

Tämä kuva on serkkuni leikkikalusta, jonka hän on säilyttänyt täysin uuden veroisena liki 70 vuotta.

Mitä luulet että meidän prätäkälle kävi? Minun loputon mielenkiinto tekniikkaa kohtaan vei voiton. Purin moottoripyörän nähdäkseni miten se toimii, mutta kasaaminen ei sitten mennytkään kuin Strömsössä. Prätkä ja mies vietti jonkun aikaa meidän miljoonalaatikossa ja sitten se hävisi teille tietämättömille.

Turun papan tulo tiesi paljon muuta viihdettä. Pappa oli innokas koronan pelaaja ja turnauksia pidettiin joka ilta, kun läksyt oli tehty.

Meillä oli myös tapana pitää shakkiturnaus, koska Turun tullissa oli kuulemma tapana pelata shakkia silloin, kun laivoja ei ollut tulossa tai muuten vaan oli hiljaista.

Kuten oheisesta kuvasta voi nähdä, minulla on edelleen tallessa sen ajan shakkinapulat, joita käytimme 1960-luvun turnauksissa. Näkyvät kuvan vasemmassa alakulmassa inserttinä. Ovat monet kisat käyneet, mutta vielä niillä matti saadaan tehtyä.

Kaukana sarjatuotannosta

Jotenkin tuntu, että vanhan ajan lahjat olivat niin yksilöllisiä. Silloin saimme äidin kutomia sukkia ja villapaitoja jouluksi. Isä rakenteli lehtisahallaan kaikenlaisia hauskoja esineitä, kuten vanerisen linnakeen, jossa meidän tinasotilaamme saivat puolustaa mitä milloinkin keksittiin. Isä rakenteli myös lampun varjostimia ja tämä harrastus jatkui aivan hänen elämänsä loppuvuosille asti.

Muistan lapsuudestani, kuinka vanhempieni parisängyn päädyssä oli iso seinävalaisin, jonka isäni oli sahanut vanerin palasta ja äitini ehostanut kankaalla, joka kiersi lampun ympäri. Onhan tuo nykymittapuun mukaan aika massiivinen, mutta jokaisella ajalla on muotinsa. Minne lamppu lopulta joutui, sitä en tiedä. Ehkä se lopulta katosi kaakeliuuniin syvyykseen kuten minun linja-autoni.

Isäni tekemä valaisimen kupu.

Saattoi myös olla, että se joutui vintille ja kävi kuten niin monen muun esineen kanssa.

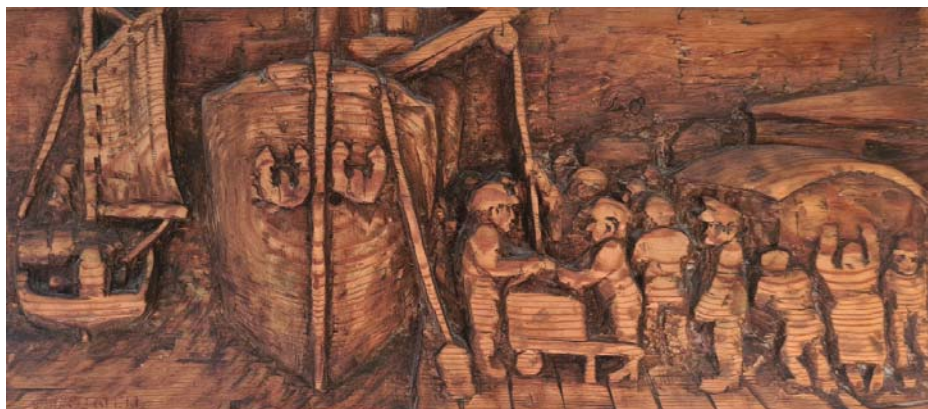
Hetki ennen kuin talomme purettiin vuonna 1970, niin isäni pyysi minua hakemaan tavarani pois vintiltä. Kävin vintillä, mittailin katseellani kaikkea sitä roinaa, joka sinne vuosikymmenten aikana oli kerätty.

Lattialla oli tinasotilailla täytetty linnake, oven oikealla puolella pienellä hyllyllä oli oppikoulun ensimmäisinä vuonna kokoamani herbaario ja lattialla ikkunan alla oli laatikko, jossa oli kansakoulun veistotunneilla tehtyjä puisia esineitä ja paljon muuta.

Olin kuitenkin nuoruuden voimissani, täynnä itseäni ja halveksin tuollaista lapselista ajattelua, että joskus voisin tulla vanhaksi ja haluaisin ehkä vielä hypistellä noita esineitä. Kaik' männiit, sano Turun pappa, kun Karjalan jätti. Olisihan noille aina löytynyt joku säilytyspaikka, mutta sen tajuaa vasta, kun on liian myöhäistä.

Alla kuvassa oleva esine on kuitenkin säästynyt ajan ja tuholaiden hampailta. Sen sai isoisäni 60-vuotislahjaksi työkavereiltaan satamatoimistossa. Se on käsin tehty sen ajan hengen mukaisesti ja näitä samanlaisia tauluja lienee vielä kierrossa. Taulu on Kotkan kuuluisan puuveistostaiteilijan Albin Ikosen tekemä ja signeeraama.

Jokaisella taululla on oma henkensä. Joku on sen tehnyt, ehkäpä saanut taltasta haavan sormeen, polttanut kämmentensä puhalluslamppuun. Se on kulkenut torille tai kauppaalle. Vaihtanut omistajaa, paketoitu ja viety joukolla meidän papalle.

Kertoisipa taulu mitä on nähnyt ja kuullut! Saisin kuulla kaikki ne tarinat, joita en älynnyt kysyä silloin, kun pappa vielä eli.

Uno Tynin veistämä lipas vuodelta 1957.

Onnistuin pelastamaan tämän taulun, kun tätini Gunni kuoli ja hänen talossaan Lapinjärvellä oli kuiva uima-allas, johon oli heitetty kaikki Kotkan papan pesästä kerätyt esineet. Pelastin samaisesta uima-altaasta muutakin roinaa.

Viereisessä kuvassa on lipas vuodelta 1956, jonka Uno Tyni teki joululahjaksi isälleni. Ilmeisesti kyseessä oli kiitos siitä, että hänen Anja-tyttönsä sai asua meillä. Tämä on hienompia käsitöitä, mitä olen nähnyt

ja se on kestänyt vuosikymmenten rasitukset. Kansi on hieman halkeillut johtuen lähinnä asuntojen lämpötilojen noususta.

Mä menen stadiin.

Mikä kuva, mikä maa? Tämä on ilmeisesti otettu vuonna 1958 Helsingissä eduskuntatalon portailla. Kuvassa kotkalaisia koululaisia eri kouluista, mutta minulla ei ole minkäänlaista muistikuvaa tapahtumasta ja sen alullepanijasta. Olen toki itsekin kuvassa, joten mukana olin.

Täytyy vain sanoa kuin eräs kotkalainen muusikko aikoinaan: ”Mää en muista mitään”

Feissarin kommentoijat osasivat kuitenkin kertoa, mistä tapahtumasta oli kyse. Oli ilmeisesti oppikoulun kolmannen luokan oppilaille tarkoitettu liikenneaiheinen kilpailu, josta kolme parasta pääsi matkaan. Muistan, että järjestettiin myös toinen kilpailu, jonka palkintona oli niin ikään matka Helsinkiin. Aiheena oli matematiikka ja taas pääsin mukaan.

Sen verran täytyykin kehua itseään, että juuri tuo kolmas luokka oli minulle huippuvuosi. Olin näet koulun paras oppilas yli 9 keskiarvolla. Valitettavasti kykyni menivät hukkaan, kun tuli Liiton lenkki, rautalanka ja tytöt. Tästä enemmän luvussa 4.

Mitä ihmiset ajattelevat?

Kotkassa kuten muuallakin huoli siitä, mitä ihmiset ajattelevat, oli ainakin menneinä aikoina melkoinen. Meillä kotona tilanne oli alusta asti ”mennyt vikaan”. Oli näet niin, että isä oli opettaja ja ruotsinkielinen ja äiti oli Kannaksen karjalaisia ja puhdasverinen suomalainen.

Äitini 1951 ostama kalusto, joka vielä tätä kirjoitettaessa on arkikäytössä.

Sotku alkoi jo heti sodan jälkeen, kun menivät naimisiin vastoin mummoni tahtoa. Mummoni tuli alkujaan Vöyristä ja oli ”hurri” mutta torpparin tytär viimeiseen asti. Eihän poika voinut mennä naimisiin suomalaisen tytön kanssa!! Sehän oli kauheata ja kaiken lisäksi niin nuorena (25v). Menivät kuitenkin naimisiin, mutta sitten äidille tuli sosiaalinen pakko ja hänen oli opittava ruotsin kieli tahtoi tai ei.

Äiti ei koskaan tainnut päästä tuosta yli, vaan tuo ”mitä muut ajattelevat minusta” oli ja pysyi aina pinnalla. Kun hän kaiken lisäksi oli aika leväperäinen rahan kanssa, niin isälläni oli täysi työ hankkia rahaa sitä mukaa kun äiti tuhlaali.

E erityisen hauska tarina liittyi meidän olohuoneen kalustoon, jonka äitimuorikka päätti hankkia vuonna 1951 puhumatta isäni kanssa asiasta etukäteen. Niin sitten yhtenä päivänä kun isä tuli kotiin, äiti oli päättänyt, että ei olla köyhiä eikä kipeitä, vaan hän oli hankkinut pöydän, tuolit ja lipaston ja lasikaapin Asko Oy:ltä. Voin kuvitella, että käytiin jonkinlainen keskustelu tyyliin:

- voi ei ... mistä me rahat hankitaan?

- mutta täytyyhän meidän .. olethan opettaja ja mitä ihmiset ajattelevat?

Ei siinä isän auttanut muu kuin ottaa yhteyttä Askoon ja sopia vekseleistä ja osamak-susta. Silloin hän varmasti mietti, miten siitä selvittää ja tarvitaanko sellainen, mutta siitä kalustosta tuli pitkäikäinen ja se on edelleen täydessä timmissä ja jokapäiväisessä. Harvinaisen vähän se on kärsinyt 70 vuoden aikana vaikka jo neljäs sukupolvi on sitä kuluttamassa.

Oheisessa kuvassa kalusto noin 65 vuoden ikäisenä (pari vuotta sitten) täydessä käytössä pojallani.

Lopulta en tiedä ajattelivatko muut yhtään sen enempää tai vähempää äiti-muorikasta, mutta toivotaan, että hänelle tuli hyvä mieli

---

Kwai joen silta

Tällä nimellä elokuva ilmestyi elokuvateattereihin elokuva vuonna 1957. Sotavankien viheltämästä elokuvan tunnussävelmästä tulikin sitten oikea klassikko.

Vuonna 1958 laulu julkaistiin suomenkielisenä.

Minä olin silloin Samskin ensimmäisellä luokalla (ks. luokkakuva alla) ja tuo laulu iski syvälle meihin pikkupoikiin.

Ensimmäisen luokan luokkakuva.

Meillä oli kaveri, Harry Malmström, joka silloin asui Korkeavuorenkadulla, talossa missä tällä hetkellä majailevat Kotkan laulumiehet. Kuvassa rengastettuna minä ja Harry (Harry oikealla).

Harrylla oli myös levysoitin, ihan aidon oikea sellainen ja hänellä oli muutamia äänilevyjä. Syksyllä 1958 Harry hankki tuon levyn ”Kwai joen silta” ja siitä tuli poikiemme joukossa syksyn 1958 hitti.

Usean viikon ajan meillä oli tapana livahtaa Korkeavuorenkadulle Harryn kotiin, jossa soitimme ”Kwai joen siltaa” kymmeniä kertoja päivässä ja aina se tuntui yhtä hienolta.

Minä ja mamma Kwai-joen sillalla

Harryn kotitalo

Jossakin vaiheessa kyllästyimme sitten lauluun ja käynnit Harryn kotona harvenivat. Elokuva Kwai joen sillasta emme päässeet katsomaan, koska se oli kielletty alle 16 vuotiaille. Katsoin tämän elokuvan vasta, kun se esitettiin televisiossa paljon myöhemmin ja nyt se löytyy jo youtubesta.

Kävin itse Kwai joen sillalla 2017 mamman kanssa, mutta ei se enää tuntunut samalta kuin silloin 1950-luvun mielikuvissa.

Viimeisen kerran näin Harryn, kun hän oli portsarina jossakin kotkalaisessa pubissa, en muista missä. Kuulemani mukaan Harry on sittemmin siirtynyt autuaammille metsästysmaille RIP.

laulu niin reipas jälleen soi

*virta ei meitä voittaa voi
päivä kun päättyy, jäädä
saa silta askel nyt leiriin jo vie
pakko ei meitä työhön saa
kahle se meitä naurattaa
teemme sen sillan, mutta
vain siksi tiemme on everstin tie.*

Kun reki meni ja poika jäi

Tammikuun 3 päivänä 1959 meidän perheemme lähti Munapirttiin jonkinlaisen talviloman viettoon. Siihen aikaan Purolan Liikenne Oy liikennöi Kotkan ja Purolan välillä muutamalla vuorolla päivittäin. Oli lauantai ja pääsimme linja-autolla Purolaan. Vastassa oli Anton Lindström hevospelin kanssa, eli oli reki, jonka päällä oli puulaatikko ja puulaatikon reunojen päälle poikittain oli laitettu leveitä lautoja penkeiksi.

Sitten menoksi ja oikaisimme Purolanlahden yli Vintervikin ja siitä sitten tietä pitkin kohti Tuuskia. Oli jo säkkipimeä ja kun hevospeli nousi kaikkein korkeimmalle osuudelle, niin pyysin, että saisin hiihtää reen perässä pitäen narulla kiinni reestä.

Eikun sukset jalkaan ja menoksi. Kävi kuitenkin pikkumiehelle köpelösti ja kun hevonen nykäisi, lensin turvalleni ladulle. Ote narusta irtosi ja rupesin huutaa, että ”mies yli laidan.” Reessä istuneet vain vilkuttivat ja nauroivat minulle ja pian reki hävisi illan pimeyteen.

Sen aikaiset talvitiet eivät olleet mitä tahansa teitä, vaan umpilumessa kulki reen jalaksien jälki ja niiden välissä hevosen jäljet. Ei latua eikä tasaista pohjaa. Ei ollut myöskään minkäänlaista näkyvyyttä umpipimeässä. Sauvoja minulla ei luonnollisestikaan ollut, koska olin kuvitellut roikkuvani reen perässä.

Jäin istumaan reen jäljille hetkeksi ja surkuttelin omaa tilannettani. Taisi siinä pettymyksen kyynel piipahtaa poskella, kun nousin ylös ja yritin selvittää menosuuntaa.

Matkaa Anttoon talolle ei ollut kuin 2,5 km, joten se oli kuin kansanhihtosuoritus Saaripirttiin. Kansanhihdon sain sentään suorittaa ladulla päiväsaikaan ja sauvat käsissä. Nyt tilanne oli paljon kinkkisempi.

Yritin hiljaa lasketella tuota Jetukastin mäkeä kaatumatta. Ei onnistunut, joten heitin sukset selkään ja läksin tallustelemaan syvässä lumessa. Onneksi en pelännyt pimeätä eikä mielikuvitukseni keksinyt petoja tai mörköjä matkalle. Katkeruus lisääntyi kuitenkin askel askeleelta ja muuttui ensin pieneksi vihaksi. Sitten pikkuviha kasvoi ja syntyi ajatus kostosta.

Lopulta pääsin Lindströmin portaille. Pirunkuvat hyppivät silmissäni kun astuin sisään. Väki oli jo lopettamassa iltateensä, mutta sain kupillisen lämmintä mehua ja ison voileivän, ja tällainen korjaussarja vei kaikki pahat ajatukset mielestäni. Olinhan minä lopulta sankari, kun olin selvinnyt yksin pimeässä metsässä.

Kaksi tynnyriä ja roskis

Kotitalomme pihalla toimi lastentarha, jolla oli ikioma keittiö. Siinä värkättiin lapsille päivän murkinat ja yli jäänyt ruoka otettiin ajan hengen mukaisesti talteen.

Ylijäämäsapuskan säilytys tapahtui sekin ajan hengen mukaisesti. Takapihalla oli kaksi peltitynnyriä, joissa oli puiset kannet. Näihin tynnyreihin jäteruoka kaadettiin ja niissä se sitten kävi, happani ja haisi.

Tynnyreiden vieressä oli erillinen puinen roskalaatikko, johon me asukkaat työnsimme omat biojättemme.

Muutamia kertoja vuodessa pihalle ajoi Laajakosken sairaalan erikoiskuljetus. Kyseessä oli traktori ja peräkärry ja kyydissä oli kuljettajan lisäksi ainakin yksi sairaalan asukas.

Oli näet niin, että sairaalalla oli oma sikala, ja sinne kerättiin sioille syötettäväksi jäteruoka - aian hengen mukaisesti. En tiedä maistuiko lapsena syöty sianliha siksi, että porsaat oli kasvatettu jäteruoalla vaiko siksi, että liha oli muutenkin harvinaista herkkua.

Joka tapauksessa Laajakoskelle lähti pari tynnyriä ruokaa, jolle ei edes ruotsalainen ”surströmming” hajussaan vetänyt vertoja. Pois vietyjen tilalle jättivät pari tyhjää tynnyriä.

Tuo jätetynnyreiden säilytyspaikka olikin sitten meidän poikien lempipaikka. Siellä oli romua, laudanpätkää, roskalaatikko ja rottia. Sen lisäksi pääsimme möykkäämään Sukasen huonekaluliikkeen pihalla työskenteleville ihmisille, kun tynnyreillä seistesämme roikuimme tuossa aidassa.

Kaikki ilo päättyy aina suureen itkuun ja niin kävi myös meidän kanssa. Kävi näet niin, että yhden tynnyrin kansi ei ollut paikallaan ja kun velimies hyppäsi kannen päälle, se

antoi periksi ja samassa hän oli vyötäröään myöten tuossa haisevassa lillussa. Vieressä seisseenä takaan, että vanha ja viikkoja käynyt jäteruoka haisi.

Juoksin vauhdilla kotiin ja kerroin, että perässä tulee haiseva velipoika. Isäukko katseli poikaa hetken ja vei hänet sen jälkeen kylpyammeeseen vaatteet päällä likoon.

Kun velimies oli putsattu ja vaatteet huuhdeltu alkoi talon tuuletus, eli kaikki ovet ja ikkunat auki ja niin aromit hiljalleen poistuivat talosta ja ikävät muistot unohtuivat.

Nyt jälkepäin voimme nauraa noille tapahtumille.

Velipoika "nauttii" takapihan aromeista.

Oheisessa kuvassa olen Photoshop-ohjelmalla rakentanut tuon tilanteen, jossa velimies uiskentelee tynnyrissä.

Taustalla näkyy myös tuo puinen roskalaatikko.

Postiautolla Helsinkiin

Muistaako kukaan kuinka kauan meni postiautolla Kotkasta Helsinkiin?

Aikoinaan oli Vilkas, Holmström ja Pyhrään Liikenne, joilla päästiin ”stadiin”. Oli pikavuoro ja tavallinen. Pikavuoro pysähtyi Loviisassa 10 - 15 minuuttia, jotta ehti ostaa nakin linja-autoaseman kyljessä olevasta nakkikioskista. Loviisassa oli parhaimpina vuosina jopa kaksi nakkikioskia. Toisen kerran Porvoossa ja sama nakitus taas uusiksi.

Vakiovuoro muistuttikin sitten tuollaista kylärakkia, joka juoksi tolpalta tolpalle ja matka Helsinkiin kesti yleensä 3-4 tuntia. Siihyen joutui kun pikavuoro oli täynnä.

Mutta tuo postiauto. En ole kulkenut postiautolla Helsinkiin, mutta muutaman keran Kouvolaan. Jos matka Kouvolaan Vilkkajaan bussilla siihen aikaan kesti tunnin, niin postiautolla varmasti tuollaiset 2-3 tuntia. Piti olla pitkä pinna tai lyhyt matka kuljettavaksi.

Mikäköhän tilanne oli 1930-luvulla, kun tuo alla oleva kuva on otettu? Tiet olivat hiekkateitä ja kulkijat vähissä. Muistan lapsuudestani ajan, jolloin Porvoon ja Loviisan välillä linja-auto joutui nousemaan ”Ilolan mäkeä”. Mäki on vieläkin, mutta tie kulkee muualla. On sellainen muistikuva, että mäki oli liian jyrkkä täydelle linja-autolle, joten osa matkustajista joutuivat kävelylle.

Luultavasti tuo postiauto oli sellainen, jota sai auttaa mäessä viimeistään silloin, kun se kulki häikäpöntöllä.

Kuva peräisin Kansallisarkistosta.

Postiauto tankilla

Kuljemme kohti syyskuun alkua

Silloin ennen kun kävimme koulua kaikkina muina päivinä paitsi sunnuntaisin, niin kesälomat olivatkin paljon pidempiä. Silloin suvivirsi kaikui Samskin isossa salissa toukokuun viimeisinä päivinä ja alkoi kolme kuukautta kestänyt kesäloma.

Sekin ilo loppui aikanaan ja 1.9 kävi kutsu koulun penkille. Pieninä poikina olimme viettäneet koko kesän risukossa tai leikkien noilla vanhoilla tervatuilla soutuveneillä. Lapsuuden kesä päättyi aina samaan ikävään tunteeseen ja se kesäinen vapaus muut-

tui sananmukaisesti vankeudeksi, kun koko kesän olimme kulkeneet paljain jaloin. Jalanpohjat olivat kuin siannahasta tehtyjä ja olisivat varmasti kestäneet vaikka nauhoilla tanssimista.

Pahin tapahtui, kun piti pukeutua ja ennen kaikkea laittaa nuo ahdistavat kengät jalkaan. Olivathan jalat ehtineet tottua vapauteen ihan samalla tavalla kuin jalkojen heiluttaja.

Kurjaa sanoin minä!

Aloitin itse asiassa kouluni 6-vuotiaana, mutta parin viikon harjoittelun jälkeen minut passitettiin kotiin. Oli näet niin, että koulun sai aloittaa vain jos oli täyttänyt 7 vuotta syyskuun alkuun mennessä. Minäpä täytin vasta tammikuussa, joten alamittaiseksi jäin sillä kertaa.

Koko Samskolanin väki vuonna 1958

Samskolaniin meni sitten syksyllä 1958 ja se oli ihan oma ”show”. Oli näet niin, että isäni oli opettajana samassa koulussa ja aidillä oli koko ajan vaan yksi ajatus mielessä: ”Mitä ihmiset ajattelevat?”

Alla oleva kuva on otettu Samskolanin isosta salista, jonne koko koulu oli kokoonnutun yhteiskuvaan lukuvuonna 1958-1959. Itse olen ensimmäisessä rivissä oikealla.

Tästä kuvasta en voi olla mainitsematta Kotkan Merimieskirkon pastoria Nyqvist, joka seisoo vasemmalla ikkunan edessä. Hän toimi uskonnon opettajana ja oli innokas motoristi. Muistan että hänellä oli muistini mukaan CZ-merkinen moottoripyörä pihalla, mutta merkistä en ole ihan satavarma. Nyqvistille kävi huonosti, kun hän kolaroi pyörällään Ruotsissa ja menehtyi vammoihinsa. Opin tuntemaan Nyqvistin koska hänen poikansa Paul-Kristian oli kanssani samalla luokalla ja vietin monet päivät merimieskirkon sokkeloissa, kun Nyqvistit silloin asuivat kirkon tiloissa.

Oli erikoista aikaa, kun takana oli kesä ja kansakoulun ”opettajatädit”. Nyt olin iso poika ainakin omasta mielestäni ja valmis kohtaamaan elämän haasteet.

Olisinpa tiennyt mitä edessä oli, mutta toisaalta niin kauan kun ei tiedä mitään tulevaisuudesta, niin kauan saa olla optimisti ja ennakkoluuloton.

Meidän Diana ja muiden ritsat

Minun aikana meillä oli kotona kaksi asetta. Ensin oli pienoiskivääri Cal 22, joka oli ollut meillä aina aikojen alusta. Miten se meille tuli?

Nalle M/37 minun kotona

Kotkan Konepaja M/37

Nalle M/37

Elettiin elokuuta 1939 ja sota oli vielä kaukana. Isäni oli juuri saanut opiskelupaikan Teknisessä korkeakoulussa Helsingissä ja kesälomansa hän oli viettänyt töissä Kotkan Konepajalla. Käsitykseni mukaan hän oli töissä juuri valmistuneessa rakennuksessa (alla oleva kuva) tai sitten hän oli rakentamassa kyseistä rakennusta.

Kesälomansa päätteeksi hän oli tallustellut Urheiluliike Matti Sippalaan, katsellut aseita ja päätynyt Nalle-merkkiseen pienoiskivääriin M/37. Aseen hän oli ostanut osamaksulla ja jostakin syystä sovittiin, että hän maksaa sen myöhemmin syksyllä.

En tiedä tarkalleen mihin hän asetta tarvitsi, mutta käsitykseni mukaan juuri noita Nalle-merkkisiä pienoiskiväärejä käytettiin suojeluskunnissa harjoitusaseina. Olihan niillä ampuminen paljon halvempaa kuin ampuminen sotilasaseella.

Sitten tuli marraskuun 30. ja Stalin oli päättänyt vallata Suomen. Isäni joutui mukaan sotaan ja niin se Nalle jäi maksamatta Sippalalle. Ei Sippala myöskään tainnut esittää minkäänlaista maksuvaatimusta.

Lapsuudessani isäni käytti tuota asetta lähinnä rottien ampumiseen - niitähän siihen aikaan riitti joka talossa.

1960-luvun jälkeen minulla ei ole minkäänlaista muistikuvaa siitä, että isäni olisi käyttänyt tuota asetta mihinkään, vaan se lojui hänen kaapissaan. Mitä vanhemmaksi hän tuli, sitä enemmän hänen sotakokemuksensa saivat hänet ottamaan etäisyyttä aseisiin.

Noin viikko ennen kuin isäni kuoli, hän kirjoitti minulle luovutuskirjan tuosta Nal-lesta ja sain sille aseenkantoluvan. Vein asean aseepälle kunnioitettavaksi ja laitoin sen asekaappiini. En ole ampunut sillä laukaustakaan, mutta kun minulla on tapana kerätä kaikenlaista vanhaa krääsää, niin olkoon nyt tuokin tulevien sukupolvien ih-meteltävänä.

Diana ilmakivääri

Olinhan suuri metsästäjä ja piti saada oma ase. Nuo jousipyssyt olivat näet lapsia varten eivätkä ne enää minulle kelvannut. Alkoi siis kotona tuo ”Minä haluan ilmaki-väärin-jankutus”. Te tunnette tyylin, kun lapset saavat päähänsä jotakin, niin jankutus ei lopu ennen kuin tarve on tyydytetty.

Isäukon suhtautuminen aseisiin oli kuitenkin aika tiukka. Ei puhettakaan niin kauan kuin leikitte puupyssyillä. Vasta kun saappaiden koko hieman kasvaa, niin voidaan harkita.

Ukko asetti ehdon:

Jos haluatte ilmakiväärin, niin ette saa vuoteen tähdätä ihmisiä leikkiaseilla. Sääntö on ehdoton!

Vuosi on pitkä aika aikuiselle, se on pitkä aika vangeille ja se on tosi pitkä aika, kun lapsi joutuu odottaa ostolupaa. En kuitenkaan muista kuinka vanha olin, kun sain ostaa ilmakiväärin. Oli näet niin, että se ilmakivääri tuli minulle, kun isäni oli ollut ehtolaiskuulusteluissa Kotkassa ja muistan kun istuin malttamattomana odottamassa meidän moottoriveneen tulemistä. Sen mukana tuli ilmakivääri.

En muista minä vuonna sen sain, mutta monet asiat viittaavat siihen, että kyseessä oli kesä 1960. Olin siis 13-vuotias ja aseistettu hampaisiin.

Ilo oli kuitenkin lyhyt, koska vajaassa viikossa tuo rasiallinen kuteja oli ammuttu maailman tuuliin. Ilman kuteja ase oli käyttökelvoton ja kuteja ei Munapirtissä saanut ostaa.

Diana palveli uskollisesti vuosia, mutta pilasin sen, kun hitsasin piippuun lenkin, johon piti laittaa olkahihna. Hitsauksen seurauksena piippu taipui ylöspäin ja ase oli mennyttä kamaa.

Tuo kutien loppuminen aiheutti kerran myös sen, että kärysin tupakanpoltosta kesällä 1962. Oli näet niin, että olin serkkuni Esan kanssa lähdössä ”savuille” ja kun äitini kysyi, minne olette menossa, niin tietysti oltiin menossa metsästämään.

Äitimuori katseli meitä hieman epäillen ja kysyi, mistä me ollaan kuteja saatu. Nehän loppuivat jo viikko sitten. Sitten kävi käsky: ”Tyhjentäkää taskut tuohon pöydälle!”

Taskuistamme löytyi aski Boston Long -tupakkaa ja tikkuaski. Arvatkaa miten siinä kävi? Juu, tuli hirveä huuto ja sen päälle toinen huuto. Koko perhe sai kuulemma hävetä meitä.

Saksalaisvalmisteinen Diana 34 ilmakivääri

Hiljaa vanhempani sitten hyväksyivät sen, että poltimme, eikä asiasta puhuttu sen enempää.

Lääkärin määräämä iltakonjakki

Joskus 1950-luvulla sain jonkinlaisen keuhkokuumeen ja röntgenikuvissa oltiin havaittu läikkiä keuhkoissa. Noihin aikoihin antibiootit olivat harvinaisia, mutta penisilliiniä sain joka tapauksessa taudin taltuttamiseksi. Kun kevyt antibioottihoito oli ohi, lääkäri määräsi minulle kupillisen, jossa oli raaka kananmuna ja siihen sekoitettuna ruokalusikallinen konjakkia.

Ei minusta juoppoa tullut, mutta konjakin tuoksu tuo aina mieleeni nuo hetket, kun isä sekoitti tuota totia minulle.

Se oli silloista lääkitystä. Onneksi potilas selviytyi joko konjakin ansiosta tai sitten ei.

Kysyin joskus myöhemmin isältääni, oliko se laatukonjakkia. Ei kuulemma ollut, vaan apteeksista ostettua.

1950-LUVUN KESÄT

Tässä luvussa käsittelen lähinnä erilaisia tapahtumia maalla, rannoilla ja aalloilla. Vaikka pääosa tapahtumista asettuvat Munapirtin Tuuskin kylään, ne ovat kuitenkin kertomuksia ajasta, ihmisistä ja tavoista.

Tähän liittyy pienviljelijä ja kalastaja Anton Lindström niin läheisesti, että käsittelen häntä aivan erikseen vain siksi, että lukijana saat hieman käsityksiä ihmisistä ja ihmiskohtaloista elämän merillä.

Muistan Anttoon kerran tokaiseen, että heidän suvulle on kohtalo langettanut jonkinlaisen kirouksen.

SUVIVIRRESTÄ SE KESÄ ALKOI

Ensin oli talvi, sitten kevät, koulun päättäjäiset ja suvivirsi. Vieläkin kun kuulen suvivirren laulettavan keväällä, niin tuntuu kuin trooppinen lämpö valtasi mielen. Kesä tulee oli se sitten kuinka kylmä taikka sateinen tahansa.

Koko kevään olin auttanut vaihtelevalla menestyksellä isäni veneen raaputtamista ja maalaamista. Muistan kerran kuinka isäni uskalsi antaa minun tehtäväksi kajutan katon maalaamisen ja se oli kunniatehtävä. Aikaisemmin sain vain tuhria lyyjymönjää veneen pohjaan, koska se jäi näkymättömiin.

Sitten hieman ennen suvivirttä vene työnnettiin vesille. Vene oli tasasaumainen puuvene ja harva kuin puuladon seinä vietettyään talven kuivassa hallissa. Jotta vene ei heti olisi uponnut, se laskettiin yhtenä iltana peräpää edellä veteen ja seuraavana aamuna loput. Ehtivät peräpään laudat turpoa tiiviiksi.

Suvivirren jälkeen paikalle soitettiin hevosmies Viinikainen ja koko orkesteri siirtyi kimpsuineen Kalarantaan. Kalarannassa kuormattiin kimpsut veneeseen, ukko kaatoi bensaryypyn koneeseen ja käänsi vauhtipyörästä. Kone pörähti käyntiin ja keula suunnattiin kohti Munapurtin Tuuskin kylää.

Tulimme noin kolmen tunnit ajamisen ja pumppaamisen jälkeen (vene vuoti koko matkan) Tuuskin Kipparirantaan, jossa paikallinen pientilallinen Anton Lindström oli hevosellaan vastassa. Taas kimpsut ja kampsut hevoskärryille ja koko sakki kylälle. Anttoolla oli talo, jossa oli yksi ylimääräinen huone ja sen isäukko oli vuokrannut koko kesäksi. Huoneeseen mahtui lähinnä nuo tarvittavat viisi sänkyä.

Sitten kesä meni maalaistunnelmissa. Oli perunan istutusta, heinän tekoa, karjan hoitoa ja tietysti tuota jatkuvaa kalastamista.

Antto itse oli erilaisten onnettomuuksien uhri. Hänellä oli kaksi poikaa, tytär ja vaimo. Toinen pojista hukkuu jäihin ja toinen kaatui rintamalla. Tytär ja vaimo kuolivat pian sotien jälkeen ja isäntä jäi yksin.

Kohtalo oli muokannut hänestä nöyrän ja ystävällisen. Erityisen paljon hän piti meistä lapsista.

Palataan takaisin alkuun

Kuten jo aiemmin on ilmennyt, isäni oli opettaja ja siitä seurasi kolme hyvää asiaa. Pitkä kesäloma, pitkä joululoma ja hiihtoloma paljon ennen kuin talvilomat tulivat työehtosopimukseen. Meille lapsille kesä alkoi kesävirren lauluun ”Jo joutui armas aika”.

Kun virsi päättyi kengät lensivät komeroon ja alkoi paljaiden jalkojen jakso maalla. Ensimmäinen kesä Tuuskissa alkoi keväällä 1949. Miten me sinne tulimme, oli minulle epäselvää. Yksi asia oli näet satavarma. Saarelle ei päässyt kuin veneellä ja kaikki saaren läpi kulkevat tiet olivat lähinnä kärrypolkuja.

Tulimme kuitenkin kuin kerjäläisjoukko pitkin kylän läpi kulkevaa kärrytietä. Oheisen kuvan oikeassa laidassa näkyy kivi, ja sillä istuivat kylän pojat. Nämä olivat silloin tuollaisia 12-14 vuotiaita ja huhu kertoo, että joku tokaisi: *”Mihin tuo sakkii on menossa?”*

Kuljettuamme vielä tuollaiset 500 metriä, päädyimme Anttoon pihalle. Hänen talostaan oli varattu yksi huone meidän käyttöön ja keittiössä äitimme sai tehdä ruokaa meidän perheelle.

Jotakin isämme maksoi vuokrana Anttoole, mutta en tiedä kuinka paljon. Sen verran tiesin, että isälläni oli syksyllä tapana ostaa Anttoole 5 kg laatikon kahden tuuman nauloja kaikkien niiden tilalle, joita me pojat tuhlasimme.

Siitä se kesä alkoi, mutta noina vuosina meillä oli vain tuo Musti-vene, jolla liikuimme pitkin rantoja.

Paljon ajastamme meni kalastamiseen ja isäni oli erityisen innokas uistimen vetäjä. Jo pienestä pojasta lähtien minut komennettiin soutamaan, kun isä istui perässä pitäen uistimen siimaa kädessään. Soutaminen oli tarkkaa puuhaa. Airot piti nostaa ja

laskea äänettömästi. Ne piti kuljettaa niin matalalla, että niistä putoava vesi ei karkotaisi haukia kaislikon reunasta.

Hiljaa menimme tunnista toiseen ja aina välillä joku hauki iski pyydykseen ja päivä oli pelastettu.

Anton ja Emil Lindström

Talon isäntänä oli siis Anton Lindström, joka joskus 1930-luvulla eli onnellista perhe-elämää. Hänellä oli vaimo, kaksi poikaa ja tyttäri. Vaimo ja tyttäri kuolivat, toinen pojista hukkui ja toinen kaatui sodassa. Antto jäi yksin taloon.

Anton Lindström ja me lapset

Emil Lindström

Kun emäntä puuttui, hän otti avuksi nuoren tytön ja tämän pojan, jotka olivat asunnon tarpeessa ja niin talossa oli emäntä, joka hoiti tilaa, laitto ruokaa ja pesi pyykit.

Tiettävästi näiden välillä ei ollut minkäänlaista suhdetta, vaan Anttoolla oli ihka oma huone, jonne muille ei ollut asiaa.

Anttoolla oli veli Emil, jonka asiat olivat yhtä huonosti. Emil oli testamentannut tilansa tyttärelleen, joka myi tilan ja pisti rahat taskuunsa. Kauppasopimuksen mukaan Emil sai jäädä taloon syytinkiläisenä. Tiettävästi hän sai vain huoneen, mutta lopusta hänen piti huolehtia itse.

Tästä oli seurauksena, että Emil kävi päivittäin syömässä Anttoon luona. Muistan aina, kun hän tassutteli pihalle, tuli tupaan ja jäi sohvalle istumaan, kunnes ruoka valmistui. Emil oli vähäpuheinen ja puhui hitaasti, mutta hänellä oli huipputerävä puukko vyöllään. Tätä puukkoa me pojat tavoittelimme juuri siksi, että se oli terävä ja sillä sai nopeasti vuoltua pienen veneen.

Jossakin 1950-luvun puolessavälissä väki päätti, että Emil viedään Siltakylän vanhainkotiin. Isäni sai tehtäväksi viedä Emilin moottoriveneellä Purolan rantaan, missä vastassa oli auto. Istuin itse vakiopaikallani moottoriveneemme petroolitankin päällä ja kun veneemme kääntyi Kipparirannasta kohti Koukkusaaria, Emil katsoi taakseen ja tokaisi: ”Noita rantoja en enää näe.”

Emil eli noin viikon vanhainkodissa ja kuoli sitten ikävään tai turhautumiseen niin kuin niin monet vanhukset, kun heidät viedään kaiken menettäneinä hoitokotiin.

Antto kuoli alkukesästä 1962 ja samana päivänä, kun poltin ensimmäisen savukkeeni.

Aika vellimopojen

1950-luvun alussa meillä olivat kulkuvälineet vähissä. Meillä oli soutuvene Musti ja isällä oli tuollainen klassinen 1-vaihteinen polkupyörä. Sillä teimme matkaa pitkin kyläteitä.

Järjestys oli sellainen, että velipoika istui edessä rungolla ja minä takana tarakalla. Tarakkapaikka oli sikäli paha, että jalat saattoivat joutua pinnojen väliin, Tarkkasilmäi-

Polkupyörällä pitkin kyläteitä.

nen näkeekin, kuinka nostelen jalkojani pystyyn että eivät joutuisi pahaan paikkaan. Velipojalla on etupuolella paljon mukavampi ja turvallisempi kyyti, mutta aina eivät elämän osat jakaudu kaikkien mieliksi.

Pieni yksityiskohta, johon kaikki eivät osaa kiinnittää huomiota, ovat isäni housujen lahkeissa olevat pyykkipojat. Oli näet niin, että ennen vanhaa ei kaikissa polkupyörissä ollut kettinkisuoja ja siitä syystä leveät housujen lahkeet saattoivat päätyä ketjun ja hammasrattaan väliin. Tämän estämiseksi lahkeet painettiin kasaan ja niitä pidettiin kasaan painettuina pyykkipoikien avulla.

Puuveneitä ja paperinaruja

Kauan sitten kaikki pakattiin ruskeaan valkaisuamattomaan paperiin, käärittiin kokoon paperinarulla ja jos pakkaus oli iso ja painava, niin kaupan myyjä antoi mukaan pienen puupuolan, joka pujotettiin paperinarun alta niin, että pakettia oli helpompi

kantaa. Näitä puusta sorvattuja pyöreitä puolia kantautui sitten lasten iloksi kotiin. Olihan tehtaalla sorvattu sileä puu paljon komeampi kuin puukolla ja kirveellä veistetty puukapula.

Pakettien mukana tuli myös tuota paperinarua, jonka äiti keräsi rullalle ja laittoi piirongin laatikkoon tulevia tarpeita varten.

Yksi tuollainen tarve syntyi kaikista veistämistäni puuveneistä, jotka tarvitsivat köyden keulaan. Köysi kiinnitettiin veneeseen siten, että sen keulaan lyötiin pieni naula, johon paperinaru kiinnitettiin.

Narun toinen pää kiinnitettiin keppiin ja sitten vedin kepistä puuveneitä heikkalaatiossa tai kuralätäkössä.

Kuvassa minä ja velimies menossa kohti Kalarantaa, missä moottoriveneemme siihen aikaan säilytettiin. Huomaa kuinka pidän keppiä, jossa roikkuu puinen vene paperinarussa - oma kuva

Kun taas lähdettiin isän moottoriveneellä merelle, kepin päässä roikkuva vene olikin sitten hinattava moottoriveneen perässä. Meidän moottorivene kulki vain 6 solmua, joten perässä hinatut puuveneet uivat nätisti perässä.

Tuli kuitenkin yksi isompi ongelma. Paperinaru suli vedessä ja katkesi. Voitte vaan arvata minkälainen huuto veneessä syntyi, kun suurella työllä veistetty puinen paatti irtosi ja katosi merelle.

Isäukko joutui monesti pysäyttämään moottoriveneen ja kääntymään takaisin. Pikkuinen puuvene pelastettiin, mutta sen uudet seikkailut jäivät seuraavaan kertaan.

Kettuja metsästäessä.

Olin pieni, ehkä jossakin 5-6 vuoden ikäinen. Muistan tapahtuman erityisen hyvin, ehkä juuri siksi, että sille lopulta tuli nolo loppu.

Vanhaa sanontaa käyttäen voisin sanoa. ”Kunnia meni mutta maine kasvoi!”

Oli kesä ja olimme taas päässet Munapirttiin ”kesälaitumelle”. Siihen aikaan ei ollut kännyköitä, televisioita tai muita digiviihteen muotoja, vaan talviharrastukseni oli lukeminen. Luin kaikkea suurista tutkimusmatkoista fantasiaseikkailuihin. Erityisen mielenkiintoisia olivat vanhat 1900-luvun alussa painetut kirjat intiaaneista ja valkoihoisista. Ne kirjat ovat edelleen tallessa ja vanhimmat tosiaan pitkälle yli 100 vuotiaita.

Kirjojen mielikuvitustapahtumien inspiroimana veistelin sitten eräänä kesänä jousipyssyn ja nuolen. Nuolien kärkeen naulasin 2 tuuman lan-kanaulan, jonka hatun katkaisin ja naulan viilasin teräväksi.

Käsissäni oli ”tappava ase” ja olin suuri metsästäjä.

Eräänä päivänä kuulin, kuinka vanhat ihmiset kertoivat nähneensä ketun ”vanhan ladon” luona. Korvat höröllä kuuntelin heidän juttujaan ja suunnitelmia ketun listimiseksi syntyi päässäni. Olivathan isot miehet pari viikkoa aiemmin tuoneet kaksi ammuttua kettua pihalle näyttille, joten mitä isot edellä, sitä pienet perässä. Eikun Kaippa hoitaa, ajattelin.

Nousin ylös, röyhistelisin rintojani ja ilmoitin lähteväni kettuja ampumaan jousipyssyllä. Vanhemmat nauroivat ja tunsin, kuinka puna nousi poskilleni.

Minä vielä näytän teille senkin ...

Laitoin nokialaiset kumitossut jalkaan, päälleni vedin shortsit ja t-paidan. Sitten mukaan jousi ja kaksi nauloilla terästettyä nuolta. Eikun matkaan.

Päästäkseni ”vanhalle ladolle”, minun oli ylitettävä kolme sarkaa ja niiden takana oleva kapea metsikkö. Hetken päästä olin ladolla, kiipesin ladon päätyaukosta sisään, kömmmin ladon lattiana olleiden hirsien yli sen toiseen päähän, jossa oli avoin aukko.

Nousin aukolle istumaan ja rystyset valkoisina puristin jousipyssyäni.

En muista kuinka kauan istuin siinä, mutta arvelen olleeni ”passissa” tuollaisen 2-3 tuntia. Olinhan päättänyt näyttää noille nauravilla vanhuksille taivaan merkit.

Tulihan sieltä pellon yli punaruskea otus aivan suoraa kohti. Säpsähdin ja sydän tykytti varmasta sataa ja kymmentä. Minä ammun tuon kunhan se tulee riittävän lähelle

Kettu oli edelleen noin 50 metrin päässä, kun oivalsin että se tulee kohti ... tuleeko päälle ... syökö se minut?

Paniikki iski! Jousipyssy ja nuolet putosivat ”vanhan ladon” lattialle ja samassa olinkin jo täydessä vauhdissa ... juoksuvauhdissa. Painelin pusikon läpi ja peltoa pitkin kuin viitapiru ja lopulta tulin kotiin.

Hengästyneenä huusin: ”Siellä oli kettu!”

Samassa ymmärsin, että jahti oli mennyt ”ketuille” ja sain alistua vanhojen lohduteluun siitä, kuinka olin yrittänyt ja hyvä niin. Ymmärsin myös, että kaikista ei tule suuria sankareita, mutta työ tekijänsä opettaa.

Veneitä ja kesäleikkejä

Kuten tarina kertoo, jokaisella kotkalaisella on vene. Jos ei ole oikea iso sellainen, niin sitten oli puusta tai kaarnasta veistetty. Noina 1950-luvun vuosina oli tavallisen kansalaisen turha hakea muoviveneitä lelukaupasta, vaan kaikki piti veistää itse.

Muistan edelleen nuo kuvan etualalla olevat puiset veneet. Rakennusaineena oli pärehöylältä haettu ”ydinpuu”, joka muotoiltiin kirveellä ja puukolla. Sitten meillä oli pyöreä koverrustalta, jolla poistettiin puutavara veneen sisältä ja saatiin vene kelmumaan hieman paremmin. Erityisesti tuo pieni vene etualalla kolmas oikealta oli ”lempiveneeni” yksinkertaisesti siksi, että oli onnistunut kaivertamaan siihen erittäin ohuet laidat ja se ui vedessä kohtalaisen hyvin (muihin verrattuina).

Ohut hiekka korvasi puuttuvan veden ja nurmikko toimi saarina. Oli Suursaarta, Kainnisaarta, Viirejä, Söderskäriä. Veneemme kulkivat kaikkialle, minne mielikuvitusta

riitti. Joskus luontoäiti antoi meille muutaman vadillisen vettä ja veneemme pääsivät oikeaan elementtiin. Riemu oli korkealla ja kura lensi.

Puuveneet hiekkauitossa - oma kuva.

Puuveneet kurauitossa - oma kuva.

Flakanäs 1950-luvulla

Lapsuuteni ainoa oikea hiekkaranta oli Flakanäs. Silloin Flakanäs oli koskematon hiekkaranta eikä se esiintynyt maailman hiekkarantojen luettelossa. 1950-luvulla sinilevä oli tuntematon käsite, vesi oli kristallinkirkasta ja hieno hiekka hyväili varpaita niin meressä kuin maissa. Kahlasimme pitkin rantoja, veistelimme kaarnaveneitä, joimme sitruunasoodaa ja kiusasimme muurahaisleijonia, jotka olivat virittäneet pyydyskuoppansa rantahiekalle.

Flakanäsiin oli noin 2 km kävelymatkaa. Yleensä lähdimme aikaisin aamulla. Mukaan pakattiin eväitä ja nokipannu ja Rasin Ellenin kaupasta isäukko osti pari pulloa sitruunasoodaa.

Kovin odotuksin koko joukko tallusteli itään menevää tietä ja päädyimme sitten lopulta Flakanäsiin. Hiekalle levitettiin pieni huopa ja poikien vaatteet saivat huutia.

Uimapuvuista ei ollut tietoa, vaan napasillamme polskuttelimme iltaan asti. Ilo päättyi vasta, kun huulet olivat vilusta siniset.

Kun leikkikaluja, puhallettavia patjoja tai alligaattoreita ei siihen aikaan ollut, oli keksittävät korvikkeet. Yksi tällainen korvike oli alla olevassa kuvassa uuden elämän saanut vanha tukki.

Tukki hoiti valtamerilaivan tehtävän ja niin me pienet merimiehet saimme mielikuvituksessamme purjehtia maasta toiseen.

*Muurahaisleijonan pyyntikolo.
Kuva Wikipedia commons.*

Flakanäsin rannalla oli runsaasti muurahaisleijonien pyyntikuoppia ja sieppasimme hiekasta muurahaisen, jonka pudotimme pyyntikoloon. Siinä sitten seurasimme muurahaisen taistelua muurahaisleijonaa vastaan, jonka muurahainen useimmiten hävisi.

Toinen kuva on sekin otettu Flakanäsin rannalta. Olin intohimoinen puukon ja taltan pyörittäjä ihan pikkupojasta asti.

Kun leluja ei ollut, niitä piti tehdä ja niin päädyin veistämään kaarnaveneitä aina kun rannalle pääsin.

Kaarnavene veistettiin sopivan paksusta kaarnapalasesta. Keulaan painettiin puukon kärjellä kolo, johon veistettiin sopiva tikku. Lepän lehdestä tehtiin purje ja kaislasta tai suorasta tikusta peräsin.

Sitten vaan vene vesille ja itse kahlaamaan sen perässä.

*Uusi kaarnavene syntyy Flakanäsistä -
omat kuvat.*

Kun kuljettiin Flakanäsin hiekkarannalta kohti ”riviä”, jossakin puolessa välissä oli sota-aikainen miina, jonka pioneerit olivat tyhjentäneet, mutta jättäneet kuoret rannalle. Tämä ei ollut mitenkään poikkeuksellista, vaan noita miinoja oli niin rannoilla kuin meren pohjalla.

Minulle tuo miina oli kuin joku mystinen otus, joka ruosteisena uhkui sotaa ja kuolemaa. Kävin usein sitä katsomassa, mutta en missään vaiheessa tainnut koskea sitä.

Johonkin se miina sitten vuosien saatossa katosi.

Vanha Musti

Joskus 1940-luvulla isäni oli hankkinut itselleen vanhan ajan soutuveeneen eli sellaisen, josta olisi saanut tehtyä jopa moottoriveneen. Vene oli ajan hengen mukaisesti tervattu, sillä oli pituutta noin 5 metriä. Se oli varustettu mastopidikkeellä eli etummaisessa penkissä oli reikä, johon masto laitettiin ja pohjassa kolo mastoa varten.

Veneen perässä oli ”saranat” erillistä peräsintä varten ja laidoilla klyysit, joihin pirkkelipurjeen skuutti kiinnitettiin.

Vanha Musti oli meillä jo siihen aikaan, kun asuimme kesät Anttoo Lindströmin talossa. Siihen aikaan vene oli Tuuskin Kipparirannassa ja sieltä me pojat läksimme merirosvomatkoiille Parlahden selän saarille ja kolusimme kaikki mahdolliset rannat. Ikää meillä oli silloin tuollaiset 6-8 vuotta, eli hädin tuskin saimme veneen soutamalla liikkeelle. Muistan, että piti seisoa pohjalla, jotta soutamisesta tulisi yhtikäs mitään.

*Musti mökin rannassa
kesällä 1958.*

Oma kuva.

Jaa..niin.. pelastusliivit? Mitä ne sellaiset olivat? Tiesivätkö vanhemmat missä olimme veneen kanssa? Eivät tietenkään.

Palaamme taas takaisin sen ajan tyypillisiin tapoihin ja kasvatukseen. Tehkää mitä tykkäätte, huolehtikaa parhaan kykynne mukaan itsestänne. Osaatte uida, joten ei hätää.

Joskus 1960-luvulla Heimer Holmsten teki tilauksesta meille uuden soutuveeneen ja vanha musti koki vanhoille veneille tyypillisen juhannuskuoleman - kokko poltti.

Vanhasta mustista on jäänyt muistoksi yksi klyysi ja lenkki, jonka läpi skuutti kulki purjeesta klyysiin. Nuo kaksi esinettä viettävät vielä eläkepäiviään omassa rasiassa konehallissani.

Mustista talteen otettuja aarteita.

Kuva, missä Musti on rannassa, muistuttaa toisesta hauskestapahtumasta. Meillä ei vielä vuonna 1958 ollut minikäänlaista laituraa ja molemmat enon olivat kesäkyllässä.

Enot julistivat, että tekevät meille kunnan laiturin, joka kestää meren kaikki oikut. Tuumasta toimeen! He tekivät kehikon ja me pojat kannoimme valtavan määrän kaikenkokoisia kiviä kehikkoon, jonka jälkeen enot naulasivat kannen päälle.

Me meren rannalla elämämme viettäneet tunnemme meren voiman, mutta nuo

kaksi maakrapua kuvittelivat, että meri on kuin pihamaa. Kun siihen laittaa jotakin, niin se pysyy.

Ei pysynyt enojeni laituri edes yhtä päivää. Yöllä iski tuollainen 6-7 beaufortin länsituuli ja aamulla näkymä oli kuin oheisessa kuvassa. Laiturin kansi putosi kuin enot veneestä ja myrsky vei sen uuteen paikkaan.

Viirinviettoa

Pitkäviiri oli yksi mieluisimmista retkikohteista. Se oli riittävän kaukana, siellä oli kirkkaat ja kalaiset vedet ja pojille riitti rantaa. Pitkä viiri jos mikä on ollut mittari Suomenlahden tilasta, koska ehdin viettää niin monta kesää lapsuudestani sen rannoilla.

Pitkäviiri oli osa sitä jääkauden loppupuolella syntynyttä harjannetta, joka kulki Flakanäsin ohi, Rivin kärkeen, Långörenin saarelle ja Sommarön saarelle. Sen ympäristö oli melko kivinen ja ehdottomasti paras mairinnousupaikka oli saaren länsipäässä, jossa jyrkät kalliot laskeutuivat suoraan mereen ja veneellä pääsi rantaan asti.

Isä suosi kuitenkin Pitkänviirin itäpäätä, koska siellä oli matala ja hiekkainen poukama, joka sopi retkeilijöille paremmin kuin länsipään jyrkät kalliot.

Kun tultiin Munapirtistä Pitkälleviirille, piti kärjestä lähtevä riutta kiertää melko kaukaa. Meille riitti kuitenkin, että syvyyttä oli tuo vajaat metri, ja siitä sitten yli. Roikuin veneen laidalla ja katselin, kuinka riutan kivikko vilisi veneen alta, mutta mitään kolinaa ei kuulunut. Siitä käännyimme sitten kohti itäpuolen rauhallista lahtea, heitimme ankkurin ja laskimme väen rantaan.

Noina aikoina Suomenlahden vesi oli täysin kirkasta ja muistan kerran, kun menimme moottoriveneellä kokemaan verkkoja hieman kauemmaksi rannasta. Kun ankkuri laskettiin veteen, ankkuri ja kettinki näkyivät selvästi meren pohjassa vaikka syvyyttä oli 4-5 metriä. Se aika on mennyt ja kun viimeisen kerran olin moottoriveneellä Lupin ulkopuolella ja sain ihailia paksuja sinilevälauttoja, päätin myydä veneen ja siirtyä puhtaampiin maisemiin.

Meitä oli neljä samanikäistä poikaa ja kisailuja riitti. Oli auringon ottoa ja uimista, kilpajuoksua ja konttaamista.

Kuvissa poikien ilmeet kertovat kauniista säästä, lämpimästä vedestä ja hyvistä muistoista.

Vanhemmat uittivat verkkoja ja pitkäsiimaa. Saaliiksi saivat pääasiassa kampelaa ja ahventa, joten syömistä riitti.

Ester Tjeder

Pankkitalossa asui kansakoulun opettajamme Ester Tjeder ja hän opetti minun aikana Samskolanissa lyhyttä matemaatiikkaa. Tjederin pariskunnalla oli kesämökki Vahterpään Kuninkaanhaminassa, jonne he kulkivat veneellä aina kun kelit sallivat.

Heidän veneensä oli tuollainen puoliliukuva tasaperäinen puuvene, joka oli tyyppillinen pirtuvene. Pituutta sillä oli noin 7 metriä ja kone lienee melko voimakas. Vene kulki reilut kahdeksan solmua, kun meidän veneemme kulki vain kuusi.

Kuljimme samaa reittiä aina Vahterpään ja Munapirtin väliseen Suursalmeen asti, jonka jälkeen tiemme erkanivat.

Kerta toisensa jälkeen toistui sama tapah- tumaketju. Me lähdimme Kalarannasta lauantaan noin kello 2 kun koulu oli loppunut. Tjederit lähtivät kymmenkunta

minuuttia meidän jälkeemme. Kun naputettu, heidän veneensä ilmestyi Äyspäänselän karikoiden väliin, kun me olimme Heinlahden kallioiden kohdalla, eikä hetkeäkään, kun menivät heittäen ohi.

Heillä oli tapana avata eväspussinsa ja siemailla kahvia juuri silloin kun ajoivat ohi. Ester vilkutteli meille ja isäntä nosti hieman leukaa, katsoi tiukasti eteensä ja nosti kätensä kuin sanoakseen, että masi lähtee ja te jäätte.

Ai että harmitti ja katselin aina kaasun ja sytytyksen säätöjä, josko saisi vielä pikkuisen lisää tehoja puristettua meidän pikku Wikkestä. Ei tullut ja Juopposalmen jälkeen Tjederin vene katosi näkyvistä.

Tullilaiva Wikingen

Kyseessä oli rannikkoliikenteeseen soveltuva höyrylaiva, jonka tullilaitos hankki vuonna 1881. Laiva oli 129 jalkaa pitkä ja 19,9 jalkaa leveä. Sen syvyys oli 11 jalkaa. ja se partioi pääasiassa itäisellä Suomenlahdella.

Se oli kaksimastoinen ja siinä oli kaljaasin takilointi, jolloin oli mahdollista purjehtia sopivalla tuulella ja siten säästää kallista polttoainetta. Laiva oli tukevasti rakennettu ja se eteni hyvin jopa ohuessa jäässä.

Isoisäni isä Karl Oskar Granlund palkattiin kansimieheksi alukselle 24. syyskuuta 1883 ja palkka 8 kuukautta kestäneeltä purjehduskaudelta oli 380 suomen markkaa.

Laivan henkilöstöluettelosta löytyy maininta, että miehistön jäsenet olivat ahkeria, raittiita ja luotettavia. Poikkeuksina;

G. V. Finnberg: ”Huolimaton ja taipuvainen käyttämään alkoholia”.

K.O. Granlund: ”Ahkera mutta huolimaton”

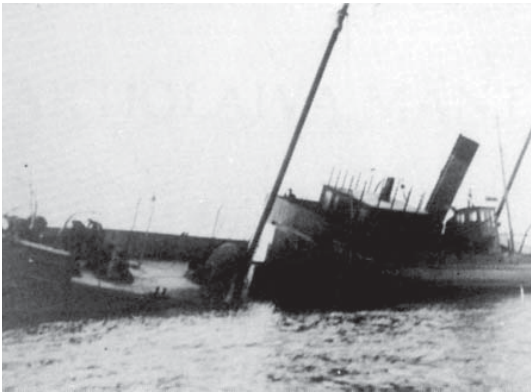
Lokikirjasta löytyy tukuttain mielenkiintoisia merkintöjä, joista alla muutamia.

Tarkastettiin Suursaarelaisen laivurin Esaias Markkulan jaala. Jaala kuljetti 10 tynnyriä suolaa Loviisasta.

Tarkastettiin Lavansaarelaisen Bertil Suomalaisen jaala, joka tuli Inkerinmaalta.

Tarkastettiin Lavansarelaisen laivurin Adam Talsin jaala, jossa oli neljän hengen miehistö. Jaalasta löytyi 1200 kg jauhoja, 1200 kg kauraa, kaksi säkkiä ryynejä, 300 kg hirssiä ja pussillinen herneitä. Jaala ohjattiin Haapasaaren tulliselvitystä varten.

Tarkastettiin Jaala Onni Suursaa-resta kipparina G Talsi. Jaala oli tyhjä.

Tarkastettiin M. Raantin kipparioima jaala, joka oli matkalla Virosta Suursaareen, lastinaan ruista, perunoita ja kaalia.

Yllättävän harvoin oli merkintä laittomista kuormista.

Löytyi kuitenkin tapaus, jossa yritettiin pysäyttää kaljaasi Bromarvista jota ohjasi A. V. Lindqvist. Kaljaasi oli tulossa Tallinnasta (Reval), mutta kieltäytyi pysähtymästä. Kaljaasi pakeni, mutta löydettiin pian ja siitä takavarikoitiin neljä pulloa pirtua, kolme kannullista Rigan balsamia (latvialainen yrtilikööri) kaksi toppaa sokeria, kaksi kannua väkiviinaa.

Joskus laivan miehistö otti hieman rennommin ja kerran, kun Wikingen oli Helsingissä, kansimiehet pistivät viihteelle. Lokikirjasta löytyy merkintä:

Perjantai 9. joulukuuta.

Laiva Helsingin Eteläsatamassa. Granlund juovuksissa. Finnberg lähti maihin vastoin perämiehen määräyksiä ja ”jäi ahteriin”. Tiistaina 13. joulukuuta Finnberg palaa laivalle.

K.O.Granlund jätti Wikingenin 1897 ja siirtyi Suursaareen vakinaiseksi tullimieheksi, jossa hänen perheensä asui. Vuosipalkka oli silloin 600 markkaa, johon tuli 150 markkaa ikälisää ja 400 markkaa kulukorvauksia. Noina aikoina työmiehen päiväpalkka oli noin 2,7 markkaa, joten suurin piirtein samoille palkoille hän pääsi.

Laivan myöhemmistä kohtaloista minulla ei ole muuta tietoa kuin oheinen valokuva, joka lienee 1930-luvulta. Tässä Wikingen on haaksirikkoutunut ja päätti todennäköisesti uransa tähän. Tiettävästi laiva kulki tuolloin nimellä Vipunen. Toisessa kuvassa on K.O.Granlundin veistämä malli laivasta, joka minulla on seinälläni.

Tarina Reginasta ja saariston vanerista

20.7.1954 lähti Kotkasta hollantilainen alus nimeltä Regina. Se oli lastattu tupaten täyteen vanerikolleja, jotka olivat n. 80 x 80 cm kantiltaan ja olisikohan kollit olleet noin 50 cm korkeita. Vaneri on suhteellisen kevyttä, joten ruuman lisäksi sitä oli sijoitettu laivan kannelle ”riittävästi”.

Olikohan Hollannin pojilta jäänyt laivan vakaus testaamatta ennen kuin lähtivät Kotkasta. Tiedä häntä, mutta tarina jatkuu seuraavasti.

Regina puksutti kaikessa rauhassa ulos vanhasta satamasta, kulki Viikarin ja Mussalon välistä kohti Kaunissaaren pohjoisriviä. Kuljettuaan 2/3 matkaa, se kääntyi kohti Klobbholman eteläpäättä ja sen ohitettuaan se suuntasi hetken lähes suoraan etelään,

jonka jälkeen matka jatkui kohti Österhelleniä ja Viinbergshälleniä sekä siitä kohti Ljusnanin saaren eteläkärkeä.

Laivalla oli rauhallinen ja rento meininki. Se oli pieni ja siinä oli muutaman hengen miehistö. Suomalainen luotsi H Strand vastasi tässä vaiheessa Reginan ohjaamisesta,

mutta hetken päästä Orrengrundin luotsiaseman vene kävisi poimimassa hänet pois, ja laivan väki olisi omillaan.

Vanha 7 metrin väylä teki jyrkän käännöksen kohti etelää heti Orrengrundin jälkeen ja siinä tapahtui sitten pieni haaveri. Kannella ollut lasti lähti kaaroksessa siirtymän eikä mennyt kuin hetki ja Regina kaatui kyljelleen. Kansilasti levisi pitkin merta, joka onneksi oli aivan tyyni.

Muistan kuinka Anton Lindströmin puhelin Munapirtin Tuuskin kylässä seuraavana päivänä pärahti soimaan ja langan päässä kuului minulle tuntemattoman miehen ääni.

”Orrengrundin edessä makaa laiva kyljellään ja vaneripaaleja ui pitkin merta.”

Samassa oltiin koko väki menossa Tuuskin Kipparirantaan, jossa isäni moottorivene oli ankkuroituna. Perään otettiin soutuvene ja kohta isäukkonni veivasi tuon piiskuisen 3-5 hevosvoimaisen yksipyttyisen Wickströmin käyntiin. Papatuus oli kova, kun puolipuristushana oli auki, mutta hiljeni, kun se suljettiin ja moottorin käynti tasaantui.

Sitten kone täysille ja vene puski 6 solmun nopeudella kohti Orrengrundia. Matkalamme huomasimme, että viesti ei ollut tavoittanut pelkästään meitä, vaan näkyi suuri joukko moottoriveneitä, jotka kaikki suuntasivat keulansa samaan kohteeseen, kohti kyljellään makaavaa Reginaa.

Pääsimme perille ja ”onnen onkijoita” oli ruuhkaksi asti. Erilaisilla virityksillä pyydystettiin meressä uiskentelevia paaleja ja meidän väki keräsi muutaman soutuveneeseen.

Yllä kaksi kuvaa, jotka isäni otti. Toisessa näkyy Protectorin väki tutkimassa hylkyä ja toisessa näkyy meidän veneen keula alhaalla oikealla ja vaaleassa ruuhessa keskellä kuvaa seisoo Kaunissaarelainen veneenveistäjä Uuno Tyni ”onkimassa vaneria”. Muita kuvassa olijoita en tunne.

Reginan haaverin jäljiltä voi edelleen nähdä neliskulmasilla vaneerilevyillä päällystettyjä ulkorakennusten sisäseiniä Kotkan ja Pyhtään saaristossa. Itse tiedän ainakin yhden saunakamarin, jonka seinämateriaali on peräisin Reginalta.

Tällaista oli merirosvous Kotkan ympäristössä siihen aikaan!

Ei se ollut Tornatori

Kun 1950-luvulla kuljimme moottoriveneellä pitkin ja poikin väylää, vastaan tuli jos minkälaisia hökötyksiä. Erityisen hyvin muistan nuo ikivanhat höyryllä kulkeneet laivat.

Höyrylaiva kulki hitaasti ja arvokkaasti. Nopeutta näillä oli hädin tuskin sen verran, että pääsivät meidän venettä pakoon, eli tuollaiset 7 - 9 solmua ja kulkiessaan kohti Kotkaa hakemaan lastia, ne olivat tyhjä.

Nykyaikainen tehokkuus tuskin sallisi tyhjien laivojen siirtämisiä, mutta toista oli ”silloin ennen”.

Siihen aikaan kuuloni oli timmissään ja erotin kaukaa tuon höyrykoneen jumputuksen. Kun laiva lähestyi jumputus kasvoi ja kuului potkurin ääni, sellainen swish .. swish .. swish.

Enoni kuvaamassa ohi menevää höyrylaivaa Suomenlahdella Österhällenin ja Kaunissaren välisellä väylän osuudella.

Näiden laivojen peräaallot olivat myös kovin vaatimattomat, joten isäukko uskalsi ajaa melko lähelle.

Katselin ihastuneena kuinka potkuri pyöri hitaasti, ehkä vain kierroksen sekunnissa. Lisäksi laiva ui matalalla ja puolet sen potkurista oli veden pinnan yläpuolella sutien ”tyhjää”.

Laivojen hidas vauhti mahdollisti niiden tarkkailemisen pitempään kuin nykyisten laivojen, jotka sen lisäksi että kulkevat 3-kertaisella vauhdilla myös aikaansaavat kovia peräaaltoja, joiden kanssa isäni ei halunnut ”leikkiä”.

Se oli vähän kuin veneenrakentaja ja kunnallisneuvos Uuno Tyni sanoi, että ennen laivat olivat laivojen näköisiä.

Toinen kuva on vertailun vuoksi otettu Orregrundin kallioilta, kun luotsivene puskee kohti väylällä odottavaa laivaa. Tämä on jo sellainen uuden ajan laiva, joka lienee rakennettu 1950-luvulla.

Jon Oscar Napoleon Esti

Jon Esti syntyi helmikuun 1.2.1887 Uudessakaupungissa ja kuoli 31.10.1955 Muna-pirtissä. Hän kävi koulua sekä syntymäkaupungissa että Loviisassa, jonka jälkeen hän koulutettiin taiteilijaksi. Helsingissä hän toimi lavastajana Ruotsalaisessa teatterissa sekä jossakin sirkuksessa, jonka nimeä en tiedä.

Esti osallistui vuonna 1905 ns. Grafton-kivääreiden salakuljetukseen Suomessa ja ensimmäisen maailmansodan aikana hän toimi jääkärivärinä. Suomen sisällissodan aikana hän osallistui valkoisten joukoissa huhtikuussa 1918 Helsingin valtaukseseen.

Esti meni naimisiin 1912 ja erosi 1920. Otti itselleen toisen rouvan vuonna 1925 ja vietettyä aikansa pääkaupunkiseudulla hän tuli Munapirttiin, jossa hän alkoi raken-

taa itselleen ”palatsia” ateljeen kera. Talon hän rakensi lankunpätkestä, jotka hän veti kelkalla kilometrien päästä.

Lopulta Jon Estin talo ateljén kanssa valmistui ja hän lähti toiveikkaana Helsinkiin noutamaan vaimonsa Irman Munapirttiin. Kävi niin kuin pilvilinnoille tapaa käyvä.

Paikan ja talon nähtyään, Irma kääntyy kantapäillään ja sanoo: ”Ei kelpaa minulle! Heippa, lähden stadiin.” Niin Jon jäi rannalle maalailemaan ja vaimo häipyi pääkaupungin vilinään.

Jon eli maalaamalla maisemakuvia ja joitakin muotokuvia. Taulunsa hän möi Helsingissä ja tarinan mukaan juhli saamansa rahat ennen kuin ehti takaisin kotiin.

1938 Jon meni naimisiin Engla Rosalia Brandsacken kanssa, joka nimestään huolimatta ei ollut erityisen aatellinen. He hylkäsivät tuon vanhan puuhökkelin ja rakensivat 500 metrin päähän paremman ja nykyaikaisemman talon, joka vielä tänä

päivänä on mökkikäytössä. Siinä talossa oli myös atelje ja Jon teki siellä myös jonkun verran etsauksia.

Kun Jon kuoli 1955 Engla eli Enge ryhtyi painamaan noita etsauksia ”pimeästi”. Etsauksia kun ei saanut painaa kuin taiteilijan takaaman määrän, mutta siitähän Enge ei välittänyt ja niin noita etsauksia pulpahti esiin eri paikoissa.

Estin talo joskus 1940-luvulla

Estin talo 1960-luvulla

Minulle tuo Estin ensimmäinen talo oli kaikkien seikkailujen linna. Se oli kuin Alfred Hitchcockin elokuvasta *Psyco* varastettu linna, ja se sijaitsi vain noin 100 metrin sou-tumatkan päässä mökistämme. Meillä pojilla oli tapana käydä ihmettelemässä tuota sokkeloista hökkeliä ja huhuilemassa kummitusten perään.

Joskus 1960-luvun lopulla se sitten purettiin ja jäljelle jäi vain kivijalka.

Edellä kuva hökkelista, joka on otettu joskus 1920-luvulla ja jonka löysin Munapirtin ryhmän nettisivulta. Toinen kuva on minun 1960-luvulla ottama, jossa talo näkyy ränsistyneenä metsässä.

Maitotie

Ei se kesä aina ollut lomaa ja rientoja, vaan ruokaa piti käydä ostamassa ja maito hakea Tuuskin kylältä, jonne oli matkaa tuollaiset 2,5 km. Joka toinen päivä joko minulle tai joskus myös velipojalle kävi käsky lähteä maitopolulle. Silloin mökiltämme Tuuskin kylään kulki kinttupolku eli sellainen, joka oli talleantunut tasaiseksi jalkojemme alla.

Olin silloin 11-vuotias kun tuo rumba alkoi ja sain käteeni kolmen litran maitokannun ja se kädessäni läksin matkaan.

Aluksi kuljin tasaista sekametsää. Muutama sadan metrin päästä polku laskeutui hyvin matalalle maalle, josta korkealla vedellä oli jopa vaikeata päästä yli. Sitten nousin Labbölen takana oleville kallioille ja sain kulkea tasaisella ja kovalla pohjalla liki kilometrin. Taas mentiin alas ja tulin Mäkelän Långvikenin lehmähakaan. Taas ylös kalliolle. Kiersin Wirenin takana olevan pellon ja tulin Mäkelän Kipparirannan laidunalueelle. Tämä oli sellainen alue, jonka läpi minun oli kuljettava maitokannuni kanssa sekä menen että tullen. Matkaa laidunalueen läpi oli tuollaiset 400 metriä.

Jos tunnette vähänkin lehmien käyttäytymistä, niin tiedätte, että ne ovat tosi uteliaita varsinkin laumassa. Villiintynyt yksinäinen onkin sitten aivan toinen juttu.

Niin alkoi taas kilpajuoksu laidunalueen läpi viestikapula eli maitokannu kourassa. Lehmät laukkasivat joukolla perässäni kun painelin pakoon minkä jaloista pääsi. Kuljin siihen aikaan paljain jaloin ja noita lehmän miinoja oli kaikkialla. Niitäkin piti varoa, koska olivat sekä liukkaita että haisevia.

Niin pääsin perille ja Lea-täti täytti maitokannuni tuoreella rasvaisella täysmaidolla, josta oli hyvä tehdä kunnon viiliä. Hetken huilattuani läksin paluumatkalle. Sama rituaali toistui, mutta tällä kertaa käänteisessä järjestyksessä ja maitokannu oli täynnä. Sitä piti varoa.

Muistan kerran miten paluumatkalla kohtasin mäyrän keskellä polkua. En ollut koskaan nähnyt moista otusta, jolla oli raidallinen pää. Taisin minäkin olla melkoinen yllätys mäyrälle, koska molemmat painoimme pakoon sen kun jalat kestivät. Niin kiire minulle tuli, että maitokannu piti jättää polun varteen. Vasta hetken juostuani palasin takaisin pelastamaan maidot. Mäyrästä ei näkynyt jälkeäkään, mutta vielä sydän tykytti hieman kun pääsin kotimatkalle.

Usein törmäsin metsoihin, joiden voimakkaat siiveniskut paukkuivat, kun lähtivät minua pakoon. Komeita lintuja katsottavaksi.

Kahdesti kohtasin hirven. Toisella kerralla se ravasi minut nähtyään tiehensä ja toisella kerralla se jäi keskelle polkua seisomaan. Heilutteli päätään sivusta toiselle ja yritti arvioida minua. Hetken päästä se totesi, etten ole vaaraksi enkä syötäväksi kelpaava, joten se poistui hiljaa takaviistoon. Kumma kyllä, kummallakaan kerralla en tuntenut minkäänlaista pelkoa vaikka hirvet olivat kertaluokkaa suuremmat kuin tuo tapamani mäyrä.

Heinäpellolla

Vuosien tuttavuudesta Anton Lindströmin ja häntä hoivaavan Lean kanssa seurasi, että minut pistettiin kesäksi apumieheksi hoitamaan heidän tilaansa. Lean poika Ralf oli tasan 10 vuotta minua vanhempi, joten jäin moneksi vuodeksi apupojaksi, mutta töitä silti piisasi.

Noina aikoina ei ollut traktoreita tai muita maatalouskoneita, vaan kaikki tehtiin käsin tai hevosen avustuksella. Pääosa työstäni keskittyi kesään, joten heinätyöt olivat keskeisellä sijalla.

Anton, Emil ja Lea nostamassa heinää seipäille.

Työ alkoi sillä, että niitin viikatteella sarkojen päät, jotta niissä oli mahdollista kääntää hevosella ja niittokoneella. Mikäli päät olisi jättänyt niittämättä, heinä olisi tallautunut ja mennyt hukkaan. Usein niittokoneen eteen laitettiin kaksi hevosta, koska sen vetäminen oli yhdelle aika raskas urakka. Anttoolla ei ollut kuin yksi heppa, joten se sai tehdä kahden työt.

Muistan kuinka painelin niittokoneella edestakaisin saranpäästä toiseen, annoin heppan hetken huilata ja levitin pikiöljyä sen selkään paarmojen torjumiseksi. Sitten taas menoksi.

Kun heinä oli kaadettu vaihdoin hevosen eteen haravakoneen ja ryhdyin kokoamaan heinät pieniin kasoihin ja sitten tuli seivästäjien vuoro.

Lähimmästä ladosta hain kuormallisen heinäseipäitä ja korillisen pulikoita. Sitten yksi mies kulki edellä rautakangen kanssa ja laittoi seipäitä pystyyn. Perässä tuli pari

Meidän vanhan ajan heinäkooneet eläkeasennossa. Edessä niittokone ja puun takana haravakone.

miestä / naista heinähankojen ja haravoiden kanssa ja kokosivat heinät seipäille. Seipäissä olleisiin reikiin laitettiin pulikka, jotta heinä pysyisi irti maasta ja hieman ylempänä toiseen reikään pulikka, jotta pieni väljyys säilyisi ja ilma pääsisi kulkemaan.

Sitten heinä sai kuivata ja jonkun ajan kuluttua se piti ajaa latoon. Pikkupoikana minun tehtävänä oli hyppiä ladossa, jotta heinä painuisi kasaan. Se oli mieluisaa mutta pölyistä työtä. Isompana toin hevosella heinät latoon. Sitä varten oli jalaksilla kulkeva heinäreki korkeilla laidoilla. Kuormaa tehtiin tuollaiset 1,5 - 2 metriä, jonka jälkeen hevonen kiskoi kuorman ladon ovelle, jossa kuorma purettiin ja päälle heitettiin hiegan merisuolaa. Jalaksilla kulkeva reki oli kapea ja aina välillä toisen jalaksen alle

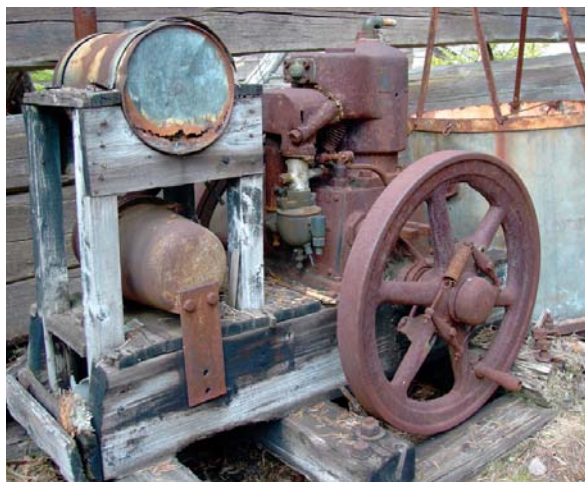
sattui kivi tai juuri ja koko kuorma kaatui kyljelleen. Kuorman päällä istunut ajomies putosi tietysti risukkoon ja sai vaan toivoa, ettei tien varressa ollut nokkosia.

Pärehöylällä

Tuuskin kylän tiloilla oli yhteinen riihi ja siinä oli yhteinen pärehöylä. Entisinä aikoina kaikki katot tehtiin päreistä, mutta kattohuovan yleistyessä päreiden teko väheni.

Päreiden teko oli melkoinen homma ja meille pikkupojille riitti askartelua, kun pino-simme höylästä tulevat päreet kasoihin.

Pärehöylä itsessään oli tuollainen 5-6 metriä pitkä laitos, jonka toisessa päässä oli liki kaksi metriä halkaisijaltaan oleva pyörä. Pyörän kyljestä lähti pitkä kampi, joka kuljetti höylää edestakaisin, kun kone pyöritti pyörää. Pärehöylää pyöritti tuollainen yksipyttyinen Wickströmin maamoottori, vuosimallia 1910.

Tuuskin kyläkunnan pärehöylän moottori tiensä päässä.

Vanha Wikke ei päätynyt museoon eikä entisöitäväksi. Sen piti huoli yhteinen erimielisyys siitä, voidaanko kone antaa entisöitäväksi vaiko ei. En saanut sitä entisöitäväksi silloin, kun se vielä ole pelastettavissa, joten tuossa on ruosteen tekemä tulos.

Muistan kuinka pärehöylän käynnistysääni sai minut ja muut pojat liikkeelle. Eihän siellä metsässä niin paljon kummallisuuksia tapahtunut, joten maamoottorin puksutus riitti houkutukseksi.

Tämänkin laitoksen ympärillä pyörimme ilman, että olisi ollut minkäänlaisia suoja-aitauksia tai kukaan olisi kieltänyt liikkumasta höylän lähistöllä. En tiedä olisimmeko edes totelleet, jos joku olisi kieltänyt meitä touhuamasta aikuisten jaloissa.

Kuten jo aikaisemmin olen kertonut, pärehöylän ympärille kertyi isoja kasoja puupalikoita, jotka jäivät yli höyläyksessä. Niistä ammensimme perustarpeet kaikkiin suuriin ja pieniin veneisiin. Riihen oven edestä löysin vielä pienen kasan päreitä, jotka

olivat jääneet muistoksi viimeisestä höyläyskerrasta.

Hieman haikeana katselin näitä esineitä käydessäni paikalla 1980-luvulla. Riihi oli luhistunut ja pärekatto oli poissa. Paksut kauniit lautalattiat, joilla lapsena leikimme, olivat poissa.

Se sukupolvi joka riihen teki ja käytti sitä oli poissa. Seuraava sukupolvi riiteli omistuksesta ja viimeisin ei tiennyt riihestä mitään.

Oman kesämökin rakennustyöt alkavat

Joskus alkukesästä 1957 isäni sai Anttoon ylipuhuttua että saisimme ostaa rantatontin omaa mökkiä varten. Muistan tuon ajan, kun ranta oli arvotonta joutomaata ja maan arvo oli kasvavassa puustossa. Anttoo käveli hiljaa ja mittasi rannan puita katseellaan. Tästä mennään, ehkä hieman vielä rantaan päin kun tuossa on noin komea mänty. Lopulta saimme tuollaisen 2000 m² rantatontin, jolla oli syvyyttä enintään 30 metriä, mutta sitäkin enemmän kohtalaisen hyvää rantaa.

Sitten tulikin kiire. Piti neuvotella lainasta pankin kanssa ja lopulta mökin tilaus tehtiin. Se oli sellainen elementtirakennus, jonka ainoat seinäeristeet olivat ulkoseinän ja sisäpuoleisen laudoituksen välinen musta tervapaperi.

Kesämökki pystyssä. Kuva lienee otettu keväällä 1958 ennen kuin savupiipun muurausta oli aloitettu.

Syyskuun 18. 1957 lähti lauta- ja betonikuorma Kalarannasta Kyminlaakson kalakuskin (Piispa) veneellä Munapirttiin. Alkoivat talon perustustyöt. Syyskuun 20. päivänä kävin isäni kanssa hakemassa moottoriveneellä lautakuorman Hallan sahalta ja veimme sen Tuuskiin. Syyskuun 24. päivänä isäni oli saanut lainata Federationin roikkaproomun, eli sellaisen, jolla kuljetettiin työmiehet redillä oleviin laivoihin. Siihen pinottiin kuorma tiiliä ja kuljetettiin ne rakennuspaikalle.

Syyskuun 26. päivänä lastattiin mökin elementit samaiseen roikkaproomuun Purolan rannassa. Oli kova luoteismyrsky ja proomun vetämiseen tarvittiin kaksi moottoriveneettä. Muistaakseni sitä olivat vetämässä kalastaja Oskar Virtanen virolaisen Varman tekemällä 8 metrisellä veneellä, jossa oli 6-9 hp kaksisylinterinen Wickström. Toisena oli kalastaja Sigurd Lindström avonaisella noin 7 metrisellä moottoriveneellä.

Niin alkoi mökin kasaaminen ja marraskuun 16. päivänä elementit olivat paikallaan ja mökin ensimmäinen vaihe oli saatu päätökseen.

Iso kivenjätkäle saa väistyä tiente-kijöiden edestä..

Marraskuun 20. päivänä moottoriveneemme nostettiin vedestä Wärtsilän telakalla, Kalarannasta hieman Kivisillalle päin. Toukokuun 12. päivänä 1958 vene laskettiin taas vesille ja kesäkuun 7. päivänä alkoi savupiipun muuraus. Muurarina Sigurd Lindström ja apumiehenä Ralf Lindström.

Meillä oli tontin kauppasopimuksessa oikeus 1 metrin tiehen Anttoon maiden läpi. Tien käyttäminen ei kuitenkaan ollut ajankohtaista moniin vuosiin, koska Munapirtti oli edelleen saari.

Metrin tietä Labböleen tuli ajankohtaiseksi vasta, kun Tuuskin kylästä saatiin tie Labböleen ja Keihässalmeen saatiin lossi. Rakensimme omin voimin tuota metrin leveätä tietä, jota kaikkiaan tuli hieman yli kilometrin verran. Tie rakennettiin sen ajan menetelmillä ja työkaluilla. Oli lapiot, rautakanget ja pitkät puiset parrut. Sitten oli tietysti sellainen nykyajalle lähes tuntematon ilmiö kuin talkoot. Ne eivät olleet mitkä

tahansa pihan siivoustalkoot, vaan kylän ukoille ilmoitettiin, että lapiot ja rautakanget kainaloon ja sitten tietalkoisiin. Talkoissa tehtiin päivä töitä ja tarjottiin talkooporukalle kunnon lihakeitto.

Näin se tie eteni. Ei siitä kummallista tullut, mutta kinttupolku muuttui moottoripyörällä ajettavaksi kapeaksi krossiradaksi.

Lapset kurauitossa

Aika muuttuu, mutta lapset eivät. Kuvassa kotkalaisia lapsia joskus 1950-luvulla tekemässä sitä, mitä heidän jälkeläiset kolmessa polvessa tulivat tekemään.

Mikä tuossa vedessä ja kurauitossa viehättää? Nooh, pääasia että lapsilla oli hauskaa aikana, kun muuta viihdettä ei juuri tarjottu.

Sääli vaan, että tällaiset kurauitot niin usein päätyivät ”neuvotteluun” äidin kanssa.

Juhannusaatto 1955.

Juhannusaatto näkyy tulevan yhtä varmasti kuin aurinko Venäjältä. Tässä elämän vaiheessa on melkein mukavampaa muistaa noita menneitä juhannuksia kuin juhlia menossa olevaa.

Muistan elävästi tuon juhannuksen vuonna 1955. Mietittiin väellä minne voisimme mennä kokkoa polttamaan, mutta sitten iski se tavallinen juhannussää. Se sää, joka sammuttaa kokot ja janon sekä laitattaa villapaidan päälle. Juhannussää 1955 kääntyi juuri niin ikäväksi, kuin sää pitkän odotuksen jälkeen voi kääntyä.

Olimme kuitenkin latautuneet porukalla kokon polttoa varten. Lapsille oli ostettu limupullot ja aikuisille laitettu kahvia termokseen.

Pitkän harkinnan jälkeen päädyimme Högholmenin pohjoisreunan kalliolle. Siinä oli hyvä polttaa kokkoa, nauttia eväistä ja ihailla sateista ja tuulista merta.

Mukana reissussa oli Anttoo ja Lea sekä meidän huusholli.

Juhannuksen vietto 1955
Högholmenin rannassa.

Nyt sinä vastaat perheestä

Heinäkuun 30 päivänä 1959 olimme Munapirtissä ja säät hellivät meitä. Lämpötila nousi jopa yli 30 asteen heinäkuun lopussa. Enoni Olavi ole meillä kylässä viettämässä viimeisiä lomapäiviään ennen kuin työt taas alkoivat Akkutehtaalla Tikkurilassa.

Sitten tapahtumat lähtivät liikkeelle. Pihalle tuli Arvid Lindström huohottaen ja kertoi, että isäni tulisi välittömästi soittaa omalle isälleen eli Kotkan papalle, koska hänen äitinsä Sigrid oli viety sairaalaan. Pian selvisi, että mummoni vuosia jatkunut korkea verenpaine, joka ajoittain oli yli 260, oli vaatinut veronsa. Mummoni oli viety sairaalaan heinäkuun 30 kello 13:00, koska hän oli menettänyt puhekykynsä.

Isäni otti mitä alleen sai ja lähti Purolasta linja-autolla kohti Kotkaa. Seuraavana päivänä isäni soitti Sigurd Lindströmille, joka asui Labbölessä ja jolla oli puhelin, että Sigrid oli kuollut samaisena päivänä kello 07:30.

Minulle kävi käsky ottaa vastuu kaikesta siitä, mikä aiemmin oli kuullut isälleni. Pulinat pois. Olinhan minä peräti 12 vuotta vanha, kun otin komennon.

Pyysin äitiäni ja enoani pakkaamaan tavarat ja sanoin, että aamulla lähdetään veneellä. Aamupäivällä kaikki oli valmista. Läksin juoksujalkaa lahteen, jossa moottorive-neemme oli ankkurissa. Kertasin matkalla tuon kännistyksen. Polttoainetankin hana auki, neulaventtiili 2,5 kierrosta auki, puolipuristushana auki, bensaryyppy sylinterin päällä olevaan kuppiin ja sitten terävä veivaus puristusvaiheen yli.

Olin usein harjoitellut tuota isäni opastuksella, joten kone lähti nöyrästi käyntiin. Avasin pakoputkelle menevät vesihanat ja nostin ankkurin. Peruutus irti rannasta, vaihde eteenpäin ja ohjaus jyrkästi vasemmalle. Hiljaa Wikke kuljetti venettä kohti meidän mökin rantaa, jossa enoni, äitin, veljeni sekä siskoni seisoivat kimpsuineen odottamassa minua.

Polttoainetta oli vähän, joten ensin oli ajettava Tenhusen kauppaan Palosaarella. Siellä saimme tankin täytettyä ja seuraava etappi olikin sitten Ahvenkosken ranta, josta enoni pääsisi linja-auton kyytiin Helsinkiin.

En ollut käynyt kovin monta kertaa Ahvenkoskella, joten olin todella epävarma väylästä. Mitään merimerkkejä ei silloin ollut, vaan kulku tapahtui siitä, mistä aina ennen on ajettu. Tulo Ahvenkoskelle oli kuitenkin hankala, koska se sijaitti jokisuistossa ja väylä kulki jossakin kaislasaarekoiden välistä. Ei ollut minulla hajuakaan mikä väli oli oikea.

Vene eteni hitaasti ja kone kävi lähes joutokäynnillä. Seisoin ruorissa oikea jalka vaihdekepin päällä niin että aina kun painelin keppiä jalalla vene nytkähti hiljaa eteenpäin. Piti olla äärettömän varovainen, koska potkurin osuminen kiveen olisi lopettanut matkan siihen.

Lopulta Markkinmäen laituri hämötti edessä ja huokaisin helpotuksesta. Pääsi eno veneestä ja ensimmäinen huoleni oli poissa.

Sitten palasin Ahvenkosken selkää aina Suursalmeen asti ja alkoi hieman tutumpi reitti. Sommarön pohjoiseen menevä riutta piti ylittää noin 200 metriä uloimmasta kivistä. Sitten piti Snibbören saada Högbergetin kanssa linjaan ja siitä Majholmenin saaren rantoja seuraten Vahterholmarna ja Skansenin väliseen salmeen, jossa tehtiin S-kirjaimen muotoinen käänös. Matka jatkui Parlahden selän yli Lilla Krokö-saaren ja Lehtisaaren väliseen salmeen. Siitä kivien välistä keskeltä sisään ja koukkaus lähemmäksi edessä olevia kallioita ja sen jälkeen rantaa seuraten. Tulimme Ängviikin selälle, josta oikaisimme Enviikinkarien eteläpuolelta virallisten väylän pohjoispuolella. Taas oikaisimme Leppäkarin eteläpuolelta. Lovisteinipohjan rannalla ovat isot kivenjärkäleet laitettiin Leppäkarin kärjessä olevan ison kiven kanssa linjaan ja se turvasi taas reitin karikoiden välistä.

Itäviikin salmesta menimme Kuussaren ja Vaskosaaren välistä. Isäni kutsui tätä Juoposalmeiksi, koska Kuussaarella oli joskus kauan sitten ollut venäläisten upseerien juoppoparantola. Oli todella ahdas paikka ajaa ja siinä piti olla tarkkana, kun kiviä vilisi molemmilla puolilla. Sitten ylitettiin Äyspään selkä ja ajoimme Pitkäkarin läpi kohti Majjansalmea (niin se on todellakin Majjansalmi Maanmittauslaitoksen kartal-

la) ja sen jälkeen kaikki olikin selvää väylää. Lopulta päädyimme Kalarantaan ja äitini taisi olla helpottunut, kun onnistuin kipparoimaan koko sakin Kotkaan.

Tämän tapahtuman jälkeen moni asia muuttui elämässäni. Hieman arka poika kasvoi yhdessä päivässä. Minulle lykättiin yhä enemmän vastuuta samalla, kun vapaudet lisääntyivät. Merkittävin muutos oli se, että sain melko vapaasti mennä moottoriveineellä yksin jos sellaiseen oli tarve.

1960-LUKU

Jos haetaan murroskohtaa suomalaisten elämässä, niin sellainen oli varmasti siirtyminen 1950-luvulta 1960-luvulle. Tällöin alkoi sen hyvinvointiyhteiskunnan rakennustyöt, jota emme koskaan tule saamaan valmiiksi.

Alussa muutos oli tervetullut, mutta vuosikymmenten saatossa muutoksesta tuli itseisarvo. Ihmiskunnan piti saada enemmän ja halvemmalla. Ahneus ja oman edun tavoittelu nousi tärkeimmäksi tavoitteeksi.

VUOSI 1960

Vuodenvaihte 1959-1960

Meillä on kaikilla unelma uudesta ja paremmasta vuodesta ja kun vuosikymmen vaihtuu, unelmat kymmenkertaistuvat.

Olin 13-vuotias pojannulikka, kun vanhempani antoivat luvan valvoa puoleen yöhön asti aattona 31.12.1959. Nämä holhoavat ikikiusaajat antoivat periksi ja sain tehdä ”niin kuin kaikki muut”. En itse asiassa usko, että monikaan muu pääsi paljon nuorempana yöjalkaan Kotkan torille, mutta näinhän minä niin kuin kaikki muut lapset aina väitimme.

Minun piti lähteä torille ja tietysti riittävän ajoissa. Hermostuneina puin takin ja pipon ja läksin matkaan (velimies peesissä). Olihan lämpötila peräti 8-10 astetta ja koko vuosi oli ollut erittäin kuiva ja lämmin.

Pääsin pian torille, jonne oli alkanut keräytyä ihmisiä. Ne seisoivat pienissä rykelmissä ja isommat pojat heilauttivat aina takin helmaa, kun povitaskussa ollut Jallupullo piti saada huulille. Pulloa ei saanut näyttää julkisesti siihen aikaan. Pistävä tupakansavu saavutti minut ja oli astuttava pari askelta pois päin noista savuavista ukoista. Yäk ajattelin silloin tupakansavusta.

Alkoi kello lähestyä kahtatoista yöllä ja joku mies piti jonkunlaista puhetta kaupungintalon ”terassilla”. Ei voinut vähemmän kiinnostaa, vaan halusin omin silmin nähdä ja kuulla vuosikymmenen vaihtuvan.

Kello löi 12, ja muistan vielä vanhana ukkona, kuinka tuo maaginen lukema 1960 ilmestyi Kaupungintalon katolle ja samalla alkoi räiskyvä ilotulitus.

Satamassa olleet laivat pistivät hirveän älämölön päälle, kun kaikki pillit ja sumutorvet alkoivat puhaltaa riitasointuja ilmaan.

Tunnelma oli nuorelle pojanklopille mahtava, mutta kaikki karkit loppuvat kun pusin pohja tulee vastaan ja niin kävi tämänkin illan kanssa. Heitin liitonlenkin Kaupakadulta Keskuskadulle ja siitä sitten suoraan kotiin.

Olin luvannut olla ajoissa kotona, ja kiltti kun olin, pidin lupaukseni, vaikka uusi vuosi olisi voinut tarjota uusia ja unohtumattomia seikkailuja.

Se uusi vuosi 60 vuotta sitten oli ainut 60-luvun Uuden Vuoden ilotulitus, jonka muistan kuin eilisen päivän. Muut olivat vain vanhan toistoa.

Samalla voin pitää tuota vuotta eräänä merkkipaaluna elämässäni. Lapsuuteni 1950-luku vajosi ajan mereen ja jätti hetkeksi jälkeensä muutamia renkaita. Sen jälkeen veden pinnasta erottuivat vain historia ja omat kasvat.

Tulin vuosikymmenelle, jolloin yhteiskunta muuttui. Alkoi työn ja hyvinvoinnin ajanjakso. Elämään tuli uusia seikkailuja ja kaverit vaihtuivat. Lumisodat ja lapsuuden leikit vaihtuivat konsuiksi, tansseiksi ja liitonenkeiksi. Villi nuoruus sai vielä hetken odottaa, mutta aika teki muutoksen pohjatyöt.

Niin alkoi 1960-luku, hieman utuisena, pakkasta -8 astetta ja jääpeite Viikariin asti.

Mökkimatkat muuttuvat ja lossi tuli

Keihässalmeen tuli lossi vuonna 1960. Se oli sellainen ”kapulalossi”, joka vedettiin miehissä salmen yli siten, että salmen yli oli vedetty vaijeri, joka ohjasi lossia. Sitten oli lossikapulat, jotka olivat puunuijan tapaisia. Leveässä päässä oli ura, johon vaijeri laitettiin ja varresta vedettiin lossia eteenpäin.

Kesällä 1960 Purolan Liikenne alkoi liikennöidä Munapirttiin ja linja-auto vedettiin Keihässalmen yli. Muistan kuinka kaikki miespuoliset matkustajat komennettiin vetämään lossia kapuloilla. Joku vanhus saattoi jäädä istumaan autoon, mutta muille laiskimuksille satoi vain vihaisia katseita.

Lossikapula. Kuva YLE elävä arkisto

Lossin tulo mahdollisti myös sen, että pääsin polkupyörällä Kotkasta Munapirttiin. Lossin myötä oli näet rakennettu uusi uljas maantie Keihässalmesta saaren läpi ja hyvää soratietä riitti nyt Tuuskin kylään asti.

Lossi sai muistini mukaan pienen perämoottorin joko kesällä 1962 tai kesällä 1963, ja se vaihtui sillaksi vasta 1969.

Mökille rakennettiin sauna

Kesäkuun 19 päivänä 1960 aloimme rakentaa saunaa kesämökin rantaan. Ei ollut kaa-voja eikä tarvittu rakennuslupia, vaan katsottiin rannasta sopivat kivet ja niiden päälle tehtiin perustukset. Sauna haettiin taas proomulla Puroolan rannasta. Se oli sellainen höylähirrestä tehty valmissauna, jossa hirsien paksuus oli noin 10 cm.

Nuoret kasaavat sauna ja isäukko seisoo taustalla pomona.

Saunan kokoamistyöt etenivät ripeästi ja ensimmäisenä päivänä vesikatto oli paikallaan ja toisena päivänä siinä saunottiin. Eräs mielenkiintoinen yksityiskohta oli, että saunassa ja keittiössä käytimme merivettä. Taisi olla niin että jopa kahvi keitettiin meriveteen. Siihen aikaan vesi oli puhdasta ja rannassamme oli raakkuja, jotka eivät viihdy likaisessa vedessä. Rannassamme meriveden suolapitoisuus oli hieman alhaisempi kuin ulkomerellä, koska Ahvenkosken selkään tuli jokivettä sitä Kyminjoen haaraa, joka kulki Ahvenkosken sillan alta.

Topi Sankamon kauppa

Joskus 1950-luvun lopulla vanhempani oppivat tuntemaan Sankamon perheen, joilla oli ruokakauppa Metsolassa, Allintien ja Koskelontien risteyksessä. Samaan aikaan alkoi maamme talouden nousu ja tuhlaaja-aitini pisti isompaa vaihdetta silmään. Olimmehan hieman aikaisemmin hankkineet sellaisen pikkuisen jääkaapin, jossa voi ja maito säilyivät viileinä. Tätä jääkaappia voitiinkin sitten tankata paremmalla sapuskalla.

Alkoi aikakausi, jolloin minun ei enää tarvinnut juosta sekatarvakaupassa, vaan Sankamon Topi toi meille ruokaa laatikkokaupalla ihan ulko-ovelle asti. Hänellä oli siihen aikaan Opel Record Caravan -merkkinen farmariauto, jonka rekisteritunnus taisi olla RS-885.

Topin kuorman mukana meidän jääkaappiin ilmestyivät juustot ja makkarat. Muutos oli suuri ottaen huomioon, että tuollaisia herkkuja ei meille tarjottu aikaisemmin, mutta tänään ne ovat jo itsestään selvyyksiä.

En muista kuinka monta vuotta tätä jatkui, mutta oletan, että tuota ”hyvävelikauppaa” jatkui aina 1960-luvun puoleen väliin asti.

Lattialta poimittua

Elin kuten monet tällä palstalla tuon ”iloisen” 50-luvun, jolloin elämä oli työtä ja niukuutta. Me opimme arvostamaan jokaisen hetken ja jokaisen esineen, joka eteen tuli.

Juuri tuo sen aikainen improvisointi kiehtoo minua edelleen. Ei ollut Prismaa, K-Marketia, Tokmannia eikä Halpa Hallia. Meidän nurkilla oli leipäkauppa, maitokauppa ja sekatarvakauppa. Sankamo toi muut sapuskat Opelillaan. Leipäkaupasta sai limppua, ranskalaista ja setsuuria. Maitokaupasta voita ja maitoa. Voi oli suurissa paloissa, joka leikattiin langalla ja maito tuli isosta altaasta. Mukana piti olla oma maitokannu, jonka kansi tiivistettiin voipaperilla. Sekatarvakaupasta hain tulitikkuja ja kahvia.

Alla oleva kuva on meidän kotoa otettu ja ensi silmäyksellä voisi kuvitella, että minä esitän tuon kuvan siksi, että siinä on isäni entinen postimerkkikokoelma.

Olet väärässä! Siinä on Kotkan pappani puvun housut.

Papan housut, kaupan monot ja isän postimerkit.

Oli näet niin, että tulossa oli koulun joulujuhlat syksyllä 1960 ja vanhempani pohtivat mistä minulle saisi juhla-asusteet. Sattuipa pappani paikalle ja hän ehdotti, että äitini ottaisi papan vanhan puvun ja pienentäisi sen minulle sopivaksi.

Äiti ompeli, mittasi ja ompeli. Lopulta puku pieneni niin paljon, että se istui päälleni ja niin minut laitettiin koulun joulujuhlaan papan puvussa. Kiltti kun olin ja tuntien sen aikaiset olosuhteet, en valittanut ääneen mutta kyllä poskia punotti aivan kauheasti.

Muistan ikäni kuinka häpesin tuota asua joulujuhlissa ikään kuin kaikki olisivat tienneet, että minulla oli papan vanha puku.

Tarkkasilmäinen näkee, miten minulla on jaloissa tuosta puvusta pienennetyt ”liituiraitaiset” housut ja erityisen hyvin tuo pienennys näkyy siinä, kuinka korkea housujen vyötärö on. Sitä kun äitini ei madaltanut.

Niin kuin kuvasta voi päätellä, nuo housut palvelivatkin sitten pitkään ja niiden alkuperä unohtui ajan myötä.

Tuo kuva kertoo itse asiassa toisen totuuden 1960-luvun olosuhteista. Huomatkaa, että minulla on hiihtomonot jalassa vaikka olen sisällä! Tottakai oli oltava kengät jalassa, kun lattiat olivat jääkylmiä.

Mimmi-täti ja polkupyörä

Kuten niin monella sen ajan ihmisellä, meilläkin oli sukulaisia jorpakon takana. Meillä oli Mimmi-täti, joka eli ja oli Detroitissa. Mimmi oli muuttanut tuonne kauas jo 1900-luvun alussa ja menestynyt kohtalaisen hyvin. Monesti hän lähetti meille dollarin setelin joululahjana ja se oli silloin paljon rahaa.

Tapahtui sitten 1960-luvun alussa, että Mimmi lähetti äidilleni rahaa, jolla hän sai ostaa minulle polkupyörän. Niin toteutui elämäni suurin unelma. Sain upouuden 3-vaihteisen tummanpunaisen Tunturi-pyörän. Ei kulunut montaa päivää, kun korkokasin säästöpossuni ja menin ostamaan ”jappitangon”. Kun ei siihen aikaan ollut tietokoneita eikä pleikkareita, ei kännyköitä eikä tabletteja, niin suurin ylpeilyn aihe oli ”jappitanko”. Jappitangolla varustetut pyörät olivat aikansa mersuja ja kun siihen vielä tuli kolme vaihdetta, niin jo kelpasi polkea kaupungilla.

Mikä jappitanko oli? Se oli ohjaustanko, joka oli leveän V-kirjaimen muotoinen ja kahvat sojottivat sivuille. Ehkä hieman samanlainen kuin moottoripyörän ohjaustanko on.

Ei se antanut lisää vauhtia eikä se helpottanut polkemista, mutta se kasvatti egoa ja minulle se riitti.

Mimmin lahjoittamalla pyröllä poljin ympäri Kotkaa ja usein poljin myös tuon 30 km matkan mökille.

Rakas ja hyvin hoidettu pyöräni varastettiin kesällä 1964, kun menin Jylpyn lavansseihin ja jätin pyörän lukitsematta metsään. En lukinnut sitä siksi, että saattaisin hukata avaimen. Hukkasin sitten koko pyörän.

Ilmoitus poliisille ja vastaus oli: ”Kertokaa jos se löytyy.”

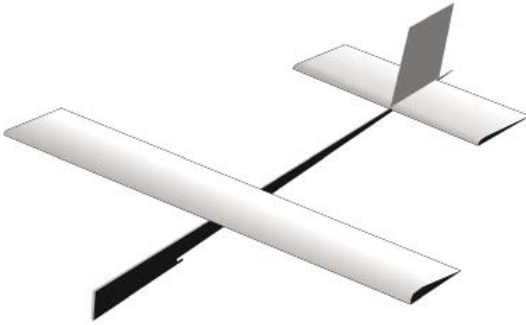
Joitakin vuosia myöhemmin kuulin, että tuo pyörä oli ongittu Kyminjoesta Karhulassa ja myyty löytötavaroiden huutokaupassa. Se siitä viranomaisten yhteistyöstä.

Nuo mainiot pojat lentävissä koneissa

1960-luvun alussa syntyi uusi villitys, eli löysin piirustuksia erilaisista lentokoneista, joita saattoi rakentaa ja lennättää. Tuollaisten liidokkien rakentamiseen tarvittiin ohutta balsalevyä, joista tehtiin kaaret siipiin ja runko. Balsa leikattiin käytetyllä partakoneenterällä. Hieman voipaperia tarvittiin siiven kaarien päälle ja koko homma liimattiin yhteen.

Lentokoneen rungossa oli pieni lovi, johon laitettiin narun silmukka. Lovi näkyi tuossa rungossa etusiiven etupuolella.

Lennokkia lennätin Keisarinsataman jäällä Norssaaren pohjoispuolella siten, että kelasin narukerän auki vastatuuleen. Sitten naru tiukaksi ja kovaa juoksua. Aikansa tuo liidokki pomppi jäällä ja sitten se nousi. Nousua riitti niin kauan kuin juoksuvauhti säilyi ja narukerässä oli narua. Kun sitten liidokki oli yläpuolella löysättiin narua hie- man ja lenkki irtosi liidokin rungosta ja liidokki lähti menojaan.

Omatekoinen liidokki jota-
kuinkin sellaisena, kuin sen
muistan.

Joskus se saattoi kiertää ja kaartaa pidemmän aikaa, mutta useimmiten tuulenpuuska käänsi sen surmansyöksyyn ja jos huonosti kävi, se törmäsi nokka edellä jään pintaan. Sitten vaan kokoamaan lastuja ja takaisin kotiin lii- maus- ja rappaushommiin.

Tätä jaksoin tasan tuon talven 1960 ja sitten lii- mausinto loppui, mutta lennättäminen ei. Ruokahalu kasvoi näet syödessä ja liidokki alkoi tuntua pikkupoikien leikkikalulle. Piti saada oikean näköinen lentokone oikealla moottorilla.

Tuohon aikaan alkoi olla saatavilla pieniä harrastelijoille tarkoitettuja moottoreita ja sellainen piti saada. Aikani säästettyä sain ostettua tuollaisen 2,5 cc moottorin. Verrat- tuna nykyajan moottoreihin, se oli sellainen rimpula, 2,5 cc (kuutiosenttimetri). Sil- loiset koneet kävivät eetterin ja risiiniöljyn seoksella, jota piti ruu- nata apteekkeista. Sitä sai vain valmiiksi sekoitettuna ja silloinkin tarvittiin rahan lisäksi viisitoista selitystä.

Onnistuin kuitenkin rakentamaan piirustusten perusteella sellaisen 80 cm kärkivälin lentokoneen, joka toimi moottorilla. Sellaiset lentokoneet ohjattiin kahdella rinnak- kaisella siimalla, jotka kulki- vat lentokoneen siiven kautta takasiipeen. Narujen toinen pää oli yhdistetty kapulalla ja kapulan asento siirtyi narujen välityksellä lentokonee- seen.

Konetta lennätettiin niin, että ohjaaja seiso i keskellä ja kone kiersi hänen ympäri. Jos onnisti, kone pysyi ilmassa usean kierroksen ajan ja taitavimmat osasivat laskeutua tyylipuhtaasti hangelle, kun polttoaine loppui.

Minä en kuulunut siihen taitavien porukkaan, vaan laskua ohjasi pääasiassa hyvä tuuri ja painovoima. Painovoima vastasi siitä, että kone putosi ja hyvä tuuri siitä, että se putosi pyörilleen. Missään vaiheessa en onnistunut kehittämään sellaisia lentotaitoja, että päivän lennätykset olisivat päätyneet ilman lentoturmatutkintaa, vaan aina homma jatkui kotona liimapurkin ja balsapalojen kanssa.

Keväällä 1962 ymmärsin, ettei minusta tulisi lentäjää ja tein luokkakaverin kanssa vaihtokaupat. Annoin moottorin hänelle ja sain tilalle keskeneräisen kanootin. Kanootin kaaret olivat paikalla samoin useimmat pitkittäin kulkevat rimat. Kanootti oli yksipaikkainen ja se oli suhteellisen pitkä. Mitään muistikuvaa minulla ei ole siitä, miten tuo kanootti saatiin Karhulan Otsolasta Kotkaan, mutta siellä homma jatkui. Palataan tuohon kanoottiin myöhemmin.

Lentokoneen moottori. Tämä on nykyaikainen, mutta liki samanlainen kuin olivat 1960-luvulla.

Saimme uuden soutuveeneen.

Vanha Musti oli monen palvelusvuoden jälkeen tulossa tiensä päähän. Ennen kaikkea se oli kömpelö kun piti laskea ja nostaa verkkoja, ja moottoriveeneen perässä pienempi hinattava olisi parempi. Musti sai siis jäädä eläkkeelle ja isäukko tilasi jollan Tuuskin Trollvikenissä asuvalta veneenveistäjä Heimer Holmstenilta. Se oli sellainen kolmen hengen vene, joka oli kevyt soutaa ja helppo vetää maihin.

Heimer Holmstenin veistämä soutuvene.

Tämä jolla oli meillä liki 40 vuotta ennen kuin käytin sen lestinä ja tein siitä lasikuitukopion ja poltin alkuperäisen veneen.

Kuvassa näkyy eräs mielenkiintoinen seikka. Veneessä on pirkkelipurje, eikä se ole mikä tahansa purje. Oli näet niin, että syksyllä 1960 Kotkan pappa sai minut innostumaan purjeen ompelemisesta. En muista kuka toi ja miten sain purjekankaat, ehkä pappa osti ne. Sitten ostin paksun neulan ja purjeen ompelemiseen tarkoitettua lancaa. Pappa opasti minua iltasella miten purjetta ommellaan ja kuvassa näkee kuinka purje on ommeltu puolen metrin kangassuikaleista, jotka on ommeltu (käsin) toisiinsa. Purjetta kiersi vielä siihen ommeltu köysi, jossa oli silmukka, joilla skuutti kiinnitettiin purheeseen ja toiset silmukat, joilla purje kiinnitettiin mastoon. Takimmaisessa yläkulmassa oli silmukka, johon pirkkelipuun yläpää kiinnitettiin.

Eihän tuollaisella purjeella niin kovin kauas päästy jo pelkästään siksi, että matalasta kölistä johtuen vene sorti heti kun yritti vastatuuleen. Luoviminen olisi lisäksi vaahtanut klyyvarin, mutta menimme myötäisellä ja laitamyötäisellä pitkin rantoja ja jos tuuli kävi väärästä suunnasta, käytimme airoja.

Airoista sen verran, että vuodesta 1961 alkaen veistin itse kaikki airomme nuorista kuusen rungoista.

Iskelmäkärpänen iskee

Uuden vuosikymmenen kynnyksellä aloin toden teolla kiinnostua kevyestä musiikista. Muistan näiltä ajoilta Lasse Liemolan ”Anna pois”, ”Vaivaton tie” (Cliff Richard Travellin’ Light) ja ”Olet kohtaloni” (Paul Anka You Are My Destiny).

Kotona meillä oli oikea putkiradio ja sen edessä istuin korvat höröllä seuraten ”Lautaintain toivottuja levyjä” ja muita sellaisia asemia, jotka lähettivät kevyttä musiikkia.

Varsinainen iskelmävillitys tulikin sitten parin vuoden päästä, kun radiot pullistelivat Beatlesia, The Shadowsn Apachea, The Soundsin Emmaa ja muita. Siitä enemmän kunhan murrosikä kehittyi.

Poimintoja vuodelta 1960

Kirkkokatu asvaltoitiin ja se valmistui lokakuun 12. Paikallisliikenteen linja-autot siirtyivät keskuskadun itäpäähän marraskuun 1. päivänä.

Tammikuussa kiintojäätä Viikariin, tammi- helmikuun vaihteessa pakkasta -22 astetta.

Maaliskuussa pieni tyttö nimeltä Satu Sinikka erehtyi suunnasta ja hiihti Takakylästä Äyspäälle, jonne hän lopulta tuupertui ja kuoli. Satu Sinikka haudattiin 20.3.1960.

Elokuu tavallista lämpimämpi, mutta myös sateisempi. Myös syyskuu tavallista lämpimämpi.

Ensilumi tuli marraskuun 20. päivänä. Se sulii pian pois ja joulukuun lopussa maa oli paljas. Vaikka marraskuu oli ollut tavallista kylmempi niin joulukuun oli tavallista lämpimämpi.

VUOSI 1961

Sekalaisia tapahtumia

Tämä vuosi alkoi suurella onnettomuudella kun Kruunupyystä Vaasaan matkalla ollut Aeron Douglas DC-3 -lentokone syöksyi maahan Koivulahdessa kymmenen kilometrin päässä Vaasasta. Onnettomuudessa kuolivat kaikki koneessa olleet 22 matkustajaa ja kolme miehistön jäsentä, yhteensä 25 henkeä. Vaikka tapahtuma ei sinänsä liity Kotkaan, muistan kuinka uutinen sävytti meidänkin perheen. Olihan se Suomen oloissa iso tapahtuma.

Toinen merkittävä muutos elämässämme oli tuo Keihässalmen lossin tulo ja tien valmistuminen Tuuskinkylään asti. Tämä johti siihen, että pääsimme autolla Munapirttiin aina silloin, kun onnistui pummaamaan kyydin. Näin tapahtui tammikuun 5. päivänä, kun lähdin Purolan Liikenteen linja-autolla Tuuskiin ja onnistuin tammikuun 8. päivänä saamaan kyydin Kotkaan eräältä mökkiläiseltä.

Maaliskuun 5. päivänä kävin isäni kanssa hänen tätinsä luona kylässä. Tapahtuma oli sikäli erikoinen, että Irene-täti antoi minulle pienen nahkapussillisen Suomen Surruhtinaskunnan aikaisia hopeakolikoita. Pikkuinen pussi johti siihen, että ryhdyin vuosien saatossa keräämään näitä kolikoita eli minusta tuli jonkin tason numismaatikko.

Oli poikkeuksellisen lämmin lokakuu, kun kukat kukkivat uudestaan ja syreenipensaiin tuli lehdet. Myös marraskuu oli sekä lämmin että kuiva.

Bobi oli sen koiran nimi

Meillä oli kerran koira taikka itse asiassa kaksi. Ensimmäinen oli meillä kesäkoirana, mutta sitten se annettiin paikalliselle kalastajalle. Koira selvisi melkein talven yli, mutta hukkui sitten kosiomatallaan heikkoihin jäihin.

Toinen koira jäikin sitten meille vuosiksi. Se tuli meille huhtikuun 2. päivänä 1961. Rodultaan se oli sellainen puhdas saaristolaisrakki, jonka sukupuuhun mahtuivat kaikki paikalliset koirasuvut.

Koira tuli meille Virtasen Oskarilta, joka asui Suursalmessa. Hänen narttukoira penikoi aina sopivasti kesäksi ja oli mistä valita eikä maksanut mitään.

Bobi ensimmäisenä kesänä harjoittelemassa koirankujeille.

Ja kun silmä vältti, koira löytyi kaikkein pehmeimmistä paikasta. Kuvan ottamisen jälkeen sovittiin sitten taas kerran, että paikka ei ollut koiralle tarkoitettu.

Koira ristittiin Bobiksi ja se kulki uskollisesti perässämme kesät ja talvet. Aina kun tulin kotiin milloin mistäkin, niin koira oli ensimmäisenä vastassa ovella ja tervehti minua innokkaasti häntäänsä heiluttaen.

Siihen aikaan koiria ei tarvinnut pitää kytkettynä, vaan koira laskettiin pihalle tuuletumaan. Sen lempiharrastuksiin kuului villikissojen pyydystäminen ja ajaminen. Sillä oli toinenkin harrastus. Se oli näet uroskoira ja kuin naiselliset fermoonit valtasivat kaupungin, niin koira hävisi usean viikon ajaksi teille tietämättömille.

Sanotaan, että routa ajaa porsaan kotiin ja niin kävi aina myös meidän koiralle. Ontuen, korvat joskus vähän roikkuen ja takkuisena se löytyi oven takaa. Eikun rakki ammeeseen ja kirput pois, ja niin elämä jatkui kuin ei mitään olisi tapahtunutkaan.

En tarkalleen muista minä vuonna se sitten päätti elämänsä eläinlääkärin vastaanotolla. Taisi olla vuosi 1967 tai 1968. Olin kuitenkin itse ollut poissa jonkin aikaa ja kun tulin kotiin, koira ei ollut ovella vastassa.

Muistan kuinka tyhjä olo minulla oli ja kysyin isältäni, minne koira oli kadonnut.

Koira oli taas tapansa mukaisesti lähtenyt ”riiulle” kun kaupunki oli täyttynyt kiimassa olleiden narttujen tuoksuilla. Oltuaan muutaman viikko matkassa, se oli tapansa mukaisesti tullut kotiin puhtaalle petille ja hyvälle sopalle.

Ei ollut kestänyt kauan, kun koirassa huomattiin kapi ja siihen aikaan se oli koiran meno. Piikki kylkeen ja niin poistui yksi kaveri kehistä.

Bobi osasi myös erottaa moottoriveneemme äänen ja kun joku oli veneellä tulossa, koira meni laiturille odottamaan jopa puoli tuntia ennen veneen ilmestymistä näkyviin.

Kun radio ei enää riitä

Oli kidekoneet ja putkiradiot, mutta oikea ihme oli mummon kotona Helsingissä Uudenmaankadulla. Siellä oli näet oikea televisio. Kun kävin Helsingissä, sinne mentiin Vilkkaan, Holmströmin tai Pyhtään Liikenteen linja-autolla. Linja-autoaseman laiturilla odotti bussi ja sen edessä hääri ihmisiä, jotka varasivat istumapaikkoja rahastajalta ja jättivät kimpsunsa auton tavaratilaan.

Matkaan lähdettiin ja Vilkkaan bussi kiersi aina Karhulan kautta. Muut kiersivät tai menivät suoraan länteen. Samaan aikaan viereiseltä laiturilta lähti vakiovuoro, joka kävi jokaisen navetan takana matkallaan Helsinkiin. Matkan kesto vakiovuorolla olikin sen mukaista.

YLE:n tunnus vuodelta 1958, jossa joutsenet liitävät kuvan yli fanfaarin soidessa.

Lähde: YLE

Helsingissä Linja-auto tuli Lasipalatsin aukiolle, jossa matkustajat poistuivat. Sitten tallustelin Simonkatua Annankadulle ja siitä sitten kohti Uudenmaankatua. Oli monta katua ennen sitä. Oli Eerikinkatu, Kalevankatu, Lönnrotinkatu, Bulevardi. Uudenmaankadulla käännyin vasemmalle ja ylitin vielä Fredrikinkadun. Sitten olin mummon luona.

Mummoni oli maailman edistyksellisin nainen. Kun oli juhlat ja ihmiset kolistelivat lasejaan, niin mummo kutsui meidät pojat keittiöön ja tarjosi meillekin lasillisen Lignell & Piispasen Lakkalikööriä. Iltaisin hän usutti meidät kaupungille. Siellä oli kuulemma paljon katsottavaa ja nättejä tyttöjä. Hänen iskulausensa oli: ”Tyttöjä ei kannata surra, niitä tulee viiden minuutin välein.”

Edistyksellisyys ei loppunut puheisiin, vaan mummo oli ostanut television heti, kun sellainen tuli kauppaan. Tekniikan Edistämisseätiö aloitti lähetykset 1957 ja mummoni lienee niitä ensimmäisiä katsojia. YLE tuli mukaan vuonna 1958.

Muistan erityisen hyvin, kuinka makasimme mummon olohuoneen lattialla ja tölläsimme tuote ihmepurkkia. Kuva oli mustavalkoinen, mutta se ei menoa haitannut. Ei myöskään se, että kuvaruutu oli pieni ja pyöreähkö.

Elävä kuva ei ollut aivan uutta. Olimmehan käyneet Kino Rion non-stop -esityksissä muutaman kerran.

Niin se mummon suvussa aloittama villitys levisi meille Kotkaan ja vuonna 1961 isäukko meni paikalliseen radioliikkeeseen ja tilasi television asennuksineen. Ei ollut

Viereisessä kuvassa meidän teevee. Kuva lienee otettu jouluna 1961 taikka 1962.

keskusantennia vaan antenni oli ripustettava oman talon katolle ja se oli ammattimiehen työtä.

Sitten alkoi aivan uusi perhetapahtuma. Istuimme sohvalla ja tölläsimme, eikä sille ollut tulla loppua. Muistan muutamia sen aikaisia sarjoja.

Hämärän rajamailla

Sarjassa yhdisteltiin fantasiaa, kauhua ja tieteisfiktiota. Vuosina 1959–1964 esitetyssä televisiosarjassa oli 156 jaksoa.

Levyraati

Levyraati oli suomalainen television musiikkiohjelma. Ohjelmaa esitettiin vuosina 1961–1997 ja 2002–2005.

Levyraadissa oli yksi juontaja sekä 4–5-jäseninen raati. Raadin tehtävänä oli arvioida uusinta äänilevymusiikkia. Ohjelmassa esitettiin kappaleita, joiden kuuntelemisen jälkeen raati antoi pisteitä asteikolla 1–10.

Bonanza

Bonanza oli yhdysvaltalainen televisiosarja, joka sijoittuu Virginia Cityn kaupunkiin Nevadassa. Sarjaa kuvattiin kaiken kaikkiaan 430 jaksoa vuosina 1959–1973.

Sarjan erikoisena tunnusmerkkinä oli alkutekstien alussa palava Nevadan kartta.

Sarjassa seurataan Ponderosa-tilan omistajien, Cartwrightien perheen elämää Comstockin kultaryntäyksen jälkimainingeissa. Perheen pää Ben Cartwright (Lorne Greene) on jäänyt kolme kertaa leskeksi: ensimmäinen vaimo kuoli synnytykseen, toinen intiaanin jousella ampumana ja kolmas onnettomuudessa. Veljekset ovat siis velipuo-
lia.

Lännen tie

Lännen tie (Rawhide) oli yhdysvaltalainen lännensarja, jota CBS esitti 1959–1966. Se lienee ensimmäisiä ohjelmia, jossa Clint Eastwood esiintyy. Sekä lännen tiessä että Bonanzassa oli tunnussävel, joka esiintyi myös iskelmälistoilla.

Muita ohjelmia

Valikoimasta löytyy *Nuorten tanssihetki* vuosina 1960–1967, *Perry Mason yllättää* vuosina 1957–1966, *Tohtori Ben Casey* vuodesta 1961 alkaen viisi kautta, jotka kä-

sittivät yhteensä 153 jaksoa, *Tupla tai kuitti* alkaen vuodesta 1958 ja *Wagon train* vuosina 1957-1962.

Katsottavaa riitti ja mentäessä kohti 1960-luvun puolta väliä sarjoja ja viihdeohjelmia tuli lisää.

Meille tuli siis mustavalkoinen televisio - eihän väreistä ollut tietoakaan. Se oli myös varustettu lähisäädöllä, eli kanavan vaihto, äänen voimakkuus tai muut säädöt vaativat, että katsoja nousee jakkaraltaan, menee koneen äärelle ja kääntää asianomaisesta napulasta. Ei siitä ollut haittaa, kun paremmasta ei ollut tietoa.

Eikun saunan taakse koulutettavaksi

Marraskuun 1. päivänä 1961 koulumme pihalla oli taas jonkinlainen tappelu. Meillä olivat nuo vakiotyypit, jotka aina kävivät muiden - yleensä pienempien - kimppuun. Muistan erityisesti erään pojan, joka oli kotoisin Siltakylästä, miten häntä pahoinpideltiin. Vielä tänä päivänä häpeän sitä, että en puuttunut näihin, mutta eivät opettajakaan tehneet asialle mitään, vaikka yksi opettaja aina päivysti välitunnilla pihalla.

Tappelupukari kävi taas pienempään kotkalaispoikaan käsiksi, ja olin saamassa tarpeeksi. Menin väliin, tempaisin kaverit erilleen ja mottasin tuota tappelupukaria päin ”lättyä”. Hän vastasi kovalla suoralla ja minä peräännyin hieman. Koulupihamme oli siinä kohdin päällystetty pyöreillä mukulakivillä. Kompastuin ilmeisesti näihin, lensin selälleni ja iskin pääni kivikkoon.

Taju meni ja pian kadun toiselta puolelta tuli ambulanssi ja minut vietiin Kotkan sairaalaan. Oli keskiviikko ja jouduin jäämään sairaalaan perjantaihin asti.

Seuraavana maanantaina olin taas koulun muonalistalla ja alkoi jälkipyykki. Poika, jonka kanssa oli väännellyt, erotettiin koulusta. Minä sain sen sijaan kulkea vapaana.

Minut tuntevat tietävät, että taistelen viimeiseen asti sananvapauden ja oikeuden puolesta. Olen aina heikomman puolella, jos heikompi osapuoli on oikeassa.

Toinen tärkeä ominaisuus minussa on ehdoton oikeudenmukaisuus. Minua pitää käsitellä kuten muutkin ja se oli erityisen tärkeätä, kun isäni oli opettajana samassa koulussa, missä itse olin.

Tappelunujakan toinen osapuoli erotettiin, ja minä tallasin suoraan rehtorillemme ja vaadin omaa erottamista. Olinhan minä iskenyt ensimmäisen iskun. Ei sinua eroteta! Et lähde mihinkään! Puhuin asiasta kotona, mutta ei. Jatkat kuten ennen.

Olen usein pohtinut sitä, oliko tämä tapahtuma alkua sille vihalle ja halveksunnalle, jota tunsin sekä ruotsinkielisyyttä että Samskolania kohtaan koko lukion ajan.

Tapahtuman jälkeen jotkut koulukaverit ryhtyivät kiusaamaan minua, kun olin ottanut lukua. En kuitenkaan hävennyt sitä, vaan tunsin ylpeyttä siitä, että olin yrittänyt tehdä asiat oikein.

Haaksirikkoja Kotkan edustalla

Johan Erik August Banck syntyi huhtikuun 18 päivänä 1878 Helsingborgissa. Hän oli ruotsalainen laivanvarustaja ja omisti hänen nimeään kantavan varustamon Erik Bancks rederi.

Hieman yllättäen varustamon nimikkolaiva Erik Banck lähti ruorimiehen lapasesta ja päätyi Kuusisen rantaan. Valokuvaajan mukaan tämä tapahtui vuonna 1961, mutta tästä ei ole mainintaa isoisäni päiväkirjoissa mainitulta vuodelta, joten olikohan vuosi oikein?

Muistan itse tuon tapahtuman, kun piti juosta tuonne Meriniemen taakse töllistele-mään vaikka mitään en nähnyt.

Erik Banck tukevasti karilla Kuusisen rannassa. Laiva oli poistumassa satamasta, kun haaveri tuli eteen.

Bore VII Mannikarilla talvea viettämässä.

Eipä Erik Banck ollut ensimmäinen Kotkan matkallaan karille kajahtanut laiva. Löysin ainakin toisen tapauksen vuodelta 1936, jossa Bore VII oli täräyttänyt Mannikarille ja jäänyt siihen paikkaan talveksi.

Sitten on pari sellaista ”kuvatonta” tapausta. Muistan kuinka Kaunissaaren pohjoisriivin tienoilla näkyi pitkään laivan masto. Loput laivasta makoi pohjassa, mutta tämän kohtalosta ei minulla ole tietoja.

Samaten muistan, että jossakin Havourista Varissaareen päin näkyi jäänteet uponneesta laivasta, mutta tämäkin on vain pikkupojan havainto moottoriveneen repsikan paikalta.

Alla muutamia kuvia Erik Banck Kuusisen rannassa, kartta ja Erik Banck sivusta sekä Bore VII

VUOSI 1962

Sekalaisia tapahtumia

Koulun hiihtokilpailut olivat Saaripiirtillä 20.2 ja onnistuin pääsemään toiselle sijalle. Olin hiihtänyt peräkkäin Purolassa asuvan Nissen kanssa ja päätimme ylittää maali-viivan rinnakkain. Niin myös tapahtui ja molemmat palkittiin.

Hiihtoloma alkoi 24.2 ja läksin Purolan Liikenteen linja-autolla Purolaan ja siitä sitten hiihtäen Tuuskiin. Matkaa tuli tuollaiset 10 km, mutta se oli kuin edestakainen kansanhiihtosuoritus Takakylään.

Moottorivene nostettiin Hovinsaaren telakalle 27.10

Sununtaina 25.3. painin koulujen SM-kilpailuissa Myllykoskella. Tuli viides sija eli kavereita niin edessä kuin takana.

Velipoika ajoi 18.5. polkupyörällä Kalarannassa laiturilta mereen ja jouduttiin pelastamaan oikein isolla joukolla.

Anton Lindström kuoli 2.7. kello 23:00 ja hänet haudattiin Munapirtin hautausmaalle 10.7.1962.

Kotkan ensimmäiset meripäivät vietettiin 3.8 - 5.8.

Maaliskuu 4-5 astetta normaalia kylmempi, Syyskuu erittäin sateinen.

Kanoottini

Kauan sitten minulla oli liidokki, jota juosten hinasin ilmaan tuolla Keisarinsataman jäällä. Liidokki vaihtui siimaohjatuksi lennokiksi, mutta minun omat hyrrät eivät kestäneet tuota pyöritystä ja muutaman mahalaskun jälkeen luovuin lennokin jatkuvasta korjaamisesta ja liimaamisesta.

Vaihdoin tuon eetterillä toimivan moottorin kanootin runkoon, jonka hain Otsolasta. Runki oli likipitään valmis päällystettäväksi.

Toukokuun 11. päivänä läksin moottoriveneellä hakemaan kanootin tai oikeammin kajaakin Karhulan Otsolasta. Olin vaihtanut sen minun lennokin moottoriin siinä toivossa, että melomisesta tulisi parempi harrastus. Tulihan se kanootti sieltä veneellä Kotkaan ja alkoi sen viimeistely. Koska minulla ei ollut mitään paikkaa, missä minä tätä rakentelin, niin puuliiteri sai kelvata.

Vedin rungon päälle kangasta, jonka kyllästin vernissalla ja sitten vielä sinistä maalia päälle. Niin kanootti oli valmis. Rakensin istumakaukalon ja veistin melan, ja kun kesä tuli, niin ilo oli ylimmillään.

Kankaan ainut ongelma oli kuitenkin siinä, että törmäys rantakivikkoon puhkaisi heti kankaan ja sitten tuli paikkausta ja telakointihommaa.

Kanootin kanssa oli mahtavaa ratsastella Suomenlahden aalloilla - taas ilman pelastusvälineitä. Selvisin kuitenkin hengissä siitäkin koettelemuksesta.

Eräänä kesäiltana 1962 vedin puhtaata ja valkoiset farkut jalkaan, päälle t-paita ja rintataskuun Boston Long-tupakka-aski. Piti lähteä taiteilija Jan Oskar Estin lesken luokse, mihin me nuoret aina kokoontuimme pulisemaan ja pelaamaan korttia. Enge Esti piti nuorten seurasta, tarinoi ja tarjosi meille ”Krimin samppaniaa” eli jotakin siiderin ja siman väliltä. Hauskaa oli kun vanhemmatkin olivat etäällä lahden toisella puolella.

Niin piti lähteä Engen luokse ja hypäsin kanoottiin, mutta päästyäni muutaman metrin rannasta kanootti lippasi ja jouduin veteen. Vaatteet läpimärkinä nousin ylös ja huomasin, että tupakat olivat kastuneet oikein kunnolla. Mitä teen?

Purin tupakat rantakiville kuivumaan, mutta mehän tiedämme mitä märeistä tupakoista tulee ... ei sitten yhtikäs mitään. Turposivat ja kun paperi repesi kaikki levisi kivikkoon.

Se ilta pelastui sitten, kun sain kuivat vaatteet, mutta iltasavut jäivät väliin.

Seuraavana päivänä piti lähteä polkupyörällä tupakkaostoksille. Lähimpään Elin Rasin kauppaan en tohtinut mennä, koska tiesin että kauppias juoruaisi heti vanhemmilleni, että poika oli ostanut tupakkaa. Oli pakko lähteä polkemaan Munapirtin kylään asti, eli matkaa tuli kaikkiaan noin 16 kilometriä. Lopulta sain tupakka-askini ja rauha oli taas maassa.

Tuo kanootti oli pitkäikäinen vekotin. Joskus vuosien jälkeen annoin sen eräälle kaverille, joka veti lasikuitua sen päälle. Sitten se palasi takaisin ja meidän seuraava sukupolvi otti sen omakseen. Lopulta 1980-luvun loppupuolella se päättyi juhannuskokkoon.

edellä kuva kanootista kun sitä uittavat seuraava sukupolvi, toisena on kuva nuorisosta Estin talossa ja sitten pieni esine, joka vielä löytyi kaapistani. Esine on nimittäin kanoottini alkuperäinen ”nakatappi” eli se oli keulassa pystyssä ja sulki reiän, josta kanoottiin tullut vesi poistettiin kun kanootti käännettiin nurin päin.

Tuossa kuvassa etualalla olevat kaksi tyttöä ovat Karhulasta, mutta minulla ei ole mitään muistia heistä ja heidän nimistään. He olivat Engen tuttuja ja käymässä hänen luonaan.

Hyvin kuitenkin sopivat jengiin.

Tyttöjen takana on Helena Virtanen, joka asui pienessä torpassa Suursalmessa. Sympaattinen tyttö, jonka kanssa pyörittiin monena kesänä. Taustalla minä ja velimies.

Heinäkuun 2. päivä 1962

Vanhempani olivat päättäneet lähteä lomareissulle Saksaan ja siksi minut ja velipokani passitettiin Helsinkiin, enoni hoitoon.

Seuraavana päivänä poltin ensimmäisen tupakkani, kun serkkupoikien kanssa läksimme Helsingin Puistolasta linja-autolla keskustaan.

Oli näet niin, että linja-autoissa oli tupakoitsijoille erillinen tila auton perällä ja siellä sitten harjoittelimme tuota kessutusta. Jäin sitten koukkuun tuohon polttamiseen aivan liian pitkäksi aikaa.

Oli näet niin, että oikea mies meni ja savu jäi!

Messipoikana Harrilla

Ruotsinpyhtään Vahterpäässä piti majaa kalastaja nimeltä Vidar Björklund. Hän omisti sellaisen valkoisen tammitroolarin, jolla hän kävi vetämässä troolia Suursaaren

länsipuolella. Troolaus alkoi toukokuun lopussa ja heinäkuussa pidettiin tauko. Sitten työt taas jatkuivat syksyllä, kun vedet jäähtyivät.

Keväällä 1962 minulle tarjoutui mahdollisuus hankkia 5 markkaa vuorokaudessa ”messipoikana” troolarilla nimeltä ”Harri”. Tuuskilainen kalastaja Sigurd Lindström oli kansi- ja konemiehenä samaisella aluksella ja aina, kun lähdettiin, hän kävi veneel- lään noutamassa minut mökin rannasta.

Keikka alkoi iltapäivällä, jolloin ajoimme kohti Mustaaviiriä. Ohitimme saaren itä- puolelta Kaiskerin ja Pitkäviirin välistä. Harria kuljetti ruotsalaisvalmisteinen Nohab- in dieseli (NOHAB = Nydqvist & Holm AB), joka pienillä kierroksilla ja tasaisella jytykytyksellä takasi hyvät unet ainakin minulle.

Sain seisoa ruorissa koko matkan kunnes saavuimme silloisen Neuvostoliiton vuok- raamalle kalastusalueelle Suursaaren länsipuolella. Ensin haettiin kaikuluotaimella kalaparvi ja siihen laskettiin trooli. Sain tehtäväksi keittää väkevät kahvit miehistölle.

Kun trooli oli meressä Harri lähti puksuttamaan vetäen troolia perässä. En muista tarkalleen kuinka kauan sitä vedettiin, mutta meni siinä tunti poikineen.

Trooli nostettiin vinsseillä ylös ja sitten avattiin troolin pohjassa oleva pussi, jonne kalat olivat ahtautuneet, ja koko saalis purkautui kannella olevaan isoon laatikkoon. Laatikosta aloimme lapioidaan kalat - pääosin silakkaa - puisiin kalalaatikoihin, jotka pinottiin päällekkäin kannelle.

Troolausta jatkettiin koko yö ja aamun valjetessa suuntasimme kohti Loviisan sata- maan. Siellä purimme kalat ja tankkasimme polttoainetta. Lopulta läksimme takaisin kotiin nukkumaan. Yksi yö omassa sängyssä ja sitten taas menoksi.

Hankin tuolloin sellaiset 20 - 30 markkaa ja ison kasan hauskoja kokemuksia.

Rippikoululeiri Lehtisen saarella

Elokuun 19. päivänä alkoi Kotkan seurakunnan järjestämä rippikoululeiri Lehtisen saarella. Siihen aikaan seurakunnalla oli jonkinlainen mökki ja kokoustilat saares- sa. Kokoonnuimme Kotkan Kalarantaan ja sieltä läksimme veneillä Lehtiseen. Perillä meidät ohjattiin vanhaan kaksikerroksiseen asuintaloon. Tytöt majoitettiin yläker- taan ja me pojankollit oleskelimme alakerrassa.

Päivät istuimme luennoilla, söimme ja pelasimme lentopalloa pihalla. Illat olivat sit- ten ”vapaita”, mutta mihinkään ei tietenkään voinut eikä saanut mennä.

Ihan kommelluksitta leiri ei tietenkään voinut mennä, vaan missä joukko 15-vuotiaita pojankollega kokoontuu, siellä yleensä tapahtuu.

Toisena yönä löysimme sammakon metsästä ja sille löytyi heti käyttöä. Yksi urhoolinen kolli hiipi tyttöjen tilaan, avasi yhden sängyn ja ujutti sammakon peiton alle. Alkoi pitkä odotus.

Kun valomerkki tuli, alkoi tapahtua. Ensin kuulimme huudon: ”Mun sängyssä on jotakin!”. Hetken päästä kuului: ”Se liikkuu!” ja lopuksi: ”Tiiik, mun sängyssä on sammakko!”

Sehän ei sitten mennyt kuin Strömsössä, vaan valvojat arvasivat heti mistä oli kyse. Eivät vaan saaneet tietää kuka oli syyllinen, mutta pappimme piti pienen neuvottelun ennen oppitunnin alkua.

Jos olisimme oppineet jotakin, niin kaikki olisi hyvin. Meiltä loppui kuitenkin tupakat ja piti saada lisää. Illan pimetessä varastimme yhdeltä mökiltä soutuveneeseen ja soudimme salmen yli Hevossaareen ja yksi pojista lähti tupakan ostoon sillä aikaa kun minä vahdin venettä.

Poika tuli takaisin ja taskut pullottivat tupakka-askeja. Lisäksi hän oli ostanut joitakin pulloja Lahden B-olutta. Te muistatte tuon 1/2 litran paksun pullon. Piti juhlia.

Keksimme, että kaatamalla olutta saunan kiukaalle haihdutamme alkoholin, jota sitten voimme hengittää ja siitä piti tulla ”hyvä fiilis”. Ei tullut mitään fiilistä, vaan saunaan levisi voimakas hiivan tuoksu, joka ei lähtenyt millään pois. Yritys meni hukkaan.

Pappimme meni viimeisenä saunaan ja pelkäsimme, että hän äkkää mistä on kysymys. Joko ei äkännyt tai ei välittänyt, mutta aamun oppitunnilla hän oli kuin ei olisi tiennyt koko asiasta. Me olimme tietysti hiiren hiljaa.

Syyskuun 2. päivänä pääsimme ripille Metsolan kirkossa ja tarina päättyi siihen. Samainen pappi, kutsumanimeltä ”Bogo” teki pari vuotta myöhemmin melkoisen tempun, kun rippipäivänä ilmoitti kirkkovieraille: ”Lähtekää kotiin, ketään ei päästetä ripille tänään!”

Bogon mielestä nuoret olivat käyttäytyneet edesvastuuttomasti rippikoulussa ja se oli hänen päätöksensä.

Yksi kuva ja kaksi tarinaa

Tässä kuvassa ei sinänsä ole mitään erikoista, mutta korostin kahta paikkaa. Aloiteaan vasemmalta.

Kaikki muistavat kahvila "Ullakon"

En tiedä kuinka kauan se oli pystyssä, mutta se ehti hankkia jos minkäläistä mainetta. Sitä pidettiin paikkana, jossa kävi merimiehiä tarjoilemassa limua kotkalaisille tytöille ja me kollit parveilimme pennittöminä kahvilan edessä kadulla. Erityisesti muistan joskus 1962-63 kun ensimmäisen kerran kävin sisällä ja vastassa oli hirveä metakka ja taustalla soi kerta toisensa jälkeen Little Evan laulama kappale Locomotion. Soi siellä toki paljon muutakin, mutta tämä kappale assosioituu minussa juuri tähän paikkaan ja kertaan.

Torinäkymä vanhan kauppahallin aikana.

Ullakon ulkopuolella pojankollit nahistelivat ja kerran olin paikalla, kun kahta nuorta ruotsalaista merimiestä oltiin viemässä ”saunan taakse”. Minä seurasin uteliaisuudesta perässä ja kohta tilanne kuumeni. Kotkan poikii oli tuolloiset 6-7 valmiina neuvomassa hurreja ”käytöstavoissa”, mutta kielet eivät kohdanneet. Ruotsalaiset osasivat kaksi sanaa ”Es sa” ja niitä ne epätoivoisina hokivat.

En ole koskaan pitänyt tappeluista ja etenkin sellaisista, jotka eivät ole tasaväkisiä. Kuten jo aiemmin kerroin, olin vastaanpanlaisesta tilanteesta joutunut sairaalaan, mutta luonteelleni en voi mitään. Olimme ajoluiskalla, joka vei Liiton talon alle Kino Hallin vastapäätä. Siellä menin ruotsalaisten puolelle ja käskin meikäläisten jättää nuorukaiset rauhaan.

Hetken neuvottelun jälkeen tilanne raukesi ja tappelupukareiden tiet erkanivat. Ruotsalaiset olivat onnellisia ja pyysivät minut laivalleen seuraavana päivänä. Tottakai menin kun oli kutsuttu. Se oli suuri kunnia ja lisäksi olin utelias. Laiva oli Transatlantincin Vingaren. Se oli siihen aikaan kuin uusi ja minä sain sankarin vastaanoton. Jopa kippari kävi jututtamassa minua! 16-vuotiaalle pojankollille tämä oli ikimuistettava tapaus, josta en voinut kertoa kotona. Oli näet niin, että selkää olisi saanut. Satama kun oli kilteiltä pojilta kiellettyä aluetta ja olihan siellä Väiski.

Mykkäsen Retkeily

Mykkänen oli hauska mies, joka piti hyvää huolta pojista ja joskus yritti jopa vähän liikaa tykö. Häneltä saimme ostaa pienoiskiväärin ammuksia ilman ostolupaa ja paljon muuta pojanklopeille kyseenalaista tavaraa. Hän toimi myös Kino Hallin parvekepuolen ”portsarina” ja aina kun Kino Hallissa meni mielenkiintoinen elokuva, Mykkänen kuiskasi meille: ”Tulkaa suoraan parvekkeelle 10 minuuttia filmin alkamisen jälkeen kun lipunmyyjä on poistunut kassalta”.

Niin hiivimme sakilla parvekkeen ovelle ja Mykkänen laski meidät sisään - ilmaiseksi! Se oli meille pojille mahtava elämys päästä jopa kerran viikossa ilmaisiin elokuviin. Siihen eivät omat varat olisi riittäneet.

Kino Halli tuolla ravintolan takana oikealla.

Retkeily oli hyvin varustettu liike ja Mykkänen piti laatutavaraa. Usein hän valitti, kun isot marketit tulivat halvalla krääsällä ja veivät häneltä asiakkaat. Siinä asiassa Mykkänen oli aikaansa edellä, koska markettien tapa jyrätä kivijalkakauppoja oli vasta alkamassa. Se alkoi itse asiassa Mykkäsen naapurista, kun kauppahalli muutettiin marketiksi.

Tarinan mukaan Mykkänen menetti henkensä autokolarissa ja liike loppui siihen.

Sionin kokouksessa

Kotkan pappa oli 1960-luvulla liittynyt Kotkan Helluntaiseurakuntaan ja joulukuun 9. hän onnistui puhumaan minut ympäri, että tulisin hänen kanssaan kokoukseen. Liian myöhään ymmärsin, että koko homma oli järjestetty ja minusta piti tehdä helluntalainen jos ei sovinnolla niin väkisin. Menin penkille istumaan pappani viereen ja seurasin tuota minulle täysin tuntematonta kirkonmenoa. Olin siellä koska pappa halusi, ja kunnioitin häntä vaikka tuossa uskonasiassa olinkin eri mieltä.

Kun ohjelmassa edettiin, saarnamies julisti, että joukossamme on syntinen nuori, joka pitää pelastaa. Samassa yleisön joukosta nousi joukko raavaita miehiä, kävelivät minun luokse, ottivat minusta tukevan otteen ja veivät seurakunnan eteen töllisteltäväksi.

Siinä sitten seisoin koko salin edessä ja minut painettiin väkisin polville lattialle. Seurakunta ryhtyi rukoilemaan puolestani että syntini poistuisi ja minusta tulisi uskoinen.

Mitä nuori hyvin kasvatettu poika tekee tuossa tilanteessa? Nousee ylös ja mottaa ukkoja lähtyyn. En minä vaikka joku muu voisi sen tehdä. Minut oli lapsesta asti alistettu ja ruoskittu, eikä noiden ukkojen luja ote muuttanut vakaumustani. Tänne en tule koskaan toiste. Niin kärsin tuon sielujen puhdistusoperaation alusta loppuun, jonka jälkeen hiivin hiljaa paikalleni.

Kotkan Helluntaiseurakunnan kokoushuone osoitteessa Kaivokatu 10.

Kun kokous päättyi toivotin papalle ja hänen uudelle vaimolle (Aune) hyvää yötä ja astelin kohti Quick-baaria. En tuntenut itseäni yhtään paremmaksi kuin kaverit baarissa.

Myöhemmin Aune ikään kuin pyyteli anteeksi minulta, että pappa hieman innostui. Niinpä, hän innostui ihan silmin nähden, mutta olin jo antanut hänelle anteeksi. En minä pienestä suutu.

Pappa yritti vielä toisen kerran saada minut Helluntaiseurakunnan kokoukseen. Tämä tapahtui vuoden 1962 uudenvuoden aattona. Hän ei sitä itse ehdottanut, vaan soitti isälleni, joka sai tehtäväksi puhua minut ympäri. En mennyt, vaan läksin kaupungille katsomaan illanviettoa ja vuoden vaihteen ilotulitusta.

Pinkkis

Kävin 1950- ja 1960-luvulla Samskolanin kaikki 8 luokkaa. Ensimmäiset viisi vuotta meni pinkkona (muutaman kerran jopa koulun paras keskiarvo), mutta sitten tulivat maalliset paheet ja veivät nuoren miehenalun mennessään. Keskiarvot laskivat, mutta pidot paranivat.

Samskin pihalla oli pyhä paikka, joka kulki nimellä ”Pinkkis”, eli se oli miesten WC. Pinkkis ei ollut mikä tahansa koppi, vaan siinä oli oikealla seinällä tuo pisuaari ja vasemmalla puolella kaksi betonista kyhättyä tilaa ”istumapaikoilla”. Kaikki tehty niin idioottivahvaksi, ettei potkimalla mennyt rikki.

Oven sisäpuolella vasemmalla oli syvennys ja siinä oli ikkuna, josta näki pihalle.

Ulkona vasemmalla oli samanlainen koppi tytöille.

Kuuluisa Pinkkis. Oikealla poikien puoli ja vasemmalla tyttöjen puoli.

Joskus 1962 aloin polttaa tupakkaa ja tapan kuului, että Pinkkikseen ahtautui välitunneilla tuollaiset 20 - 30 pojankollia ”röökille”. Siihen aikaan koulussa ei saanut polttaa ja jos jäi kiinni, niin siitä seurasi parin viikon jäähyt. Piti siis polttaa salaa.

Niin välitunti toisensa jälkeen kului Pinkkiksen pisuaariin nojaten ja rööki huulilla. Jos jollakin ei ollut tupakkaa, niin sitten kuului tuo lentävä lause: ”Jätä natsa.”

Tapan kuului myös, että välitunteja valvovat opettajat säännöllisesti ratsasivat Pinkkiksen ja kuvittelimme tietysti, että yrittivät käräyttää meidät. Vasta näin vanhempana ymmärsin, että meidät ajettiin ulos raittiiseen ilmaan, jotta aivot pelaisivat tunnilla.

Ratsia alkoi, kun pihalla oleva opettaja teki äkkiryynnäkön Pinkkikseen ja ikkunassa istunut ”tiedustelija” huust kovalla äänellä: ”RATSIA, RATSIA!”

Tupakat lensivät pönttöihin tai sitten nipistettiin pois palava kärki ja työnnettiin natsa savukerasiaan.

Niin tosiaankin, raittiista ilmasta ei Pinkkiksessä voinut puhua. Ensinnäkin se haisi kuin tuollainen tuulettumaton WC haisee, eli en tänä päivänä viettäisi siellä yhtään sen pitempään kuin asian hoitamiseksi olisi tarpeen. WC:n ominaishajun lisäksi 20-30 palavaa savuketta lisäsivät pieneen tilaan savua kuin savusaunaan. Ilma oli hajuilla maustettu ja savusta harmaa.

Ihmettelen vielä tänä päivinä miten tyhmiä olimme, kun uskoimme, ettei kukaan huomannut meidän polttavan. Vaattemme oli täytynyt haista sekä vanhalle virtsalle että tupakalle, ja lisäksi monet polttivat piippua, josta tervan haju tarttui takin taskuihin.

Me vietimme monta välituntia päivässä tuolla Pinkkiksen syvänteissä, mutta onneksi pääsin Pinkkiksestä, Samskista ja tupakasta eroon.

Otin yllä olevan kuvan Pinkkiksestä joskus 2000-luvun alussa ja se lienee vieläkin omalla paikallaan. Pinkkiksen oikealla puolella oli silloin koulun toinen ulko-ovi, joten tuo puuseinä on nykyajan tekeleitä.

Silloin oli Kesti-Baari

Meidän portilta matkaa oli 160,79 metriä. Matka oli tarpeeksi lyhyt, että sinne pääsi kaikilla keleilla ja tarpeeksi pitkä, etteivät vanhemmat nähneet poikien kolttosia.

Niille, jotka eivät tiedä tai tunne, niin baari oli Kino-Palatsin sisäänkäynnin vieressä, ja kulku oli siitä ”suljetusta portista”. Ks. kuva alla.

Baari ei ollut iso, vaan se oli syvä ja kapea. Käytävän molemmilla puolilla oli pöydät ja niitä oli 6 tai 8.

Kun tultiin ovesta sisään, niin heti oikealla puolella oli tuollainen vanhan ajan ”jukeboksi”. Siitäkään minulla ei ole yksityiskohtaisia muistoja ja se taidettiin minun aikana vaihtaa ainakin kerran. Laitoin kuitenkin tuonne alas Wurlizerin mallin vuodelta 1964, joka lienee aika lähellä sitä ”oikeata”.

Kuten kaikkialla niin silloin kuin tänään, niin Kesti-Baarissa kävi jotakuinkin sama porukka lipittämässä limpparia tuohon vanhaan tyyliin: ”Pullo ja neljä lasia”.

Muistot siitä paikasta ovat monet .. niin minulla kuin muillakin. Päälimmäisenä olivat nuo kappaleet, joita jukeboksi soitti illasta toiseen.

On hauskaa, miten jotkut kappaleet liittyvät tuohon Kesti-Baariin ja monesti myös joihinkin ihmisiin.

Kuka muistaa Rajalan Tanen? Kookas ja äänekas mies, joka siihen aikaan ajeli Liiton Lenkkiä tuollaisella Fordin jenkkilavapakulla. Tanella oli tapana pyörähtää Kesti-Baarissa ja hänellä oli aina riittävästi soittokolikoita. Melkein aina, kun Tane astui ovesta sisään, hän nojasi Jukeboksiin ja pisti pyörimään Chris Montezin suosituksen iskelmän ”Let’s dance”. Jos joku oli valitsemassa levyä, niin Tane huusi: ”Laita lestens, laita lestens”.

*Missä Kesti-Baari oli
1960-luvulla.*

Se oli siis Tanen suomennos iskelmän nimestä.

Noita Wurlizerissä soitettuja iskelmiä muistan Paul Ankan ”Love me warm and tender”, Les Chats Sauvages ”Twist à Saint Tropez”, Ricky Nelsonin monet suosikit ja tietysti Elvis. Elviksen kappaleista soivat siihen aikaan ”Return to Sender”, ”Devil in disguise”, ”Kiss me quick” ja löytyi sieltä yksi erityinen levy, Elviksen ”One broken heart for sale”.

Tähän viimeiseen liittyi hauska pieni tarina. Siihen aikaan seurusteltiin ja välillä tuli bänät ja taas uudestaan ... Eräs nuorukainen oli menettänyt kultansa ja hän

seisoi tuntikaupalla Kesti-Baarin Wurlizerin edessä ja soitteli tuota Elviksen ”One broken heart for sale” eli ”Yksi murtunut sydän kaupan”. Tuo kaveri lienee vieläkin hengissä ja olin näkevinäni hänen nimesä tämän palstan kirjoittajissa kuten myös tytön, joka vei hänen sydämensä sillä kertaa.

No niitä oli muitakin tarinoita, mutta niistä joskus toiste.

Salakuljettaja Laitisen kaimat

Tupakan polttamisesta seurasi yksi ongelma. Marlboro savukerasia maksoi silloin 1,08 markkaa ja meidän viikkorahamme oli tasan markka. Kahdessa viikossa olisin saanut kasaan askin Mallua ja pari pulloa limsaa Kesti-Baarissa tai Kuikassa (Quick-baari).

Oli pakko keksiä uusi tulolähde ja se avautui nopeasti. Ryhdyin salakuljettamaan tupakkaa satamasta isoille pojille. Kun ostin laivalta yhden kartongin, sain yhden rasian juoksupalakaksi. Sillä rasialla menin muutaman päivän ja näin sitten kiikuteltiin viikko kerralla eteenpäin. Salakuljetetulle tupakalle löytyi enemmän ostajia, kuin ehti haakea, joten kauppa kyllä kävi.

Pääasialliset ostokset olivat Marlboro, LM, Chesterfield ja Camel. Sen lisäksi saksalaisilta laivoilta sai HB-merkkistä tupakkaa. Muistini mukaan kartonki tupakkaa maksoi tuollaiset 8 markkaa, eli parikymmentä penniä per rasia siinä voitettiin. Sitten oli tietysti ihan toinen asia se, että voitiin polttaa nk. laatutupakkaa.

Tehtiinhän siihen aikaan Suomessakin hyvää tupakkaa. Marlboroa, Kentiä, punaista ja vihreätä North Statea ja tietysti Saimaata, Työmiestä ja Klubia.

Piipputupakka oli toinen, joka meni kaupaksi. Tuontitavaraa oli Half & Half ja Klan. Jälkimmäisen savut tuoksuivat toffeelle, joten Klanin polttajat tunnistettiin hajun/lemun perusteella.

Kun rahat kävivät vähiin, poltimme itse käärittyjä savukkeita. Siihen kelpasi kotimainen Kilta ja Rizzla-paperi. Kun meni oikein tiukalle, istuimme Kesti-Baarissa ja poimimme natsoja tuhkakupeista ja murensimme tupakat piippuun. Hätä ei lue lakia eikä tupakanpuute kysy tapakasvatusta.

Me ostimme myös laivoilta alkoholijuomia. Yleisimpiä olivat Gordons Gin ja Johnnie Walker. Sitten sai tietysti hollantilaista Geneveriä, mutta siitä ei erityisemmin pidetty.

Joiltakin laivoilta saimme Troika Vodkaa, jonka alkoholiprosentti oli peräti 70. Se oli kovaa ainetta juotavaksi ja se opetti ainakin minut kunnollisille tavoille. Kävi näet kerran niin, että minä ja Fibe olimme ostaneet tuollaisen vodkapullon satamasta ja päätimme juhlia. Eikun Pohjanmaan kautta ja Tipulaan konsuihin.

Pääsin kyllä sisään, koska alkoholi ei ollut vaikuttanut, mutta sisällä nuija iski ja tuli kiire vessaan. Aikani siinä oksentelin ja tajusin, että nyt oli mentävä kiltisti kotiin. Pääsin häidin tuskin omaan huoneeseen, kun putosin sängylle ja nukahdin siihen. Muistan vielä kuinka äitini yritti ravistella minua hereille ja huuteli isälleni että Kaj on umpikännissä.

Tavallisimmat satamasta ostetut tupakkamerkit

Aamulla olikin sitten sellainen olo kuin tuollaisesta illasta on tapana tulla ja opin, että alkoholi on viisaiden juoma. Tuollaista minulle ei sen jälkeen ole tapahtunut.

Salakuljetushommat jäivät joskus 1964 paikkeilla, kun kärysimme Fiben kanssa vanhassa satamassa alkoholin salakuljetuksesta. Jouduimme kovaan kuulusteluun tullissa. Uhkailtiin sosiaaliantoilla, rehtorilla ja vanhemmilla. Lupasin itselleni ja tullimiehille, että homma loppuu tähän ja niin se sitten loppui.

Salakuljetettua tavaraa kävimme edelleen ostamassa Poliisitalon vieressä olevasta asunnosta.

Kauppakadun ja Vuorikadun kulma

Kauan sitten Kotkan Poliisilaitos sijaitsi vanhassa puurakennuksessa, tuossa mainitussa osoitteessa. En tiedä koska se oli sinne joutunut, mutta sieltä lähdettiin sitten Ruukinkadulle, eli valtasivat kallion, jolla harjoittelimme partiotaitoja ja muuta hauskaa.

Vanhaan poliisitaloon liittyy mielenkiintoinen tarina. Oli näet niin, että Kauppakadun toisella puolella piharakennuksessa asui vanha laivanvartija. Muistatte varmasti nuo vanhat ukot, jotka istuivat ja hytisivät laivan laakonkin yläpäässä ja pitivät huolen siitä, ettei asiattomia tullut laivalle.

Nämä miehet olivat jatkuvassa yölöysissä ja nukkuivat ainakin tuon aamupäivän ja hieman tuota iltapäivää.

Poliisiaseman vieressä asui siis laivanvartija, jonka nimi muistaakseni oli Kujamäki. Puhuimme Kujamäen ukosta ja hän möi salakuljetettua tupakkaa. Se oli sellaista tavaraa, jonka hän hankki vartijana ollessaan laivalta.

Tilanne oli sikäli hauska, että poliisit tiesivät ja tunsivat hänen kommervenkkinsä, mutta eivät välittäneet. Menivät vain itsekin Kujamäen ukon pakeille kun tarvitsivat halpaa tuontitupakkaa.

Ukko ei ollut mikä tahansa mies, vaan kun astuimme tupaan, hän yleensä makasi vuoteessaan yrittäen nukkua. Vieraan tullessa sisään, peiton alta pilkisti kaksi silmää ja pistoolin piippu. Kun kerroimme asiamme, hän laski pistoolin piipun muutaman asteen, heitti peiton päältään ja nousi vuoteen reunalle istumaan.

- Jaha pojat haluaa LM:ää kartongin ja Half & Half piipputupakkaa

- Joo oo

Poliisiasema ja Kujamäen kauppa sen vastapuolella.

Kaivoimme rahat esiin ja Kujamäen ukko veti vuoteensa alta ison pahvilaatikon, joka toimi hänen varastonaan. Saimme tupakkamme ja poistuimme kuten Britannian kuningattaren luota, pistoolia tuijottaen takaperin kohti ovea.

Kertaakaan ei sattunut, että olisimme osuneet samaan aikaan poliisien kanssa. Olisi voinut syntyä hieman nolo tilanne, kun virkavalta tuki yhtä kylän suurinta salakuljettajaa.

Kujamäen ukolla oli kuitenkin arvomaailma kohdallaan tai poliisin pelko paikallaan. Hän ei myynyt alkoholijuomia (ainakaan meille), joten lauantaipirtelö piti hakea itse laivalta asti.

Vuodet kuluivat, Poliisi muutti pois ja Kujamäen ukko lopetti ajan myötä liiketoimintansa.

Jos myymälän sijainti jäi epäselväksi niin viereinen kuva kertoo.

Kirkkoherra tulossa kinkereihin.

Ensi kertaa pappia kyydissä

Joskus kauan sitten, ilmeisesti vuonna 1962 vietin 15-vuotiaana hiihtolomaa Munapirtin Tuuskin kylässä tilalla, jossa vuosikautia olin auttanut sen isäntää ja emäntää niin kesä- kuin talvitoissa. Olin itse asiassa aloittanut jo nuorena poikana, kun hoidin samaisen tilan liki kaikki kesätyöt lypsyhommia lukuun ottamatta. Tähän hommaan jouduin, kun talon nuori isäntä joutui parantolaan vuodeksi.

Nuorelle koululaiselle tuollainen loma tiesi aina katkoa Liiton lenkin kiertämiselle. Läksin Kotkasta 24.2.1962 klo 12:30 lähteneellä Purolan Liikenteen linja-autolla Purolaan, josta sitten jatkoin suksilla hiihtäen viimeiset 14 kilometriä (lähde: iso-isäni päiväkirja).

Hiihtoloman aikana Pyhtään kirkkoherra Sirén järjesti vanhan ajan kinkerit talossa, jossa oleilin ja vanha isäntä antoi minulle tehtäväksi valjastaa hevonen reen eteen ja hakea kirkkoherra kaukaa missä autotie päättyi. En muista mistä asti hain ja minne vein, mutta noutopaikka taisi olla ainakin 5 km päässä.

Reki oli tuollaiset 4 metriä pitkä. Reen päälle laitettiin kesällä heinähäkki ja sillä tuotiin heinät latoon. Talvelle reen päälle laitettiin lava eli iso puulaatikko ja poikittain jyrkävä lauta, jonka päälle tällä reissulla kirkkoherra seuralaisineen istutettiin.

Teitä ei oltu aurattu, vaan keskellä kulki kahdet syvät reen jäljet ja niiden välissä hevosen kavioiden tekemä kapea polku. Reunoilla lumi nousi korkealle ja raapi koko ajan laatikon reunoja.

Muistan kun tulin kirkkoherra seuralaisineen kohti kinkeritaloa niin aina kun laatikon laita pukkasi lumihankeen, pelkäsin, että laatikko kirkkoherroineen tarttuu lummeen ja putoaa pois reen kyydistä. Olisi se ollut hieman noloa, nostaa kirkkoherra seuralaisensa kanssa lumihangesta ja komentaa heidät laatikon nostoon. Näin ei kuitenkaan sillä reissulla käynyt, vaan pääsin pihalle, jossa vastassa oli Loviisan Sanomien toimittaja ja eikö hän heti napannut valokuvan tulijoista.

Kinkerit olivat minulle ensimmäiset, mutta koska oli Kotkan Seurakunnan kirjoilla, välttiin kuulustelusta. Sen sijaan sain seurata kuinka kirkkoherra kyseli yhdeltä sun toiselta enemmän ja vähemmän hankalia kysymyksiä raamatusta ja katekismuksesta.

Kukaan ei kuitenkaan reuttanut, vaan lopuksi emäntä tarjosi kaikille kahvit ja vein kirkkoherran seuralaisineen takaisin lähimmälle autotielle.

Kuva on Loviisan Sanomista.

Liiton lenkin varrelta

Se oli erilainen Kotka erilaisilla ihmisillä. Siihen aikaan ei ollut minkäänlaisia mahdollisuuksia pitää yhteyttä kavereihin kuin että tavataan kaupungilla. Kun Kotkassa tavattiin kaupungilla, niin istuttiin baarissa lipittämässä limua tai kierrettiin liitonlenkki.

Liiton lenkkiä kierrettiin pääasiassa jalkaisin, mutta joillakin oli jo käytössä oma autonromu ja sen ikkunasta oli sitten hienoa huutaa terveisiä muille. Noihin aikoihin autot oli katsastettava kerran vuodessa elokuun loppuun mennessä. Käytännössä laki mahdollisti erään porsaanreiän. Saatoit mennä romukauppaan keväällä, ostaa kesäauto ja käyttää sitä kesän loppuun. Sitten möit sen takaisin romukauppaan. Toki kaikki romut eivät kelvanneet, vaan piti olla auto, jossa oli kilvet.

Liiton lenkin varrella oli erilaisia lepopaikkoja, joissa nuoret seisoivat jutustelemassa keskenään. Yksi sellainen oli Liiton talon Ruotsinsalmenkadun puolella, missä oli rapukäytävän syvennys. Syvennys on edelleen olemassa, mutta nykyään se on suljettu teräsportilla.

Tuossa syvennyksessä minulla, Outilla, Leenalla ja Hartsalla oli tapana seistä pari tuntia illassa. Siinä polteltiin tupakkaa ja jutusteltiin. Talvipakkanen saattoi nipistää varpaita, mutta se kuului aikaan. Ei silloin ollut sen syvällisempää seurustelua vaan ihan tavallista läpän heittoa. Asumme kaikki tuosta sairaalaan päin, joten kellon lähennellessä 21:00 tallustelimme kukin omaan kotiinsa.

*Se paikka
Liiton
lenkin
varrella*

*Tunnelma Liiton lenkin
varrelta.*

Kotkan eloisuus oli siis aivan muuta kuin tänään. Voisin melkein sanoa, että silloin Meripäiviä vietettiin joka ilta kaupungilla.

Yllä oleva kuva kertoo kuinka vilkasta elämä tuolloin oli. Niin autoja kuin ihmisiä riitti ja Juha Watt Vainion laulua lainaten

”Siihen aikaan näillä mailla oltiin vielä paljon vailla eikä kukaan kummempaa kaivannut kai ... Tanssia sai siellä aina, arkena ja sunnuntaina ..”

Kuka muistaa, että Kotkassa oli väkilukuun nähden eniten ravintoloita Suomessa. Yksi mittatikki sekin!

Vuoden 1962 iskelmähuiput

Iskelmämusiikki kiinnostoi vuosi vuodelta yhä enemmän ja moni aika-ankkuri kiinnittyi minulla tiettyyn kappaleeseen. Kuten aiemmin sanoin, Ullakkoon liittyi Little Evan Locomotion.

Vuoden 1962 iskelmähuipusta erottuvat seuraavat kappaleet:

- ”I Can’t Stop Loving You”, Ray Charles
- ”Roses Are Red (My Love)”, Bobby Vinton
- ”The Twist”, Chubby Checker
- ”Good Luck Charm”, Elvis Presley
- ”Ramblin’ Rose”, Nat King Cole
- ”Sealed with a Kiss”, Brian Hyland
- ”Can’t Help Falling in Love”, Elvis Presley
- ”Moon River”, Henry Mancini
- ”Let’s Dance”, Chris Montez
- ”Love Me Warm and Tender”, Paul Anka
- ”Teen Age Idol”, Rick Nelson
- ”Surfin’ Safari”, The Beach Boy

VUOSI 1963

Raakasokeritehtaalla kesähommissa

Sain kesätyöpaikan Itä-Suomen Raakasokeritehtaalta Kymnlinnassa ja oli juuri täytännyt 16 vuotta. Virallinen työtehtävä oli hitsaajan apulainen, mutta todellisuus oli ihan jotakin muuta.

Sain majoittua kummitätini Lisin luokse, joka asui samassa talossa Karhulassa, missä ravintola Raaku oli myöhemmin. Tätini mies Ole oli Hallan sahan joku päällikkö ja ajan hengen mukaisesti tämä oli jonkinlainen asuntoetu.

Nukuin talon yläkerrassa, jossa oli huone ja vuode. Minulla oli myös oma herätyskello ja muistan, kuinka sillä kellolla oli tapana alkaa tikittää äänekkäästi hetken ennen kuin se soi.

Tätini luota poljin Raakasokeritehtaalle ja takaisin sillä Mimmin ostamalla polkupyörällä.

Aamun työt alkoivat sillä, että työnjohtaja piti käskyjen jaon ja sen jälkeen ryhdyttiin hommiin. Ensimmäisiä työtehtäviä oli harjata ruostuneita teräsrakenteita puhtaiksi ja maalata ne jollakin Ferreksin tapaisella mönjällä. Tässä tehtävässä minulla oli kaverina Tekussa opiskeleva saman ikäinen poika.

Kun rakenteet oli harjattu ja mönjätty, jouduimme puhdistamaan suuria keittokattiloita ja taas työkaluna teräsharja. En muista maalasimmeko myös niitä. Muistan kuitenkin kuinka tukossa sitä oli, kun pääsi kattilasta ulos. Siihen aikaan kun ei tunnettu työsuojelua.

Pari viikkoa meni noissa harjahommissa ja sen jälkeen pääsin tuohon hitsaajan apulaishommaan. Tehtävä oli sikäli hyvä, että hitsaaja opetti minulle puikkohitsauksen tärkeimmät asiat. Sen jälkeen sainkin aivan ikioman työtehtävän.

Oli näet nostettu pihalle paksu pyöreä teräslevy, joka oli noin 2,5 metriä halkaisijaltaan ja itse levy oli noin 12 mm paksu. Levyn keskellä oli tappi pystyssä ja levystä piti tulla pyörivä pöytä laboratorioon. Minun tehtäväksi tuli hitsata joukko säteittäisiä tukia pöytään, jotta se kestäisi tonnien painon.

Leikkasin itselleni kiilanmuotoiset metallipalat kaasulla ja kun niitä oli riittävästi, ryhdyin sijoittelemaan niitä ja merkkamaan paikat valkoisella liidulla. Sitten vaan puikko laulamaan.

Taisin käyttää yli 4 mm puikkoja ja nautin siitä, kun ne eivät tarttuneet niin kuin ohuemmilla välillä oli tapana.

Tuki tuelta kiersin levyä ja hitsasin tuet kiinni. Kun työ oli tehty menin pukuhuoneeseen ja vaihdoin haalarit arkivaatteisiin sekä läksin kotiin.

Aamulla tulin taas työmaalle ja katselin, kuinka ukot naureskeli minun edellisen päivän tekelettä. Oli siihen ihan oikea syy. Levy oli kiero kuin tuulimyllyn lapaja tämä johtui siitä, että olin vetänyt suoraa hitsaussaamaa keskeltä reunoille huomioimatta sitä, että sauma vetää. Olisi pitänyt kiinnittää nuo ”hefteillä” ja sitten vasta jos edes oli tarpeen, vetää saumat umpeen.

Oppia ikä kaikki. Tuli uusia hommia ja vanhat kommelukset unohtuivat.

Asia, jonka opin Raakasokeritehtaalla oli, että korttipelistä kannattaa tilipäivänä pitää sormet poissa. Palkka maksettiin siihen aikaan käteisellä ja ihmettelin, kun miehet palkkapussin saatuaan istuivat pöydän ympäri ja pelasivat pokeria. Näin kuinka moni mies menetti jos ei koko palkkansa, niin merkittävän osan kuitenkin. Mahto emäntä kiitellä, kun tyhjällä tilipussilla kömmittää kotiin.

Oma palkkapussini ei ollut häppönen sekään. Sain 72 penniä tunnilta ja kahden viikon työstä tuli tuollaiset vajaat 60 markkaa. Muistaakseni sain noista kattilahommista hieman lisää.

Työt Raakasokerilla loppuivat 5.7, joten se oli kesän saavutus sillä kertaa.

Hauki on kala vai onko?

Oli kuin kohtalon ivaa, että Amerikan Mimmi taas lähetti äidilleni ruskean kirjekuoren, jossa oli rahaa pakastinarkkua varten. Se olisi ratkaisu elintarvikkeiden säilyttämiseksi talven yli emmekä joutuisi ”nauttimaan” silakkanelikon anteja. Sitä olimme tehneet viimeiset 12 vuotta ja mitta se oli minullakin.

Nyt vaan kävi niin, että Turun Pappa muutti kevääksi meidän kesämökille ja ryhtyi kalastamaan oikein ”ammattimitalla”. Hänellä oli oma katiskamalli ja hän kyhäsi kaksi isoa katiskaa. Niillä piti saada kutuhaukia pakastimeen.

Pappa kalasti ja haukia pakastettiin. Pakestearkun pohja oli kuin täytetty puukapuloilla, kun hauet makasivat puolen metrin kerroksena pakastimessa.

Isäukko hykersi tyytyväisyyttään, koska hän oli korvia myöten mökki- ja saunanhankintaveloissa ja sapuska oli se, mistä pystyi säästämään.

Löytyy päiväkirjasta merkintä miten tulimme Tuuskista toukokuun 11. päivänä ja mukana oli ”Pietarin kalasaalis” eli 20 haukea.

Niin me sitten pitkin talvea söimme uunihaukea, haukea munakastikkeella, hauki-keittoa ja paistettua haukea. Sanoisin, että ei mennyt päivääkään ilman haukea.

Niin ukko sai mökkivelkansa maksettua ja minä sain haukikiintiöni täyteen.

Haukea, ei kiitos koskaan!

Leirikoulua 1960-luvulla

Meillä oli Samskolanissa sellainen vanha perinne - en tiedä oliko se nyt sitten kovin vanha, mutta perinne kuitenkin. Siihen kuului, että koko koulu, kaikkiaan noin 200 oppilasta, lähti veneretkelle Lehmän saareen. Siellä tehtiin kuten kouluretkellä on tapana eli ei tehty yhtään mitään.

Muistan, että opettajilla oli nokipannu mukana ja siinä värkkäsivät itsellen ”leirikoulukahvit”, mutta omia tekemisiä en juuri muista. Vanhempana olin ilmeisesti muiden poikien kanssa salatupakalla jonkun kiven takana ja nautimme siitä, että saimme polttaa ”salaa” kenenkään opettajan häiritsemättä meitä.

Lehmään lähdettiin tuollaisissa roikkaproomuissa, jolla ahtaajat kuljetettiin redillä oleviin laivoihin. Proomuja veti ”Vetekin” hinaajat ja noita proomuletkoja oli muutama.

Siihen aikaan ei ollut tietoa pelastusliiveistä eikä meriturvallisuuudesta ja uhkarohkeimmat oppilaat istuivat matkan ajan proomun laidalla nauttien kevättuulesta. Ihme kyllä yhtään ei hukkunut sen takia ettei ollut pelastusliivejä.

Tuossa alla on kolme kuvaa. Ensimmäisessä väki lastataan proomuihin, toinen on otettu hinaajan kannelta ja kolmannessa kolme opettajaa tallustelee Lehmän rantaa pitkin.

Vasemmalla tunnettu taiteilija Paul Osipow, joka opetti meille piirtämistä ja maalaimista. Sitten äikän opettaja Boris Dahlgren ja oikealla bilsan opettaja Arto Vanhanen.

Paul Osipow oli meidän poikien mieleen. Aina kun sää salli, hän komensi koko luokan Palskille maalaamaan / piirtämään maisemia ja yllätys-yllätys! Osipow sanoi, että voimme polttaa tunnilla, kunhan emme kerro muille opettajille ja sehän sopi meille. Osipow oli myös näyttelijä ja hän näytteli pääosassa elokuvissa Työmiehen päiväkirja (1967) ja Haluan rakastaa Peter (1972).

Proomua lastataan Kotkan satamassa.

Koululaiset matkalla Lehmään.

Kolme hyvin erilaista opettajaa.

Boris Dahlgren oli tunnettu kovasta kuristaan ja hän otti luulot pois nuorilta heti ensimmäisellä luokalla. Muistan vielä tänään miten hän syvällä ja kantavalla karjasi minulle: ”Granlund istuu selkä suorana, Seinä pysyy pystyssä ilman sinua!”. Hänen tunneillaan ei sitten hiiskuttu sanaakaan ja monet saattoivat jopa hieman pelätä häntä. Hän asui meidän naapurissa ja muutaman kerran istuin lukioaikana hänen kotonaan ja jutustelimme rennommissa merkeissä. Sain huomata, että tiukan ilmeen, piipun ja savupilven takana oli erittäin sympaattinen mies.

Arto Vanhanen oli näiden kahden välimuoto. Tiesi asiansa ja oli hyvä opettaja, mutta joskus pääsi kuri hieman repsahtamaan tunneilla. Tapasin Arton vielä kymmenisen vuotta sitten ja hän oli täysissä ruumiin ja sielun voimissa.

Tällaisia kuulumisia oli Lehmän saaresta 1960-luvulla.

Tulipalon alku Quick-baarissa

Kuten tunnettua, järki tulee vasta silloin, kun sitä iän takia lakkaa tarvitsemasta. Yhtä tunnettua on se, että silloin, kun sitä nuorena pojankloppina olisi pitänyt olla, se oli totaalaisesti kateissa.

Quick-baarin kaikki 60-lukulaiset muistavat. Sehän sijaitsi Säästötalon toisessa kerroksessa Seurahuoneen nykyisen baarin yläpuolella ja sinne mentiin nykyisestä porraskäytävästä.

Kuikka eli Quick Baari Säästöpankin talossa.

Sisällä oven kohdalla oli mahtava pilari ja oven oikealla puolella Pajatso, joka siihen aikaan söi 20 pennin kolikoita.

Kahvin ja virvokkeiden myynti tapahtui ovesta vasemmalla olevalta tiskiltä.

Pajatson kohdalla tuo massiivinen pilari peitti näkyvyyden tiskiltä pilarin takana oleviin pöytiin, joten pöytä oli mitä otollisin paikka pahanteolle.

Eräänä iltana meitä oli tuollaiset 3-4 pojankloppia istumassa mainitussa pöydässä yhden limupullon ja neljän lasin kanssa. Tuo ainut pullo takasi meille oikeuden istua sisällä kun ulkona oli kylmää, ja siitä nautti enimmillään neljä nuorta. Pieni raha hyvästä istumapaikasta.

Kun olimme istuneet aikamme, tuo tunnettu tyhmyys alkoi taas tiivistyä joukossamme ja Janne Jokinen, oikealta etunimeltään Kari rupesi ihmettelemään katossa olevia sprinklereitä. Niistä tulee kuulemma vettä, kun ilma lämpiää tarpeeksi.

Eikun kokeilemaan! Hyppäsin pöydälle, otin tupakansytkärin taskusta ja rupesin lämmittämään sprinkleriä.

Vastaus tuli alta aikayksikön!

Rappukäytävässä heräsi summeri, jonka ääni todennäköisesti kuului Kirkkokaudulla olevalle paloasemalle asti, ja kaikki baarissa olleet ryntäsivät paniikissa portaakkoon ja edelleen pihalle. En jäänyt minäkään Quick-baariin, vaan menimme kadulle ihmettelemään tekemme seurauksia.

Muutaman minuutin kuluttua Kaivokadun mäkeä rymisteli Kotkan vakinainen palokunta muutaman ajoneuvon voimin, pysähtyivät ovien eteen, vetivät letkut autoista ja rynnivät suoraan Quick-baariin.

Ainoat palon jäljet savusivat tuhkaupeissa, kun ihmiset olivat paniikissa poistuneet, mutta muuten kaikki oli rauhallista.

Seuraavana aamuna Etelä Suomi kirjoitti tapahtumasta otsikolla:

”Ilkivaltainen palohälytys uusin keinoin.”

Tänään tuo ”rikos” on vanhentunut, joten nyt tohdin tunnustaa tekoni, mutta silloin meni monta viikkoa pelossa, että joku olisi ilmoittanut asiasta poliisille. Siinä olisi mennyt vuosien viikkorahat korvauksiin.

Äkäslompolo ja takaisin

Helmikuun 23. päivänä 1963 läksin hiihtolomalle Äkäslompoloon. En tiedä, kuka matkan järjesti, mutta porukassa oli mielestäni vain meidän koulun väkeä. Menin linja-autolla Helsinkiin ja siitä jatkoimme junalla Kolariin. Kolarista oli taas linja-auto Äkäslompoloon, jonne me sitten majoituimme.

Minulla oli mukana vain tavalliset tervasukset perinteisillä suksisiteillä. Niillä oli hyvä hiihtää tuntureille, mutta sitten tuli tenkkapoo. Siihen aikaan ei ollut hiihtohissejä, vaan tunturille noustiin sukset jalassa ja samoilla tamineilla tultiin alas.

Seurasin vierestä, kun oikeat laskettelijat laskivat oikeilla laskettelusuksilla, kun minun oli pakko ottaa rauhallisemmin. Jokaisen laskun jälkeen kului sentti suksien reunasta ja lopulta suksi alkoi halkeilla.

Kolme päivää laskettelin ja sitten toinen suksi oli kaputt. Loppuloma menikin sitten Äkäslompolon kylää kierrellessä ja baarissa istuessa.

Maaliskuun ensimmäinen päivä tuli rautatielakko ja jäimme Lappiin poroja töllistelemään. Ei ollut pääsyä pois. Maaliskuun 3. päivänä tuli ilmoitus, että meidät viedään linja-autolla Helsinkiin ja niin siinä sitten kävi, että leikimme 23 tuntia ”mennään bussilla”. Maaliskuun 4. päivän iltana olimme taas kotona.

Minolta kamerani

Taas kerran Mimmi-täti Detroitista pääsi yllättämään ja lähetti meille dollareita kameroiden ostoon. Vuonna 1963 Mimmi lähetti taas rahaa ja niillä piti ostaa kamerat. Sain Minolta-merkkisen kinofilmikameran ja sillä dokumentoinkin sitten Kotkaa vuosien ajan. Valokuvausliike Salonen oli naapurissamme ja siellä olin kanta-asiakkaana.

Minoltani vielä 50 vuoden jälkeen

Ainut kerta kun olen ollut rannikkovartioston veneen ohjaimissa.

*Palski talvella 1963
Muistatko kun Palski oli vielä palskin näköinen talven huuruisessa ilmassa. Ei siihen aikaan ollut ajatuksia tehdä siitä punakylkinen medium-paistettu sisäfilee.*

Oli meillä 1960-luvulla suojakelejä niin kuin tänään ja kyhäsimme muutaman lumiukon. Seisoivat siinä kunnes wappusimat sulattivat.

Kotitalomme katolta otettu talvinen kuva.

Kamera oli itse asiassa minulla 1970-luvulle asti, jolloin ostin itselleni Canonin AE-1 järkkärin. Sen jälkeen annoin Minoltan isälleni ja sain 8 mm kaitafilmikameran tilalle.

Minolta palautui minulle kun isäni kuoli vuonna 2002 ja jäi hyllylle makaamaan. Olin kokonaan unohtanut tämän kameras, mutta eräänä iltana rupesin penkomaan menneiden arkistoja ja sieltä se pullahti esiin. Olipa siinä keskeneräinen rulla, jonka lähetin kehitettäväksi. Se oli tyhjää täynnä!

Vieressä noita 1960-luvun otoksia, joita ajan hammas on hieman kuluttanut, mutta kertovat siitä ajasta ja sen ajan tapahtumista.

Tuosta Mimmistä onkin vielä toinen tarina.

Oli näet niin että sekä mummoni että Mimmi olivat kovia kalastamaan ja niin isäuk-koni päätti, että viedään Mimmi ja mummo ulkosaaristoon ongelle. Eikun matkaan ja sitten vene ankkuriin Vahterpään ulkopuolella olevan Bysaaren rantaan. Jossakin vaiheessa nuo sisarukset saivat päähänsä nousta seisomaan soutuveneessä ja kävi niin kuin maakravaille kävi. Vene heilahti ja mummelit putosivat mereen.

Loppu olikin rahakasta menoa. Mimmillä oli jostakin syystä lantiollaan rahavyö täynnä dollarin seteleitä. En tiedä kuinka paljon niitä oli, mutta kai siinä oli hänen koko matkakassansa. Setelit kastuivat ja niin niitä sitten kuivatettiin kotona pyykkinarulla .. siitä kun olisi saanut mojavon kuvan.

Brylcreem, nahkatakki ja Dollari-piippu

Elettiin joskus 1960-luvun alkuvuosia, kun pojat yrittivät miehityä nopeammin kuin se vähäinen järki, jonka he piilottivat surusukkansa sisään.

Niin tosiaan! Silloin meillä oli mustat villapipot, joiden päät taivutettiin kiharan tavoin otsalle. Pipon alla kiiksi Brylcreemillä taikka Suavella kiilloitettu tukka (nämä olivat hiusrasvoja). Muistan vielä mainoslauseen ”Brylcreem tyyli on tyttöjen mieleen” ja me uskoimme siihen. Kasvoihan se miehuus siitä rasvaletistä muutaman sentin.

Tänään on vaikeata uskoa, että saatoin nukkua rasvaisella tukalla varsinkin, kun tukkaa ei pesty kuin kerran viikossa. Muistan vielä kuinka minun tyynyn päällinen oli hiusrasvasta tumma, eikä sitäkään vaihdettu kuin muutaman kerran kuukaudessa.

Ymmärrän miksi ei vaihdettu. Lakanat ja päälliset pestiin ja mankeloitiin käsin. Jos pojat sotkivat tyynynpäällisensä, niin äiti tietysti tuumasi, että ”oma sika ja oma tai-kina”.

Kenkä ja kantaraudat.

No ei tuo Brylcreem tyylillä ollut yhtään parempi, kuin nuo tyttöjen päissään pitämät ampaiespesät eli tupeeratut tukat, joiden päälle oli suihkutettu hiuslakkaa.

Mustan takin taskussa haisi Dollar-piippu Kilita-pussissa. Dollar-piippu oli sellainen halpa hökötyksellä kierteillä olevalla pesällä, jonka alla oli pyöreä suodatintila. Vaatteista lähteneen löyhkän on täytyntä olla hirveä, mutta terva oli jo aikoja sitten turruttanut oman hajuaistin, joten itse en siitä kärsinyt.

Kuin pilkku i:n päälle tulivat nuo kenkien kantaraudat. Jokisen Janne opiskeli vaatturiksi ammattikoulussa ja hänen kauttaan saimme metallipuolen kavereita valmistamaan meille kantarautoja, jotka ruuvasimme kenkien pohjaan.

Kovis oli kopinan mukana valmis. On täytyntä olla aika huvittava näky, kun joukko pojankloppoja kierteli Liiton lenkkiä. Kantaraudat kopistivat kivitykseen, rasvaletti kiilui surusukan alta ja Dollar-piippu roikkui suupielessä.

Noh, se poikajoukko eli samaa aikaa muiden kanssa ja useimmat heistä päätyivät lopulta tyytyväisinä kiikkustuoliin, kuka minnekin.

Kuvan kengästä kantarautojen kanssa rakensin tavallisen Sieviläisen kengän kuvaan.

Bio Bio - pysäkki Liiton lenkillä

Löysin Kansallisarkistosta kuvasarjan Bio Bio:n viimeisestä illasta kesäkuun 7. 1984. Muistan itse Bio Bion elokuvateatterina, jossa oli hyviä ja jopa laatu elokuvia. Sen lisäksi Bio Bio:n syvennys oli yksi pysäkki Liiton lenkillä, johon jäimme norkoilemaan, polttamaan tupakkaa, viheltämään tyttöjen perään ja juttelemaan tuttujen kanssa.

Nuo Liiton lenkin porraskäytävien syvennykset olivat tervetulleita kun vettä ja loskaa satoi taivaan täydeltä eikä voinut piiloutua läppärin tai tabletin kanssa oman huoneen nurkkaan.

Muutamia kuvia Bio Bio:sta juuri ennen kuin se laitettiin maan tasalle vuonna 1984.

Bio Bio oli osa Kotkan historiaa, mutta kaikella on aikansa. Bio Bio kuoli kaivinkoneen leukoihin.

Nämä kuvat löytyivät Kansallisarkistosta ja ne ovat Lauri Sorvojan ottamia.

Näissä kuvissa näkyy jo olevan apinakalterit, jotta nuoret eivät parveilisi syvennyksessä. Tänäpä näyttäisi kaikki syvennykset olevan nuorilta kiellettyjä, eikä Liiton Lenkistä ole kuin muistot jäljellä.

Katsokaa rauhassa kun Bio Bio otti vastaan asiakkaita viimeisenä iltana ja kuinka seuraavana päivänä kaivinkoneet tekivät tuhojaan ja vanha sai väistyä uuden tieltä.

Pikamarssilla Kymminlinnaän

Lokakuun 6 oli sunnuntai, ja olimme viettäneet viikonlopun mökillämme Munapirtissä. Olimme menneet sinne moottoriveneellä ja lokakuussa 1963 ilma oli ollut kolea ja lämpötila 4 - 6 asteen paikkeilla. Istuminen kolme tuntia moottoriveneessä ei oikein napannut, mutta menomatalla oli pakko.

Kun väki suunnitteli paluuta Kotkaan, päätin liftata jonkun mökkiläisen autossa. Siinä kun olisi sekä nopea että lämmin kyyti. Menköön muut moottoriveneellä.

Niin läksin kinttupolkua tallaamaan kohti Labbölen parkkialuetta. Ei ollut ketään maisemissa. Jatkoin kävelemistä Tuuskiin, mutta yhtään autoa en nähnyt. Patikointi jatkuin Keihässalmeen ja nyt oli takana jo yli 10 km. Olisikohan mahdollista saada kyyti lossilla menevästä autosta.

Lossillakin tuli huti ja jatkoin kävelemistä aina Kymminlinna - Pyhtää -tielle. Peukalo pystyy, kun autot sujahtivat ohi, mutta kukaan ei pysähtynyt. Lopulta päädyin Kymminlinnan ympyrään, josta sitten pääsin Vilkkään linja-autolla Kotkaan.

Aikaa oli kulunut yli 5 tuntia, jalat olivat hieman hellät ja mikä pahinta. Ovella olivat vastassa moottoriveneellä tulleet ja naurua riitti.

Kunnia siinä meni mutta sisu kasvoi

Syksyllä lukioon

Koulu alkoi taas syyskuun 1. päivänä ja nyt olin lukiossa. Kuten jo kerran aikaisemmin mainitsin, niin en erityisemmin viihtynyt tuossa ruotsinkielisessä yhteisössä. Samskolan oli joidenkin mielestä jonkinlainen eliittikoulu ja varsinkin nuo Karhulasta tulleet oppilaat esiintyivät koulussa jonkinlaisina maailmanvalloittajina. Rikkaat vanhemmat tukivat koulua ja se näkyi jonkin asteen suvaitsevaisuutena näiden nuorten kolttosia kohtaan.

Olin jo edellisenä keväänä pyrkinyt Teknillisen Opiston autolinjalle, mutta tunkua oli niin paljon, etten päässyt. Nyt kun syksy tuli, päätin yrittää pääsyä Poikalypseoon. Se

oli minulle jollakin tavoin kotoisampi ympäristö. Menin puhumaan asiasta rehtorille, joka tietysti puhui isäni kanssa ja yritys loppui siihen.

En silloin käsittänyt, että koulun vaihdosta olisi haittaa vanhemmilleni, mutta nyt kun takana on yksi lähes kokonainen elämä, niin palikat ovat asettuneet paikoilleen. Oli näet niin, että minuun nuorena kohdistuneet kovat kurinpidolliset toimet jatkuivat vielä lukion alussa eli pienimmästäkin syystä tuli remmistä takamukselle. Syitä olivat esimerkiksi viiden minuutin myöhästyminen säädetystä kotiintuloajasta. Minua piti kaikin keinoin kontrolloida. Valvottiin kenen kanssa liikun kaupungilla, ketä tapaan ja minkälainen sosiaalinen asema kavereiden vanhemmilla oli. Äidilläni oli tapana soitella jokaisen kaverin vanhemmille ja urkkia heistä tietoja. Hän soitti työnantajille, vuokraisännille, Kirkonmaan linnakkeen komentajalle ja kaikkialle mahdollisille. Minulle asiat tietysti selvisivät, kun kyseiset henkilöt kertoivat minulle siitä. Työnantajat hymyilivät ja Kirkonmaan komentaja suuttui.

Näin jälkepäin olen ymmärtänyt, että minun siirtyminen Poikalyseoon olisi siirtänyt minut vanhempieni kurinpidon ja valvonnan ulkopuolelle ja sehän ei käynyt laatuun.

Vielä yritin kerran tehdä Tornatorit eli lähteä merille. Seppo Jänntti ja Janne Jokinen olivat jo lähteneet. Menin taas rehtorin pakeille ja sanoin itseni irti ja loput siitä tarinasta Juha Vainio kertoo laulussaan Albatrossi:

Niin jäi koulu kesken sulla, piti mun myös mukaan tulla,

Mut vanhempien käskystä mä kotirantaan jäin

Niin se minun lukioni alkoi ryminällä ja katkeruuteni vahvistui. Minuun koko nuoruudessani kohdistunut fyysinen kuritus päättyi vasta, kun yhtenä iltana tulin muuttaman minuutin myöhässä kaupungilta ja alkoi se tavallinen piiskapolkka. Päätin kuitenkin, että nyt tämä saisi loppua ja sanoin vanhemmilleni: ”Jos yritätte käydä minuun käsiksi, niin lyön!” Sen jälkeen eivät minuun koskeneet, mutta jännitykset säilyivät.

VUOSI 1964

The Frantics - rautalankabändimme parhain

Oikeastaan minun on vaikeata sivuuttaa rautalankabändimme The Frantics, kun muistelen vanhaa Kotkaa ja 1960-lukua.

Minun ja veljeni osalta tuo homma alkoi isämme banjosta, joka kitaran puutteessa sai meiltä pojilta kylmää kyytiä. Kun lopulta saimme hankittua jonkinlaiset kitarat, niin katkaisimme isän banjosta kaulan ja saimme siitä hyvän rummun. Isäparka katseli vierestä, mutta ei sanonut mitään.

Loppusyksyllä 1963 istuimme Samskolanin käytävällä ja pohdimme jonkinlaisen rautalankaorkesterin perustamista. Tammikuussa 1963 The Sounds -niminen yhtye oli levyttänyt singlen ”*Emma / Manchurian Beat*”. Esikuvana oli tietysti brittiläinen The Shadows, jonka repertoaarista löytyi Apache (1960), Kon-Tiki (1961), Wonderful Land (1962), Dance On (1962) ja Foot Tapper (1963).

Olin velipojan kanssa harjoitellut soittamista kotona ja kun istuimme siinä pohtimassa, vedimme velipojan kanssa Emman ja sen myötä oli kaksi vakanssia täytetty.

Saimme ilmaiset harjoitustilat meidän kotipihallamme olleessa lastentarhassa. Soit-toivehkeiden hankinta olikin aivan toinen juttu. Minulla oli puoliakustinen Höhner-kitara ja velimiehellä jokin halpa kaupan versio. Nenne (Sven) Eriksson teetti bassokitaran Stockforsin tehtaiden puutyöpajassa ja Klapa hankki itselleen rummut kaupasta.

Keikalla Kotkan Työväentalolla 1964.

Koko tuo kokoonpano oli surkea. Ensinnäkin emme osanneet soittaa kitaraa, emmekä tienneet orkesteritoiminnasta yhtään mitään. Harjoittelimme lähinnä sitä, että muistettiin roolisansoja ja soittoja.

Meiltä kaikilta puuttui se oikea ”räväkkyys”, jota tuon aikainen musiikki olisi edellyttänyt. Olimme aivan liian tosikkoja. Velimies ja Nenne olivat kohtalaisia soittajia ja Nennellä osasi myös musiikin teoriaa. Minä olin välttävä ja aivan liian arka soittaja. Klapa oli surkea rumpali.

En yhtään ihmettele, että Juha Vainio julkaisi meidän yhteisen Loviisan-keikan jälkeen kappaleen ”Rautalankabändimme parhain”.

Sitten olivat nuo laitteet. Ensiksi yritin itse koota putkivahvistimen, mutta siitä tuli susi. Visi-Radio, joka silloin toimi Keskuskatu 26:ssa (Mariankatu 26), möi kaikenlaisia radio-osia ja omistaja oli ilmeisen osaava. Sain jostakin piirustukset, ostin Visi-Radiosta tarvikkeet ja sitten vaan tinaamaan johtoja. Nooh, siitä ei sitten tullut yhtään mitään. Visi-Radion omistaja selvitti minun johtorisukkoa, mutta ei se soinut.

Sitten löysimme Otsolasta miehen nimeltä Vilkki, joka rakenteli näitä. Hän teki meille 40 W putkivahvistimen, johon liitimme mikit, kitarat ja kovaääniset. Lisäksi meillä oli erillinen 50 W bassovahvistin. Näillä pääsimme sitten alkuun ja ajoimme niillä kevään 1964. Vahvistin ristittiin Vilkinsoniksi.

Itse tienasi rahat Hohnerin puoliakustiseen kitaraan, joka oli minulla aina 1970-luvun lopulle asti.

En muista koska meidän ensiesiintyminen oli, mutta veikkaisin Samskin konsuja. Oli kaikenlaista pikkukeikkaa, joista saimme muutaman kympin. Siitä eteenpäin soitimme monessa paikassa, kunnes meidät 22.5.1964 pyydettiin soittamaan Sariolan tivollissa. Se oli lähes kaksi viikkoa kestävä keikka ja saimme 150 markkaa illalta. Niillä rahoilla ostimme 30 Watin Meazzin vahvistimen, jossa oli aito nauhakaiku, joten alkoi syntyä oikeata Shadows soundia.

Sariolan jälkeen tuli Siltakylän pavi 10.6., Vuoksenniskan seuratalo Heikkilän orkesterin tauko-orkesterina 14.6. ja 19.6. Sitten tuli uran huippu, kun 11.7. saimme esiintyä Matti Kuuslan juontamassa TV-ohjelmassa, joka lähetettiin Sapokasta. Keikkaa pukkasi lisää. Kirjanpidon mukaan löytyy Pyhtään VPK, Haminan Kino Elo brittiläisen The Renegadesin kanssa, Risulahti muutamia kertoja, Koteko, Kotkan Yhteislyseo, Kotkan VPK aina torstaisin ja paljon muuta. Usein soitimme tanssiorkesteriiden taikomusiikkia ja monesti olimme esimerkiksi Irmeli Mäkelän ja Liikasen veljesten kanssa liikkeellä.

Erityisesti muistan erään keikan Loviisassa, jossa esiinnyimme yhdessä Juha Vainion kanssa. Kun soitimme/lauloimme The Trashmen-yhtyeen ”Surfing Bird” Juha Vainion ilme oli näkemisen arvoinen !! Tästä innostuneena Juha teki kappaleen ”Rautalankabändimme parhain”, joka hyvin kertoo, millä tasolla olimme 16.5.1964.

Syksyllä 1964 meille tuli rumpaliksi Bosse Melberg ja hän oli kanssamme aina loppuun asti.

Keikkaa pikkasi ja koulu alkoi kärsiä. Arkikeikat veivät aamuyöhön. Läksyt jäivät tekemättä ja aamulla väsytti. Olihan se hauskaa, mutta sitten Nenne jäi luokalle ja hänen vanhempansa siirsivät hänet Lovisaan kouluun. Se oli Franticsin loppu.

The Franticsin repertoariin kuului kappaleet kuten Emma, Kolme kitaraa, Atlantis, Apache, Just listen to my heart, Blueberry Hill, Tuuli tuo tuuli vie och Wipe out.

Laulupuolelta löytyy She loves you, Money, I want to hold your hand, I saw her standing there, Can't buy me love, From me to you, Don't throw your love away, A world without love, Glad all over, Do you love me, Needles and pins, House of the rising sun, Surfing bird, Love Potion number 9, A hard days night och I should have known better.

Kaikki tanssipaikat edellyttivät, että orkesterillä on ohjelmistossaan tangoja, joten meillä oli kaksi, ”Tanssin sun kanssasi aamuin” ja ”Tango d'Amore”.

Meillä ei kenelläkään ollut ajokorttia, joten vakiokuskimme oli Kunnarin Masa.

The Frantics karaokeshow.

40 vuotta myöhemmin

Järjestin karkelot vanhalla Samskilla ja ohjelmassa oli tietysti The Frantics esiintymisen. Tehtiin show helpoksi. Ostimme kolme puhallettavaa kitaraa ja järjestin Beatlesin karaoketaustat. Sitten eikun menoksi!

Kuten ilmeistä näkyy, niin hauskaa oli vielä 40 vuoden jälkeen.

Morris 1100 - GJ 621

Isäni kuului siihen sukupolveen, joiden ensimmäinen ja pääasiallinen kulkuneuvo oli putkiooppeli eli polkupyörä. Vasta hänen täytettyään 40+ vuosia, moottorivene sai mennä ja tilalle piti hankkia auto. Olihan ”kaikilla muillakin” auto.

Ensi töikseen oli meno autokouluun ja koska Väinö Kollanus oli tuttu, niin sieltä hän sai tingittyä paikan asevelihintaan. Inssi läpi ja autokuume iski. Yritin jo silloin sanoa, että osta vaan vuoden käytetty Volvo PV, mutta ei. Vanhoissa autoissa on vikoja ja myyjät ovat huijareita.

Niin ukko meni Karhulaan Auto ja Akkuun ja osti Bark-nimiseltä myyjältä Morris 1100-merkkisen härvelin. Kotkan Autokeskus tosin olisi myynyt samanlaisen Austin

Isäukko ja Morris 1100 talomme edessä 16.5.1964.

1100, mutta myyjä ei ollut tuttu. Toukokuun 16. päivänä talomme edustalle ilmestyi tuollainen tummanvihreä Morris 1100. Isäukko ei tiennyt autoista yhtään mitään, eikä hän koskaan oppinut. Eihän hänen nuoruudessaan autoiltu toisin kuin meidän sukupolvemme, joille suhde koneisiin oli toinen.

Ei ukon päätä myöskään palellut, vaan heti suoraan Helsingin vilinään ajamaan. Piti hän auto käydä esittelemässä sukulaisille ja tuttaville. Se olikin sitten melkoinen reissu.

Oli näet niin, että Franticseillä oli keikka Loviisassa ja pääsimme laitteinemme Morricksen kyytiin. Nenne piti poimia kyytiin Pyhtään kirkonkylältä. Siinä sitten päädyttiin Nennen kodin pihalle keula päin pensaita ja kun tuli lähtö, niin autoa piti peruuttaa.

Eikä löytynyt pakkia autosta, ei sitten millään ja niin meidän piti peruuttaa auto työntämällä sitä takaperin. Sitten taas menoksi ja ukko muisti koko matkan ajan, että peruutus ei onnistu. Franticsit jäivät Loviisaan ja isäukko ja äitimme jatkoivat Helsinkiin. Siellä hän ajoi suoraan auton maahantuojan korjaamolle ja saatiin peruutusvaihte toimimaan. Oli näet niin, että peruutusvaihteessa oli pieni kynnyks, joka esti sen laittamisen päälle vahingossa. Sitä piti napauttaa hieman voimakkaammin.

Auton rekisterinumero oli GJ-621 ja Helsingissä G-kirjaimella alkava rekisterinumero kertoi, että maalainen oli liikkeellä. Ei kestänyt kauan, kun poliisi ajoi moottoripyörällään rinnalle ja kehotti ukkoa toppaamaan. Hän oli langennut ”maalaisansaan” eli Kaisaniemen ympyrässä ajanut suoraan läpi noudattamatta kaistamerkintöjä. Ympyrässä oli kaistamerkinnot ja herran olisi pitänyt pysyä omalla kaistalla.

Tuore ajokortti, tuliterä auto ja maalaisrekkarit pelastivat sillä kertaa sakoilta. Ukko sai anteeksiannon ja matka oli pelastettu.

Tuon auton kanssa sain harjoitella Munapirtin teillä ja opin sillä ajamaan autoa pitkälti ennen kuin menin autokouluun.

Morris 1100 pihallamme.

Kun kyseessä oli tekniikasta, ukko oli ulkona kuin lumiukko ja kun Morris oli ollut meillä kaksi vuotta, se piti vaihtaa uuteen. Auto kun ei kestä kuin kaksi vuotta. Näin oikeat automiehet olivat kuulemma kertoneet. Nooh, me tiedämme, että tuollainen Morris saattaisi pyöriä vielä tänä päivänä, jos sitä olisi hoidettu hyvin.

Meidän Morris hoidettiin kuin kruununjalokiveä. Sitä pestiin ja ”puunattiin”. Se pidettiin suojassa muovipeitteen alla, sitä huollettiin säännöllisesti Kotkan Autokeskuksen korjaamolla ja kahdessa vuodessa sillä ajettiin ehkä enimmillään 20.000 km. Pääasialliset ajot menivät kesämökille sekä Helsinkiin mummoa katsomaan.

Muistoja Metsola Shellistä 1960-luvulla

Vaikka asuimme keskellä Kotkaa, isäukollani oli tapana käydä tankilla Metsolan Shellillä. En tiedä mikä oli syy vai oliko hän ainoastaan Shell-mainonnan uhri? Tiedä häntä. Olihan 1960-luku television myötä syntynyt uusi mainosmaailma.

Metsolan Shell oli siitäkin erikoinen, että siinä taisi olla Suomen ensimmäinen Ratekon tekemä autojen pesukone. Sitä kävimme ihmettelemässä ja ”automiehet” pohtivat, miten maali kestäisi tuon nylonsiimojen hakkaamisen.

Ilmeisesti kesti, kun meidän Morris 1100 uitettiin Metsolan Shellin vispiläkoneessa ainakin kerran kuukaudessa, eikä sitä tarvinnut maalata uudestaan.

Shell-kolikoita ja yksi Camel-kolikko

Siihen aikaan Shell houkutteli asiakkaita mm. Lentävällä maailmalla, eli kyseessä oli joukko kolikoita (Shell markkoja), joihin oli painettu ilmailuun liittyviä aiheita. Kun tankkasi vähintään 18 litraa sai yhden kolikon. Lisäksi sai ostaa pahvisen kehysen, joihin noita kolikoita sai sijoittaa.

Kaikkiaan löytyi 20 erilaista kolikkoa ja niitä sitten vaihdettiin poikien kesken kuin tytöt kiiltokuvia konsanaan ja lopulta tuo kehys täyttyi.

Vanha Shell sai väistyä ja joskus 1980-luvulla tilalle tuli rakennus, jossa ST1 majailee. Tultaessa 2000-luvulle huoltoasemalta loppui huoltotoiminta.

Pengoin taas historian arkkuani ja löysin sieltä pienen nahkaisen pussin. Pussi nurin pöydälle ja huppista! Sisältä löytyi 13 aitoa Metsolan Shelliltä tai vaihdossa saatuja Shell-markkoja. En tiedä onko noilla mitään arvoa, mutta hauska tuulahdus meneiltä ajoilta.

Samassa nahkapussissa oli Camel-kolikko. Tällaisen sai jokaisen Camel-savukekartongin mukana. Tämän kolikon historiasta en tiedä mitään, mutta arvelen, että aikana jolloin haimme tupakkamme kantasatamassa olevilta laivoilta, niin niiden mukana saattoi tulla myös tuollainen kolikko. Toinen mahdollisuus on, että meidän Turun pappa, joka oli tullimiehenä Turussa oli tuonut meille lapsille leikkirahoiksi näitä kolikoita, joita hän oli ottanut takavarikoiduista savukkeista.

Kesäpuuhat 1964

Lukion eka vuosi oli pulkassa, mutta keskiarvo jatkoi laskemista. Ehtoja ei kuitenkaan tullut, mutta The Frantics, Kesti-Baari, salakuljetus ja muut ilot veivät paljon energiaa, eikä koulua varten jäänyt kuin jämät.

Kesäkuun oli töissä Rakennusliike Tepponen Oy:llä sellaisena kuuluisana hanslankarina. Kiertelimme Kotkan ympäristöjä ja teimme kaikenlaisia remonttitoita. Olimme jopa Haminassa remppaamassa koulukeittiötä ja minun tehtäväni oli purkaa väliseinät lekalla. Ei vaatinut ammattitaitoa, mutta voimia senkin edestä.

Heinä- ja elokuun olin talonmiehen kesälomasijaisena Paimenportin Vanhainkodissa. Se oli sellaista yleistä askartelemista aina öljypoltinkattiloiden harjaamisesta tukkeutuneiden viemäreiden avaamiseen. Hyvä homma ja siitä sain kohtalaisen palkan.

Niin hyvin meni, ettei kannattanut harrastaa talvisia sivuansioita tuolla sataman hämärällä puolella.

Teinikortti vm 1964

Kun siirryimme lukioon, alkoivat nuo konsut, joihin pääsyn edellytyksenä oli (muistaakseni) tuo teinikortti. Siihen aikaan ainoa kelpo henkilöllisyyskortti oli tuo Teini-liiton paperilappunen, johon oli liimattu valokuva ja kuulakärkikynällä kyhätty syntymäaika ja allekirjoitus.

Noihin aikoihin minulla ei ollut pääsyä oikeaan ravintolaan, koska olin yksinkertaisesti liian nuori .. ainakin papereiden mukaan.

Paperi on kuitenkin vain ”bumagaa”, joten asia oli helposti korjattavissa. Otin partaveitsen (käytin silloin sellaista) ja raaputin kärjellä pois tuon ikävän seiskan syntymävuodestani ja korvasin sen viitosella. Hieman nuhrainen tuo näytti olevan, mutta pian se sai tulikasteensa.

Oli näet niin, että Helsingissä asuva serkkupoikani oli työkeikalla Kotkassa ja hän asui Ruotsinsalmessa. Hän oli reilun vuoden minua vanhempi ja täytti jo virallisesti tuon kapakkaiän, joten eikun Ruotsinsalmeen illanviettoon.

<p>Teinien toimintaperiaatteet</p> <p>Kurussomme on valmistettu hanskuntamme palveluksiksi.</p> <p>Turbamme on ikäihkojen Jumala.</p> <p>Tunnusomme on yhteishenkinen vastuu ja ahtaus.</p> <p>Työ on toimamme kiertokäsi, voikeudet tuhtomme teräskäsiä.</p> <p>Velvoituksomme on talous puhtain osain puhtain asia puolesta.</p>	 <p>Suomen Teini-liiton JÄSENKIRJA</p> <p>Nro _____</p> <p><i>Kaj Granklund</i> Nimi</p> <p>Koulun TEINIKUNTA <i>Kotka 7.7.1964</i> Kuraattori</p>																																												
 <p><i>21.1.1947</i> <i>Kotka</i></p> <p><i>K Granklund</i> Oman nimensä nimikirjoitus</p> <p>Luottomustolmat:</p>	<p style="text-align: center;">JÄSENMAKSUT:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Pvm.</th> <th>Rahastetuottoon kassasta</th> <th>Pvm.</th> <th>Rahastetuottojen kassaan</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">ERIKOISJÄSENMERKKEJÄ:</p>	Pvm.	Rahastetuottoon kassasta	Pvm.	Rahastetuottojen kassaan																																								
Pvm.	Rahastetuottoon kassasta	Pvm.	Rahastetuottojen kassaan																																										

Olin siihen aikaan aika nuori ja nuo isommat pojat opastivat minua ravintolatavoille. .. miehet nousevat ylös kun nainen tulee pöytään. Onneksi ei enää tarvitse emännän takia nousta.

Kävi niinkuin niin usein silloin kävi. Tarjoilija ryhtyi esittämään ikäviä kysymyksiä jotenkin tyyliin: ”Olisiko nuorilla miehillä henkkareita?”

Jokainen vilautteli omat pape-rinsa ja minäkin heilautin teini-kortin. Läpi meni että kojahti ja saatiin muutama kierros ennen kuin se kuuluisa ruokapakko iski.

Siinä ilta meni ja rinta rottin-gilla tallustelin Sibeliusspuiston halki kotiin. Olin iso mies.

Seuraavana vuonna läksin tyttöystäväni kanssa Seiskaan. Piti taas esittää isompaa kuin mitä oikeasti oli. Portaiden yläpäässä seisojaksi tuima portsari, katseli minua hetken ja kysäisi henkkareita. Taas vilahti teinikortti ja sisään päästiin.

Tyttöystävä oli minua hitusen verran vanhempi ja hän pääsi ikänsä puolesta ilman selittelyjä, mutta sitten kun päästiin pöytään, niin minulle tarjottiin, mutta hän oli kuulemma liian nuoren näköinen. Siihen se väärennetyn teinikortin käyttö lopulta loppui ja muutaman kuukauden kuluttua minulla olikin sitten ajokortti ja 18 vuoden ikä.

Viereisessä kuvassa Photoshopilla tehty versio teinikortista. Alkuperäinen kun ei enää ole tallessa. Siinä on kuitenkin oikea kuva ja allekirjoitukseni vuodelta 1965. Nykyvälineillä jopa sen aikaisen ajokortin väärentäisi hetkessä, mutta onneksi ei ole tarvetta.

Musta volkkari RÄ-901 vai oliko RT-901?

Kuka muistaa auton? Siinä oli ”ovaali” takaikkuna, eli se oli vanhempi kuin 1958 ja se näkyi aina iltaisin Kotkan katukuvassa vielä 1960-luvulla.

Kuka tapasi istua ratissa?

Vihje 1, ajaja oli saman lajin vähemmän tunnettu urheilija kuin hänen veljensä,

Vihje 2, ajajan velipoika oli kansainvälisesti tunnettu suomalainen urheilija,

Vihje 3, ajajan velipoika voitti lajissaan olympiakullan 1952 ja olympiapronssin 1956.

Vihje 4, Nainen samalla sukunimellä nousi Suomen Pankin pääjohtajaksi 1992.

Vihje 5, Samassa volkkarissa istui usein myös Kotkan Painimiehiä edustanut Pentti Punkari.

Vihje 6, Kaikkien Kotkalaisten tuntema Vihtori Ahven edusti volkkarin kuljettajan kanssa samaa ammattikuntaa, mutta oli eri osastolla.

Vihje 7. Miehestä käytettiin nimeä Väiski.

Jos liikut Kotkassa noina aikoina et voinut välttää näkemästä tätä autoa tai/ja kuule-

Väiski liikenteessä.

masta tarinoita tästä miehestä ja hänen epätoivoisista yrityksistä ottaa talteen sata-massa kulkevia naisia - syystä tai ilman.

Tate Inervo kirjoittaa Väiskistä näin:

”Kotkan ehkä kuuluisin mies merimiesten keskuudessa oli kotkalainen huolto-poliisi Väinö Hämäläinen. Hän oli vanha nyrkkeilijä ja 1952 Olympialaisten kultamitalimies Pentti Hämäläisen veli. Olin törmännyt Väiskiін Ruotsalaisessa laivassa ollessani Kotkassa lastaamassa.

Laivaan ilmestyi pienehkö mies lipevästi jutellen ja kysellen niitä näitä. Tarjosin hänelle keittiön messissä kahvia ja nisua. Tämä mukava mies johdatteli jutte-lua naisiin kysellen, onko henkilökunnassa naisia, onko kenellä vaimo mukana ja käykö täällä huoria?

En tajunnut, mistä miehestä oli kyse, kunnes eräs satamaduunari tuli kuiskaten sanomaan. Varo, se on vi..kyttä Hämäläinen. Kuin paraskin vakoaja Väinö kartoitti miehistön jäsenet.

Illalla maista tullessani näin rautatievaunujen välissä luikuilevan siveyspoliis-in. Jos minulla olisi ollut sussu mukana, niin Väiski olisi vienyt poliisiasemalle irtolaisasetuksen mukaisesti.

Paljon on juttuja kerrottu tästä legendaarisesta miehestä. Välillä hän on tullut joulupukkina laivaan, välillä heitetty mereen ja joskus Väinö on lukittu rauta-tievaunuun kovassa pakkasessa. Miehen ”siveysintoa” eivät mitkään vastukset voittaneet. Pyhässä innossaan hän vei kippareiden vaimoja kuulusteltavaksi. Kaikki kunnia sinulle, Väinö arvokkaasta työstäsi moraalın ylläpitäjänä. Ol-koon multa keveä haudallasi”

Minulla oli useita omakohtaisia kokemuksia Väiskistä, koska naisten pyydystämisen lisäksi hän käyttäsi meitä nuoria, kun kävimme laivoilla ostamassa tupakkaa ja laatu-juomia. Opimme kuitenkin pian, että Väiski liikkui autolla ja me pääsimme luikerte-lemaan junanvaunujen välistä kiskojen poikki Palskin puolelle.

Joskus älytimme Väiskiä soittamalla, että Hovinsaarella on naisia menossa laivaan ja sen jälkeen yksi puuhamies oli hetken poissa vanhasta satamasta.

Vieressä kahdesta kuvasta Photoshopilla yhdistetty tilanne Seiskan edessä.

Kun liitonlenkki pysähtyi

Omalta osaltani tuo Liiton lenkin kiertäminen jalan päättyi jo kesällä 1964, kun törmäsin erääseen tyttöön. Muiden nuorten tavoin olin toki liikkunut tyttöjen kanssa erilaisissa yhteyksissä ja hipoissa, mutta mitään vakinaista ei minulla ollut. Luonteeltani olin hiljainen ja hieman ujo kun jouduin tekemisiin vieraiden ihmisten kanssa.

Kuten aina, kiersimme Liiton lenkkiä ja vihelsimme huonoilla tuloksilla ohi kulkevien tyttöjen perään. Olisi edes ollut auto, niin olisi voinut houkutella tyttöjä talvipakkasesta lämpimään, mutta ei puuttunut kuin se auto. Isot pojat kiertelivät Liiton lenkkiä ja monella oli noita vanhoja jenkkiautoja, joiden nokalla hurisi V8-moottori. Polttoaineen kulutus oli tuolloiset 15-25 litraa satasella. Ehkä kaupunkiajossa vielä enemmän. Eipä minulla olisi ollut sellaiseen varaa.

Minä ja kolme kotkalaista tyttöä. Katriina Foudila.

Eräänä elokuun iltana 1964 kävelin Sibeliuspuikeiston läpi Liiton puoleista kulmaa kohti. Siinä oli puistonpenkki, jolla istui kaksi tyttöä ja supisi jotakin keskenään. Toinen katsoi minua ja moikkasi. En tuntenut kumpaakaan, mutta olin nähnyt heidät ”lenkillä”. Kaivoin tupakan taskusta ja istahdin penkille. Tyttöillä oli jotakin tekeillä, mutta asia ei oikein auennut minulle. Hetken päästä toinen nousi ylös ja lähti mitään sanomatta menojaan. Jäin hieman hölmistyneenä istumaan toisen kanssa penkille ja juteltiin kaikenlaista. Oli sellainen kummallinen pirinä selkärangassa ja siitä alkoi seurustelu, joka kesti aina 1966 kesään asti.

Törmäsin kuitenkin aika pian näihin vanhoihin sosiaalisiin vastakohtiin. Mikä tyttö? Missä asuu? Mitä sen vanhemmat tekevät? Tällaisia kysymyksiä satoi niskaani heti kun syksy tuli ja suhteeni alkoi paljastua.

Vanha kunnan mokkatakki.

Yllätyksekseni ongelmat eivät tulleet pelkästään kotoa, vaan tulivat myös koulun opettajakunnalta. Kotona oli taas pinnalla tuo äitini tarve päteä, eikä poika voinut seurustella suomalaisen työläisperheen tytön kanssa. Äitini unohti autuaasti sen, että hän itse tuli työläisperheestä ja oli puhdas suomalainen.

Koulussa varsinkin englannin- ja saksankielen opettajani Birgit Brunow heittäytyi vaikeaksi. Haukkui tyttöystäväni kaikilla niillä sivistyssanoilla, jota kielestämme löytyi. Birgit Brunow myös heitti tyttöystäväni ulos Samskolanin konsuista, koska oli laittanut nätit meikit kasvoilleen. Ei kuulemma sopinut minulle tuollainen nainen.

Oma inho koko koulua vastaan kasvoi, mutta kiltti luonteeni potosi pahemmat reaktiot.

Noilta ajoilta minulla on paljon valokuvia ja hyviä muistoja, joita on hauska vaalia vielä ukkonakin. Tässä muutamia otoksia niiltä ajoilta.

Yllä olevassa kuvassa ovat Pyhtään Liikenteen linja-auto, minä ja silloisia kotkalaisia tyttöjä. Olimme porukalla saattamassa yhtä näistä Helsingin bussille ... olihan ilta ja pimeä.

Nättien tyttöjen lisäksi kuvassa näkyy minulla olevan mokkatakki päällä. En muista milloin ja missä sen ostin, mutta se oli minulla ainakin 1980-luvulle asti, ja sitten vaimoni komensi mokkatakkin pois ja takkaan. Ei kuulemma kehdannut liikkua kanssani kaupungilla, kun olin niin rentun näköinen vanhassa mokkatakissani.

Tuossa mokkatakissa oli vain yksi huono puoli. Se veti itseensä kaikki metsän hirvikärpäset, jotka siihen aikaan tekivät tuloaan tuolta itärajan takaa.

Nostalgiset ajatukset iskivät kuitenkin pian ja jo 1980-luvulla ostin toisen mokkatakkin. Se roikkuu edelleen hallissani, mutta sama emäntä, joka kielsi minulta sen ensimmäisen mokkatakkin käyttämisen, on nyt kieltänyt minulta myös sen toisen .. vaikka onhan se ihan tyylikä ja historiallinen.

Niin meni 1964, meni 1965 ja 1966 ja elämä meni siinä mukana.

Keväällä 1966 kirjoitin ylioppilaaksi, tosin aika välttävin arvosanoin. Kaikki pääasiassa johtuen The Frantics-ajan huonosta koulumenestyksestä ja sen seurauksena jääneistä huonoista perustiedoista.

Tähän kuvaan on aina liittynyt Elviksen kapale:

"In the dawn you'll be gone"

eli suomeksi

"Aamun sarastaessa olet poissa"

Kuva kesältä 1966.

Ennen kaikkea kouluani häiritsi kuitenkin se, etten koskaan sopeutunut lukioon ja Samskolanin elitistiseen ympäristöön.

Opiskelussa minulla oli eväät huomattavasti paljon parempaan ja sen osoittivat sitten myöhemmät yliopisto-opinnot, jotka pääosin menivät täysillä pisteillä.

Kesällä 1966 hyvin kaksi vuotta kestänyt seurustelu tyttöystävän kanssa päättyi. Jälkeenpäin katsottuna sillä oli tehtävä siinä ajassa, mutta tulisi kestäämään useita vuosikymmeniä ennen kuin minusta tuli oikea vastuullinen mies - jos tuli koskaan.

Yllä oleva kuva liittyy kuitenkin tähän eroon.

Palataan siis takaisin vuoteen 1964

Joulu 1964

Minkälainen oli 1960-luvun jouluku? Alla oleva kuva on otettu joskus joulun aikana 1964 ja siitä voi kertoa tuhat tarinaa. Tässä yksi.

Joulukuusi oli vanhan perinteen mukaisesti haettu Kotkan torilta ja säilytetty muutamana päivänä pihallamme ennen kuin se tuotiin tupaan. Yleensä paikalliset villikkisat ehtivät heittää deodoranttinsa kuusen alaoksille, joten hajustettuja ja katkottavia oksia riitti.

Joulukausemme 1964

Tuon ympärillä ei tanssittu, mutta kuusen alle ilmestyi aattona jokunen paketti. Vuodesta toiseen paketeista löytyi villasukkia, lapasia ja villapaitoja, joita äiti oli kutsunut syksyn aikana. Sitten sieltä löytyi hieman karkkeja ja jonkinlainen vispilä, jonka me lapset olimme äidille ostaneet.

Tuon ajan jouluista jäi aina mieleen se, kuinka yksinkertaisilla välineillä vanhempani onnistuivat luomaan tunnelmallisen joulun.

Merkittävin muutos joulun viettoon oli se, ettei meitä lapsia enää pakotettu joulukirkkoon. Lapsuudessamme se oli ”must” eli pakko. Lahjat saimme vain jos olimme olleet kilttejä ja kävimme joulukirkossa.

Taas vanhana kaipaen tuota joulukirkkoa. En niin paljon itse uskonnon takia vaan sen joulutunnelman takia, joka tuttujen virsien mukana nousee lapsuuden muistoista.

Tuohon aikaan kuusessa oli oikeita kynttilöitä, eli niitä sytytettiin, valvottiin ja sammutettiin. Joku osasi jopa kertoa kauhutarinoita jouluista, joissa kynttilät olivat sytyttäneet kuivan kuusen ja sen mukana koko talon. Meillä kuri piti.

Näen kuusen alaoksilla kansakoulussa vesiväreillä maalaamani ”lippusiiman”. Muistan kuinka minua aina harmitti, kun olin maalannut liian kapeat ristit Suomen, Ruotsin ja Norjan lippuihin.

Äiti leipoi piparikakkuja roikkumaan kuuseen ja sitten olivat nuo ”kestokarkit”, joita ei saanut syödä, vaan ne jätettiin seuraavaan jouluun. Ehkä nuo karkit eivät pitäneet sisälään kuin puukapulan? Sekin vaihtoehto olisi ajalle tyypillistä. Jos niissä oli oikeat karkit, niin tuskin olisivat edes maistuneet roikutuaan vuosikausia kuusen oksilla.

Näkyypä muutakin tingelitangelia ja latvassa komeilee tähti.

Vuoden 1964 hitit

Vuonna 1964 iskelmien hittilistoille nousivat ennen kaikkea Beatlesit. Lennon & McCartney parivaljakko oli varsinainen säveltäjä-sanoittajakone, ja uusia listojen kärkeen nousseita kappaleita tuli joka kuukausi. Valtaosa näistä päätyivät myös The Franticsin ohjelmistoon.

Beatlesin silloisia kappaleita olivat ”I Want to Hold Your Hand”, ”She Loves You”, ”A Hard Day’s Night”, ”Love Me Do”, ”Please Please Me”, ”Twist and Shout”, ”Can’t Buy Me Love”, ”Do You Want to Know a Secret”, ”I Saw Her Standing There”.

Beatlesin lisäksi tähtitaivaalla loistivat The Trashmen kappaleella ”Surfin’ Bird”, The Dave Clark Five kappaleella ”Do You Love Me”, The Searchers kappaleella ”Needles and Pins” ja The Animals kappaleella ”The House of the Rising Sun”.

Levyautomaatit toistivat näitä illasta toiseen ja jokainen paremmalla tai huonommalla lauluäänellä lauleli näitä kaupungilla.

VUOSI 1965

Vuoden 1965 tapahtumia

Tammikuun alku kylmä, pakkasta 15-20 asteen välillä kunnes vaihtui suojasääksi 15.1. Helmikuun alussa pakkaset jatkuivat koko maassa helmikuun loppuun ja maaliskuu oli tavanomaista kylmempi. Tammikuun 26. päivänä läksin Helsingin liikenteeseen, joten kyllä itseluottamusta riitti.

Autokoulu ja innssinajo

Väinö Kollanus oli mökkinaapurimme ja häneltä onnistuin kinuamaan autokoulun ”asevelihintaan”. En tosin tiedä paljonko autokoulu siihen aikaan maksoi, mutta minä maksoin henkilöautokortista karvan päälle 200 markkaa - nykyrahassa siis 30 euroa.

Otin henkilöautokortin, koska kuorma-autokortti olisi ollut kalliimpi, eikä rahani riittäneet. Autokoulu alkoi noilla tutuilla teorialuennoilla ja aika pian pääsiin oikeisiin puikkoihin. Ajo-opettajana minulla oli Mäkelä-niminen mies, joka hoiti hommansa pääosin hyvin. Hän haki minut portin edestä ja palautti samaan paikkaan.

Noiden perinteisten kaupunkiajojen lisäksi hän simputti minua yhtenä aamuna oikein kunnolla. Siihen aikaan torilla oli kaksi ”jättimäistä” lumikinosta, johon torin kaikki lumet oli kasattu. Korkeutta taisi olla tuollaiset 4-5 metriä. Sain sinä päivänä pitkään kestäneen peruutusharjoituksen, kun kiersin peruuttaen 8-muotoista rataa noiden kinosten ympäri. Ei se minulle ollut mikään ongelma. Olinhan jo vuoden verran harjoitellut pikkuteillä meidän Morriksen kanssa, joten enemmän tuollainen ajattaminen turhautti minua.

Sitten oli ajokorttitutkinnon vuoro ja aloitin kirjallisilla. Tuli täydet pisteet ilman punakynämerkintää. WAU! Tammikuun 22.päivänä minulla oli innssinajo ja kiertelimme kaupunkia.

- Seuraavassa mahdollisessa vasemmalle. No en mennyt, koska se oli kotikatamme ja se oli yksisuuntainen.

Rautakauppa Sepon jälkeen käänös vasemmalle Kirkkokadulle ja ryhmittiin keski-
viivalle. Katsastusmies tokaisi: ”Ei saa ajaa keskellä katua!”, johon vastasin että sää-
nöt vaativat ryhmittymään keskiviivalle kun käännytään vasemmalle. Katsastusmies
myhäili. Käännyimme Kirkkokadulta Ruotsinsalmenkadulle.

- Pysähdy Waaramaan liikkeen eteen ja lähde taas liikkeelle!

Jaha, tuli se kuuluisa mäkilähtö, jota kaikki pelkäsivät. Sehän ei ole temppu eikä mi-
kään, eikä se ollut. Lopulta käännyimme Merikadulle ja pysäköin auton katsastus-
konttorin eteen. Se oli siinä!

Katsastusmies meni toimistovirkailijan luokse ja sanoi: ”Tuolle pojalle annetaan hy-
vän kuljettajan kortti!”

Ja niin siinä sitten kävi, että ajokortin lisäksi minulle annettiin tuo ”Hyvän kuljetta-
jan kortti”. En minä silloin ymmärtänyt mistä oli kyse, mutta seuraavana aamuna oli
Etelä-Suomessa juttu ja siinä kerrottiin, että olin vasta kolmas henkilö, joka oli saanut
tämän kortin Kymenlaaksossa. Vielä mukavampaa oli mennä kouluun, koska tiesin,
että yksikään koulumme oppilaista ei ollut saanut tällaista plakaattia - eikä ihan pian
tulisi saamaan.

Oli minun hyvä röyhistellä rintojaan, joten laitetaan vielä toinen WAU tähän loppuun.

Isäukkoni päätti heti alkuun, että saan auton yhdeksi illaksi joka viikko. Hän maksoi
polttoaineet ja sain ajaa minne illassa ehdin.

Liiton Lenkin ajat olivat ohi, koska seurustelin vakituisesti. Näin en voinut käyttää
autoa oman egon nostamiseksi. Ehkä se ei olisi ollut edes tarpeen. Olihan minulla
komea repsikka.

Amerikan täti ja Zündapp Bella.

Amerikan tädillä oli minun ikäinen pojanpoika, joka asui Helsingissä, tarkemmin sa-
nottuna Rajakylässä, joka sijaitsee siinä, missä moottoritie Porvooseen erkanelee Lah-
den tiestä. Pojalla oli Zündapp Bella-merkkinen skootteri, jonka hänen mummonsaa
(Amerikan täti) oli ostanut.

Tähän aikaan vuodesta vuonna 1965 Amerikan täti ilmoitti ostaneensa pojanpojalleen Heinkel Tourist 103 -merkkisen uuden skootterin, ja meille tarjottiin tuo vanha Zündapp Bella, kunhan haimme sen Helsingistä.

Tiedon saatuani hyppäsin 20.4.1965 ensimmäiseen Onni Vilkaan pikavuoroon Helsinkiin ja taskussani oli sen verran mummon markkoja, että saisin ostettua bensaa kotimatkalle. Koskaan en ollut aiemmin ajanut tällaisella skootterilla, mutta minun itseluottamukseni on aina ollut kova, joskus jopa liian kova, joten eikun menoksi.

Menin pääte pysäkillä asti, josta sitten jatkoin Liikenne Oy:n (nyk. HSL) bussilla ja jäin pois Vanhan Porvoontien ja Puistolantien risteyksessä, josta kävelin Rajakylään.

Tulin äitini serkun eli Amerikan tädin pojan talolle ja koputtelin ovelle, Yläkerran ikkuna aukesi ja mies työnsä päänsä ulos. Kerroin asiani, mutta mies ei ollut yhteistyöhaluinen, vaan osoitti pressun alla olevaa skootteria ja sanoi, että tuossa on, vie pois.

Oli noita sukuriitoja taustalla, ja mies ei ollut erityisen hyvissä väleissä äitini kanssa, ja sen sainkin sitten tuntea nahoissani.

Ei ollut harmainta aavistusta siitä, miten saisin skootterin käyntiin, joten piti löytää apu jostakin. En tuntenut Helsinkiä kovin hyvin, joten työnsin skootterin Viikkiin,

Samanlainen Bella, joka minulla oli nuorena.

Hernepellonkujan paikkeille. Matkaa oli jotakuinkin 10 kilometriä, joten kyllä sain lykkiä mokomaa peliä mäkiä ylös ja alas.

Hernepellonkujalla oli autokorjaamo, ja pyysin asentajaa avuksi. Hän opasti minua. Skootterissa oli virtalukko, mutta avain puuttui ja akku oli tyhjä. Eikun naula virtalukkoon ja mäkilähtö ja niin minä sitten läksin matkaan.

Matka oli aika tapahtumarikas. Porvooseen asti kaikki meni hyvin, mutta Porvoon ja Loviisan välillä kone alkoi nykiä ja yskiä. Pääsin Loviisaan asti, jonka jälkeen soitin isäukolla, joka tuli hakemaan minua. Sain vielä ajettua Bellan Pyhtään kirkonkylälle ja jätin sen Nenne Eriksonin pihalle. Seuraavana päivänä palasin etsimään vikaa ja löytyihän sieltä sellainen. Pakoputki oli yksinkertaisesti tukossa.

Tuo Zündapp olikin sitten varsinainen riemupeli. Kiertelin sillä tulevina vuosina ympäri Kymenlaaksoa, Etelä-Karjalaa ja Uusimaata. Milloin yksin, milloin tyttöystävä takapenkillä.

Muutaman vuoden kuluttua Zündapp Bella meni myyntiin ja nuoruuteni loppui siihen. Yllä olevassa kuvassa on täsmälleen samanlainen Zündapp Bella, jonka ostin itselleni Saksasta joskus 2010. Ajelin sillä joitakin vuosia, mutta ei se nuoruus sillä tullut takaisin.

Oli vaan tunnustettava, että ”se oli silloin”, kun päätä ei vielä palellut.

Torikahvilla lauantaisin

Nuorena oli kaikenlaisia pinttymä ja vanhempana tunnistaa tuon: ”Kun kaikki muut tekevät milloin mitään”. Yksi kummallinen pinttymä oli mennä torille lounaalle lauantain ruokatunnilla. Kyllä juuri lauantaina, koska silloin kävimme koulua. Muistan, että koulupäivä oli lyhyempi, mutta oli kuitenkin.

Myös ruokatunti oli lyhyempi silloin. Se taisi olla noin puoli tuntia.

Rehellisesti sanoen, minulla olisi ollut lyhyempi matka kotiin syömään kuin torille, mutta sehän ei ollut tärkeintä.

Torille mentiin ottamaan lämmin possu tai lihapiirakka. Se taisi silloin maksaa 20 penniä ja lihapiirakka oli hieman kalliimpi. Torilla oli toki se hyvä puoli, että siellä voitiin ottaa ”ruokasavut”.

Kuten viereinen kuva Kotkan torilta osoittaa, niin menoa torilla riitti. Silloin kun erilaiset säännöt ja direktiivit eivät estäneet ihmisiä käymästä kauppaa.

VUOSI 1966

Penkkarimuistoja

Näin vanhojen tanssien aikana tulee aina mieleen nuo penkkarit ja kuinka ne vuodesta toiseen ovat pysyneet samanlaisina. Ainut, joka minun ajoiltani on muuttunut on, että tänään tv-uutisten mukaan heitellään kuorma-autoista karkkeja lapsille kun minä muistan, että me heittelimme lumipalloja.

Muistan kuinka hieno hetki se oli puhdistaa koulun pölyt persuksista ja kiivetä kuorma-auton lavalle. Jaloissa farkut, päällä ikirakas mokkatakkini ja päässä ”koivistolainen”. Muistaakseni minulla oli myös kaulaliina.

Vuonna 1947 syntyneen sukupolven penkkarit Kotkan Seurahuoneella vuonna 1966.

Kaikkihan muistamme koivistolaisen, tuon nahkaisen hatun, joka kuuluu vanhojen elokuvien metsureiden vakiovarusteisiin ja sitten 1960-luvulla nousi nuorten muotiin. Olipahan minullakin sellainen, ja näkyy olevan päässäni, kun aiemmassa jutusani seison Rannikkovartiolaitoksen jäihin jääneen veneen kannella.

Mutta mennään penkkareihin. Omista ajeluista kuorma-auton lavalla ei ole kuvan kuvaa, mutta löytyy samskin edellisen vuoden abiturienttien kuva.

Penkkareihin liittyy vielä toinenkin muisto. Menimme illalla Seurahuoneelle koko poppoo ja mukana oli myös opettajakunta. Oli outo tunne, kun vielä pari päivää aikaisemmin opettajat olivat auktoriteetteja, jotka paapoivat meitä ja sitten oltiinkin samojen lasien ääressä hauskanpidossa. Siitä todisteena valokuva Seurahuoneen silloisesta ravintolasta vuonna 1966.

Ylioppilaita 1966

Kuva on otettu Kotkassa keväällä 1966 Samskolanin Kirkonkadun pääoven edessä. Siinä poseeraavat sen kevään ylioppilaat.

Kun muistelen noita aikoja tunnen vieläkin että olimme eri sakkia, eri muotista ja toisesta ajasta.

YO-kirjoitukset tehtiin kerralla ja se oli kerrasta poikki. Silloin ei kirjoitettu kymmeniä aineita, vaan kielten lisäksi oli matikka tai/ja reaali. Reaali sisälsi kaikki aineet. Pääasiassa oli siis neljän aineen kirjoittajia. Arvostelussa L, C ja A eikä tuloksia arvioitu suhteellisesti.

Kukat olivat kuitenkin samanlaisia ja ilo yhtä suuri. Olimme siihen aikaan hoikkia ja hyväkuntoisia, tietokoneista taikka netistä ei ollut tietoa ja talon ainoa puhelin oli kotona eteisessä.

Meidän väki keväällä 1966.

Kotkan Autokeskus 1966

Kuten jossakin vaiheessa aiemmin kerroin, minun piti mennä tekuun opiskelemaan autoinssiksi. Siihen tarvittiin 18 kuukauden työharjoittelu ja aloitin tämän Kotkan Autokeskuksessa heti, kun kirjoitukset keväällä 1966 loppuivat. Konehommat olivat minulle tuttuja, mutta oikea asennustyö olikin aivan muuta.

Siellä oli muutama asentaja, joka jäi mieleeni. Mauri Juuri oli yksi heistä. Mukava mies, joka tiettävästi lauloi Kotkan Laulumiehissä ja sen seurauksena hänellä oli selvä ja kantava ääni. Minun tehtävänä alkuaikoina oli pestä moottorien lohkoja, kansia

ja kaikenlaisia irto-osia. Hallin perällä kun oli pieni umpinainen huone, jonne nuo osat tuotiin. Siellä osien päälle ruiskutettiin moottorinpesuainetta, jonka jälkeen ne huuhdeltiin kuumalla vedellä. Huoneessa leijaili lähes koko ajan sellainen pesuaineelle haiseva vesihöyry ja työskentely tällaisessa tilassa ilman suojavälineitä olisi tänään ankarasti kielletty. Ei vaan ollut silloin.

Työ oli tarkkaa ja kaikki moottorilohkojen ja kampiakselien kanavat oli puhdistettava yhtä hyvin kuin ase aloksa aikana.

Maurilla oli tapana opastaa minua sanomalla:

”Puhtaus koneremotissa on kaikki kaikessa. Ilman sitä työ ei onnistu edes parhaimmalta asentajalta.”

Pesuhommaan kuului myös vanhojen tiivisteiden poistaminen pinnoilta ja pinnan puhdistaminen.

Oltuani kuukauden pesutuvassa, urani eteni ja pääsin halliin. Siellä tein lähinnä jarruremontteja kuorma- ja henkilöautoihin. Siihen aikaan ei tunnettu levyjarruja, joten jarrurumpu sorvattiin, kengät puhdistettiin ja sitten niitattiin uudet palat kenkiin. Kamat kokoon, ilmaus ja jarrujen säätö ihan vanhanaikaisesti.

Jarruhomman jälkeen sain hitsata rikki menneitä pakoputkia, irrottaa moottoreita, joita piti rempata ja asentaa moottorit takaisin paikalleen. Osalleni lankesi myös muutama kytkinremontti.

Oli noita kommelluksia, joista yksi tapahtui, kun työnjohtaja Suhonen määräsi minut hakemaan kuorma-auton alapihalta. Kyseessä oli vanha Mercedes Benz. Ylpeänä tästä luottamustehtävästä hyppäsin rattiin ja ajoin auton ylös ja ovista sisään. Kun auto piti pysäyttää jalka jäi jumiin ratin akseliin, joka kulki polkimien välistä ja pamautin hallin perällä olleen Morris Min Vanin takakonttiin. Ovet painuivat sisään ja Mini pääsi peltisepän hoiviin. Minulle jäi tulenpunaiset posket ja Suhosen perkeleet.

Toinen muisto noilta ajoilta oli, kun vein Rantanen-nimisen rallikuskin Kymnlinnaan ja hän rupesi opastamaan minua siitä, että oikeat pyörät on kuljettava tien reunaan pitkin. Siitä kuulemma oikean kuljettajan tunnistaa.

Rantasen haukut menivät niin syvälle selkärankaan, että ajattelen häntä vieläkin aika usein, kun ajan tiellä.

Lopetin Kotkan Autokeskuksella 31.8.1966 ja päätin lähteä Keski-Eurooppaan liftailemaan.

Kesä ilmaisella pullalla

Isäukkoni vammautui sodassa ja päätti lukea opettajaksi. Syyksi hän kertoi kesä-, heinä- ja elokuun. Noihin aikoihin opettajilla oli nimittäin täysipitkä kesäloma lukuun ottamatta ehtolaiskuulusteluja.

Meille ukon loma teki sen, että saimme elää kuin porsaas naurispellossa koko kesän sillä aikaa, kun vanhemmat viettivät kesää Munapirtissä.

Itse aloitin nuo kesälomatyöt 15-vuotiaana Itä Suomen Raakasokeritehtaalla hitsarin apulaisena ja siitä sitten hommat kehittyivät kesä kesältä.

Sitten tuli sellainen kesä, jolloin velimies oli ajanut kuorma-autokortin ja hän toimi Keskusyhtymän pullakuskina koko kesän. Itse taisin silloin olla asentajana Kotkan Autokeskuksen korjaamolla ajatuksena, että saisin osan tekun työharjoittelusta tehtyä. Nooh, onneksi minusta ei tullut autoinsinööriä.

Kun siskolikka vielä toimi Keskusyhtymän lähettämössä, niin tuo Keskusyhtymän pakettiauto oli tuttu näky meidän porttimme edessä. Sen mukana tuli jokapäiväinen pulla & ranskislaatikko. Se oli totista herkkua, kun se oli uunituoretta ja jopa lämmintä.

Lisäksi se oli ilmaista!

Alla olevassa kuvassa pullataksi ja kaksi kotkalaista tyttöä, Pirkko Sorvali ja Kati Foudila.

Pulla-auto talomme edessä.

Paalassenmäki

Oli tuo kuuluisa mutka ja mäki Hovinsaassa, josta aina sanottiin, että se on hengenvaarallinen paikka. Yläpäässä oli jäähdytin- ja akkukorjaamo puutalon kivijalassa ja sinne minut pistettiin Kotkan Autokeskuksesta viemään milloin syyläreitä tinattavaksi ja milloin akkuja korjattavaksi.

Kotkaan päin tultaessa oli alamäki ja äkkipysähdys oli muiden juttuja. Niin ainakin kuvittelin. Olinhan minä ”koskematon” eikä minulle voinut tapahtua mitään.

Meillä oli velipojan kanssa tuollainen 175 kuutioinen NSU nelitahtipyörä, jonka aikoinaan ostimme eräältä kaverilta Siltakylästä. Se oli hieman Jawaan tyylikkäämpi ja nelitahtikone teki siitä pikkuisen laiskemman mutta vähä-äänisemmän.

NSU:n kanssa meidän pihalla kesällä 1966.

Kuvassa yllä minulla on tämä kypärä päässä.

Eräänä kauniina päivänä painelin tukka hulmuten kohti Kotkaa. Tupakka oli tietensuussa ja tuhkat silmillä, mutta hällä väliä.

Kun tulin mutkaan ja Kotkantie kääntyi alamäkeen, edessäni ollut kuorma-auto veti liinat kiinni. Siihen aikaan se oli mukulakiveä, eikä moottoripyörä jarruttanut yhtä nopeasti kuin kuorma-auto.

Vedin pyörän kumoon ettei tulisi pahempi, mutta törmäsin vaudilla kuorma-auton takapuskuriin. Kuski veivasi ikkunan auki, mutta ei välittänyt nousta ulos, joten nostin pyörän pystyyn, polkaisin sen käyntiin ja ajoin ”linkuttaen” kotiin.

Itse selvisin muutamalla naarmuilla ja revenneillä farkuilla, mutta moottoripyörän etuhaarukka painui hieman kokoon toisesta laidasta ja sellaiseksi se sitten jäi.

Olen sellainen ”perfektionisti” ja minua riepoi pitkään tuo pikkuinen kolo moottoripyörässä. En tiedä opinko asiasta mitään, tuskinpa. Tai oikeasti opin sen etten oppinut mitään.

No tulihan tuokin hengenvaarallinen mutka ja mäki kokeiltua.

Kuvassa minä pihallamme samaisen prätkän vieressä. Toisessa kuvassa on sama kypärä, joka minulla on päässä tuossa ensimmäisessä kuvassa. Ostin sen eräällä Ruotsin reissulta joskus 1964. Käytin sitä koko nuoruuteni ajan, jonka jälkeen se siirtyi seuraavalle sukupolvelle. Pari vuotta sitten se taas palautui minulle museoitavaksi ja se sopii edelleen päähän. Toivottavasti järki on niiltä ajoilta lisääntynyt vaikka pää on pysynyt saman kokoisena.

Tuo NSU tuli meille toiseksi moottoripyöräksi muistaakseni kesällä 1966. Ostin sen Myllykylässä asuneelta koulukaverilta ja maksoin siitä 350 mummon markkaa. Se oli silloin likipitään uusi!

Lomareissulla Saksassa

En kerro tästä siksi, että se liittyisi Kotkaan, vaan siksi, että ne olosuhteet, joissa 1960-luvulla elimme, aukeaisi nykymaailmalle. Erityisesti vanhempien suhtautuminen lapsiin ja lasten itsenäistyminen ja vastuu omasta elämästään oli jotakin aivan muuta kuin nykymaailmassa.

Päätin siis lähteä ikiomalle seikkailulle ja siksi hain ensimmäisen passini, joka oli voimassa 15.10.1966 asti, jolloin minun piti astua harmaisiin.

Kerroin vanhemmilleni, että menossa ollaan ja ostin bussilipun Helsinkiin. Helsingissä astuin Finnhansa-nimiselle autolautalle, joka kulki Lübeckiin. Se oli kansipaikka, eli vietin kaksi päivää ja yhden yön ”sitseriassa”.

Joitakin viikkoja kiertelin Saksan kaupunkeja ja lopulta palasin samaa tietä takaisin, eli Finnhansa kuljetti. Koko sinä aikana kukaan kotona ei tiennyt missä olin ja mitä tein. Olin yksinkertaisesti POISSA.

Tärkein oppi aikamme vanhemmille on, että nuoret pärjäävät yksin.

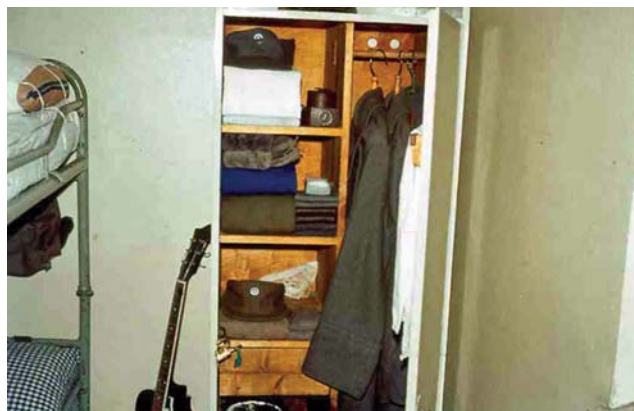

Lokakuu 1966 ja SA INT

Tuli aika astua harmaisiin ja paikkana tietysti Kotkan Rannikkpatteristo ja Kirkonmaa. Ei minulla ollut mitään erityistä armeijaa vastaan, joten menin siinä missä muutkin. Heti alokasajan alkupuolella tapahtui taas se, jota en edes osannut pelätä. Ryhmänjohtajamme alik. Kosma sanoi, että iltalomat Kotkaan on peruttu, eli ei saa mennä varuskuntavapaalle taksiveneellä. Siitä tietysti seurasi murinaa ja ihmettelyä kasarmilla. Sitten selvisi, että äitini oli taas ollut asialla ja soittanut patteriston komentajalle. En tiedä mitä oli puhuttu ja mistä, mutta hänellä oli tapana kysellä kaikkea aivan kuin hän oli tehnyt aina aikaisemmin kaverieni kohdalla. Patteriston komentajalle tällainen ei käynyt laatuun, vaan tuli sakkirangaistus kaikille.

Pyysin lupaa saada puhutella komentajaa ja niin menin hänen toimistoonsa. Kyselin oliko tämä juoru totta. Oli kuin oli, eli äitini oli ollut asialla. Sanoin komentajalle, että rankaisisi minua mutta ei muita. Ei onnistu, näin armeija kuulemma toimii.

Kuten arvata saattoi, loppuajasta Kirkonmaalla tuli yhtä helvettä.

Oma kaappini ja tietysti kitarani.

Asepalvelus tuli ja meni. Keväällä 1967 olin Kyminlinnassa kirjurina ja jäiden lähdettyä kansimiehenä H4-yhteysaluksella. Varsinkin tuo venehomma oli aika rentoa. Meillä ei ollut sapuskaa veneellä, joten saimme syödä Vanhalan kahviossa Kirkkokadulla. Illat vietimme veneillä vain niin, että hätätilanteita varten rannassa oli yhden veneen miehitys.

Kaikkiaan aikani armeijassa oli suhteellisen helppoa. Alokasaikana voitimme useamman kerran paras tupa-kilpailun, joka tiesi viikonloppuvapaata koko tuvalle. Kun sen lisäksi saimme yhden viikonlopun muuta vapaata, niin olin joka viikonloppu vapaalla.

Paras tupa taas kerran

Armeijaan vuosi 1966 päättyi tai oikeammin KSS I:een (Keskus Sotilas Sairaala) eli Tilkkaan. Jouduin sinne jouluaattona korkean kuumeen ja korvatulehduksen takia. KSS I:ssä vietin siis joulun ja vuodenvaihteen sekä pari viikkoa päälle. Eivät silloisilla menetelmillä saaneet korviani kuntoon ja siitä seurasi sitten palveluskelpoisuusluokan lasku ja elinikäinen vamma.

AIKA 1966 JÄLKEEN

Harmi 1

Oli veneeni 1970-luvulla. Se sai nimensä .. niin, kerronpa koko tarinan.

Olin vuonna 1972 töissä Telko Oy:n ATK-osastolla ja Telko möi silloin mm. Crystic-nimistä lasikuituhartsia ja kovettajaa. Siihen aikaan olin nuori kohelo ja aina yhtä varma omista kyvyistäni sekä halukas kokeilemaan kaikkea maan ja taivaan välillä. Päätin siis, että rakennan veneen. Niin menin osastopäällikön puheille ja kerroin, että teen 10-metrisen lasikuitufiskarin.

Ukko nauroi päin naamaa ja sanoi, että harjoittele ensin vaikka kylpyammeella, mutta pidin pääni. Niin ostin tuollaiset 3 tynnyriä Crystic hartsia ja kovettajat. Lisäksi ostin pintaan sinistä ja valkoista gelcoatia.

Talsin Karhulaan kuitulasille, jossa minulla oli tukku hyviä kavereita töissä. Kyse- lin Leksalta olisiko halpaa mattoa, vaikkapa jotakin sekunda. Leksa katseli hetken minua ja sanoi, että tuohan järjesty. Mentiin varastolle ostoslistani kanssa ja Leksa nosti tarvittavat paalit lattialle, repi käsin isot reiät pakkauksiin ja sanoi, että tuo on nyt sitten sekunda.

*Vene laskettu mereen
Munapirtin Trollvike-
nissä.*

Niin oli sitten tarpeet pytingissä ja muotin vuokrasin Loviisasta mieheltä nimeltä Ampuja. Se ei ollut ihan 10-metrinen, vaan taisi jäädä pari metriä uupumaan.

Lopulta vuokrasin 200 markalla veneenveistäjä Holmstenin veneveistäjän Munapirtistä ja ryhdyin hommiin. Kaksi pitkää kesälomaviikkoa ahersin, ja lopulta paatti oli

koossa. Aina välillä jouduin tuuraamaan kaveriani kilohailinuotalla, joten päivistä tuli pitkiä. Sitten vaan vene veteen.

Vene valmiina pihallani Helsingissä menossa koeajolle.

Lainasin Ruotsinpyhtäältä, Haapala-nimiseltä maanviljelijältä tarktorin ja peräkärryn, ja vein koko komeuden Helsinkiin, jossa silloin asuin. Siellä rustasin venettä talven 1972-1973 ja toisessa kuvassa vene näkyy, kun se on lähdössä vesille ja autoni, joka oli upea Chevrolet Chevy II, sekä entinen taksi Kotkasta (GR-621).

Veneeseen ostin ikivanhan Albin-merkkisen petroolimoottorin, jonka haimme serkkuni kanssa Inkoossa rantahiekalla lojuvasta veneenraadosta. Maksoin moottorista, akselista, hylsystä, polttoainetankista ja potkurista 200 markkaa.

Vene myyty ja menossa Kotkaan.

Tuo Albin olikin sitten se, joka sai lankomieheni, Lasse ”Lipi” Järvisalon nimeämään veneeni Harmi I:ksi. Muuten se oli ihan asiallinen vene.

Muutaman kesän kärsittyäni, ostin siihen Wickström W3 petroolikonnen ja jo oli meininki toinen. Wicke olikin jo aika arvokas ja taisin pulittaa siitä liki 5000 markkaa. Se oli paljon enemmän kuin kaikki muu oli maksanut yhteensä. Nyt paatti oli hyvä ja kone pelitti.

*Vene löytyi taas Sute-
lasta.*

Ajelin sillä tuonne vuoteen 1978 asti ja sitten luovuin veneestä. Kolmannessa kuvassa vene on menossa Kotkaan ja ruorissa Vanhasen Ismo ja kyydissä Järvisalon Lipi. Lipi oli myynyt veneen Kotkaan, joten sillä tiellä se on.

Olen nähnyt veneen kerran Meripäivillä silloin, kun Palskista tehtiä sisäfile (maalattin punaiseksi) ja sen majapaikkana oli jossakin Ruonalassa.

Ja mä sanoin että terveisiä Kotkasta ..

Aamulla heräsin Kotkassa ja edessä oli mielenkiintoinen päivä. Ensin piti kerätä itsensä kokoon ja ilmesyä mamman kanssa Seurahuoneen aamiaiselle. Seuraavaksi piti käydä morjestamassa erästä vanhaa kaveria. Se ei ollut mikä tahansa kaveri, vaan kyseessä oli tuo vene, josta aikaisemmin kirjoitin. Oli näet niin, että kun kirjoitin siitä veneestä, niin sen nykyinen omistaja kuittasi ja sovimme tapaamisesta.

Aikani ihmettelin venettä, koska se oli käynyt läpi ison joukon muutoksia, mutta kyllä tekijä omat jälkensä näkee.

Tuo vene syntyi kesällä 1972 ja siitä asti se on puksuttanut Suomelahtea edestakaisin. Siitä on kauan, tosi kauan. Se vene on jo miehen iässä vai sanoisinko että lähentelee viidenkymmenen villitystä.

Kerroin omistajalle vähän tarinoita tästä paatista ja seuraavassa pari pientä kertomusta teillekin.

Albinista se Harmi tuli

Tuo Albin oli siis pitkään käytössä ollut 2-sylinterinen petroolikone, jonka pelastin rannalla lojuneesta veneen raadosta. En tehnyt sen kummallisempia remppoja siihen., vaan avasin sen ja totesin kaiken olevan kunnossa. Kone kasaan, pyöritys ja käyntiin lähti.

Kone ei kuitenkaan koskaan toiminut ihan luotettavasti, vaan sillä oli tapana pysähtyä milloin missäkin. Yleensä se kuitenkin lähti veivistä käyntiin. Eräänä päivänä kesällä 1973 oltiin emännän kanssa ajelulla ja kävimme nokikahvilla Pitkäviirillä. Tuuli yltyi iltapäivän aikana ja merellä kävi pieni hiivari kun ajoimme takaisin.

Kesken kaiken Albin päätti työsuhteensa ja siinä sitten keikuimme ja lounaasta puhaltanut tuuli kuljetti meitä kovaa vauhtia kohti Långön ranta. Veivasin ja veivasin, mutta ei lupaustakaan. Långfön rantaan oli enää noin 500 metriä ja näin, kuinka Kotkasta tulossa oleva rahtialus juuri kaarsi Kaunissaaren pohjoispuolella ja lähti tulemaan kohti.

Minulla oli katolla vanhan Packard-henkilöauton hakuvalo ja rupesin tykittämään S-O-S. Rahtialus kuittasi valosignaalilla vastaanottaneensa hätäkutsun. Ei mennyt pitkään, kun Boistön MV-asemalta tuli moottorivene ja kysyi, mikä hätänä. Joopa, kysyivät ja sanoivat, etteivät tee asialle mitään, vaan kellukaa rauhassa, He eivät voi hinata meitä mihinkään.

Onneksi paikalle ilmestyi utelias mies veneensä kanssa ja hän veti meidät Suursalmeen, josta sitten pääsinne jalkaisin mökille. Mökiltä otettiin soutuvene ja hinattiin tuo onneton paatti omaan rantaan.

Kun suojelusenkeillä oli kiire ..

Kesällä 1973 läksin kauniina kesäpäivänä puksuttelemaan Munapirtistä Kotkaan. Ajelin ulkoväylää Heinäsaaren ja Långön eteläpuolelta, Kaunissaaren ja Lopin välistä kohti Viikarinsalmea.

Hieman ennen Kaunissaaren pohjoiskärkeä katkesi pakoputki aivan koneen pakosarjan vierestä. Tempuat olivat vähissä, joten otin farkut jalasta ja kiersin ne pakoputken ympäri, jotta päät pysyisivät kohdallaan ja savut menisi oikeasta välistä ulos.

Kaunissaaren ja Viikarin välillä huomasin, kuinka siinä ajelehti vene ja kolme miestä. Kone oli tehnyt lakon ja he huitoivat minua apuun. Eikun köysi kiinni ja lähdin hinaamaan venettä kohti Kotkaa. Kun olin ohittanut Varissaaren ja käännyin vastatuuleen kohti Sapokkaa, sain elämäni opetuksen.

Meinasi äijän käydä tosi huonosti. Ohjaamoon syntyi pussi, johon tuuli ei vaikuttanut ja pian pakoputkesta tullut häkä täytti ohjaamon. Viimeinen muistikuva oli, kun ohjaamon ikkunat kastuivat sisäpuolelta ja sen jälkeen heräsin, kun ambulanssimies ravisteli minut hereille. Olin pudonnut selälleni penkille ja vene oli jatkunut suoraan Merivartioaseman rantaan ja pysähtynyt siihen. Hinauksessa olleet kaverit sammuttivat moottorin ja hälyyttivät ambulanssin.

Seuraava muistikuva tuli kun heräsin pimeässä huoneessa. Pää soi kuin palokunnan torvisoittokunta ja oksentelin ympärilleni lattialle. Hetken kuluttua nousin ylös, kampein itseni ovelle ja ulos isoon käytävään. Siitä hilasin itseni kohti isoa aulaa, jonka reunalla oli lasikoppi täynnä hoitajia.

Herra menee nyt takaisin mistä tuli, huusivat minulle.

Yritin epätoivoisesti selittää että en tiennyt mistä tulin ja missä olin. Taisin olla melkoinen näky, kun seisoin t-paidassa ja kalsareissa Kotkan Keskussairaalan hoitsujen keskellä. Farkut olivat edelleen pakoputken ympärillä.

Kun aikamme oltiin väännetty eipäs-juupas-leikkiä, yksi hoitaja kysyi, että minne se mies vietiin, joka piti viedä teho-osastolle? Laitettiin kuulemma komeroon!!

Siis minun piti olla teho-osastolla, mutta laitettiin komeroon! Syy selvisi. Kun miehellä ei ollut henkkareita, ei hänelle voitu tehdä mitään.

Kävelin ulos kopista, jatkoin aulaa kohti ulko-ovea, jolloin hoitaja juoksi perässäni, että pitäsi saada tiedot että voidaan laskuttaa. Tokasin hieman tylästi tyykälle, että kun ette kerran tiedä kuka olen, niin en taida välittää kertoa.

Otin taksin sairaalan edestä Merivartioasemalle, nukuin yöni veneessä ja aamulla soitin Sandströmin Anterolle. Antsan kanssa käytiin Kotkan Vesi & Lämmössä hitaamassa putki kasaan.

Päivä päättyi onnellisesti ja elämäni sai hieman jatkoaikaa.

Kun tuli Wickström W3

Aikani temppuultuani Albinin kanssa menin Kotkassa kauppaan ja ostin upouuden Wickström W3 moottorin. Kalastajakaverini osti sen ”itselleen”, koska sai sen ilman veroja. Niin asensin sen veneeseen ja heti paranivat kesäreissut.

VIIMEINEN VALSSI

Oppia ikä kaikki

Kun jälkepäin muistelen 1950- ja 1960-lukuja mietin monen muun tavoin, saisinko takaisin nuo ajat. Hyvä ystäväni oli rauhanturvaajana Bosniassa ja tuli kotiin Harley Davidson-merkkisen moottoripyörän kanssa. Nuo Harrikat tulivat aikoinaan tunnetuiksi, koska ne olivat moottoripyöräjengien kestoosuusikkejä nimimerkillä ”aja tunti korjaa kaksi”.

Minä ostin samasta syystä tuon Zündapp Bellan Saksasta ja maantiellä näen joka kesäpäivä näitä harmaatukkaisia ukkoja päristelemässä antiikkipyörien kanssa. Meillä kaikilla on sama ajatus, paluu takaisin nuoruuteen.

Ongelma paluun kanssa on, että kehomme maksaa nyt takaisin saamamme ikälisiä ja niin askel kuin järki hidastuu. Olemme unohtaneet iän tuomat tärkeimmät opit - henkinen kypsyminen ja vuosikymmenten kokemus. Nuoruus oli aikaa, jolloin keho kasvoi, mutta järki jätti. Nyt kun keho alkaa kutistua, niin järki saavuttaa.

1950-luku oli onnellisen tietämättömyyden ja lapsuuden aikaa. Sopeuduimme niukuuteen ja kovaan elämään. Se teki meistä vahvoja ja opetti meitä tulemaan toimeen ilman vanhempia ja yhteiskuntaa. Opimme vastaamaan itsestämme.

1960-luku oli fyysisen kasvun ja hyvinvoinnin aikaa. Olimme itsenäisiä ja iloisia niin kuin kaikki nuoret aina ovat olleet. Itseluottamus oli rajatonta ja epäonnistumisille osasimme niin itkeä kuin nauraa. Heittäydymme uusiin äärettömiin kokemuksiin ilman ennakkoluuloja, mutta mitään emme oikeastaan oppineet. Kuinka moni onkaan sanonut, että jos voisin elää uudestaan, tekisin monet asiat toisin.

Totuus on kuitenkin se, että ihminen ei opi sen enempää omista kuin menneiden sukupolvien erehdyksistä, vaan jokainen haluaa sotia sotansa uudestaan. Jokaisen elämä on uniikki ja sen mukana elää käsitys, että myös omat kokemukset ovat uniikkeja ja niihin toimivat vain nuo hyvät omatekoiset ratkaisut.

Kirjoitin kirjassani ”Suden Pohjola” ihmisestä ja ihmiskunnasta:

Vuosiadasta toiseen sukupolvet kompuroivat samojen ongelmien kanssa uusilla ja loistavilla ratkaisuilla. Joka kerta ne joutuvat perääntymään samalla tavalla kuin heitä edeltävät sukupolvet tekivät.

Vain yksinkertaisuus ja tyhmyys periytyvät sukupolvesta toiseen. Minne unohtuivat meidän tavallisten ihmisten opit, joita työllä ja tuskalla kirjoitimme muistiin siksi, että tulevat sukupolvet ottaisivat opiksi. Poissa ovat ikuisiksi ajoiksi, koska ideologiat ja uuden sukupolven usko itseensä ovat totuuden suurimmat viholliset.

Näin siis kompuroimme lapsuuden ja nuoruuden opetuksista huolimatta samoissa pusikoissa kuin vanhempamme tekivät.

